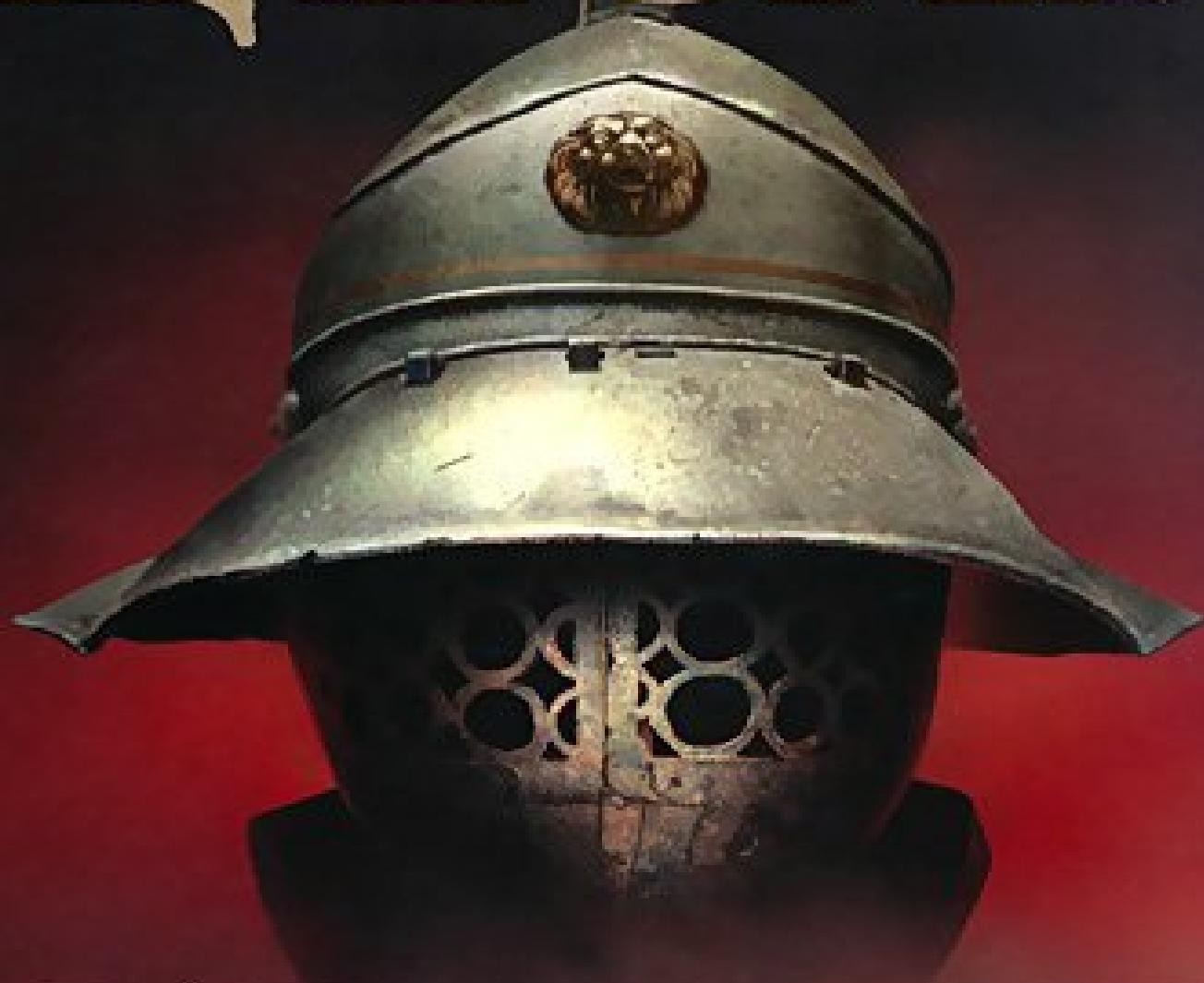

КОН ИГЪЛДЪН ЦЕЗАР

ВРАТИТЕ НА РИМ

Богат и завладяващ роман, който увлича читателя в една изключителна епоха и в живота на един изключителен човек!

Дейвид Хемел

От гладиаторските боеве до интригите в сената, от войните в чужди земи, създали цяла империя, до политическия конфликт, който едва не я погубва — романите от цикъла „Цезар“ разказват забележителната история на човека, който ще стане най-великият от всички римляни: Юлий Цезар.

В имение край Рим през първи век преди новата ера две момчета преживяват заедно трудностите на традиционното обучение, докато се готвят да станат войници и водачи — и приятели и съперници.

Още като юноши Гай и Марк виждат дома си застрашен от бунтовете на робите и им се налага да се бият за живота си, преди да избягат в Рим. Принудени да се справят сами в огромния град, двамата младежи се запознават с всички предлагани от него наслади... и опасности.

Защото всеки момент ще избухне титанична борба за власт. Скоро граждани ще вдигнат оръжие против граждани в кървав конфликт, който ще разтърси републиката до основи. И Юлий Цезар ще бъде във водовъртежа на събитията.

„Зашеметяващо действие и неотслабващо темпо — страхотно четиво!“
Бърнард Корнуел

Богат и завладяващ роман, който увлича читателя в една изключителна епоха и в живота на един изключителен човек!

Дейвид Гемел

- [Кон Игълдън — Цезар: Вратите на Рим #1](#)

-
- [Глава 1](#)
- [Глава 2](#)
- [Глава 3](#)
- [Глава 4](#)
- [Глава 5](#)
- [Глава 6](#)
- [Глава 7](#)
- [Глава 8](#)
- [Глава 9](#)
- [Глава 10](#)
- [Глава 11](#)
- [Глава 12](#)
- [Глава 13](#)
- [Глава 14](#)

- [Глава 15](#)
 - [Глава 16](#)
 - [Глава 17](#)
 - [Глава 18](#)
 - [Глава 19](#)
 - [Глава 20](#)
 - [Глава 21](#)
 - [Глава 22](#)
 - [Глава 23](#)
 - [Глава 24](#)
 - [Глава 25](#)
 - [Глава 26](#)
 - [Глава 27](#)
 - [Глава 28](#)
 - [Глава 29](#)
 - [Глава 30](#)
 - [Глава 31](#)
 - [Глава 32](#)
 - [Глава 33](#)
 - [Глава 34](#)
 - [Глава 35](#)
 - [Историческа бележка](#)
 - [Обработка The Last Survivors](#)
 - [Сканиране: Daenerys, 2018](#)
 - [Разпознаване, корекция и форматиране: sqnka, 2018](#)
 - [Информация за текста](#)
 - [notes](#)
 - [1](#)
-

Кон Игълдън — Цезар: Вратите на Рим #1

Тази книга никога нямаше да бъде започната, нито завършена без помощта и подкрепата на много хора. Бих искал да благодаря на Виктория, която беше постоянен източник на помощ и насърчение. Както и на редакторите в „Харпър и Колинс“, които преведоха книгата през целия процес. Всички грешки, които останаха, за съжаление, са лично мои.

Благодарен съм и на Ричард, който ми помогна да не се насаждам на пачи яйца и осъществи Марк. Накрая — на съпругата ми Ела, която имаше повече вяра от мене и направи така, че пътят да изглежда лек.

*На сина ми Камерон
и на брат ми Хол,
другия член на клуб „Черна котка“*

Двете момчета се промъкваха през гората по една едва забележима пътека. Бяха толкова изцапани с гъста черна кал, че някой спокойно би ги взел за горски духове. По-високото беше със сини очи, неестествено бляскави сред маската от напукана кал, напластена по лицето му, от която изпитваше непреодолим сърбеж. Ухили се и каза:

— Само като ни видят, ще ни убият, Марк.

Прашката в ръката му се мяткаше покрай крака му, изпъната от тежестта на гладък речен камък.

— Ти си виновен, Гай, ти ме бутна. Казах ти, че покрай реката още е мокро.

По-ниското момче се засмя и блъсна приятеля си в храстите. Нададе триумфален вик и побягна, когато Гай се измъкна от храсталака и хукна след него, размахал прашката.

— На бой! — извика той с тънкия си, все още детски глас.

Боят, който щяха да изядат у дома заради съсипаните туники, засега беше далечно видение, пък и двете момчета знаеха как да се измъкват от неприятни ситуации. В момента ги вълнуваше само едно — да търчат с всичка сила по горските пътеки. Бяха боси и по ходилата им вече имаше мазоли, въпреки че и двамата още не бяха навършили осем години.

— Този път ще те хвана — изпъхтя Гай, без да забавя ход.

Не можеше да се начуди на това, че Марк, който също като него имаше две ръце и два крака, може да ги движи по-бързо от него. Всъщност, понеже беше по-нисък, би трябвало и крачката му да е по-къса.

Клонките, които закачаше по пътя си, го шибяха по голите ръце. Чуваше как Марк тича далеч пред него и му се подиграва. Гай вече дишаше тежко, гърдите го боляха.

Внезапно изскочи на една полянка и спря поразен. Марк лежеше на земята, мъчеше се да се изправи и се държеше за главата с дясната си ръка. Трима мъже — не, по-скоро големи момчета — стояха около него, стиснали дебели тояги.

Гай изстена. Гонитбата ги беше отвела далеч от малкото имение на баща му и бяха навлезли в онази част от гората, която беше собственост на съседите. Би трябвало да забележи пътеката, очертаваща границата, но беше твърде зает да преследва Марк.

— Я виж кой дошъл! Два плужека, търкаляли се в калта!

Каза го Светоний — първородният от съседното имение. Беше на четиринадесет години и се чудеше какво да прави, преди да го вземат в армията. Гордееше се с яките си мускули, каквито двете по-малки момчета все още няхаха. Русата му коса висеше сплъстена над лице, изпъстрено с бели гнойни пъпки, плъзнали по челото и бузите му, червени обриви се криеха под туниката му. Държеше дебела тояга и водеше и двама приятели, пред които да се перчи.

Гай разбра, че е на чужда територия, и се изплаши. С Марк бяха нарушили границата — щяха да отнесат най-малко по няколко тояги, а можеше и да им потрошат костите. Марк се мъчеше да се изправи — явно някое от по-големите момчета го беше ударило лошо.

— Пусни ни да си вървим, Тоний, чакат ни.

— *Говорещ* плужек! Извадихме късмет, момчета! Хващайте ги! Имам връв за връзване на свине, обаче става и за плужеци.

Гай изобщо не помисли да бяга — нали Марк не можеше да върви. Това не беше игра — но вероятно щяха да се измъкнат, ако се примолеше на големите момчета, ако им заговореше като на скорпиони, готови да жилят без предупреждение.

Другите две момчета се доближиха с готови за бой тояги. Гай не ги познаваше. Единият дръпна Марк да стане, а другият — здравеняк с тъпашко лице — мушна Гай в корема с върха на тоягата си. Гай се преви от болка. Чу как момчето се изсмя, докато той стенеше.

— Я, виждам един клон, много подходящ. Вържете им краката и ги окачете на него. После ще видим кой се цели най-добре с копие и камък.

— Баща ти се познава с баща ми — изсъска Гай, когато болката понамаля.

— Вярно. Обаче не го харесва. Баща ми е истински патриций, а не като твоя. Ако поиска, може да накара цялото ти семейство да му прислужва. И аз мога да накарам лудата ти майка да търка тухления под в кухнята ни.

Добре поне, че можеше да говори. Единият от приятелите на Светоний усилено овързваше краката на Гай с дебелия връв от конски косъм и тъкмо се канеше да го залюлее във въздуха. Какво трябваше да каже, за да ги спре? Баща му на практика нямаше особена власт в града. Семейството на майка му беше дало един-двама консули, и толкоз. Вуйчо му Марий беше влиятелен човек — поне така казваше майка му.

— Ние сме благородници — вуйчо ми Марий не е човек, на който...

Във въздуха отекна висок крясък — връвта, метната над клона, се опъна и Марк увисна във въздуха надолу с главата.

— Вържи края за ето онзи пън. Хайде сега, давай другия плужек — изкомандва Светоний с противен кикот.

Другите двама изпълняваха безпрекословно заповедите му. Нямаше смисъл да ги моли за помощ.

— Пусни ни, пъпчива жаба такава! — изкрещя Марк. Лицето му беше потъмняло от нахлупата кръв.

Гай изстена. Сега вече щяха да ги убият — беше сигурен.

— Ама че си глупак, Марк! Не биваше да споменаващ пъпките!

Светоний вдигна вежди и отвори учудено уста. Набитото момче с тъпашкото лице застина, стиснало въжето, на което висеше Марк.

— Направи грешка, плужеко. Деций, вържи и тоя и го увиси. Сега ще му пусна малко кръв.

Изведнъж светът се завъртя пред очите на Гай, той усети как въжето се опъва и ушите му зашумяха от внезапно придошлата кръв. Бавно се извъртя и видя Марк да виси точно като него — с нос, разкъравен от първия удар, който го беше проснал на земята.

— Поне ми спря кръвта от носа, Светоний. Благодаря.

Гласът на Марк леко трепереше и Гай се усмихна на храбростта му.

Когато беше дошъл да живее при тях, още много малък, Марк, разбира се, беше плах, а и беше дребен за възрастта си. Тогава Гай го разведе из имението и накрая се качиха на сеновала. Гай предложи да скочат, но видя, че ръцете на Марк треперят, и каза весело:

— Аз съм пръв, ще ти покажа как се прави. — И се спусна от върха на купата с краката напред.

Тупна долу и зачака Марк. И точно когато мислеше, че няма да го дочака, една малка фигурка се стрелна покрай него. Гай се дръпна и в същия миг Марк се сгромоляса задъхан в купчината сено.

— Мислех, че ще те е страх — каза Гай.

— Страх ме беше — призна тихо Марк, — но вече няма. Кълна се. — Мигаше учудено.

Грубият глас на Светоний нахлу в обърканите мисли на Гай:

— Приятели, за да омекне месото, трябва да го поочукаме. Започвайте. Ето така.

Замахна с тоягата към главата на Гай и го улучи в ухото. Светът стана бял, след това черен и когато Гай отвори очи, всичко се въртеше заедно с въжето, на което беше увиснал. Светоний продължаваше да брои:

— Едно, две, три... едно, две, три...

Стори му се, че чува вика на Марк. След това изгуби съзнание сред смехове и възторжени възклицания.

На няколко пъти се свестява и отново припада. Дойде в съзнание чак привечер. Дясното му око беше подуто, лицето му лепнеше от засъхнала кръв. Двамата с Марк още висяха с главата надолу и леко се полюляваха под поривите на вечерния ветрец.

— Събуди се, Марк! Марк!

Приятелят му не помръдваше. Изглеждаше ужасно. Кората от засъхнала речна кал се беше напукала и цялото му тяло беше покрито със сипкава прах, прошарена в червено. Челюстта му беше подута, над слепоочието имаше цицина. Подпухналата му лява ръка изглеждаше синьо-лилава в намаляващата светлина на деня. Гай се опита да раздвижи ръцете си, стегнати от връвта. Макар че бяха болезнено схванати, можеше да ги мърда и той започна да ги измъква от примката. Пренебрегна острата болка — трябваше да помогне на приятеля си. Трябваше да се оправят. На всяка цена. Но най-напред трябваше да се освободи.

Измъкна едната си ръка и посегна надолу към земята, но пръстите му сграбчиха само прах и мъртви листа. Нищо. Освободи и другата и започна да търси наоколо, като се залюля бавно в кръг. Да, ето един малък камък с остър връх. Сега настъпваше трудната част.

— Марк! Чуваш ли ме? Ще те освободя, не се тревожи. А след това ще убия Светоний и тлъстите му приятели.

Марк висеше мълчаливо, отворил безжизнено уста. Гай си пое дълбоко и дъх и се подготви за болката. Да се надигне, за да пререже дебелото въже само с един остър камък — това и в нормални обстоятелства щеше да е трудно, но сега, когато коремът му беше смазан от побоя, му се струваше невъзможно.

Хайде!

Надигна се и изкрещя от болка. Успя да стигне до клона и го хвана с две ръце, задъхан от усилието. Причерня му. Помисли, че сигурно ще повърне, че няма да издържи така повече от няколко мига. После полека посегна и започна да претърква въжето с камъка, като се мъчеше да не докосва мястото, където то се връзваше в месото.

Камъкът не беше достатъчно остър, а и той не можеше да издържи дълго в това положение, така че се отпусна.

— Камъкът е у мене — измърмори на себе си. — Ще успея, преди Светоний да се върне.

Хрумна му друга мисъл. Баща му сигурно се беше върнал от Рим. Чакаха го всеки момент. Стъмваше се и той щеше да се безпокои. Вероятно вече ги търсеше и се приближаваше насам, сигурно ги викаше. Не трябваше да ги намери в такова положение. Щеше да е твърде унизително.

— Марк? Като ни питат, ще казваме, че сме паднали. Не искам баща ми да разбере какво е станало.

Марк се полюляваше полека, все още в безсъзнание.

Още пет пъти Гай се надигна и претърква въжето, преди то да се скъса. Той тупна на земята и изстена, измъчените му мускули започнаха да трепкат в нервни спазми.

Опита се да свали Марк полека, но приятелят му беше твърде тежък за отпадналите му сили и той премига болезнено, когато тялото му тупна на земята.

Болката от падането накара Марк да отвори очи.

— Ръката ми — прошепна пресекнато.

— Мисля, че е счупена. Не я мърдай. Трябва да се измъкнем оттук, защото Светоний може да дойде да ни търси. Или пък баща ми. Стъмва се. Можеш ли да се изправиш?

— Мисля, че мога, но почти не си усещам краката. Голям мръсник е тоя Тоний — измърмори Марк.

Мъчеше се да не мърда подутата си челюст, говореше с мъка през подпухналите си устни.

Гай кимна и се навъси.

— Така си е. Ще си имаме сметки за уреждане.

Марк се усмихна и сви вежди от жилещата болка в разцепените устни.

— Но първо трябва да пооздравеем. Точно сега не бих се изправил срещу него.

Като се опираха един на друг, двамата се запътиха към къщи в тъмното. Вървяха известно време през нивите, подминаха бараките, където живееха робите, работещи на полето, и стигнаха до господарската къща. По стените светеха редици лампи.

— Тубрук ще ни чака. Той никога не спи — каза едва чуто Гай, когато стигнаха колоните на външната порта.

От сенките се разнесе глас, който ги накара да подскочат:

— Че как ще спя? За нищо на света не бих изпуснал такава гледка. Добре, че баща ти го няма, иначе щеше да ви одере кожата, че се връщате в такъв вид. Сега пък какво сте направили?

Тубрук пристъпи напред под жълтата светлина на лампите и се наведе към тях. Бивш гладиатор, той бе откупил длъжността надзирател в малкото имение извън Рим. Казваше, че не му трябва нищо повече. Бащата на Гай твърдеше, че имал невероятен организаторски талант. Робите работеха добре под негово ръководство — някои се бояха от него, други го харесваха. Той се наведе и подуши момчетата.

— В реката сме падали, така ли? На такова нещо ми мирише.

Те кимнаха, щастливи от това обяснение.

— Обаче тия синини от тояги не ми се вижда да са от водата. Светоний, нали? Още преди години трябваше да го сритам, докато беше достатъчно малък, за да му стане ясно. Е?

— Не, Тубрук. Скарахме се и се сбихме. Никой друг не е замесен, а и дори да е, искаме сами да се оправим с тая работа, нали?

Като чу момчетата да говорят така, Тубрук се усмихна широко. Беше на четиридесет и пет години, побелял още на тридесет. Беше служил като легионер в Африка, в Трети легион в Киренайка, и поне сто пъти беше излизал на арената като гладиатор — имаше безброй белези от рани. Протегна огромната си ръка и прокара дебелиите си пръсти през косата на Гай.

— Виждам, вълче такова. Истински син на баща си. Но не можеш сам да се справиш с всичко, още си малък, а Светоний — или който и да е — скоро ще стане силен млад боец, поне така чувам. Внимавайте: баща му е твърде влиятелен, за да си позволи някой да враждува с него в сената.

Гай се помъчи да изправи рамене и заговори толкова официално, колкото умееше, за да направи впечатление на стария гладиатор.

— Значи е чист късмет, че този Светоний по никакъв начин не е свързан с нас.

Тубрук кимна, сякаш приемаше думите му на сериозно; мъчеше се да не се разсмее.

Гай продължи, вече по-уверено:

— Прати Луций да се погрижи за раните ни. Носът ми е счупен, а сигурно и ръката на Марк.

Тубрук ги изгледа, докато влизаха с куцукане в къщата, после отново се върна на поста си в тъмното. Беше застъпил първа смяна на портите, както всяка вечер. Идваше времето на лятното пълнолуние и дните щяха да стават все по-горещи. Добре беше човек да живее под такава чисто небе и да върши почтена работа.

На следващата сутрин и двамата не можеха да помръднат от непоносимата болка в мускулите, ставите и ударените места. След два дни положението стана още по-лошо. Марк имаше треска — лекарят твърдеше, че била влязла в главата му през счупената кост на ръката. Ръката изглеждаше невероятно огромна заради шината и превръзката. Дни наред температурата му не спадеше, налагаше се да лежи на тъмно, а през това време Гай седеше със свито сърце пред вратата на стаята му.

Една седмица след побоя в гората Марк все още беше на легло — много слаб, но силите му започваха да се възстановяват. Гай също още усещаше болки в цялото тяло. Лицето му представляваше невероятна смесица от жълти и пурпурни петна. Заздравяващата плът лъщеше, забележимо твърда на допир. Но вече беше време да намери Светоний.

Вървеше из гората, част от семейното имение, а умът му беше пълен със страх и болка. Ами ако не намереше Светоний? Нямаше причина да предполага, че врагът му редовно се разхожда из гората. Обаче ако пак бе излязъл заедно с приятелите си? В такъв случай щяха да го убият, без никакво съмнение. Но сега Гай беше взел един лък и се упражняваше да го опъва. Беше мъжки лък, твърде голям за него, но установи, че може да забие единия край в земята и да изстреля една стрела, колкото да уплаши Светоний, ако стане нужда.

— Светоний, ти си пъпчасала торба, пълна с фъшкии. Ако те хвана в земята на баща ми, ще ти пусна една стрела в главата.

Вървеше и говореше на висок глас. Беше прекрасен ден за разходка и сигурно щеше да се чувства много приятно, ако не беше сериозната причина да дойде тук. Беше намазал косата си с масло и я беше пригладил; беше с чисти, съвсем обикновени дрехи, които не пречеха на движенията му.

Още не беше пресякъл границата между именията, затова се изненада, когато чу стъпки и видя Светоний, който изскочи на широката пътека заедно с едно кикотещо се момиче. В първия момент по-голямото момче не го забеляза, защото беше заето с момичето.

— Влизаш в чужда собственост — изръмжа Гай, доволен да чуе как думите му излизат от гърлото с хладен, макар и все още тънък глас. — Ти си в земята на баща ми.

Светоний подскочи и изруга, но когато видя Гай да забива единия край на лъка в земята и разбра заплахата, избухна в смях.

— Ах, ти, малко вълче! Хиляда живота ли имаш? Не ти ли стигна боят последния път, а, вълче?

Според Гай момичето беше доста хубавичко, но му се искаше да не е тук. Не си беше представял, че някоя жена ще стане свидетел на тази среща, и усети нов вид опасност от страна на Светоний.

Светоний прегърна момичето през раменете и каза подигравателно:

— Внимавай, скъпа, той е опасен боец. Особено опасен е, когато виси с главата надолу, тогава направо е неотразим!

Двамата с момичето се засмяха.

— За този ли ми говореше, Тоний? Виж каква сърдита физиономия има!

— Ако те видя пак тук, ще те застрелям — каза толкова бързо Гай, че думите се застъпваха. — Изчезвай отгук.

Светоний вече не се усмихваше. Преценяваше шансовете си.

— Добре тогава, нахално вълче, ще ти дам това, което май ти се иска.

И без никакво предупреждение се втурна към него. Гай пусна стрелата, но избърза и тя прониза туниката на по-голямото момче, без да му нанесе някаква вреда. Светоний изкрещя триумфално и се хвърли да го сграбчи. Очите му хвърляха жестоки пламъци. Изпаднал в паника, Гай размаха лъка и го удари по носа. Потече кръв и Светоний изрева от гняв и болка. Гай вдигна отново лъка, но Светоний го хвана с едната си ръка, сграбчи го за гърлото с другата и понесен от инерцията, измина с него шест-седем крачки.

— Някакви други заплахи? — изръмжа той. Стискаше все по-силно.

Кръв шуртеше от носа му и цапаше туниката му. Той измъкна лъка от ръката на Гай и започна да го налага, без да пуска гърлото му. „Ще ме убие и ще каже, че е било нещастен случай — помисли отчаяно Гай. — Виждам го в очите му... не мога да дишам“.

Заудря по-голямото момче с юмруци, но ръцете му не бяха нито достатъчно здрави, нито достатъчно дълги, за да постигне някакъв успех. Светът пред очите му избледня, ушите му престанаха да чуват и той изгуби съзнание в мига, когато Светоний го тръшна върху влажните листа.

След около час Тубрук го намери на пътеката и го свести, като поля главата му с вода. Лицето на Гай пак не приличаше на нищо. Едното око, което едва можеше да се отвори, беше цялото кръвясало и не виждаше почти нищо. Носът му пак беше счупен. Останалото представляваше еднообразна гледка — синина до синина.

— Тубрук — измърмори замаяно момчето. — Паднах от едно дърво.

Смехът на огромния мъж отекна в гъстата гора.

— Знаеш ли, момче, никой не се съмнява в смелостта ти. Но не съм сигурен, че можеш да се биеш. Време е да научиш и това, преди да вземат да те убият. Когато баща ти се върне от града, ще му поставя този въпрос.

— Нали няма да му кажеш, че... Ще му кажеш, че съм паднал от дърво. И че съм се ударил в много клони.

Усещаше в устата си вкуса на кръвта, която се стичаше от счупения му нос.

— Дървото заболя ли го изобщо? Поне малко? — попита Тубрук.

— И то има нос като мене... — Гай се опита да се усмихне, но вместо това повърна в храстите.

— Хм. Това крайт ли беше? Не мога да те оставя да продължиш така и някой да те осакати или дори да те убие. Когато баща ти е в града, очаква да знаеш отговорността си като негов наследник и патриций, а не да се държиш като плебей, който не знае за какво се бие.

Тубрук спря и вдигна от земята счупения лък със скъсана тетива.

— Би трябвало да ти нашаря гърба, задето си го откраднал.

Гай кимна нещастно.

— Повече няма да се биеш, разбра ли?

Тубрук го изправи на крака и изтри лицето му.

— Няма. Благодаря ти, че ме намери — отвърна Гай.

Олюля се и едва не падна. Старият гладиатор въздъхна, метна го на раменете си и го понесе към къщата, като подвикваше: „Пази се!“, когато минаваше под ниските клони.

Марк вече се бе възстановил — с изключение на шинираната ръка. Беше пет пръста по-нисък от Гай, с кестенява коса и силни крайници. Ръцете му бяха въздълги, което според него щеше да му е много полезно при битките с меч, когато пораснеше, защото щеше да стига по-надалече. Можеше да жонглира с четири ябълки; имаше намерение да опита и с ножове, ако кухненските роби не бяха съобщили на Аврелия — майката на Гай. Тя му се беше скарала и той беше обещал: „Няма да правя така“. Всеки път, щом вземеше нож, за да разреже храната си, този спомен го караше да се усмихва.

Когато Тубрук донесе полуприпадналия Гай във вилата, Марк беше станал от леглото и беше в огромната кухня. Тъкмо облизваше пръсти от мазнината по тавите, когато чу тревожните гласове и изкуцука покрай огромните фурни към лечебницата на Луций.

Както винаги, щом някой получише някаква рана, отиваше при Луций — лекаря роб. Той се грижеше за здравето на робите в имението, както и за господарите, превързваше, налагаше възпалените места с компреси, вадеше зъби с клещи и зашиваше порязани места. Беше тих, търпелив мъж, който се съсредоточаваше, като дишаше шумно през носа. Мекото свистене на въздуха от дробовете на възрастния лекар означаваше за момчетата спокойствие и сигурност. Гай знаеше, че Луций ще получи свободата си, когато баща му умре, като възнаграждение за преданите му грижи.

Докато Луций наместваше отново счупения нос на Гай, Марк седеше и дъвчеше хляб, намазан с мас.

— Значи Светоний пак те е пребил.

Гай само кимна. Нито можеше да говори, нито виждаше нещо със сълзящите си очи.

— Трябваше да ме изчакаш, можехме да го хванем двамата.

Сега Гай не можеше дори да кимне — Луций престана да опипва носния хрущял и дръпна рязко, за да го намести. Шурна кръв.

— Кълна се в кръвта на боговете, Луций, внимавай! Ще ми откъснеш носа!

Луций се усмихна и започна да дере ивици чисто платно, за да го превърже.

Гай се обърна ядосано към приятеля си.

— Ръката ти е счупена и шинирана, сигурно имаш и счупени ребра. Не можеш да се биеш.

Марк го погледна замислено.

— Възможно е. А ти? Ще те убие, ако пак му се изпречиш, нали си наясно?

Гай го изгледа спокойно над превързания си нос. Луций вече събираше принадлежностите си.

— Благодаря, Луций — каза Гай. После пак се обърна към Марк. — Няма да ме убие, защото аз ще го набия. Просто трябва да намеря нова стратегия.

— Ще те убие — повтори Марк и захапа сушената ябълка, която беше задигнал от зимнината.

След седмица Марк стана призори и започна да прави упражнения, които според него щяха да развият уменията, необходими за добрия бой с меч. Стаята му беше проста килийка

от бял камък — освен леглото вътре имаше само един сандък с личните му вещи. Гай спеше в съседната стая и по пътя към тоалетната Марк ритна вратата, за да го събуди. Влезе в малката стаичка и отиде до една от четирите дупки, извеждащи към канал с постоянно течаща вода — инженерно чудо, благодарение на което миризмата беше сведена до минимум. Мръсната вода се изливаше в реката по закрития канал. Марк махна плочата, която затулваше дупката, и вдигна нощната си дреха.

Когато излезе, Гай още не се беше размърдал. Марк отвори вратата, готов да го укори за мързела му. Но стаята бе празна и той усети леко разочарование.

— Трябваше да ме вземеш със себе си, приятелю. Не бива така явно да показваш, че нямаш нужда от мене.

Бързо се облече и тръгна да намери Гай. Слънцето полека се издигаше над долината, разбуждайки именията. Робите вече бяха започнали работата си в полето.

Падналата през нощта мъгла се разнасяше бързо, дори и в по-усойните места на гората. Марк намери Гай на границата между двете имения. Не носеше оръжие.

Когато чу стъпки, Гай се обърна изплашено, но като видя, че е Марк, се отпусна и се усмихна.

— Радвам се, че дойде, Марк. Не знаех по кое време ще мине Светоний, затова се навъртам тук. Като те чух, помислих, че е той.

— И аз има защо да стоя тук с тебе. Нали сме приятели? Не го забравяй. И аз имам да му връщам един бой.

— Ръката ти е счупена, Марк. Пък и аз имам да му връщам два боя срещу единия твой.

— Вярно е, но аз мога да скоча върху него от някое дърво или да го спъна.

— Ще го бия със собствени сили.

Марк не каза нищо. В жизнерадостното момче, което стоеше насреща му, днес имаше нещо студено и непрощаващо.

Слънцето полека се издигаше. Сенките меняха местата си. Марк седна. Най-напред подви крака, но след малко ги простря пред себе си. Нямахше да заговори пръв. Гай го бе предизвикал на състезание. Но той можеше да издържи да мълчи с часове, както явно му се искаше на Гай. Сенките полека се изместваха. Марк бележеше напредването им с пръчки. Пресметна, че чакат вече цели три часа. Изведнъж Светоний се появи безшумно на пътеката. Видя ги, ухили се и спря.

— Започваш да ми харесваш, вълче. Мисля, че днес ще те убия или може би ще ти счупя крака. Кое според тебе ще е по-честно?

Гай се усмихна и се изправи.

— Ами опитай се да ме убиеш. Ако не, аз ще продължа да се бия с тебе, докато не порасна и не стана достатъчно силен, за да те убия. И ще легна с твоята жена, след като първо я дам на приятеля си.

Марк загледа с ужас Гай — как можеше да говори такива невъзможни неща? Може би трябваше просто да избягат. Светоний ги изгледа с присвити очи и измъкна от колана си нож.

— Ах, ти, вълче... плужек такъв... твърде си глупав, за да ме ядосаш, но ме дразниш с това джавкане на недорасло кутре. Ще ти затворя устата завинаги.

Хвърли се към тях — и земята под краката му се провали с трясък и той изчезна сред облак прах и листа.

— Улучи вълчия капан, Светоний! — извика триумфиращо Гай.

Голямото момче напразно се мъчеше да се измъкне от ямата — Гай и Марк подскачаха

около нея и го тъпчеха по пръстите, когато се опитваше да се хване за сухата ронеща се пръст. Пленникът им ги ругаеше и ги проклинаше, но двамата продължаваха възторжено да се тупат по гърбовете и да му се хилят предизвикателно.

— Помислих дали да не ти пусна някой огромен камък, както правят с вълците на север — каза тихо Гай, когато Светоний притихна в гневно мълчание на дъното на ямата. — Но ти не ме уби, затова и аз няма да те убия. Може дори да не кажа на никого как сме подмамили Светоний във вълчи капан. Дано имаш късмет някой да те измъкне оттук.

Гай нададе боен вик и хукна в гората. Марк го последва. Възторжените им крясъци бързо заглъхнаха.

Докато тичаше — пръв както винаги — по тясната пътека, Марк извика през рамо:

— Ти не каза ли, че ще го биеш със собствени сили?

— Казах. Цяла нощ копах дупката.

Слънцето грееше през клоните. На двете момчета им се струваше, че могат да тичат цял ден, без да спират.

Останал сам, Светоний успя да се измъкне от ямата. Огледа критично омазаната си с кал туника и тръгна към къщи. Отначало се мусеше, но щом излезе изпод дърветата под слънчевата светлина, се разсмя.

Глава 2

Гай и Марк следваха Тубрук, който вървеше из полето, за да го подготви за разораване. На всеки пет крачки протягаше ръка и Гай му подаваше едно колче от тежката кошница, която носеше. Тубрук държеше въже, увито около дървена мотовилка, и с неизменно търпение връзваше колчето, после подаваше мотовилката на Марк да я подържи, докато той набие колчето в твърдата земя. От време на време поглеждаше назад към все по-удължаващата се линия на граничните колчета, изсумтяваше доволно и продължаваше напред.

Работата беше еднообразна и на двете момчета ужасно им се искаше да избягат към Марсово поле — огромното празно място извън градските стени, където можеха да яздят и да участват в различните игри.

— Дръж здраво — изсъска Тубрук на Марк, когато усети, че момчето се е разсеяло.

— Още колко остава, Тубрук? — запита Гай.

— Колкото да свършим работата както трябва. Полето трябва да се бележи за орачите, колчетата трябва да се набият добре, за да се очертаят границите. Баща ти иска да увеличи доходите от имението, а тук почвата е добра за смокини. Можем да ги продаваме на градските пазари.

Гай огледа зелено-златистите хълмове, по които се простираха владенията на баща му.

— Значи имението е богато?

Тубрук се изкикоти.

— Осигурява ти храна и дрехи, но нямаме достатъчно земя, за да сеем ечемик или пшеница. Прибираме малка реколта и това означава, че трябва да отглеждаме неща, които градът иска да купи. Цветните градини дават семена, а те се намачкват, за да се добиват масла за градските благороднички. Баща ти купи и десетина кошера. Така че, момчета, само след няколко месеца ще ядете мед, пък и той също се продава доста добре.

— Можем ли да помагаме с пчелите? — запита Марк с внезапен интерес.

— Сигурно. Макар че трябва доста да внимавате. Старият Тадий гледаше пчели, преди да стане роб заради дългове. Надявам се да ми помага да вадя меда. На пчелите никак не им харесва, когато някой им взема зимните запаси, затова е нужна опитна ръка. А сега дръж здраво това колче — то е стадият, шестстотин двадесет и пет стъпки. Тук ще направим ъгъл.

— Още много ли ще ти трябваме, Тубрук? Надявахме се да закараме конете в града и да видим дали ще можем да послушаме дебатите в сената.

Тубрук изсумтя сърдито.

— Искате да кажете, че ще отидете да яздите на Марсово поле и ще се надпрепусквате с другите момчета. Хм. Днес трябва да забием само колчетата по тази страна. Утре ще накарам мъжете да сложат граничните знаци. След още един-два часа ще свършим.

Момчетата се спогледаха мрачно. Тубрук остави на земята въжето и чука и се протегна с въздишка. После потупа Гай по рамото.

— Не забравяй, работим на твоята земя. Тя е принадлежала на бащата на баща ти и когато ти имаш деца, ще принадлежи на тях. Виж.

Тубрук приклезна на едно коляно и започна да троши твърдата земя с колчето и чука. Загреба шепата тъмна пръст и я вдигна към момчетата.

Гай и Марк гледаха озадачено как троши пръстта между пръстите си.

— Тук, където сега сме ние, стотици години са живели римляни. Тази пръст е нещо повече от земя. Това сме ние, прахът на мъжете и жените, които са били преди нас. Вие идвате оттук и тук ще се върнете. Други ще вървят над вас и няма да знаят, че някога сте били тук, също така живи, каквито ще са и те.

— Семейната гробница е по пътя към града — измърмори Гай, изнервен от внезапното напрежение у Тубрук.

Старият гладиатор сви рамене.

— Отскоро, да. Но нашият народ живее тук от по-отдавна, преди на това място да е имало град. Ние сме умирали сред тези полета в отдавна забравени войни. Може би пак ще бъде така във войните, които предстоят. Пъхни ръката си в пръстта.

Посегна към колебаещия се Гай, хвана ръката му, долепи я до земята и накара момчето да вземе шепата пръст.

— Държиш историята, момче. Земя, видяла неща, които ние не можем да видим. Държиш своето семейство и Рим. Тази земя ще дава реколтата за нас, ще ни храни и ще изкарва пари, за да се наслаждаваме на лукса. Без нея ние сме нищо. Земята е всичко и където и да отидеш по света, само тази земя ще бъде наистина твоя. Само тази обикновена черна пръст, която държиш в ръка, ще бъде твой дом.

Марк, който го слушаше, попита:

— А ще бъде ли и мой дом?

Лицето му беше сериозно.

Тубрук впи поглед в очите на Гай — момчето стискаше здраво пръстта в шепата си, — после се обърна към Марк и се усмихна.

— Разбира се, момче. Нали си римлянин? Нали градът е толкова твой, колкото и на всеки друг?

Усмивката му помръкна и той отново извърна очи към Гай.

— Но това имение принадлежи на Гай и един ден той ще е негов господар, ще гледа смокиновите горички и бръмчащите кошери и ще си спомня как е бил малко момче и е искал само да покаже новите номера на своето конче пред другите момчета на Марсово поле.

Не забеляза сянката, която за миг мина по лицето на Марк.

Гай разтвори пръсти, остави земята да падне на мястото, което Тубрук беше разровил, и я притисна замислено с ръка. После каза:

— Хайде да довършим работата с колчетата.

Тубрук кимна и се изправи.

Когато двете момчета минаха по един от мостовете на Тибър, който водеше до Марсово поле, слънцето вече клонеше към залез. Тубрук беше настоял да се отбият в къщата и да се преоблекат с чисти туники, преди да излязат, но дори в този късен час огромното пространство беше пълно с римски младежи, събрани на групи — хвърляха дискове и копия, ритаха топки, язدهа. Беше шумно, но момчетата обичаха да наблюдават състезанията по борба и надбягванията с колесници.

Колкото и да бяха малки, Гай и Марк умееха много добре да се държат на високите седла, които ги притискаха добре отпред и отзад, за да им осигурят стабилност по време на маневрите. Краката им висяха свободно и те ги притискаха към хълбоците на конете за повече стабилност при завоите.

Гай се огледа за Светоний и с радост установи, че не го вижда в тълпата. Не се бяха

срещали от деня, когато го бяха примамили във вълчата яма, и Гай искаше нещата да си останат така — той да е окончателният победител. По-нататъшните сблъсъци можеха да донесат само неприятности.

След като слязоха от конете, двамата с Марк се присъединиха към група момчета, приблизително на тяхна възраст. Не познаваха никого, но групата ги прие, когато се приближиха; настроението беше дружелюбно и всички наблюдаваха с интерес един мъж, стиснал диск в дясната си ръка.

— Това е Таний. Той е шампион на своя легион — прошепна едно момче на Гай.

Таний се засили и метна диска към залязващото слънце. Чуха се одобрителни свиркания, едно-две момчета даже изръкопляскаха.

Таний се обърна към тях.

— Внимавайте. След малко ще го хвърлят насам.

Един мъж изтича, взе падналия диск и го запрати към тях. Момчетата се разбягаха. Едно тичаше по-бавно от останалите и дискът го закачи, макар че то се опита да се дръпне. Момчето падна и изстена. Таний се втурна към него.

— Ставай, ставай, момче. Всичко наред ли е?

То кимна и се изправи неуверено, притискайки с ръце удареното място. Таний го потупа по рамото, взе падналия диск и се върна на мястото си, за да го хвърли отново.

— Някой днес ще се надбягва ли с коне? — попита Марк.

Няколко момчета се обърнаха и го изгледаха оценяващо, оглеждаха и набитото конче, което му беше избрал Тубрук.

— Май няма. Дойдохме да гледаме борбите, но те свършиха преди час.

Момчето посочи едно отъпкано място, където върху тревата беше очертан квадрат. Мъже и жени стояха на групи наблизко, говореха и ядяха.

— Мога да се поборя — каза Гай и лицето му светна. — Можем да си направим състезание.

В групата се чу оживен шепот.

— По двойки ли?

— Всички заедно. Последният, който се задържи на крака, е победител — отвърна Гай. — Но ни трябва награда. Хайде да съберем всички пари, които имаме, и последният печели всичко.

Момчетата си зашепнаха, започнаха да бъркат в кесиите си за монети и да ги подават на най-едрото момче. Купчината монети растеше.

— Казвам се Петроний. Тук имаме около четиридесет квадранта. Ти колко имаш?

— Носиш ли някакви пари, Марк? Аз имам няколко бронзови монети — каза Гай и ги даде на момчето; Марк прибави още три.

Петроний се усмихна и преброи пак парите.

— Добра сума. Сега, тъй като и аз участвам, трябва някой да пази парите, докато спечеля. — И се ухили на двамата новодошли.

— Аз ще ти ги пазя, Петроний — обади се едно момиче и подложи малките си шепи.

— Това е сестра ми Лавиния — обясни той.

Тя намигна на Гай и Марк. Беше по-дребна от брат си, но здраво сложена също като него.

Оживено бърбещата група си проправи път към белязания квадрат и само малцина останаха отстрани да гледат. Гай преброи още седем момчета освен Петроний. Всички

уверено започнаха да се подготвят за борбата.

— Какви са правилата? — попита Гай, докато разкършваше ръце и гръб.

Петроний обгърна групата с широко махване на ръка.

— Никакви удари с юмруци. Ако гръбът ти докосне земята, излизаш. Съгласни ли сте?

Момчетата се съгласиха. Атмосферата започна да става враждебна, всички започнаха да се настройват за борба и да гледат мрачно.

— Аз ще дам началото — обади се Лавиния отстрани. — Готови ли сте?

Състезателите кимнаха. Гай забеляза, че са се струпали хора. Винаги се намираха зяпачи и такива, които искаха да зложат на каквото и да било състезание. Въздухът миришеше на трева и Гай се чувстваше пълен с живот. Разтърси един по един краката си и си спомни какво беше казал Тубрук за земята. Римска земя, подхранвана с кръвта и костите на неговите римски братя. Усещаше я под краката си. Мигът като че ли застина. Наблизо видя как Таний — шампионът дискохвъргач — се засилва и отново хвърля диска: той полетя високо над Марсово поле. Залязващото слънце червенееше и хвърляше топли отблясъци върху напрегнатите момчета в квадрата.

— Почвайте! — извика Лавиния.

Гай се отпусна на едно коляно, за да пропусне момчето, засилило се към него, да полети над главата му. След това се отблъсна с цялата сила на краката си, повали друго момче на земята и притисна раменете му към тревата. Когато стана, го нападна отстрани, но той се извъртя така, че нападателят докосна земята пръв, а Гай се стовари отгоре му и му изкара въздуха. Марк се беше вкопчил в Петроний, всеки стискаше здраво раменете на другия. Други се бутнаха в Петроний и двамата се строполиха на земята. Моментното невнимание на Гай беше наказано — една ръка обви врата му изотзад и стисна. Той ритна заднешком, улучи нечий глезен, после ръгна нападателя си с лакът. Усети как ръката се отпуска, но и двамата се загъркаляха наред борецките се момчета. Гай тупна тежко на земята и запълзя, за да стигне очертанията на квадрата, но точно в този момент нечий крак така жестоко го срита в бузата, че му сцепи кожата.

За миг погледът му се замъгли от гняв, но той видя, че нападателят не е осъзнал, че го е ритнал, и се оттегли към края на квадрата. Марк се беше изправил. Петроний лежеше на земята, окончателно победен, и само Марк и още две момчета продължаваха състезанието. Събралата се тълпа надаваше окуражителни викове, вървяха оживени залози. Марк хвана едното момче за колана и за врата и се опита да го вдигне във въздуха, за да го хвърли. Момчето се бореше диво, но краката му се отделиха от земята. Марк се олюля за миг — и тогава последното момче го хвана през гърдите и го събори по гръб.

Изправи се с ликуващ вик и направи тичешком обиколка на квадрата с високо вдигнати ръце. Гай чу Марк да се смее и задиша дълбоко топлия летен въздух, докато приятелят му се изправяше и се отърсваше от праха.

Някъде далеч зад Марсово поле Гай виждаше града, изграден преди столетия върху седемте древни хълма. Чуваше около себе си викове и крясъци, а под краката му беше неговата земя.

В горещата тъмнина, осветявана само от полумесеца, който сочеше, че скоро луната няма да се вижда на небето, двете момчета се връщаха мълчаливо през полетата и по пътеките на имението. Въздухът беше изпълнен с аромата на плодове и цветя, щурци се обаждаха от храстите. Вървяха, без да продумат, докато не стигнаха мястото, където бяха

стояли с Тубрук през деня — в ъгъла на белязаната с колчета граница на новото поле.

Понеже лунната светлина беше оскъдна, Гай трябваше да се наведе и да опипа въжето, докато стигне до разровената пръст. Изправи се и извади от пояса си малък нож, който беше взел от кухнята. Съсредоточи се и прокара острието по палеца си. Заби го по-дълбоко, отколкото беше възнамерявал, и кръвта обля ръката му. Подаде ножа на Марк и вдигна високо палеца си, за да забави кръвенето.

Марк прокара ножа по палеца си веднъж, после втори път и в крайна сметка направи драскотина, от която едва изцеди няколко капки кръв.

— Аз едва не си отрязах пръста — измърмори раздражено Гай.

Марк се опита да изглежда сериозен, но не успя. Протегна ръка и двамата притиснаха порязаните си палци, за да смесят кръвта си в тъмнината. После Гай пъкна кръвящия си палец в пръстта и се намръщи от болка. Марк го изгледа за един дълъг момент, преди да повтори действието му.

— Сега ти си част от това имение и двамата сме братя — каза Гай.

Марк кимна и двамата мълчаливо тръгнаха към белите постройки на имението. Очите на Марк се насълзиха и той прокара бързо ръка по тях — остави кървава ивица по кожата си.

Гай се бе качил на портата на имението и засенчил очи от яркото слънце, гледаше към Рим. Тубрук беше казал, че баща му всеки момент ще се върне от града, и той искаше пръв да го види. Плю на дланта си и я прокара по косата си, за да я приглади.

Обичаше от време на време да се откъсва от работите и грижите си. Когато се движеха из имението, робите рядко вдигаха очи нагоре и той се чувстваше странно, като гледаше всичко, без да го забелязват: момент на интимност и спокойствие. Майка му вероятно щеше да има нужда от него — да носи кошницата, която тя щеше да пълни с плодове; а може би Тубрук имаше нужда някой да излъска и намаже с масло кожените хамути на конете и воловете или да свърши някакви други работи. Но мисълта за всичко, което нямаше да направи, го ободряваше. Не можеше да го намерят, а той беше на своето място и наблюдаваше пътя към Рим.

Видя облака прах и се изправи. Не беше сигурен. Конникът още беше далече, но от техния път се стигаше до малко имения, така че твърде вероятно беше да е баща му.

След малко вече виждаше по-ясно мъжа на седлото, нададе тържествуващ вик и тупна долу на четири крака. Избута тежкото крило на портата, то искърца негодуващо, но се отвори достатъчно, за да го пропусне. Той затича по пътя, за да посрещне баща си.

Сандалите му тропаха по твърдата земя. Гай размахваше ръце и тичаше към приближаващия се конник. Баща му беше отсъствал цял месец и момчето искаше да му покаже колко много е пораснало. Така казваха всички.

— Татко! — извика той радостно.

Баща му дръпна юздите и го зачака да се приближи. Изглеждаше уморен и пращен, но Гай видя как около очите му се очертава усмивка.

— Кого виждам тук на пътя, просяк или малък разбойник? — каза баща му, протегна ръка, хвана сина си и го настани на седлото.

Гай се засмя, когато баща му го вдигна във въздуха, хвана се здраво за гърба му и конят ги понесе, вече по-бавно, към стените на имението.

— Пораснал си — каза баща му.

— Да. Тубрук казва, че раста като бурен.

Баща му кимна и между тях се възцари приятелско мълчание, чак докато стигнаха вратите. Гай се смъкна от гърба на коня и отвори едното крило на портата достатъчно, за да може баща му да влезе.

— Този път повече ли ще останеш у дома?

Баща му слезе от коня и разроши косата му, като съсипа постигнатата с толкова труд и плюнка прическа.

— Няколко дни, може би седмица. Иска ми се да стоя повече тук, но винаги има какво да се върши за републиката. — Подаде юздите на сина си. — Отведи Меркурий в конюшната и го вчеша както трябва. Ще се видим, след като се срещна с хората и говоря с майка ти.

Лицето на Гай замръзна, когато чу да споменава майка му, и баща му забеляза това. Въздъхна и сложи ръка на рамото на сина си, като го накара да го погледне в очите.

— Искам да прекарвам повече време извън града, момчето ми, но това, което правя, е много важно. Разбираш ли какво означава думата „република“?

Гай кимна. Баща му го погледна скептично.

— Съмнявам се. Съмнявам се и че дори сенаторите го разбират. Ние живеем в една идея, система на управление, която позволява на всекиго да има глас, дори на най-обикновения човек. Не разбираш ли колко рядко се среща това? Всяка държавица, която познавам, има цар или вожд, който я управлява. Той дава земи на приятелите си и взема пари от онези, които са по-слаби от него. Все едно да победиш дете с меч. В Рим се управляваме според закона. Не е съвършен и не е толкова справедлив, колкото бих искал, но се опитва да бъде такъв и аз ще посветя живота си на това. Струва си, струва си и ти да му се посветиш, когато дойде времето.

— Липсваш ми — отвърна Гай, макар да осъзнаваше, че това е егоистично.

Погледът на баща му стана твърд, но после той посегна и разроши отново косата на сина си.

— И ти ми липсваш. Коленете ти са мръсни, тая туника подхожда повече на улично дете, но и ти ми липсваш. Иди се изчисти, но след като се погрижиш за Меркурий.

Загледа как синът му се отдалечава с тътрене на крака, повел коня, и се усмихна тъжно. Наистина беше пораснал, прав беше Тубрук.

В конюшната Гай изтърка добре коня от потта и праха, но не преставаше да мисли за думите на баща си. Идеята за република му изглеждаше чудесна, но да си цар беше много по-вълнуващо.

Когато Юлий, бащата на Гай, се връщаше след по-дълго отсъствие, Аврелия настояваше всички да се хранят в големия триклиниум. Двете момчета сядаха на детските табуретки до кушетките, на които възлягаха Аврелия и съпругът ѝ, а слугите им поднасяха храната на ниски масички.

Гай и Марк мразеха храненето в триклиниума. Беше им забранено да си бърборят, трябваше да седят в мъчително мълчание и да подават пръстите си на прислужниците, за да им ги избършат, преди да ги потопят в поредното блюдо. Макар че имаха голям апетит, двете момчета се бяха научили да не се тъпчат лакомо, което оскърбяваше Аврелия, затова бяха принудени да дъвчат и да гълтат бавно като възрастните, чак докато вечерта не започнеше да хвърля дълги сенки.

Изкъпан и облечен в чисти дрехи, Гай се чувстваше зле — беше му горещо, смущаваше се от родителите си. Баща му беше оставил настрана непринудеността на първата им среща

при портата и сега говореше със съпругата си така, сякаш двете момчета ги нямаше тук. Когато можеше, Гай наблюдаваше внимателно майка си — търсеше да предусети треперенето, предвестник на поредния ѝ припадък. Отначало това го плашеше и го разплакваше, но с годините чувствата му се притъпиха и понякога даже си мечтаеше тя да получи пристъп, за да може той и Марк да бъдат официално отстранени от трапезата.

Заслуша се в разговора, помъчи се да се заинтересува, но двамата говореха само за промени в законите и правилниците. Баща му като че ли никога не донасяше у дома вълнуващи истории за екзекуции или известни разбойници.

— Твърде много вярваш на народа, Юлий — почна Аврелия. — Той трябва да бъде наглеждан, както детето се нуждае от баща. Има хора умни и съобразителни, съгласна съм, но повечето трябва да бъдат предпазвани...

И спря по средата на изречението. Настъпи тишина.

Юлий вдигна очи и Гай видя на лицето му тъга, която го накара да отмести поглед, смутен, сякаш беше се натрапил в някакъв интимен момент.

— Аврелия?

Гай чу гласа на баща си и погледна пак към майка си — тя лежеше като статуя, вперила очи в някакво далечно видение. Ръката ѝ трепна и изведнъж лицето ѝ се изкриви. Треперенето, започнало от ръката, обхвана цялото ѝ тяло, тя се сгърчи в спазъм, едната ѝ ръка помете съдовете от ниската масичка. Гласът ѝ изригна от гърлото във виелица от пищящи звуци, които накараха момчетата да се стреснат и да скочат.

Юлий се надигна от кушетката, прегърна жена си и заповяда:

— Излезте!

Гай и Марк излязоха навън заедно с робите. Юлий остана в триклиниума, прегърнал гърчещата се Аврелия.

На следващата сутрин Тубрук разтърси рамото на Гай.

— Ставай, момче. Майка ти иска да те види.

Гай изстена — съвсем тихичко, — но Тубрук въпреки това го чу.

— Тя винаги е кротка след... неспокойна нощ.

Гай бавно почна да се облича. Вдигна очи към стария гладиатор.

— Понякога я мразя.

Тубрук въздъхна тихо.

— Иска ми се да я беше познавал, преди да се разболе. Непрекъснато си пееше и къщата винаги беше щастлива. Тя те обича, нали знаеш.

Гай кимна и небрежно приглади косата си.

— Баща ми върна ли се в града? — запита той, макар че знаеше отговора.

Баща му мразеше да се чувства безпомощен.

— Замина още призори — отговори Тубрук.

Без да каже нищо повече, Гай го последва по студените коридори към стаята на майка си.

Тя седеше в леглото, с току-що измито лице, дългата ѝ коса беше сплетена. Беше бледа, но се усмихна, когато видя Гай да влиза, и той също успя да ѝ се усмихне.

— Ела по-близо, Гай. Съжалявам, ако съм те уплашила снощи.

Той я прегърна, но не почувства нищо. Как да каже, че вече не го е страх? Беше виждал това твърде често и всеки път ставаше все по-зле. Част от него знаеше, че положението ѝ ще

се влошава още повече, че тя вече го напуска. Но не можеше да мисли за това — по-добре беше да го държи в себе си, да се усмихва, да я прегърне и да се отдалечи незасегнат.

— Какво ще правиш днес? — попита тя, когато го пусна.

— Имаме да вършим разни работи с Марк — отвърна той.

Тя кимна и като че ли забрави за него. Той почака още малко и след като не чу нищо друго, се обърна и излезе.

Когато малкият провал в мислите ѝ изчезна и тя се огледа, стаята беше празна.

Марк го посрещна при вратите; носеше мрежа за птици. Погледна приятеля си в очите и заговори весело.

— Мисля, че днес ще имаме късмет. Ще хванем ястреб... не, два ястреба. Ще ги обучим да седят на раменете ни и да нападат по наша заповед. Светоний ще бяга още щом ни види.

Гай се изкикоти и прогони от ума си мислите за майка си. Баща му вече му липсваше, но денят щеше да е дълъг, а в гората винаги имаше какво да се прави. Той се съмняваше, че идеята на Марк да ловят ястреби ще даде резултат, но беше готов да го последва — чак докато денят не започне да клони към края си и не остане неизвървяна пътека.

Зеленият полумрак почти скриваше от погледите им гарвана, кацнал на един нисък клон. Щом го видя, Марк замръзна и притисна ръка към гърдите на Гай.

— Виж колко е голям! — прошепна той и размота мрежата.

Клекнаха и се запромъкваха към птицата, която ги наблюдаваше с интерес. Беше голяма дори за гарван и когато приближиха, разпери черните си тежки крила, а после лениво подскочи на съседното дърво.

— Ти го заобиколи — прошепна Марк развълнувано.

И направи красноречив жест със завъртане на китката. Гай му се ухили и се шмугна в храсталака. Запълзя в широк кръг, като не изпускаше дървото от поглед и се мъчеше да не троши сухи клончета и да не шумоли в листата.

Но когато стигна от другата страна, видя, че гарванът е прелетял на друго дърво, този път на един килнат дънер, паднал преди много години. Лесно беше да се покатери по лекия му наклон, а и Марк вече беше почнал да се приближава към птицата, като в същото време се опитваше да държи мрежата готова за хвърляне.

Гай се приближи към дънера.

„Защо не отлита?“, помисли той.

Птицата наклони огромната си глава и отново разпери криле. Двете момчета замръзнаха. Гарванът, изглежда, се успокои и Марк се надигна, обкراчил дебелия дънер.

Беше само на една стъпка от птицата, когато помисли, че тя пак ще отлети. Но тя само подскачаше по дънера и клоните и явно не я беше страх от тях. Марк разви мрежата, направена от грубо въже, което обикновено използваша, за да сплитат венци от лук в кухнята. В ръцете на Марк обаче то се беше превърнало в опасен инструмент за лов на птици.

Той затаи дъх, хвърли мрежата и гарванът подхвъркна с негодуващ крясък. Плесна отново с криле и кацна на тънките клончета на една фиданка близо до Гай, който се хвърли върху него, без да мисли. Дръвчето поддаде с внезапен трясък и прикова птицата към земята с клоните и листата си. Докато Гай притискаше дървото, Марк успя да стигне до него и сграбчи тежката птица с две ръце. Вдигна я нагоре триумфално, но гарванът се заблъска, мъчеше се да избяга.

— Помагай! Много е силен — извика Марк и Гай също посегна към дърпащата се птица.

Прониза го внезапна болка. Човката на птицата беше дълга и извита, същинско копие от абанос. Тя го клъвна безмилостно и здраво го стисна с клон между палеца и показалеца.

— Махни го, ще ми отхапе ръката! — изкрещя Гай.

Болката беше непоносима и двамата изпаднаха в паника. Марк се мъчеше да задържи гарвана, докато Гай се опитваше да откъсне ужасната човка от ръката си.

— Не мога да го махна, Марк.

— Трябва да дръпнеш — изпъхтя Марк, докато се мъчеше да удържи вбесената птица. Лицето му беше зачервено от усилието.

— Не мога, реже като нож! Пусни го.

— Няма да го пусна. Този гарван е наш. Хванахме го, като истински ловци.

Гай изстена от болка.

— По-скоро той ни хвана.

Замърда пръсти в агония и гарванът внезапно отвори човка, готов да клъвне някой. Гай въздъхна облекчено и побърза да се дръпне, превит на две и притиснал ръце към корема си.

— Здравата се бори — ухили се Марк и стисна птицата така, че търсещата човка да не стигне до ръцете му. — Ще го отнесем къщи и ще го обучим. Гарваните са интелигентни, така разправят. Ще се научи на разни номера и ще го носим с нас на Марсово поле.

— Трябва му име. Нещо като за боец — отвърна Гай и почна да смуче разкъсаната кожа на ръката си.

— Кой беше оня бог, дето се преобразява на гарван или носи гарван?

— Не знам, някой от гръцките беше, мисля, че Зевс.

— Той е бухал според мене. Някой носеше бухал.

— Не си спомням бог с гарван, обаче Зевс е хубаво име.

Двамата се усмигнаха един на друг и гарванът утихна; въртеше глава, привидно спокоен.

— Значи ще е Зевс.

Тръгнаха към имението. Марк стискаше здраво птицата.

— Трябва да намерим къде да го скрием — каза той. — Майка ти не обича да ловим животни. Помниш ли какво направи, като разбра за лисицата?

Гай сви вежди, загледан в земята.

— До конюшните има един празен кокошарник. Можем да го сложим там. Какво ядат гарваните?

— Месо. Нали кълват труповете по бойните полета... Можем да вземем месо от кухнята и да видим дали ще го яде. Няма да е трудно.

— Ще трябва да му вържем краката, иначе ще отлети — каза замислено Гай.

Тубрук говореше с тримата дърводелци, които трябваше да поправят част от покрива в имението. Забеляза момчетата, когато влязоха в двора, и им махна. Те се спогледаха, зачудени дали могат да избягат, но знаеха, че Тубрук няма да ги остави да стигнат по-далеч от няколко крачки, въпреки че привидно пак се бе разсеял и говореше с работниците.

— Няма да се откажа от Зевс — прошепна прегракнало Марк.

Гай само кимна. Приближиха се към групата мъже.

— Идвам след малко — каза Тубрук на работниците. — Свалете керемидите, докато дойда.

И се обърна към момчетата.

— Какво е това?

— Гарван.

— Сигурно е болен, щом сте го хванали.

— Уловихме го в гората. Проследихме го и го хванахме — каза предизвикателно Марк.

Тубрук се усмихна и посегна да погали дългата човка на птицата. Енергията ѝ като че ли се беше изпарила и тя пъхтеше почти като куче, тъничкият ѝ език се показваше между двете остриета на клюна.

— Горкият — каза Тубрук. — Уплашен е. Какво ще правите с него?

— Казва се Зевс. Ще го обучим, също като ястреб.

Тубрук бавно завъртя глава.

— Не можете да обучите дива птица, момчета. Ястребите ги отглеждат от пиленца опитни хора... и дори тогава си остават диви. Даже най-добрият птичар може да изгуби птица, ако отлети твърде далече. А Зевс е вече голям гарван. Ако го затворите, ще умре.

— Ще го сложим в един от старите кокошарници — настоя Гай. — Там няма нищо. Ще го храним и ще го пускаме да лети вързан.

Тубрук изсумтя възмутено:

— Знаете ли какво прави дива птица, ако я държите в клетка? Не може да понася стени наоколо си. Особено в такова тясно място като кокошарника. Това ще сломи духа му и ден след ден ще скубе перата си, изпаднал в отчаяние. Няма да яде, само ще се наранява, докато не умре. Вашият Зевс ще избере смъртта пред пленничеството. Най-доброто, което можете да направите, е да го пуснете. Не мисля, че сте щели да го хванете, ако не е бил болен. Той може би вече умира, но поне нека да прекара последните си дни в горите, на открито, където му е мястото.

— Но... — Марк погледна гарвана и млъкна.

— Елате — каза Тубрук. — Да излезем извън стените и да го видим как ще полети.

Момчетата се спогледаха начумерено, но излязоха с него извън имението, качиха се на хълма и спряха там.

— Пуснете го, момчета — каза Тубрук и нещо в гласа му застави двете момчета да го погледнат.

Марк вдигна ръце, разтвори ги и Зевс излетя и запляска с огромните си черни крила, докато набираше височина. Изграчи и след миг литна като малка черна точка над горите. После го видяха да слиза надолу и да се изгубва.

Тубрук обхвана вратлетата на двете момчета със загрубелите си ръце.

— Извършихте благородно дело. Но има и други дела за вършене и понеже не можах да ви намеря, са се понатрупали. Хайде на работа.

Побутна момчетата към имението, погледна за последен път към горите, а после тръгна след тях.

През това лято започна официалното обучение на момчетата. Още от самото начало към тях се отнасяха еднакво — Марк също получаваше обучението, необходимо за управляването на такова голямо имение, и напълно достатъчно за някое по-малко. Освен че продължиха уроците по латински, с които ги занимаваха едва ли не от рождение, им се преподаваха по-известните битки и тактики, както и изкуството да управляват хора и да се справят с пари и задължения. Когато на следващата година Светоний замина да служи в един африкански легион, Гай и Марк започнаха да учат гръцка риторика и изкуството да водят дебати, което щеше да им потрябва, ако по-късно решаха като млади сенатори да действат като обвинители или да защитават някои граждани.

Макар че тристате сенатори се събираха само два пъти в месеца, бащата на Гай прекарваше в Рим все повече време, защото републиката се мъчеше да се справи с новите колонии и бързо растящото богатство и власт. Месеци наред единствените възрастни, които Гай и Марк виждаха, бяха Аврелия и учителите, които идваха в къщата призори и си тръгваха, когато слънцето залезеше зад хълмовете, прибрали по няколко денария в кесиите си. Тубрук също винаги беше край тях — приятел, който не допускаше глупави постъпки. Преди заминаването на Светоний старият гладиатор беше извървял целия път от къщата до съседното имение и беше чакал единадесет часа от зори до здрач, за да бъде приет и да се срещне с най-възрастния син в дома. Не каза на Гай за какво е говорил, но си дойде усмихнат и разроши косата му с голямата си ръка, преди да се върне в конюшната, за да види новите кобили.

От всички учители Гай и Марк харесваха най-много Вепакс. Той беше млад грък, висок и слаб. Винаги пристигаше в имението пеша и внимателно броеше монетите, преди да си тръгне, пак пеша, към града. Имаха с него по два часа седмично в една малка стая, която бащата на Гай беше отделил за уроците. Тя беше гола, с каменен под и неукрасени стени. При другите учители, които декламираха монотонно стиховете на Омир и латинската граматика, двете момчета се въртяха на дървените пейки или се разсейваха, докато учителят не забележеше и не ги върнеше духом в стаята посредством болезнени удари с тръстикова пръчка. Повечето учители бяха стриктни и понеже момчетата бяха само две, не им беше трудно да въдворяват ред. Един път Марк нарисова със стилото си едно прасе с брадата и лицето на учителя. Той го хвана точно когато се опитваше да го покаже на Гай и Марк трябваше да подложи дланите си под пръчката и да изтърпи три силни удара.

Вепакс не носеше пръчка. Единственото, което мъкнеше със себе си, беше тежка торба, пълна с глинени таблички и фигурки, някои сини, а други червени, представляващи двете страни в битките. В уречения час преместваше пейките в едната страна на стаята и разполагаше фигурките, за да представи някоя известна битка от миналото. След една година в такива занимания първата им задача беше да разпознаят структурата и имената на въпросните военачалници. Знаеха, че Вепакс няма да се ограничи с римските битки; понякога малките фигурки на коне и пешаците представляваха партите, древна Гърция или Картаген. Като знаеха, че учителят им е грък, момчетата караха младия мъж да им показва битките на Александър, развълнувани от легендите и от постиженията му на такава млада възраст. Отначало Вепакс не искаше — струваше му се неудобно така да дава предпочитания на собствената си история, но постепенно им позволи да го убедят и им показваше всички

по-големи битки, за които имаше запазени спомени и карти. За гръцките битки Вепак никога не отваряше книга, нареждаше всички фигурки по памет.

Казваше на момчетата имената на пълководците и ключовите фигури във всеки конфликт, както и историята и политиката, когато пряко засягаха днешния ден. Съживяваше малките глинени фигурки пред Марк и Гай и всеки път, когато краят на двата часа дойдеше, те ги гледаха с копнеж, докато той бавно и внимателно ги прибираще в торбата си.

Един ден влязоха и видяха почти цялата стая покрита с глинени фигурки. Беше представена огромна битка и Гай бързо преброи сините фигурки, после червените, като ги умножи наум, както го беше учил учителят по аритметика.

— Каж ми какво виждаш — тихо каза Вепак.

— Две сили. Едната е повече от петдесет хиляди, другата е почти четиридесет. Червените са... червените са римляните, ако се съди по тежката пехота пред каретата на легионерите. Имат подкрепа от конницата в дясното и лявото крило, но срещу тях стои синята конница. От страната на сините има стрелци с прашки и копиетметци, но не виждам никакви стрелци с лък, значи метателната атака ще е с близки цели. Изглеждат горе-долу равни по сила. Това трябва да е дълга и трудна битка.

Вепак кимна.

— Червените наистина са римляните, дисциплинирани ветерани от много битки. Ами ако ти кажа, че сините са смесена група — гали, испанци, нумидийци и картагенци? Това ще окаже ли някакво влияние върху изхода?

Очите на Марк блеснаха.

— Това означава, че гледаме силите на Ханибал. Но къде са прочутите му слонове? Няма ли слонове в торбата ти?

И Марк погледна с надежда към празната торба.

— Наистина римляните са изправени пред Ханибал, но в тази битка слоновете му вече са умрели. По-късно той успява да намери още и те са ужасни в атака, но тук трябва да се оправя без тях. Силите му са с два легиона по-малко от римските. Войниците му са смесени, докато римските са единни. Кой други фактори могат да повлияят на изхода?

— Теренът — извика Гай. — Той на хълм ли се намира? Конницата му може да прегази...

Вепак леко махна с ръка.

— Битката се е състояла в равнина. Времето е било студено и ясно. Ханибал би трябвало да загуби. Искате ли да разберете как е спечелил?

Гай се взря във фигурките. По всичко личеше, че сините ще загубят. Той вдигна очи.

— Можем ли да местим фигурките, докато обясняваш?

Вепак се усмихна.

— Разбира се. Днес ще трябва двамата да разиграете битката, както го правех навремето аз. Гай, вземи римляните. Ние с Марк ще представляваме Ханибал.

Тримата се погледнаха усмихнати над редиците фигурки.

— Битката при Кана преди сто двадесет и шест години. Всички мъже, участвали в нея, днес са прах, всички мечове са ръждясали, но уроците остават и трябва да ги научим.

Гай разбра, че Вепак сигурно е донесъл всички глинени войници и коне, които е имал, за да представи тази битка. И макар че всяка фигурка представляваше петстотин бойци, фигурките почти бяха запълнили стаята.

— Гай, тиси Емилий Павел и Теренций Варон — опитни римски пълководци. Ред по

ред ще напредваш право към врага, няма да позволяваш отклонение и разхлабване на дисциплината. Пехотата ти е превъзходна и трябва да се справи много добре срещу чуждоземните бойци, въоръжени с мечове.

Гай замислено започна да придвижва пехотата напред, група по група.

— Подкрепяй я с конницата, Гай. Не трябва да остава отзад, иначе може да те обкръжат.

Гай кимна и придвижи малките глинени кончета, за да нападнат тежковъоръжената конница, командвана от Ханибал.

— Марк. Нашата пехота трябва да издържи. Ще се придвижим напред, за да се срещнем с тях, и нашата конница ще нападне по крилата, за да ги задържи.

Свели глави, тримата придвижваха мълчаливо фигурите. Армиите се разместиха и застанаха лице в лице. Гай и Марк чуваха пръхтенето на конете и бойните викове, цепещи въздуха.

— А сега войниците умират — измърмори Вепакс. — Нашата пехота започва да се огъва в центъра, защото среща най-добре обучен враг, на който се е натъквала.

Протегна ръка и започна да мести фигурите една след друга в нови положения.

На пода пред тях римските легиони отблъскваха центъра на Ханибал и той се огъваше под атаката им.

— Не могат да издържат — прошепна Гай, като видя как голямата дъга се огъва все повече, докато легионите си проправяха път напред.

Спря за миг и огледа цялото бойно поле. Двете конници стояха неподвижни, вкопчили се в кървава битка. Сви недоволно устни, когато Марк и Вепакс продължиха да движат фигурките, и изведнъж планът му стана ясен.

— Аз не бих напредвал повече — каза той и Вепакс вдигна озадачено глава.

— Толкова скоро, Гай? Видя опасността, която нито Павел, нито Барон са видели, преди да се е оказало твърде късно. Придвижи хората си напред, трябва да доиграем битката.

Той явно се забавляваше, но Гай усети леко раздражение, че трябва да следва ходове, които щяха да доведат до унищожаването на неговата армия.

Легионите вървяха през редовете на картагенците и неприятелят ги пропускаше, отстъпвайки с възможно най-малко загуби. Силите на Ханибал се придвижваха от задната част на бойното поле към фланговете, разширяваха стените на клопката и след няколко часа, както обясни Вепакс, цялата римска войска беше обхваната от неприятеля от три страни, които бавно се затваряха зад тях, докато римляните не се озоваха в чувал, образуван от войниците на Ханибал. Римската конница беше задържана на място от равните на нея противникови сили и финалната сцена се нуждаеше от малко обяснение, за да разкрие своя ужас.

— Повечето римляни не са можели да се бият, хванати в капан сред собствените си формирования. Хората на Ханибал са ги избивали целия ден и са стягали примката, докато не е останал и един жив. Такова поражение не е било виждано. Повечето битки оставят доста хора живи, поне онези, които са избягали, но тези римляни са били обкръжени от всички страни и не е имало къде да избягат.

Мълчанието продължи дълго. Двете момчета запомняха подробностите в умовете и въображението си.

— Урокът ни свърши, момчета. Следващата седмица ще ви покажа какво са научили римляните от това поражение и от други битки срещу Ханибал. Макар че и тук не проявили въображение, докарали нов пълководец, познат заради новите си идеи и смелостта си.

Той се срещнал с Ханибал в битката при Замма четиринадесет години след това и изходът бил съвсем различен.

— Как се казва? — попита развълнувано Марк.

— Роден е с името Публий Сципион, но заради битките, които е спечелил срещу Картаген, е бил известен като Сципион Африкански.

На десет години Гай беше атлет и пъргаво момче. Оправяше се с всички коне, дори най-упоритите, които искаха твърда ръка. Те като че ли се успокояваха от допира му и му се подчиняваха. Само един отказваше да се остави да го оседлае и го хвърли от седлото единадесет пъти. Тубрук го продаде, за да не стане така, че борбата им да убие един от тях или и двамата.

До известна степен Тубрук контролираше средствата на имението, когато бащата на Гай го нямаше — именно той определяше за какво да се харчат доходите от зърно и добитък. Това беше голямо и рядко срещано доверие. Но не беше работа на Тубрук да наема специалисти да учат момчетата на изкуството на войната. Това решение трябваше да се вземе от бащата — както и всеки друг аспект от възпитанието на децата. Според римските закони бащата на Гай можеше дори да заповяда момчетата да бъдат удушени или продадени в робство, ако го разсърдят. Властта му в домакинството беше абсолютна и добрата му воля не биваше да бъде подлагана на изпитание.

Юлий се върна у дома за празненството по случай рождения ден на сина си. Тубрук му прислужваше, докато той отмиваше в банята праха от пътуването. Макар че беше десет години по-стар от Тубрук, това не личеше от потъмнялото му от слънцето тяло, докато той се отпускаше блажено във водата. Парата излезе на облачета, когато внезапно прилив на нова гореща вода нахлу в басейна от една тръба. Тубрук се радваше, че господарят му е здрав и жизнен. Мълчаливо изчака Юлий бавно да се потопи и после да седне на мраморните стъпала, близо до тръбата, по която идваше водата — там беше най-плитка и най-топла. Юлий се облегна на студения мрамор на стената и вдигна вежда към него.

— Разказвай.

И затвори очи.

Тубрук започна с официален тон да изброява печалбите и загубите от предишния месец. Държеше очите си вперени в отсрещната стена и говореше гладко за малките проблеми и успехи, без нито веднъж да погледне табличните си. Когато свърши, зачака мълчаливо. След миг сините очи на единствения мъж, който му беше дал работа, без преди това да му е бил господар, се отвориха и го фиксираха с поглед, който горещият басейн не беше успял да размекне.

— Как е съпругата ми?

Лицето на Тубрук остана безстрастно. Имаше ли смисъл да му казва, че състоянието на Аврелия се е влошило? Някога тя беше красива, преди раждането да я остави с месеци на прага на смъртта. Още откакто Гай беше дошъл на този свят, тя изглеждаше нестабилна, вече не изпълваше дома със смеха си и с цветята, които навремето сама береше в полето.

— Луций се грижи добре за нея, но състоянието ѝ не се подобрява... Когато я хвана пристъпът, се наложи да държа момчетата настрана за няколко дни.

Лицето на Юлий стана сурово. Вената на врата му запулсира с прилива на сърдита кръв.

— Лекарите нищо ли не могат да направят? Вземат ауреусите ми, без да се оплакват, и всеки път, когато я видя, тя е по-зле!

Тубрук стисна устни и не каза нищо. Знаеше, че някои неща просто трябва да се понасят. Камшикът удря и боли, но трябва да кротуваш и да изчакаш, докато не спре да бие.

Понякога тя разкъсваше дрехите си и се свиваше в някой ъгъл, докато гладът не я изгонеше от покоите ѝ. Друг път беше почти като жената, която беше обикнал, когато за пръв път дойде в имението — но изпадаща в дълги периоди на духовно отсъствие. Говореше за реколтата и изведнъж, сякаш дочула някакъв глас, накланяше глава, за да се послуша, и през това време човек спокойно би могъл да излезе от стаята, без тя да забележи.

Нов прилив на гореща вода смути бавно капещото мълчание и Юлий въздъхна, сякаш за да избяга от парата.

— Казват, че гърците били много вещи в медицината. Намери някой грък и махни онези глупаци, от които няма никаква полза. Ако някой твърди, че само техните умения я предпазват да не се влоши, накарай да го бичуват и да го изхвърлят на пътя за града.

Наеми и някоя акушерка. Жените понякога се разбират помежду си по-добре, отколкото ние... те имат толкова много страдания, които ние, мъжете, нямаме.

Сините очи отново се затвориха, все едно се беше затворила вратата на някоя пещ. Без пламъка в тях потопеното под водата тяло би могло да е на всеки друг римлянин. Юлий беше войник — тънки бели белези говореха за старите му подвизи. Не беше мъж, на когото да се противоречи, и Тубрук знаеше, че има репутацията на неогъващ се сенатор. Интересите му не бяха големи, но ги защитаваше свирепо. Така че не тревожеше особено много силните в сената, а те бяха твърде лениви, за да го предизвикват в областите, където беше силен. Благодарение на това имението процъфтяваше и той можеше да наеме най-скъпо струващите чуждестранни лекари, които Тубрук успееше да намери. Напрасно хвърлени пари, сигурен беше в това, но за какво са парите, ако не за да ги използваш, когато е необходимо?

— Искам да направя лозе в южната част. Там почвата е много добра за черно грозде.

Заговориха отново за работите в имението и Тубрук отново не си водеше бележки, нито пък чувстваше нужда от тях след години докладване и дискусии. След два часа Юлий най-накрая се усмихна.

— Добре си се справил. И доходите са добри.

Тубрук кимна и се усмихна. В целия разговор Юлий нито веднъж не го беше запитал как е със здравето или дали е доволен. И двамата знаеха, че трябва да се говори за сериозните проблеми, а малките ще се решават мимоходом. Това беше отношение на доверие не между равни, а между работодател и човек, чиято компетентност работодателят уважава. Тубрук вече не беше роб, но все пак беше освободен и никога не би могъл да има пълното доверие на хората, които се бяха родили свободни.

— Има и още нещо, нещо по-лично — продължи Юлий. — Време е синът ми да бъде обучен във военното изкуство. Донякъде се отклоних от задълженията си като баща, но няма по-добро упражнение за талантите на един мъж от възпитаването на сина му. Искам да се гордея с него и се тревожа, че отсъствията ми, които ще стават още по-продължителни, ще навредят на момчето.

Тубрук кимна, доволен от тези думи.

— В града има много опитни хора, които обучават момчета и млади мъже от богати семейства.

— Известни са ми. Някои ми бяха препоръчани. Дори се запознах с резултатите от това обучение, посещавах градските вили, за да видя младото поколение. Не ми направи добро впечатление, Тубрук. Видях млади мъже, заразени с новите философски учения, в които се

поставя силно ударение върху усъвършенстването на ума, но недостатъчно върху тялото и сърцето. За какво ти служи способността да си играеш с логиката, ако треперещата ти душа се пази от трудностите? Не, новите моди в Рим произвеждат само слабаци, с малко изключения. Искам Гай да бъде обучаван от хора, на които разчитам. От тебе, Тубрук. Не бих поверил на друго такава сериозна задача.

Тубрук потърка брадичката си; изглеждаше смутен.

— Не мога да преподавам уменията, които съм научил като войник и гладиатор, господарю. Знам, каквото знам, но не знам как да го предам на друг човек.

Юлий се намръщи раздражено, но не настоя. Тубрук никога не говореше празни приказки.

— Тогава се постарай той да стане гъвкав и същевременно твърд като камък. Карай го да тича и да язди часове всеки ден, отново и отново, докато не стане достоен да ме представлява. Ще намерим други, които да го научат как да убива и как да командва мъже в бой.

— Ами другото момче, господарю?

— Марк ли? Какво?

— Ще го обучаваме ли?

Бръчката между веждите на Юлий стана по-дълбока и той за миг отправи съсредоточен поглед някъде надалеч.

— Да. Обещах на баща му на смъртното му легло. Майка му не беше достойна да възпитава момчето, избяга и това съсипа баща му. Но тя беше твърде млада. Последното, което чух за нея, е, че станала проститутка, така че момчето ще остане в дома ми. Дватама с Гай все още са приятели, нали?

— Като братя са. И винаги си навличат неприятности.

— На това ще се сложи край. Оттук нататък ще се учат на дисциплина.

— Ще се погрижа за това.

Гай и Марк слушаха отвън пред вратата. Очите на Гай блестяха от въодушевление. Ухили се и се обърна към Марк, но усмивката му увяхна, когато видя бледото лице и стиснатата уста на приятеля си.

— Какво има?

— Той каза, че майка ми е уличница — изсъска Марк.

Очите му заискриха опасно и Гай преглътна лековатия отговор, който му дойде на ума.

— Каза, че е чул такова нещо. Просто слух. Сигурен съм, че не е така.

— Казаха ми, че е умряла, като баща ми. А тя е избягала и ме е оставила. — Очите на Марк започнаха да се пълнят със сълзи. — Надявам се да е уличница. Дано да е робиня и да ѝ изгният дробовете.

Обърна се и избяга.

Гай въздъхна и реши да не тръгва след него. Марк може би щеше да отиде в конюшнията, да седне в сеното и да седи там часове. Ако отидеше да го потърси сега, щяха да последват сърдити думи и може би удари. Но ако го оставеше, той лека-полека щеше да се успокои — промяната в настроението щеше да дойде без предупреждение и бързо летящите му мисли щяха да се насочат другаде.

Такъв си беше характерът му и нямаше как да се промени. Гай отново притисна ухо към цепнатината между вратата и рамката, за да чуе какво говорят вътре за неговото бъдеще.

— ...без вериги, за първи път, както казват. Ще е невероятно зрелище. Ще се стече цял Рим. Не всички гладиатори ще са обикновени роби — някои са освободени, примамени да се върнат със злато. Рений също ще е там, поне така се говори.

— Рений? Той вече е много стар! Биеше се още когато бях млад — измърмори невярващо Юлий.

— Може би му трябват пари. Някои хора живеят твърде разточително, така да се каже. Славата го кара да прави големи дългове, но в края на краищата всичко трябва да се плаща. Може би ще можем да го наемем да обучава Гай — вземаше ученици, доколкото си спомням. Но беше отдавна. Не мога да повярвам, че пак ще се бие. Значи четири билета — събуди интереса ми. На момчетата много ще им хареса пътуването до града.

— Добре. Но все пак нека да почакаме лъвовете да свършат със стария Рений, преди да му предложим мястото. Сигурно ще струва по-евтино, ако му се пусне малко кръв — кисело каза Тубрук.

— И още по-евтино, ако е мъртъв. Никак не ми се иска да го изпусна. Когато бях млад, той беше непобедим, виждал съм го да се бие срещу четирима и дори петима. Даже единия път го накараха да се бие с вързани очи срещу двама. И ги посече с два удара.

— Виждал съм го как се готви за тези борби. Кърпата, с която му връзват очите, е достатъчно прозрачна, за да различава фигурите. Само това му трябва. В края на краищата всичките му противници мислеха, че не вижда.

— Вземи голяма кесия, за да наемем учители. Тъкмо в цирка ще ги намерим, но бих искал и ти да си кажеш думата за уменията им.

— На твоите заповеди, господарю. Ще пратя довечера съобщение да купят билети за сметка на имението. Има ли нещо друго?

— Само моите благодарности. Знам колко умело поддържах имението. Докато другите сенатори треперят, като гледат как богатството им се разпилява, аз мога да съм спокоен и да се присмивам на тревогите им.

Той стана и двамата си стиснаха ръцете — хванаха се над китките, както се поздравяваха легионерите.

Тубрук с радост усети силата в ръцете на господаря си. Старият бик имаше още годинки живот и здраве.

Гай се дръпна тихо от вратата и хукна да намери Марк в конюшната. След няколко крачки обаче спря и се облегна на студената бяла стена. А ако Марк още се сърдеше? Е, новината за билетите за цирк — и то с лъвове, които не са вързани! — със сигурност щеше да е достатъчна да пропъди тъгата му. С подновен ентусиазъм той хукна покрай пристройките, в които държаха работните коне и воловете на имението. Гласът на майка му го викаше някъде отдалече, но той не му обърна внимание, все едно беше чул острия крясък на някоя птица — той мина над него, без да го докосне.

* * *

Двете момчета намериха гарвана в края на гората, близо до мястото, където го бяха видели за пръв път. Лежеше в мокрите листа, вцепенен и черен. Марк го видя пръв и тази находка раздуха лошото настроение и гнева му.

— Зевс — прошепна той. — Тубрук каза, че е болен.

Коленичи и понечи да погали все още лъскавата перушина. Гай клекна до него. Хладината на горите като че ли проникваше в костите им и Гай потръпна.

— Не забравяй, гарваните са лоша прокоба — измърмори той.

— Не и Зевс. Той просто е търсил къде да умре.

Внезапно Марк вдигна птицата и я хвана така, както я беше държал като жива. И се натъжи. Сега нямаше борба — сега главата висеше безжизнено, сякаш държана само от кожата. Човката зееше отворена, мътна пелена беше забулила очите. Марк погали перата с палец.

— Трябва да го изгорим. Да му направим подходящо погребение — каза Гай. — Ще изтичам до кухнята и ще донеса лампа. Можем да му направим клада, да налеем малко от маслото. Ще е добро сбогуване.

Марк кимна и внимателно остави Зевс на земята.

— Той беше боец. Заслужава нещо по-добро, а не да го оставим да изгние. Ще събере сухи дърва за кладата.

— Ще бързам, колкото мога — извика Гай и хукна. — Помисли за някоя молитва.

Марк остана сам с птицата. Усети как го овладява странно спокойствие, все едно изпълняваше религиозен ритуал. Бавно и внимателно събра сухи съчки и ги подреди в квадрат, като започна с най-дебелите, отдавна изсъхнали клонки, и натрупа отгоре слоеве съчки и сухи листа. Изглеждаше му уместно да прави всичко бавно.

Когато Гай се върна, гората беше тиха. Намери Марк, седнал на пътеката. Черното тяло на Зевс лежеше върху купчината сухи съчки.

— Трябва пламъкът да не угасва, докато изливам маслото, за да можем да запалим кладата. По-добре да кажем молитвите сега.

Трепкащата жълта светлинка на лампата сякаш набираше сила в намаляващата светлина на деня и осветяваше лицата на момчетата, застанали край мъртвата птица.

— О, Юпитере, царю на всички богове, нека този гарван полети отново в отвъдния свят. Той беше боец и умря свободен — каза Марк с нетрепващ нисък глас.

Като внимаваше да не угаси пламъка, Гай изля масло върху птицата и дървата. После поднесе горящата лампа към кладата.

Дълги секунди не се чуваше нищо с изключение на слабо съскане, но след това пламъкът се разгоря с жълтеникава светлина. Момчетата се изправиха. Гай остави лампата на пътеката. Загледаха как перата пламват и изгарят — разнесе се непоносима воня. Пламъците трепкаха над трупа на птицата, мазнината започна да пуши и да пращи. Момчетата чакаха търпеливо.

— Можем да съберем пепелта и да я погребем. Или пък да я пръснем в гората. А можем да я хвърлим в потока — прошепна Гай.

Марк кимна в знак на съгласие.

За да усили огъня, Гай изля и останалото масло от лампата. Малкото й пламъче угасна. Пламъците лумнаха отново. Повечето пера вече бяха изгорели, с изключение на тези около главата и човката, които като че ли се противяха.

Накрая и последното масло изгоря и огънят се превърна в тлееща жарава.

— Ние май го изпекохме — прошепна Гай. — Огънят не беше достатъчно силен.

Марк взе една пръчка и побутна тялото. Не беше станало на пепел. Вонящият труп се катурна до огъня и Марк се помъчи да го бутне обратно, но безуспешно.

— Безнадеждно е. Къде е достойнството във всичко това? — каза той сърдито.

— Не можем да направим нищо повече. Дай да го затрупаме с листа.

Заеха се да събират сухи листа и скоро опърленият гарван беше скрит от поглед. Тръгнаха мълчаливо към имението — благоговейното настроение ги беше напуснало.

Зрелището беше устроено от Корнелий Сула, издигащ се млад римски благородник. Царят на Мавритания беше устроил развлечения за младия сенатор, докато той командваше Втори африкански легион. За да му се хареса, цар Бокус беше изпратил в столицата сто лъва и двадесет от най-добрите си копиеетци. С тях Сула беше направил програма за петдневни състезания.

Това трябваше да е най-голямото цирково представление в Рим, а Сула имаше репутация и положение, осигурени от постиженията му. Дори в сената се чуваха гласове да се направи някаква постоянна постройка за тези игри. Дървените пейки, сковани и събирани набързо за големи събития, бяха незадоволителни и много малко на брой за големите тълпи, които искаха да видят лъвовете от тъмния непознат континент. Правеха се планове за огромен кръгъл амфитеатър, в който да се вкара вода и да се представят морски битки, но цената беше огромна и народните трибуни наложиха вето.

Гай и Марк подтичваха зад двамата мъже. Тъй като майката на Гай беше болна, момчетата рядко получаваха позволение да ходят в града, защото тя ужасно се безпокоеше какво може да се случи на сина ѝ по тези оживени улици. Шумът на тълпата ги зашеметяваше, в очите им блестеше жив интерес.

Повечето от сенаторите идваха за игрите с колесници или с носилки. Бащата на Гай презираше това и реши да върви пеша през тълпите. Това и внушителната фигура на Тубрук до него, напълно въоръжен, държеше плебеите настрана и те не се осмеляваха да се блъскат.

Огромните тълпи бяха стъпкали калта по тесните улички в смрадлива каша и скоро всички се изкаляха до коленете. Магазинчетата гъмжаха от хора, навсякъде имаше навалица, блъскаща се пред тях и зад тях. От време на време бащата на Гай свиваше по някоя странична уличка, когато пътят пред него се окажеше запречен от количките, разнасящи стоки из града. Уличките бяха задръстени от беднотия — просяци, слепи и сакати протягаха ръце пред праговете на къщите. Тухлените сгради на по пет и шест етажа се извисяваха над тях и по едно време Тубрук протегна ръка и задържа Марк, защото кофа помия блисна от един отворен прозорец направо на улицата.

Бащата на Гай вървеше навъсен, без да спира, водеше ги през целия този лабиринт към главните улици и към цирка. Колкото повече приближаваха, толкова по-силен ставаше градският шум — продавачите на топла храна крещяха, състезавайки се с чуковете на ковачите и с хленченето на децата, които се държаха за полите на майките си.

На всеки ъгъл жонгльори и ясновидци, клоуни и разигравани на змии изнасяха представления за дребни монети. Този ден въпреки огромните тълпи печалбите им бяха слаби. Защо да си хабиш парите за неща, които виждаш всеки ден, щом амфитеатърът е отворен?

— Не се отделяйте от нас — обърна се Тубрук към момчетата, зяпнали безбройните цветове, миризми и шумове. Засмя се на изумените им физиономии. — Помня първия цирк в живота си, Веспиевия, където трябваше да водя първата си битка, нетрениран и бавен, просто един роб с меч.

— Обаче спечели — отвърна Юлий и се усмихна.

— Стомахът ми беше разстроен и бях в отвратително настроение.

Двамата мъже се засмяха.

— Но не бих искал да се изправя срещу лъв — продължи Тубрук. — Виждал съм лъвовете на свобода в Африка. Движат се като коне в атака, когато искат, но със зъби и нокти, подобни на железни гвоздеи.

— Имат сто от тези животни и две представления на ден за тези пет дена, затова ще видим десет от тях срещу подобрени бойци. Нямам търпение да видя черните копиетци в действие. Ще е интересно да разберем дали могат да мятат копията си така, както нашите бойци.

Минаха под свода на главния вход и спряха пред няколко дървени корита с вода. Срещу дребни монети роби изстъргаха калта от краката и сандалите им. Хубаво беше да си отново чист. С помощта на един разпоредител намериха местата, които им беше запазил един от робите в имението, дошъл от предната вечер да ги чака. Когато седнаха, робът стана и се приготви да се върне в имението. Тубрук му даде пари да си купи храна за из път и мъжът се усмихна весело, радостен, че за малко се е отървал от изтощителната работа на полето.

Около тях седяха членове на патрицианските семейства и техните роби, сенаторите също — римските законодатели си бяха взели почивен ден за първите схватки от петдневния турнир. Пясъкът в обширната яма беше грижливо заравнен, по дървените пейки седяха тридесетина хиляди римски граждани. Жегата бе потискаща, но хората не й обръщаха внимание.

— Къде са бойците, татко? — попита Гай и се огледа, за да види някакви лъвове или поне клетки.

— Ето там отгатък, в онези постройки. Виждаш ли къде са вратите?

После отвори диптиха с програмата, купена от един роб.

— Организаторът на игрите ще ни приветства и може би ще благодари на Корнелий Сула. Всички ще аплодираме Сула, колко добре се е досетил да направи такъв спектакъл. Предвидени са четири гладиаторски схватки само до първа кръв. А петата ще бъде до смърт. Рений ще направи някакви демонстрации, а после лъвовете ще бродят по „пейзажите на родната си Африка“, каквото и да означава това. Предвижда се зрелището да е много внушително.

— Виждал ли си лъв?

— Да. В клетка. Но никога не съм се бил с лъв. Тубрук казва, че са много страшни.

Вратите се отвориха и влезе един мъж с бяла тога — толкова бяла, че блестеше ослепително. Амфитеатърът притихна.

— Изглежда като бог — прошепна Марк.

Тубрук се наведе към момчето и каза:

— Не забравяй, че избелват платното с човешка пикня. Във всичко има по някоя поука.

Марк го погледна изненадано, зачуден дали не се шегува с него. После забрави за това, докато се мъчеше да чуе гласа на мъжа, който беше стигнал до центъра на пясъчната арена. Имаше трениран глас и овалът на амфитеатъра действаше като съвършен звукоотражател. Въпреки това част от съобщението му потъна в тътренето на крака и шепота на публиката.

— ...добре дошли... африканските животни... Корнелий Сула!

Последното беше изречено с повишен тон и публиката прилежно заръкопляска, понтусиизирано, отколкото биха предположили Юлий или Тубрук. Гай чу думите на гладиатора, който се наведе към ухото на баща му.

— Този сигурно си заслужава да се види.

— И да се наблюдава — отвърна баща му и изгледа Тубрук многозначително.

Гай се напрегна да види мъжа, който стана от мястото си и се поклони. Носеше проста тога с бродиран със злато ръб. Седеше достатъчно близо, та Гай да може да види, че наистина е мъж, който изглежда като бог. Имаше силно красиво лице и златиста кожа. Махна с ръка и си седна, усмихнат от задоволството на тълпите.

Всички се настроиха за основното събитие, поведоха се оживени разговори. Говореха за политика и пари. Обсъждаха съдебни дела. Патрициите все още бяха върховната сила в Рим и следователно в света. Наистина народните трибуни с правото си да налагат вето бяха отнели част от авторитета им, но те все още имаха власт над живота и смъртта на повечето римски граждани.

Влезе първата двойка бойци, облечени съответно в черно и синьо. Нямаха тежки оръжия, защото трябваше да демонстрират бързина и изкуство, а не диващина. И в тези схватки умираха мъже, но това се случваше рядко. След като поздравиха организатора на игрите, те започнаха да кръжат в хипнотичен ритъм, вдигнали късите мечове и щитовете.

— Кой ще спечели, Тубрук? — попита изведнъж бащата на Гай.

— По-дребният, в синьото. Работи много добре с краката.

Юлий повика един от робите, които събираха залозите, и му даде един ауреус, като в замяна получи синя плочка. След по-малко от минута дребният мъж се отмести настрана с дълъг скок и леко прокара меч си по корема на другия. Кръв шурна от раната и публиката избухна във викове и проклетия. Юлий беше спечелил два ауреуса срещу единия заложен и доволен прибра печалбата. При всеки следващ сблъсък питаше Тубрук кой ще спечели. Разбира се, след първата схватка резултатите ставаха все по-трудни за предвиждане, но този ден окото на Тубрук нямаше грешка. При четвъртата схватка всички седящи наоколо се мъчеха да чуят какво казва той и веднага викаха събирачите на залози.

Тубрук се забавляваше.

— Следващата схватка е на живот и смърт. Прогнозите са в полза на коринтянина Александър. Никой досега не го е побеждавал, но противникът му е от Южна Италия, също е много страшен и никога не е бил побеждаван в двубоите до първа кръв. В този момент не мога да реша кой ще спечели.

— Каж ми веднага щом разбереш. Приготвил съм десет ауреуса за сделката — всичките ми печалби и първоначалният ми залог. Днес окото ти е безпогрешно.

Юлий повика събирача на залози и му каза да стои наблизко. Никой от околните зрители не искаше да залага, защото усещаша колко несигурен е моментът и чакаха сигнал от Тубрук. Гледаха го със затаен дъх, наострили уши за думите му.

— Какви са алчни римляните — прошепна Гай и двамата с Марк се спогледаха усмихнати.

Вратите отново се отвориха и Александър и Енций влязоха. Римлянинът носеше стандартна броня, покриваща дясната му ръка от врата до китката, и меден шлем над тъмните железни люспи. В лявата си ръка държеше червен щит. Единствените други дрехи по него бяха препаската на бедрата и парчетата плат, увити около стъпалата и глезените. Имаше мощна физика и малко белези, макар че една набраздена изпъкнала линия бележеше лявата му ръка от китката до лакътя. Поклони се на Корнелий Сула и поздрави тълпата пръв, преди чужденеца.

Александър уверено се приближи към средата на арената. Беше облечен по същия начин, но се различаваше по цвета на щита — син.

— Не е лесно да се предвиди — каза Гай. — Така, както са в броня, изглеждат като

братя.

— С изключение на кръвта — изсумтя баща му. — Гъркът не прилича на италиец. Има други, фалшиви богове. Вярва в неща, за които един почтен римлянин дори не би помислил.

Каза го, без да обръща глава, взрян в мъжете на арената.

— Но ще заложиш ли на такъв човек? — попита Гай.

— Ще заложа, ако Тубрук смята, че ще спечеля — беше отговорът, придружен с усмивка.

Сигнал за схватката трябваше да е изсвирването с овнешки рог. Той беше закрепен в медни стегалки на първия ред и един нисичък брадат мъж чакаше да му дадат знак, за да го надуе. Двата гладиатори пристъпиха един към друг и звукът на рога отекна над пясъка.

Преди Гай да разбере кога рогът е спрял да свири, тълпата вече ревеше и двамата мъже си нанасяха свирепи удари. В първите няколко секунди ударите валяха, някои режещи, а други плъзгащи се по стоманата, станала внезапно хлъзгава от ярка кръв.

— Тубрук? — чу Гай гласа на баща си.

Хората по седалките около тях се разкъсваха между наблюдаването на свирепата битка и преценката на залозите.

Тубрук се намръщи, подпрял брадичка на свития си юмрук.

— Още не. Не мога да кажа. Силите им са равни.

Двата мъже се разделиха за миг — не можеха да поддържат темпото, което бяха наложили в началото. И двамата бяха в кръв, и двамата бяха покрити с прах и пот.

Александър блъсна със синия си щит щита на другия, наруши ритъма и равновесието му и вдигна меч, за да нанесе удар отгоре. Италиецът отстъпи назад, за да избегне удара, и щитът му падна на пясъка. Тълпата завика. Той стана и отново нападна, може би ужилен от язвителните забележки на сънародниците си.

— Тубрук? — Юлий сложи ръка върху ръката на бившия гладиатор.

Битката можеше да свърши след секунди и ако имаше явно предимство за единия от двамата, залагането щеше да спре.

— Още не. Още не... — Тубрук беше погълнат от гледката.

Пясъкът около сражаващите се беше покрил с тъмни петна кръв.

И двамата подскачаха наляво и надясно, втурваха се внезапно напред, мушкаха и сечаха, прилякваша и отбиваха удари, опитваха се да се спънат. Александър приклеци меч на италиец с щита си. Силата на ударите го беше нащърбила сериозно и острието заседна в помекия метал на синия правоъгълник. И двамата бяха затънали до глезените в пясъка и сега бяха лице срещу лице, движеха се настрани като раци, за да предпазват покритата си с броня ръка. Непрестанните удари нащърбяха и затъпяваха мечовете, жестоката жега беше започнала да се отразява на силата на бойците.

— Заложи всичко на гърка, бързо — каза Тубрук.

Събирачът на залози потърси одобрението на собственика зад себе си. Разнесе се бърз шепот и залаганията продължиха, тълпата се надпреварваше да отреже по-тлъст пай от възможната печалба.

— Пет на едно за Александър, можеше да е много по-добре, ако бяхме заложили по-рано — измърмори Юлий, без да откъсва поглед от двамата бойци.

Тубрук не каза нищо.

Единият гладиатор се олюля, но почти моментално се изправи. Мечът на другия се стрелна, заби се в него и от раната бликна струя кръв. Ответният удар беше много бърз и преряза крака на противника му. Кракът поддаде и докато мъжът падаше, противникът

нанасяше удар след удар във врата му, докато ударите не започнаха да попадат в безжизнен труп. Победителят се свлече, потънал в собствената си кръв, която попиваше в сухия пясък, гърдите му се вдигаха и спускаха от болка и изтощение.

— Кой спечели? — попита тревожно Гай.

Без щитовете не беше ясно и по седалките се понесе озадачен шепот: „Кой спечели?“

— Мисля, че гъркът е мъртъв — каза събирачът на залози.

Неговият господар смяташе, че римлянинът е мъртъв, но докато победителят не станеше и не свалеше шлема си, никой не можеше да е сигурен.

— Какво ще стане, ако умрат и двамата? — попита Марк.

— Залозите ще отпаднат — отвърна собственикът на събирача.

Той вероятно също беше заложил много пари. И също изглеждаше напрегнат, досущ като другите.

Оцелелият гладиатор лежеше и кръвта му изтичаше. Тълпата завика все по-високо, викаха му да стане и да си свали шлема. Бавно — явно много го болеше — той хвана меча си и се подпря на него, за да се изправи. Олюля се, наведе се и взе шепя пясък. Натърка раната си с него и го загледа как пада на меки червени бучки. После вдигна ръце и свали шлема с кървавите си пръсти.

Гъркът Александър стоеше и се усмихваше, пребледнял от загубата на кръв. Тълпата започна да ругае. Монети блестяха на слънцето, докато летяха към него — не за да го възнаградят, а за да го ударят. Проклетия придружаваха загубата на залозите, целият амфитеатър и всички в него забравиха за гладиатора, който се свлече на колене, така че се наложи робите да го изправят. Тубрук, с неразгадаема физиономия, гледаше как го извеждат.

— Това ли е най-подходящият за учител? — попита Юлий въодушевено, докато му наброяваха печалбата в една кесия.

— Не. Той няма да доживее до края на седмицата, струва ми се. Във всеки случай, имаше малко школовка — по-скоро добра скорост и рефлексии.

— Като за грък — каза Марк, за да се включи в разговора.

— Да, добри рефлексии като за грък — отвърна Тубрук, но малко разсеяно.

Докато робите заравняваха пясъка, тълпата продължи със заниманията си. Някои от зрителите показваха ударите на гладиаторите, като надаваха викове и престорени стенания. Юлий потупа Тубрук по ръката и насочи вниманието му към двама мъже, които приближаваха към пейките. И двамата изглеждаха не на място в цирка с тогите си от груба вълна и кожа, без никакви метални украшения. Юлий и Тубрук станаха, момчетата последваха примера им. Бащата на Гай протегна ръка и приветства първия, който леко наклони глава.

— Привет, приятели. Моля, седнете. Това е синът ми, а на това момче съм настойник. Сигурен съм, че те няма да имат нищо против да си купят нещо за ядене.

Тубрук даде по монета на двамата. Посланието беше ясно. Момчетата тръгнаха между редовете и се наредиха на опашката пред една сергия за храна. Видяха как четиримата мъже сближиха глави и започнаха да говорят — гласовете им се губеха в тълпата.

След няколко минути, докато Марк купуваше портокали, Гай видя, че двамата новодошли се сбобгуват с баща му и се ръкуват с него. След това се обърнаха към Тубрук, който им подаде по една монета, и си тръгнаха.

Марк беше купил портокали за всички и когато се върнаха на местата си, им ги раздаде.

— Кои бяха тези хора, татко? — попита Гай заинтригувано.

— Мои хора. Имам си хора в града — отвърна Юлий, докато белеше портокала си.

— Как така твои?

Юлий се усмихна.

— Те са *полезни*. Гласуват за кандидати, които подкрепям, или ме пазят в опасни райони. Носят моите послания и вършат хиляди други дребни неща. В замяна всеки от тях получава по шест денария на ден.

Марк подсвирна.

— Това си е цяло състояние.

Юлий го погледна. Марк сведе поглед и започна да чопли кората на своя портокал.

— Това са добре вложени пари — каза Юлий. — В Рим е добре да разполагаш с хора, които бързо да можеш да повикаш за всякакви внезапно изникнали задачи. Това е част от нашата система.

— Можеш ли да им вярваш? — прекъсна го Гай.

— Доколкото може да се вярва на човек за шест денария на ден — изсумтя Юлий.

Рений влезе без предизвестие — тълпите си шепнеха, пясъчният кръг беше свободен, а в следващия миг една малка врата се отвори и от нея излезе един мъж. Отначало не го забелязаха, после всички започнаха да го сочат и да се изправят.

— Защо го поздравяват така? — попита Марк, присвил очи, за да види по-добре самотната фигура, застанала под изгарящото слънце.

— Защото се е върнал. Когато имаш свои деца, ще можеш да им разказваш, че си видял Рений да се бие — отвърна усмихнат Тубрук.

Всички около тях бяха въодушевени. Започнаха да скандират:

— Ре-ний... Ре-ний...

Единственият звук на света беше неговото име.

Рений вдигна меч а си за поздрав. Дори отдалече беше ясно, че възрастта още не го е стиснала в лапите си.

— Изглежда добре като за шейсетгодишен. Но е пуснал шкембе. Я колко е широк в кръста — измърмори Тубрук сякаш на себе си. — Отпуснал си се, стар глупак такъв.

Докато старият гладиатор получаваше аплодисментите на тълпата, на пясъчната арена влязоха няколко роби. Всеки беше облечен само с препаска около бедрата, която позволяваше свободно движение, и носеше къс меч. Не се виждаха нито щитове, нито брони. Тълпата се смълча, когато мъжете образуваха ромб около Рений. Настъпи кратко затишие — и после вратата за животните се отвори.

Още преди да изтеглят клетката на пясъка, се чу къс сърдит рев. Тълпата зашепна възбудено. В клетката три лъва кръстосваха сърдито напред-назад, докато запотените роби я дърпаха и бутаха напред. Зверовете зад решетките бяха страшни; с огромни рошави глави и челюсти, които щракаха мигновено като капани. Бяха създадени да смачкват живота. Дращеха с нокти от гняв, докато робите дърпаха клетката и най-накрая я оставиха в центъра на арената.

Робите вдигнаха чукове, за да избият дървените клинове, които придържаха предната ѝ страна. Тълпата облизваше пресъхналите си устни. Чуковете се спуснаха, желязната решетка падна на пясъка и ехото се чу ясно в тишината. Един по един големите лъвовете излязоха от клетката с бърза, гъвкава и плашеща стъпка.

Най-големият изрева предизвикателно срещу групата мъже, застанали насреща му в пясъка, и когато те не помръднаха, започна да се разхожда пред клетката, без да откъсва очи от тях. Другарите му зареваха и закръжиха около него и той приклепна на задните си лапи.

После, без никакво предизвестие, лъвът се спусна към мъжете, които видимо трепнаха. Смъртта идваше да ги прибере.

Чу се как Рений извиква отсечени команди. В предната част на ромба трима смели мъже посрещнаха атаката с оголени мечове. В последния момент лъвът внезапно скочи и събори двама от робите — удари ги в гърдите с лапи. Третият се извъртя и нанесе удар по гъстата грива, но без да навреди особено на звяра. Челюстите се затвориха върху ръката му с изтрещяване. Робът изпищя и стисна с едната си ръка окървавените останки от другата. Един меч се плъзна по ребрата на лъва, друг преряза сухожилията и задните му крака изведнъж се подгънаха. Това само вбеси още повече животното и то изрева сърдито. Рений изръмжа някаква команда и другите отстъпиха назад, за да го оставят да убие лъва. Когато старият гладиатор нанесе фаталния удар, двата други лъва нападаха. Единият се насочи към главата на ранения, който се беше дръпнал назад. Бързо изтракване на челюстите и всичко свърши. Лъвът се задоволи с трупа — пренебрегна другите роби и захапа корема на жертвата си. Но падна убит бързо, пронизан от три остриета.

Рений посрещна атаката на последния лъв, който идваше отляво. Робът, който го пазеше, беше повален от удара и атакуващият лъв се отправи към гладиатора. Лапите му нанесоха силен удар, големите черни нокти бяха досущ остриета на копия, готови да пронизват и разкъсват. Рений го удари в гърдите. Зейна рана, бликна лепкава тъмна кръв, но острието се плъзна по гръдната кост. Рений получи удар в рамото и беше чист късмет, че челюстите изтракаха там, където се намираше само допреди миг. Гладиаторът се претърколи и скочи на крака, стиснал меча си. И когато животното се обърна към него, беше готов и заби острието в подмишницата и сърцето. Силата напусна животното за миг, сякаш стоманата я беше изсмукала. Лъвът лежеше и кръвта му изтичаше в пясъка, но още беше жив и пъхтеше. Леко ръмжене излезе от кървавите му гърди, когато Рений се приближи и извади от колана си кама. Червена слюнка покапа по пясъка, докато разкъсаните дробове се мъчеха да се изпълнят с въздух.

Рений заговори тихо на животното — никой не чуваше думите му. Сложи ръка на гривата му и го потупа разсеяно, сякаш свирепият звяр беше старо любимо куче. После заби ножа в гърлото му и всичко свърши.

Тълпата си пое дъх, сякаш за първи път от часове, после се чуха смехове — напрежението започна да се разсейва. Четирима мъже лежаха мъртви на пясъка, но Рений — старият боец — още стоеше прав, макар явно да бе изтощен. Започнаха да скандират името му, но той се поклони бързо и бързо се запъти към потъналата в сенките врата, за да излезе от арената.

— Бързо го настигни, Тубрук. Знаеш най-голямата ми цена. Една година, запомни. Цяла година служба.

Управителят изчезна в тълпата, а момчетата останаха да си приказват с Юлий. Както и да е, без Тубрук, който действаше като катализатор, разговорът бързо замря. Юлий обичаше сина си, но никога не му беше харесвало да разговаря с деца. Те бърбеха като птички и не знаеха какво е приличие или сдържаност.

— Ако това, което се разправя, е вярно, той ще е суров учител. Някога нямаше равен... е, Тубрук разказва по-добре от мене.

Момчетата закимаха — щяха да накарат Тубрук да им разкаже някои подробности при първа възможност.

Когато момчетата видяха отново Рений — слизаше от коня си в застлания с камъни двор на конюшната, — сезоните се бяха сменили и есента приближаваше. Положението му му позволяваше да язди като благородник — конник или член на сената. Момчетата бяха в плевника и скачаха в сеното. Бяха мръсни и не можеха да излязат пред гостенина, затова надничаха към него иззад ъгъла. Тубрук дойде да го посрещне и да поеме юздите и Рений се огледа наоколо.

— Ще те приемат веднага след като се освежиш от пътя.

— Не съм яздил и две левги. Не съм нито мръсен, нито потен като животно. Заведи ме сега или сам ще си намеря пътя — изръмжа старият боец и се намръщи.

— Виждам, че откакто работихме заедно, не си загубил и частица от чара и непринудеността на маниерите си.

Рений не се усмихна и за секунда момчетата очакваха да последва или удар, или гневен отговор.

— А аз виждам, че още не си се научил на почитание към по-възрастните. Очаквах нещо повече.

— *Всички* тук са по-млади от тебе.

Рений като че ли замръзна за секунда, после премигна бавно.

— Да не искаш да изтегля меча?

Тубрук мълчеше. Марк и Гай чак сега забелязаха, че той също носи меча си.

— Искам само да ти напомня, че съм натоварен да управлявам имението и че съм свободен също като тебе. Нашето споразумение е от полза и за двама ни — тук никой на никого не прави услуга.

Рений се усмихна.

— Прав си. Заведи ме при господаря на къщата. Бих искал да се запозная с човека, който наема на работа такива интересни хора.

Когато двамата се отдалечиха, Гай и Марк се спогледаха с блеснали от вълнение очи.

— Ще е суров учител, но бързо ще разбере какви таланти има в ръцете си — прошепна Марк.

— Ще разбере, че ние сме последното му голямо дело, преди да умре — продължи Гай въодушевено.

— Аз ще съм най-великият боец с меч на света! Ще ми помага това, че още от дете всяка нощ разтягам ръцете си — продължи Марк.

— Ще те нарекат Биещата се маймуна — каза Гай с престорено благоговение.

Марк запокити шепа сено в лицето му и двамата се вкопчиха един в друг в привидна ярост. Гай се озова отгоре и възседна гърдите на приятеля си.

— Аз ще съм малко по-добър, но твърде скромнен, за да те излагам в присъствието на жени.

Изпъчи се гордо и Марк го бутна отново в сеното. Седнаха да си починат за миг, задъхани и изгубени в мечти.

Накрая Марк каза:

— Всъщност ти ще управляваш това имение като баща си. Аз нямам нищо, ти знаеш, че майка ми е уличница... не, не казвай нищо. И двамата чухме баща ти да го казва. Нямам

друго наследство освен името си, а то е опетнено. Виждам бъдеще само в армията, където поне рождението ми е достатъчно благородно, за да ми позволи да постигна високи постове. Ако Рений ни обучава, това ще помогне и на двама ни, но най-вече на мене.

— Ти винаги ще ми бъдеш приятел. Нищо не може да ни раздели — каза Гай. Гледаше го в очите. — Заедно ще намерим пътя си.

Кимнаха и си стиснаха ръцете, за да потвърдят договорката. В същия момент в сеновала се пъкна една глава, а след нея се появи познатата огромна фигура на Тубрук.

— Бързо идете да се измиете. Когато свърши с баща ви, Рений ще иска да ви види.

Те се изправиха. Очевидно бяха нервни.

— Жесток ли е? — попита Гай.

Тубрук не се усмихна.

— Да, жесток е. Най-коравият мъж, когото съм виждал. Печели двубоите, защото другите изпитват болка и се плашат от смърт и осакатяване. Той е по-скоро меч, отколкото човек, и ще направи и двама ви корави като себе си. Може би никога няма да му благодарите, по-скоро ще го мразите, но това, което ще ви даде, ще спасява живота ви неведнъж.

Гай го погледна въпросително.

— Ти познаваш ли го отпреди?

Тубрук се изсмя — кратко, сухо, безрадостно изсмиване.

— Би могло да се каже. Той ме обучаваше, докато бях роб.

Очите му блеснаха на слънцето, когато се обърна и излезе.

* * *

Рений стоеше широко разкراчен, стиснал ръце зад гърба си. Изглежда навъсено седналия Юлий.

— Не. Ако някой ни прекъсне, веднага си заминавам. Ти искаш синът ти и синът на оная уличница да станат войници. Аз знам как да го направя. Цял живот това правя. Понякога се научават само как да нападат неприятеля, понякога изобщо не се научават. Оставил съм доста такива в плитки гробове в чужда земя.

— Тубрук ще иска да говори с тебе, за да разбере как напредват. Преценката му обикновено е вярна. В края на краищата ти си обучавал и него — каза Юлий в опит да си възвърне изгубената инициатива.

Този мъж беше съкрушаваща сила. От мига, в който бе влязъл в стаята, бе овладял разговора. Вместо да изложи по какъв начин иска да се води обучението на сина му, както възнамеряваше, Юлий усети, че се отбранява, че отговаря на въпроси за имението си и условията за обучение. Знаеше какво *няма*, а не какво има.

— Те са много млади и...

— Ако бяха по-големи, щеше да е късно. Разбира се, можеш да вземеш мъж на двадесет години и да го направиш добър войник. Но едно дете може да бъде оформено като непробиваем метал. Някои ще кажат, че дори и сега е твърде късно и че истинското обучение трябва да започне на пет години. Според мене десет години е най-добрата възраст, за да се осигури правилно развитие на мускулите и дробовете. Ранното обучение може да пречупи духа им; по-късно духът вече твърде трайно се е насочил в погрешни посоки.

— Съгласен съм до известна...

— Ти ли си истинският баща на момчето на уличницата? — попита Рений небрежно, сякаш ставаше дума за времето.

— Какво? Богове, не! Аз...

— Добре. Иначе щеше да е по-сложно. Приемам едногодишния договор. Давам дума. Доведи момчетата в двора на конюшната след пет минути. Видяха ме, че пристигам, значи трябва да са готови. Ще ти докладвам в тази стая. Ако не могат да дойдат, бъди така добър да ме известиш. Приятен ден.

Обърна се и излезе. Юлий въздъхна в смесица от учудване и доволство.

— Може би е точно човекът, който ни трябва — каза той и се усмихна може би за първи път тази сутрин.

Първото, което им казаха, беше, че трябва да се наспиват добре през нощта. Цели осем часа — от преди полунощ до зори — ги оставяха на мира. През цялото останало време или ги обучаваха, или ги възпитаваха, или трябваше да тъпчат храна в устата си в бързи, откраднати моменти.

Ентусиазмът на Марк се изпари още първия ден — когато Рений хвана брадичката му с железната си ръка и се възря в очите му.

— Слабодушен като майка си.

Не каза нищо повече, но Марк изгаряше от унижителната мисъл, че старият войник, чието благоволение се надяваше да спечели, сигурно е виждал майка му в града. Още от първия момент желанието му да се хареса на Рений стана извор на срам за него. Знаеше, че трябва да се отличи в обучението, но не по такъв начин, който този стар негодник би одобрил.

Лесно беше да намразиш Рений. Първо, той наричаше Гай по име, а за Марк говореше като за „момчето“ или „момчето на уличницата“. Гай виждаше, че го прави нарочно. Опитваше се да използва омразата им към него като средство да ги превъзпита. Но чувстваше само досада, когато приятелят му биваше отново и отново подлаган на унижения.

През имението течеше студен поток. Един месец след пристигането на Рений отидоха там и той каза:

— Влизайте.

Те се спогледаха, свиха рамене и скочиха в потока.

Студът ги смрази от първия момент.

— Стойте тук, докато се върна — заповяда Рений през рамо и тръгна към къщата, където похапна, изкъпа се и легна да прекара следобеда в сън.

Марк усещаше студа много повече от приятеля си. Само след час лицето му беше посиняло; не можеше да говори — толкова силно трепереше. Времето минаваше, краката му се вцепеняваха, мускулите на лицето и врата му се схванаха от треперене. Говореха си, каквото и да е, само да отвлекат ума си от студа. Сенките се удължиха и момчетата млъкнаха. Гай се чувстваше също така зле като приятеля си. И той отдавна се беше вцепенил, но все още дишаше леко, докато Марк си поемаше въздуха на малки глътки.

Захладня и бързо течащата вода сякаш стана още по-студена. Марк накланяше глава ту на една страна, ту на друга, бавно премигваше, но не виждаше нищо. Унасяше се, носът му цопваше във водата и той изпръхтяваше и отново се надигаше. Болката стана безумна. Отдавна не бяха говорили. Това беше битка, но не между двамата. Щяха да останат тук, докато не ги повикат, докато Рений не се върнеше и не им наредеше да излязат.

Когато се свечери, двамата разбраха, че не могат да помръднат. Дори ако Рений се появеше в този момент и им кажеше да излязат, щеше да се наложи да ги извлече сам навън, мокри и кални.

Марк се унасяше, отново се свестяваше с внезапно трепване — и после разбра, че някак се е отдалечил от студа и тъмнината. Запита се дали ще умре в реката.

В една от полудрежките усети топлина и чу приятното прашене на разгорял се огън. Един стар мъж подтикваше горящите дърва с крак и се усмихна на искрите. Обърна се и като че ли чак сега забеляза момчетата, целите побелели от студ.

— Ела до огъня, момче. Няма да ти направя нищо лошо.

Лицето на стареца беше цялото в бръчки, белези и прах от десетилетия усилен труд и грижи. Приличаше на кърпена кесия. Ръцете му бяха покрити с дебели изпъкнали вени, които се мърдаха под кожата заедно с движението на подутите кокалчета. Беше облечен като за път, с кърпени дрехи и тъмночервен парцал на шията.

— Ще ти отрежа единия крак и ще хапнем и двамата. Ще спра кървенето, момче, и аз знам това-онова...

Огромните вежди се вдигнаха заинтригувано. Очите блеснаха, устата се отвори и се видяха белезникави беззъби венци — лигави и набръчкани. Мъжът потупа джобовете си и сенките повториха движението му, изплюяха по тъмножълтите стени, озарени само от пламъците.

— Спокойно, момче. Е, ножът ми е тъп и малко нащърбен, обаче...

Ръка като груб камък притисна лицето му, неочаквано по-голяма, отколкото би трябвало да е.

Дъхът на стареца беше топъл и миришеше отвратително.

Марк се събуди и се закашля от погълнатата вода. Коремът го присвиваше и от студ, и от глад. Луната беше изгряла. Гай беше до него, неподвижен, лицето му едва се подаваше над черната стъклена вода, главата леко се полюшваше в тъмнината.

Стига толкова. Ако изборът беше да се провали или да умре, значи трябваше да се провали. Тактически това беше по-добрият избор. Понякога е по-добре да отстъпиш и да прегрупираш силите си. Именно на това искаше да ги научи старецът. Той искаше да се откажат и може би чакаше някъде наблизо да научат този най-важен от всички урок.

Марк не помнеше съня, помнеше само страха, че ще бъде задушен — и още го усещаше. Тялото му като че ли беше загубило формата си и просто седеше под повърхността, тежко и просмукано с вода. Беше заприличал на някаква безлюспеста дънна риба. Съсредоточи се и отпи от водата — беше студена като самия него. Залюля се напред, протегна ръка и се хвана за един корен. Раздвижваше се за първи път от единадесет часа. Усети смъртен студ, но нямаше съжаления. Наистина, Гай още седеше неподвижно, но залозите бяха различни. Марк нямаше да умре, за да се хареса на някакъв побъркан стар гладиатор.

Започна да се измъква полека, почти се влачеше към брега. Подутият му корем изглеждаше огромен във водата, сякаш издут отвътре. Когато излази на брега и легна на твърдата земя, изпита направо екстаз. Разтрепери се спазматично. Жълта жлъчка бликна от устата му и се смеси с черната кал. Нощта беше тиха и той се усещаше така, сякаш току-що е изпъзлял от гроб.

Зората го завари там. Една сянка бе запречила бледото слънце. Рений стоеше намръщен — не на Марк, а на дребното преbledняло момче, което още седеше във водата със затворени очи и посинели устни. Марк видя внезапен тревожен спазъм да сгърчва желязното лице на стария гладиатор.

— Момче — извика един глас, който вече бяха намразили. — Гай!

Течението люлееше фигурата във водата. Отговор не последва.

Един мускул заигра по челюстта на Рений и старият войник влезе във водата почти до кръста. Посегна, извади момчето като кученце и го метна на рамото си. Очите на Гай се отвориха с внезапно движение — но не виждаха нищо. Когато старецът мина покрай него с товара си, явно запътил се към къщата, Марк се надигна и закуцука след него.

Зад тях Тубрук стоеше в сенките на противоположния бряг, скрит зад листата, както

беше стоял цяла нощ. Очите му бяха присвити и студени, също като водата.

У Рений като че ли бушуваше някакъв постоянен гняв. След месеци обучение момчетата не го бяха виждали да се усмихва, освен когато им се подиграваше. В лошите дни потъркваше врата си, викаше им сърдито и създаваше впечатлението, че всеки момент ще избухне. Най-зле беше под обедното слънце, когато лицето му се наливаше с кръв от раздразнение и при най-леката грешка.

— Дръжте камъните право пред себе си! — излая той на Марк и Гай, докато те се потяха в горещината.

Задачата този следобед беше да стоят с протегнати пред себе си ръце и да държат по един камък, голям колкото юмрук. Отначало беше лесно.

Раменете на Гай го боляха и той усещаше, че ръцете му отслабват. Опита се да напрегне мускулите си, но те като че ли не искаха да му се подчиняват. Изпотен, той загледа как камъкът се снижава на около педя и усети внезапна болка в корема, когато Рений го шибна с камшика си. Ръцете му трепнаха, мускулите му се сгърчиха от болка. Той се съсредоточи върху камъка и прехапа устни.

— Няма да го оставяш да се спуска. Болката е добре дошла. Няма да го оставяш да пада.

Гласът на Рений се разнасяше над главите им като сурово скандиране. За четвърти път момчетата изпъваха пред себе си ръце, и всеки път беше по-трудно. Рений ги оставяше да почиват само минута, за да отпуснат болящите ги ръце, преди да чуят заповедта отново да ги вдигнат.

— Стига — каза Рений и ги загледа как бавно отпускат ръце, готов да ги удари с камшика.

Марк дишаше тежко и Рений изкриви устни.

— Ще дойде време, когато ще мислите, че не можете да понесете болката, а животът на много хора ще зависи от това. Може да държите въже, по което се катерят други, или да вървите четиридесет мили с пълно бойно снаряжение, за да спасите приятелите си. Слушате ли ме?

Момчетата кимнаха; опитваха се да не пъхтят от изтощение; бяха доволни, че той говори, вместо да им заповяда отново да вдигнат камъните.

— Виждал съм мъже да вървят, докато паднат и умрат, падат на пътя, а краката им още се мъчат да ги вдигнат. Погребваха ги с почести. Виждал съм мъже от моя легион да се движат във формация, държейки червата си, за да не се разпилеят. Погребваха ги с почести.

Направи пауза, за да подчертае думите си, и се плесна по тила, сякаш нещо го беше ужилило.

— Ще има моменти, когато просто ще искате да седнете и да се предадете. Когато тялото ви казва, че всичко е свършено, а духът ви е слаб. Това е лъжа. Диваците и животните се пречупват, но ние продължаваме. Мислите ли, че сте готови? Ръцете болят ли ви? Казвам ви, че ще вдигнете този камък още дванадесет пъти през този час и ще го задържите. А и още дванадесет, ако някой остави камъка да се спусне повече от една педя.

Една робиня миеше стената близо до тях. Не вдигаше поглед към момчетата, макар че понякога трепваше леко, когато старият гладиатор изръмжеше някоя команда. Гай видя, че и тя изглежда изтощена, но забеляза и че е привлекателна, с дълга тъмна коса и свободна дреха. Лицето ѝ беше ясно, с тъмни очи и плътни устни, стиснати съсредоточено. Май се казваше Александрия.

Рений говореше и говореше. Робинята се наведе, за да потопи парцала в кофата, и се изправи, за да го изстиска. Ризата ѝ се отвори и Гай видя как гладката кожа на шията ѝ продължава към меките извивки на гърдите. Помисли си, че може да надникне и по-надолу, чак до корема, и си представи как зърната ѝ леко се отъркват в плата.

В този момент Рений беше забравен, въпреки болката в ръцете.

Старецът спря да говори и се обърна да види какво разсейва момчетата. Изръмжа, когато видя робинята, отиде до нея с три бързи крачки и я стисна за ръката така, че тя изпищя. После изрева гневно:

— Аз обучавам тези деца на нещо, което ще спаси живота им, а ти тук си развяваш циците като евтина уличница!

Девојката се присви и се дръпна, но той не я пусна.

— Ама аз... — почна тя объркана, но Рений изръмжа и я хвана за косата.

Тя стисна очи от болка. Той я извъртя с лице към момчетата.

— Не ме интересува дали зад гърба ми има хиляда като тази. Аз ви уча да се съсредоточавате.

После с един рязък ритник подсече краката ѝ и тя падна. Без да пуска косата ѝ, Рений вдигна камшика с другата си ръка и започна да я бие, като повтаряше гневно:

— Няма да разсейваш момчетата, докато ги уча... Няма да разсейваш...

Накрая я пусна. Тя плачеше. Изпълзя малко по-нататък, надигна се и с хлипане избяга.

Марк и Гай бяха слисани. Рений се обърна към тях и ги изгледа убийствено.

— Затваряйте си устата, момчета. Това не е игра. Ще ви направя достатъчно твърди да служите на републиката, след като аз умра. Няма да позволя никаква слабост. Сега вдигнете камъните и ги дръжте, докато не кажа да ги свалите.

Още веднъж момчетата протегнаха ръце напред, без да се осмелят дори да се погледнат.

Вечерта, когато имението утихна и Рений потегли за града, Гай отложи обикновеното си изпотено сгромолясане в съня, за да посети отделението за роби. Усещаше се виновен и се оглеждаше за сянката на Тубрук, макар че не би могъл да обясни защо.

Домашните роби спяха под един покрив със семейството в едно крило с най-обикновени стаи. Това не му беше съвсем познат свят, затова беше нервен — вървеше по тъмните коридори и се питаше дали трябва да почука на вратата и да я извика по име — ако наистина се казваше Александрия.

Намери я да седи на ниския праг пред една отворена врата. Изглеждаше потънала в мисли и той леко се прокашля. Тя трепна уплашено, после го погледна, без да се надигне от пода. Беше измила праха от деня и кожата ѝ беше гладка и бяла под вечерната светлина. Косата ѝ беше вързана с кърпа, очите ѝ бяха широко отворени.

— Александрия ли се казваш? — попита той тихо.

Тя кимна, после наведе глава.

— Дойдох да се извиня за днес. Зяпах те, докато работеше, и Рений помисли, че ни разсейваш.

Тя стоеше съвсем притихнала, без да вдига очи от пода. Мълчанието се проточи и той се изчерви — не знаеше как да продължи.

— Виж, съжалявам. Той беше жесток.

Тя пак не каза нищо. Мислите ѝ бяха болезнени, но това беше синът на господаря. „Аз съм робиня — искаше ѝ се да каже, — всеки ден е болка и унижение. Нямах какво да ми

кажеш“.

Гай изчака още няколко мига и си тръгна. Искаше му се да не беше идвал.

Александрия го гледаше как се отдалечава, гледаше уверената му походка и нарастващата сила, която Рений изваждаше на бял свят. Щеше да стане също така зъл като стария гладиатор, когато пораснеше. Беше свободен и римски гражданин. Състраданието идваше от младостта му, а то бързо изгаряше в двора за обучение. Лицето ѝ се зачерви от гняв, който тя не се осмеляваше да покаже. Малка победа беше да не му отговори, малка, но много скъпа за нея.

На всеки три месеца Рений даваше отчет за напредъка на обучението. Вечерта преди уречения ден бащата на Гай се върна от градския си дом и прие доклада на Тубрук за състоянието на имението. Видя се с момчетата и прекара няколко минути насаме със сина си. Сутринта момчетата щяха да спят малко по-дълго, благодарни за краткото пропукване в рутината на дните.

Първият доклад на Рений беше отчайващо кратък.

— Положихме начало. И в двамата има дух — каза само Рений.

След дълга пауза Юлий разбра, че няма да последва друг коментар.

— Слушат ли те? — попита, позачуден от липсата на информация.

Заради това ли беше платил толкова много злато?

— Разбира се — отговори Рений. Изглеждаше озадачен от въпроса.

— Ами... значи са обещаващи? — продължи Юлий; не искаше да позволи разговорът да тръгне като предишния, но отново му се стори, че се обръща към някой от бившите си учители, а не към човек, на когото плаща.

— Положихме начало. Тази работа не се върши бързо.

— Както и всяко стойностно нещо — тихо каза Юлий.

Двамата се погледнаха спокойно за момент и кимнаха. Срещата беше свършила. Старият боец се ръкува, докосвайки бегло ръката на Юлий със сухата си кожа, кратко и твърдо ръкостискане, и излезе. Юлий остана взрян във вратата, която се затвори зад гърба му.

Тубрук мислеше, че методите за обучение са опасни, и беше споменал за инцидента, когато момчетата за малко щели да се удавят, оставени без надзор. Юлий направи гримаса. Знаеше, че ако спомене пред Рений за притесненията си, само ще го накара да прекрати договора. Да попречи на стария касапин да прекали — това щеше да е задачата на управителя на имението.

Въздъхна и се замисли за проблемите, с които се сблъскваше в Рим. Корнелий Сула продължаваше да увеличава властта си, подчиняваше някои градове в южната част на страната на римското владичество, като ги откъсваше от търговските им партньори. Как се казваше най-новият? Май че Помпей, някакъв планински град. Сула поддържаше репутацията си в умовете на безделниците с подобни малки триумфи. Командваше група сенатори, като използваше всевъзможни лъжи, подкупи и ласкателства. Всички те бяха млади и старият войник потръпна, като помисли за тях. В това ли щеше да се превърне Рим, и то още докато той е жив?

Вместо да вземат на сериозно работите на града, те живееха като че ли само заради някакви долни удоволствия, при това от най-съмнителен вид, принасяха жертви в храма на Афродита и се наричаха новите римляни. Някои неща все още предизвикваха възмущение в храмовете на Капитолия, но тази нова група, изглежда, винаги се стремеше да открие къде са границите и да ги отхвърля една по една. Намериха убит един от народните трибуни — онзи,

който винаги се противопоставяше на Сула. Сам по себе си този факт не беше особено забележителен. Откриха го в басейн, цял почервенял от кръвта му, която беше изтекла от сърчно отворената вена на крака — не чак толкова необичаен начин за самоубийство. Лошото беше, че откриха убити децата му — съвсем очевидно предупреждение. Нямаше улики, нямаше свидетели. Нямаше и изгледи убиецът да бъде хванат, но преди да изберат друг трибун, Сула беше прокарал със сила решение, което му даваше по-голяма автономност в бойните действия. Сам той беше издигнал тази теза и я защитаваше красноречиво и страстно. Сенатът беше дал одобрението си и властта на Сула беше нараснала, а властта на републиката намаляваше.

До момента Юлий успяваше да остане неутрален, но тъй като беше свързан чрез брака си с друг от силните на деня — Марий беше брат на жена му, — знаеше, че в крайна сметка ще се наложи да избира. Един мъдър мъж би могъл да види, че иде промяна, но него го натъжаваше фактът, че все повече горещи глави в сената гледаха на равноправието в републиката като на окови. Марий също усещаше, че някой силен мъж би могъл да използва закона, вместо да му се подчинява. Вече беше доказал това, като се беше подиграл със системата за избиране на консули. Римският закон постановяваше, че сенатът може да избере консула само веднъж и след това той трябва да освободи мястото. Наскоро Марий си беше осигурил трето поредно избиране чрез бойните си победи срещу племената на кимврите и тевгонците, които беше смазал с легиона на Първородните. Все още беше лъвът на издигания се Рим и Юлий би трябвало да намери закрила в неговата сянка, ако властта на Корнелий Сула продължеше да расте.

Ако се присъединеше към лагера на Марий, щеше да му стане длъжник и да загуби част от самостоятелността си, но това беше единственият мъдър избор. Искаше му се да може да се посъветва с жена си и да чуе как бързият ѝ ум различава проблема, както често го беше правил. Тя винаги можеше да види нещо повече в проблемите, да намери гледна точка, за която друг не се е сетил. Липсваше му нейната печална усмивка, начинът, по който полагаше длани върху очите му, когато беше уморен — това му носеше прекрасна хладина и мир.

Той тръгна тихо по коридора към стаята на Аврелия и спря пред вратата, заслушан в равномерното ѝ дишане, едва доловимо в тишината.

Влезе внимателно, приближи се към спящата и я целуна леко по челото. Тя не помръдна. Той седна до леглото и я загледа.

Когато спеше, приличаше на жената, която помнеше. Едно време тя щеше да се събуди веднага и очите ѝ щяха да се изпълнят с разбиране и разум. Щеше да се засмее, като го види седнал до нея, щеше да отметне завивките и да го покани да сподели топлината ѝ.

— Към кого да се обърна, любов моя? — прошепна той. — Кого да подкрепя, на кого да се доверя да опази града и републиката? Мисля, че брат ти Марий се интересува толкова малко от тази идея, колкото и Сула.

Потърка наболата си брада.

— Къде да търся сигурност за съпругата и сина си? Вълка ли да допусна в къщата си, или змията?

Отговори му само тишината и той бавно поклати глава. Стана и пак целуна Аврелия — за миг си представи, че ако очите ѝ се отворят, ще го погледне жена, която познава. Излезе тихо и полака затвори вратата.

Когато Тубрук застъпи на смяна, последните свещи вече догаряха и стаите бяха тъмни. Юлий още седеше на стола си, но очите му бяха затворени, гърдите му се вдигаха и спадаха

равномерно, той лекичко похъркваше. Тубрук кимна, доволен, че господарят му ще си почине поне малко.

На сутринта Юлий закуси с двете момчета — хляб, плодове и билков чай. Потискащите мисли от предния ден бяха оставени настрана и той седеше изправен, с ясен поглед.

— Изглеждате здрави и силни — каза той на момчетата. — Рений прави от вас прекрасни младежи.

Двамата се спогледаха и се усмигнаха.

— Рений каза, че скоро ще сме готови да ни обучава на бой. Доказахме, че можем да издържаме на студ и горещина, започнахме да откриваме кои са силните и слабите ни места. Всичко това е вътрешно, той казва, че то е подготовката за външните умения.

Гай говореше оживено, ръцете му леко се движеха в такт с думите.

Двете момчета явно бяха станали по-самоуверени и Юлий усети моментна тъга, че не може да ги гледа как растат. Погледна сина си и се запита дали някой ден няма да срещне в негово лице непознат човек.

— Ти си мой син. Рений е обучавал мнозина, но никога мое дете. Мисля, че ще го изненадаш.

Юлий погледна невярващото лице на Гай — знаеше, че момчето не е свикнало да го хвалят и да му се възхищават.

— Ще се опитам. Марк също ще го изненада, надявам се.

Юлий не погледна другото момче, макар да усещаше, че то го гледа. И сякаш Марк го нямаше, отговори натъртено, така, че думите му да се запомнят, раздражен от опита на Гай да измести разговора към приятеля си.

— Марк не е мой син. Ти носиш навсякъде моето име и репутацията ми. Само ти.

Гай наведе глава смутено — не можеше да издържи странно настойчивия поглед на баща си.

— Да, татко — измърмори той и продължи да се храни.

Понякога му се искаше да има братя и сестри, с които да си играе и с които да носи товара на бащините си надежди. Разбира се, не би им дал имението, то беше само негово и винаги щеше да е така, но от време на време чувстваше този натиск като неудобна тежест. Особено когато майка му беше тиха и спокойна и му говореше утешително, че не й били дадени други деца освен него и че той бил съвършен пример за син. Често му казваше, че искала да има дъщери, на които да предаде женската си мъдрост, но че треската, от която преболедувала след раждането му, й отнела тази възможност.

Рений влезе в топлата кухня. Беше с червена войнишка туника и къси панталони, които свършваха до прасците, опънати над почти неприлично огромни мускули — наследство от живота като пехотинец в легиона. Въпреки възрастта си изглеждаше, че прелива от здраве и жизненост. Спря пред масата, с изправен гръб, с блеснали, заинтересовани очи.

— С твое позволение, господарю, слънцето върви нагоре и момчетата трябва да пробягат пет мили, преди да се е издигнало над хълмовете.

Юлий кимна. Двете момчета бързо станаха и зачакаха да ги освободи.

— Вървете... упражнявайте се добре — каза той и се усмигна.

Синът му нямаше търпение да тръгне, а другият — в тези тъмни очи и вежди имаше още нещо. Гняв? Не, гневът си беше отишъл. Момчетата изтичаха навън и двамата мъже останаха сами. Юлий махна към масата.

— Чух, че смяташ скоро да почнеш да ги обучаваш на бой.

— Още не са достатъчно здрави. Може да не е тази година, но аз в края на краищата не съм им учител по гимнастика.

— Значи не искаш да продължиш обучението им, след като изтече едногодишният ти договор? — каза Юлий с надеждата небрежният му тон да прикрие факта, че това силно го интересува.

— Следващата година ще се оттегля на село. И няма вероятност тези планове да се променят.

— Значи тези двамата ще бъдат последните ти ученици, последното ти завещание към Рим — отвърна Юлий.

Рений замря за миг. Юлий го гледаше съвсем спокойно.

— За това си струва да се помисли — каза накрая старият гладиатор, после се обърна и излезе в сивото утро.

Зад гърба му Юлий се усмихна широко.

— Като офицери вие ще яздите в битка, но силата ви не е в конните схватки. Вярно, ние използваме конницата за бързи смазващи атаки, но именно пехотинците от двадесет и осемте легиона пречупват врага. Всеки от сто и петдесетте хиляди легионери, които имаме на бойното поле, във всеки момент, всеки ден може да извърви тридесет мили с пълно снаряжение и екипировка, равни на една трета от теглото му. И може след това да влезе в бой с врага без слабост и без оплаквания.

Рений изгледа двете момчета, които стояха под палещото обедно слънце — тъкмо бяха приключили с тичането и се мъчеха да овладеят дишането си. Беше им дал повече от три години — на тях, на последните, които обучаваше. А имаха да учат още толкова много! Заразхожда се около тях и продължи с резки, отсечени думи:

— Не само поради чист късмет боговете предадоха всички страни по света в ръцете на Рим. Не слабостта на чуждите племена ги кара да се нанизват на мечовете ни в битка. Това го прави нашата сила, все по-голяма и по-мощна от всичко, което те могат да извадят в боя. Това е първостепенната ни тактика. Още преди нашите войници да влязат в битка, те са непобедими със своята сила и морал. Нещо повече — притежават дисциплина, срещу която армиите на света могат само да пролеят цялата си кръв, но без никаква полза. Всеки войник знае, че братята му до него ще трябва да бъдат убити, преди да го изоставят. Това го прави по-силен от най-героичното нападение или от напразните крясъци на дивашките племена. Ние влизаме в боя, държим се докрай и едва след това умираме.

Гай постепенно успокои дишането си, дробовете му престанаха да вият за кислород. През годините, откакто Рений бе дошъл да ги учи, момчето беше пораснало и заякнало. Наближаваше четиринадесетата си година и вече му личеше какъв мъж ще стане скоро.

Изгорял до цвета на дъбова кора от римското слънце, той стоеше с лекота — стройна атлетична фигура, с мощни рамене и крака. Можеше часове наред да тича около хълмовете и да се затича с още по-голяма скорост, когато види в далечината имението на баща си.

Марк също се беше променил — физически и душевно. Невинното щастие на някогашното момче си беше отишло, но все пак се завръщаше от време на време. Рений го беше научил да внимава с чувствата и реакциите си. Марк усвоява този урок с помощта на камшика и без никакви церемонии в продължение на цели три дълги години. Той също имаше добре развити рамене и бързи като светкавица юмруци, с които Гай не можеше да се състезава. В него пламтеше желание да е самостоятелен, да не получава никаква помощ или покровителство — и това бавно го разяждаше отвътре.

Рений ги наблюдаваше, а двете момчета внимателно наблюдаваха него. Много добре знаеха как може изведнъж да нанесе удар по незащитения корем и че винаги търси някаква проява на слабост.

— Мечовете, младежи. Донесете си мечовете.

Те мълчаливо се обърнаха, взеха късите мечове, окачени на стената в двора, върнаха се и зачакаха следващата заповед.

— Гай, наблюдавай ме. Ще използвам момчето, за да дам един прост пример.

Рений отпусна рамене и се усмихна, когато Марк бавно измъкна меч.

— Първа позиция, момче. Застани като войник, ако можеш да си спомниш как точно се прави.

Марк зае първа позиция — разтвори крака на ширината на раменете, леко извърнал тялото си настрани, мечът на равнището на кръста, готов да нанесе удар в слабините, стомаха или гърлото, трите основни атакуеми зони. За предпочитане беше да удря към слабините и врата; ако успеше да нанесе силен удар, противникът му щеше за секунди да умре от загуба на кръв.

Рений премести тежестта си и Марк леко мръдна, за да последва движението му.

— Пак ли сечеш въздуха? Ако го направиш, ще го видя и ще те накажа. Трябва ми само един удар, за да ти прережа гърлото. Щом отгатна накъде ще преместиш тежестта си, ще те срежа на две.

Започна да крачи пред Марк, който стоеше все така отпуснат, вдигнал леко вежди и с безизразно изражение — и продължи да говори:

— Искаш да ме убиеш нали, момче? *Усещам* омразата ти. *Усещам* я като добро вино в стомаха си. Тя ме ободрява, момче, вярваш ли?

Марк нападна с рязко движение, без предупреждение и сигнал. Беше му отнело стотици часове упражнения, за да се отърве от всички „издайници“ — кратките потрепвания на мускулите, които подсказваха намеренията му. Защото колкото и да беше бърз, един добър противник щеше да го изкорми, ако издаваше намеренията си преди всеки ход.

Рений не беше там, накъдето се насочи пробождащият удар. Мечът му се опря в гърлото на Марк.

— Още веднъж. Пак беше бавен и непохватен, както обикновено. Ако не беше по-бърз от Гай, щеше да си най-лошият ми ученик.

За част от секундата затопленият от слънцето меч се притисна до вътрешната страна на бедрото му, в голямата пулсираща вена, която носеше живота му — и Марк зяпна.

Рений отвратено поклати глава.

— *Никога* не слушай врага си. Гай *наблюдава*, а ти се биеш. Съсредоточи се върху движенията, а не върху думите ми — те целят да те разсеят. Още веднъж.

Двамата отново закръжиха из двора.

— Майка ти явно е била много бавна в леглото.

Докато Рений изричаше думите, мечът му изсвистя, но беше посрещнат от метално иззвънтяване. Марк пристъпи напред и притисна острието си в сбръчканата кожа на гърлото на Рений. Лицето му беше студено и неумолимо.

— Предсказуемо — измърмори Марк, взрян свирепо в студените сини очи.

И изведнъж усети лек натиск и погледна надолу — и видя камата в лявата ръка на Рений: беше опряна в корема му. Рений се усмихна.

— Много мъже ще те мразят, дотолкова, че да те увлекат със себе си. Те са най-опасни. Може да налетят на меча ти и да ти избодат очите с пръсти. Една жена направи така с един мой боец.

— Защо го е мразила толкова много? — запита Марк и отстъпи назад, без да сваля готовия за отбрана меч.

— Всички мразят победителите. Това е цената, която плащаме. Ако те обичат, си правят каквото си поискат, но когато те искат да го направят. А ако се боят от тебе, ще направят каквото ти искаш и когато го поискаш. Така че кое е по-хубавото — да те обичат или да се боят от тебе?

— И двете — каза сериозно Гай.

Рений се усмихна.

— Искаш да кажеш, да те обожават и да те уважават, което е невъзможно, ако си завзел земи, станали твои само с правото на силата и на кръвта. Животът никога не е толкова прост. Той е въпрос с много отговори.

Двете момчета го изгледаха смаяно и Рений изсумтя раздражено:

— Ще ви покажа какво означава дисциплината. Ще ви покажа какво сте научили. Оставете мечовете и ме слушайте.

Старият гладиатор изгледа двете момчета с критично око. Внезапно звънецът, оповестяващ пладнe, иззвъня и той се намръщи — настроението му се смени в миг. Гласът му изгуби назидателната си суровост и стана нисък и тих.

— В града има гладни бунтове, знаете ли това? Големи банди рушат къщите и се пръскат, ако някой достатъчно смел извади меч срещу тях. Би трябвало да съм там, а не да си играя тук с деца. Учих ви две години извън договора. Не сте готови, но вече няма да хабя нито една от последните си години за вас. Днес е последният ви урок.

Пристъпи към Гай, който го гледаше решително.

— Баща ти трябваше да е тук и да изслуша доклада ми. Знаеш ли какво ми говори фактът, че той закъснява — за първи път от три години?

Гай се опита да се изкашля с пресъхналото си гърло.

— Че безредиците в Рим са по-сериозни, отколкото си предполагал.

— Да. Баща ти няма да е тук, за да види последния урок. Жалко. Ако той е мъртъв и аз те убия, кой ще наследи имението?

Гай премига смутено. Думите на Рений противоречаха на спокойния му тон. Сякаш си поръчваше нова туника.

— Вуйчо ми Марий, макар че е с легиона на Първородните. Той няма да очаква...

— Добра бойна единица. Първородните се справиха прекрасно в Египет. Значи на него ще пратя сметката си. Сега ще ти направя отстъпка като на временен господар на имението в отсъствието на баща ти. Когато си готов да се изправиш пред мене наистина, няма да бъде упражнение — не до първа кръв, но атака, каквато би могла да те изненада, ако днес вървеше из римските улици сред бунтуващите се тълпи. Ще се бия честно и ако ме убиеш, можеш да смяташ, че си завършил достойно школата ми.

— Защо да ни убиваш след цялото време, което... — попита Марк, което бе нарушение на дисциплината, защото се обади без позволение.

— Все някога трябва да се срещнете лице в лице със смъртта. Не мога да продължа да ви обучавам, а днес е последният урок за страха и смъртта.

За момент Рений изглеждаше несигурен в себе си, но после главата му се изправи и Съскащата костенурка, както го наричаха робите, отново се изпълни с огромната си напрегнатост и енергия.

— Вие сте последните ми ученици. Моята репутация, понеже се оттеглям, в момента виси на жалките ви вратове. Няма да ви оставя лошо обучени, та името ми да бъде очернено от вашите дела. Името ми е нещо, което съм пазил цял живот. Твърде късно е да го губя сега.

— Няма да те изложим — измърмори Марк почти на себе си.

Рений рязко се извърна към него.

— Всеки ваш удар ме излага. Режете като касапи, които атакуват заклан вол. Не можете да контролирате гнева си. Попадате и в най-простите клопки, когато кръвта нахлуе в главата ви. А пък *ти* — обърна се той към Гай, който тъкмо бе започнал да се усмихва, — ти не можеш да спреш да мислиш за оная си работа, което не подобава на истински римлянин.

Благородник ли? Кръвта ми се смразява при мисълта за момчета като вас, които ще наследят моя град, моя народ...

При спомена за робинята, която Рений беше нашибал с камшик, защото ги разсейваше, Гай престана да се усмихва. Още го беше срам от това и докато Рений продължаваше тирадата си, в него започна да се набира бавен гняв.

— Гай, можеш да избереш кой от двама ви ще се бие пръв. Първото ти тактическо решение.

Рений се обърна и се отдалечи към квадрата за фехтовка, направен от мозайка в двора за упражнения. Започна да се разтърква, без да обръща внимание на въпросителните им погледи.

— Полудял е — прошепна Марк. — Ще ни убие и двамата.

— Играе си с нас — каза мрачно Гай. — Като в реката. Ще го нападна. Мисля, че мога. Няма да откажа предизвикателството. Ако по този начин ще му покажа, че ме е обучил добре, така да бъде. Ще му благодаря със собствената му кръв.

Марк погледна приятеля си и видя решителността му. Знаеше, че колкото и да не иска някой от тях двамата да се бие с Рений, именно той има по-добър шанс. Никой от двамата не би могъл да спечели веднага, но само Марк имаше бързината, с която да се противопостави на стария.

— Гай — прошепна той, — нека аз да съм пръв.

Гай го погледна в очите и сякаш прочете мислите му.

— Не. Ти си ми приятел. Не искам да видя как те убива.

— И аз не искам да те видя убит. Но аз съм по-бърз, имам повече шанс.

Гай отпусна рамене и се усмихна притеснено.

— Той е старец, Марк. Ще успея да го победя.

Гай зае позиция.

Рений го загледа, присвил очи срещу слънцето.

— Защо реши да се биеш пръв?

Гай вдигна рамене.

— Всички някога ще умрем. Така реших. Това е достатъчно.

— Така е. Започвай, момче. Да видим дали си научил нещо.

Двамата започнаха полека да кръжат, извадили мечовете — слънцето проблясваше по тях. Рений нападна с внезапен лъжлив удар. Гай усети намерението му и накара стария мъж да отстъпи крачка назад, като се хвърли право към него. Мечовете издрънчаха един в друг и битката започна. Двамата удряха, парираха, вкопчаха се в мъртва хватка. Старият боец отгласна момчето и то се изтъркаля в прахта.

Рений този път не се подиграваше. Гай стана бавно, без да го изпуска от поглед. Не можеше да победи със сила.

Направи две бързи стъпки напред, вдигна меча в рязък удар, който проби защитата и раздра махагоновите гърди на Рений.

Старият мъж изсумтя изненадано. Момчето продължи да атакува, без да спре, удар след удар. Рений парираше всеки удар с леки измествания на тялото и движения на меча. Момчето щеше да се умори под горещото слънце.

Пот се стичаше в очите на Гай. Обзе го отчаяние — не можеше да измисли нови ходове, които да печелят срещу този студеноок дървен идол, който толкова лесно го разгадаваше. Започна да пропуска удари и когато в един момент загуби равновесие, Рений протегна

дясната си ръка и заби острието в оголения му корем.

Гай усети как силата му изчезва. Краката му се подгънаха. Не усещаше нищо. Кръв покапа в праха, цветовете изведнъж изчезнаха, чуваше само бумтящото си сърце и светкавици минаваха пред погледа му.

Видя как очите на Рений блестят от влага. Да не би старецът да плачеше?

— Не си достатъчно добър — изсъска старият гладиатор.

И пристъпи напред. Очите му бяха пълни с болка.

Яркото слънце беше затъмнено от сянка — и в следващия миг Марк пристъпи изотзад и опря мечата си в гръкляна на стария боец. Рений застина в изненада.

— Забрави ли ме?

За част от секундата Марк можеше да дръпне острието назад и да приключи с противния старец, но погледна към приятеля си и разбра, че животът изтича от него. Позволи на гнева да се надигне в него за момент — и шансът за бърза смърт изчезна, защото Рений се извъртя и отново вдигна окървавения си меч. Лицето му беше безизразно, но очите му бяха все така влажни.

Марк започна атаката си, преди старецът да успее да помръдне.

Ако опиташе фатален удар, със сигурност щеше да успее, защото старият гладиатор стоеше неподвижен, с вкаменено от напрежение лице. Но нападението като че ли отключи живота у Рений и той внезапно се раздвижи.

— Не можеш да ме убиеш дори да стоя като дърво — изръмжа Рений, обърна дясната си страна към Марк и вдигна мечата.

— Винаги си бил глупак. Гордостта ти е глупава — почти изпъшка Марк. Защо трябваше да се бави с този старец, докато приятелят му умираше сам в горещината?

Нападна отново, мисълта му стана действие без размисъл или решение, просто удари и движения, без да спира. Червени усти се отваряха по старото тяло и Марк чуваше как кръвта тупа на капки в прахта като пролетен дъжд.

Рений нямаше време да говори. Отчаяно се защитаваше, на лицето му за миг се изписа смайване, после то отново застина в гладиаторската си маска. Марк се движеше грациозно и уверено и беше твърде бърз, за да му устои, същински роден боец.

Старецът едва отбиваше ударите; чуваше звъntenето на метала, тялото му се движеше и реагираше без съзнателна мисъл. Умът му сякаш бе откъснат от боя.

Мислите му проговориха със сух глас: „Какъв стар глупак съм. Този може би е най-добрият, когото съм учил, но убих другия — ударът беше смъртоносен“.

Лявата му ръка увисна — раменният мускул беше пререзан. Болката го удари като с чук и той усети как в него нахлува внезапно изтощение, все едно годините най-накрая го бяха надвили. Това момче никога не се бе движило по-бързо — сякаш това, че виждаше приятеля си да умира, беше отворило в него някакви врати.

Рений усети как силата му го напуска — с отчаяна въздишка. Толкова много противници беше виждал в това състояние — когато духът вече не може да крепи плътта. Вдигна безсилно очуканото острие на мечата, за да отбие удара... последния удар.

— Спри или ще умреш — чу се нов глас, тих, но сякаш изпълнил целия двор и къщата.

Марк не спря. Беше научен да не реагира на заплахи и дразнения и никой нямаше да му отнеме този удар. Напрегна се, за да забие мечата.

— Ще те прострелям, момче. Пусни мечата.

Рений изгледа Марк в очите и видя там проблясък на лудост. *Знаеше*, че момчето ще го

убие... а после лудостта изчезна и разумът се върна.

Въпреки жегата Рений си помисли, че дворът е студен. Гледаше как Марк се отдръпва извън обсега му и как се обръща, за да погледне новодошлия. Рений никога не бе усещал такава увереност, че смъртта му ще дойде след миг.

А после видя лък, опънат, видя и стрелата. Старецът, по-стар от него, държеше лъка, без ръцете му да трепнат. Беше с груба кафява туника; усмивката му разкриваше няколкото зъба, останали в устата му.

— Днес никой няма да умира тук. Остави оръжието и ми позволи да повикам лекари и да поръчам студени напитки.

Действителността изведнъж се втурна обратно в Марк. Мечът падна от ръката му.

— Приятелят ми е ранен! Може да умре. Трябва му помощ. Рений се отпусна на едно коляно; нямаше сили да се изправи.

Мечът падна от безчувствените му пръсти; червеното петно около него се разшири, когато той сведе глава. Марк мина покрай него, без да го погледне, и преклени до Гай.

— Апендиксът му е разкъсан — каза непознатият старец над рамото му.

— Значи е мъртъв. Лекарите не могат да му помогнат.

— Аз мога. Повикай робите да внесат момчето вътре. Донесете ми превръзки и гореща вода.

— Лечител ли си? — попита Марк и се вгледа с надежда в очите на непознатия старец.

— Понаучих това-онова, докато пътувах. Положението не е безнадеждно.

Марк го погледна в очите, после бързо отмести очи и кимна, сякаш на себе си. Вярваше на непознатия старец, но не знаеше защо.

Рений се отпусна по гръб; гърдите му едва се повдигаха. Изглеждаше точно, какъвто си беше — стар жилав мъж, твърд, но крехък под римското слънце. Видя, че Марк го гледа, и се помъчи да се надигне. Потрепери от слабост.

Марк усети как една позната ръка притиска рамото му и отпъди яростта, която беше почнала пак да се надига. Обърна се и видя Тубрук — лицето му беше потъмняло от гняв. Ръката на бившия гладиатор леко потрепваше.

— Успокой се, момче. Боят свърши. Пратих да повикат Луций.

— Ти... си видял? — заекна Марк.

Тубрук стисна рамото му още по-силно.

— Край, всичко свърши. Надявах се, че ще го убиеш. Но не и сега — изсумтя той и кимна към Рений. После се обърна към непознатия старец и попита студено: — Кой си ти? Да не си разбойник? Влязъл си в чужд дом.

Старецът полека се изправи и го погледна спокойно.

— Пътник съм, скитник.

— Ще умре ли? — прекъсна го Марк.

— Няма да е днес, както ми се струва — отвърна старецът. — Не и след като съм тук. Нима не съм гост на този дом?

Марк премига объркано. Спокойните разумни думи на стареца като че ли уравновесиха все още бушуващата болка и гняв в него.

— Не знам името ти — каза той.

— Казвам се Кабера — изрече бавно старецът. — Сега се успокой, ще ви помогна.

Гай се свести от гневни гласове. Главата му бумтеше, всички кости го боляха. Болеше го и коремът, ниско долу, на вълни. Устата му беше суха, не можеше да говори, не можеше и да държи очите си отворени. Тъмнината беше мека и червена. Той се опита да се гмурне в нея.

— Отстраних спукания апендикс и свързах прекъснатите съдове. Изгубил е много кръв и ще трябва доста време, за да се възстанови, но той е млад и силен.

Непознат глас... явно някой лекар. Гай не разбра, а и не го интересуваше. Щом нямаше да умре, просто можеха да го оставят да оздравява.

— Лекарят на жена ми казва, че си измамник.

Без съмнение това беше гласът на баща му.

— Той не би оперирал подобна рана, така че ти нищо не губиш, нали? И друг път съм рязал апендикс, не е смъртоносна операция. Единственият проблем, е, че ще го хване треска, с която той трябва да се пребори сам.

— Казвали са ми, че винаги е фатално. Апендиксът се подува и се пръсва. Не може да бъде отрязан, все едно отрязваш пръст.

Гласът на баща му прозвуча уморено, поне така му се стори на Гай.

— Въпреки това аз съм го правил. Превързах и стареца. И той ще се оправи, макар че никога повече няма да се бие с това увредено ляво рамо. Всички ще оживеят. А сега трябва да спиш.

Гай чу стъпки да прекосяват стаята му и усети топлата суха длан на баща си на хладното си чело.

— Той е единственото ми дете, как мога да заспя, Кабера? Ти би ли спал, ако беше твоето дете?

— Бих заспал като бебе. Направихме всичко, което можахме. Аз ще продължа да го гледам, но ти трябва да си починеш.

Другият глас изглеждаше любезен, но не с подмилкващата се интонация на лекарите, които се грижеха за майка му. Имаше следа от чуждестранен акцент, някакъв напевен ритъм.

Гай отново потъна в съня, сякаш на гърдите му се беше спуснала тъмна тежест. Дочуваше гласовете сякаш много отдалеч, докато потъваше и изплуваше от трескавото си блънуване.

— Защо не затвори раната с шевове? Виждал съм много рани от оръжие, но ние ги затваряме и превързваме...

— Точно затова гъркът не хареса моите методи. Раната трябва да има отвор, откъдето да се отцежда гнойта, защото ще се събере гной, когато треската се усили. Ако я затворя плътно, гнойта няма накъде да изтича и ще отрови плътта му. Тогава той със сигурност ще умре, както повечето хора с такива рани. А моят метод ще го спаси.

— Ако умре, лично ще ти отрежа апендикса.

Чу се тих кикот и няколко думи на чужд език, които отекнаха в замаяния мозък на Гай.

— Доста време ще ти отнеме, докато го намериш. Ето, виж тук белега — баща ми ми махна апендикса преди много години, с дренаж.

Бащата на Гай каза твърдо:

— Тогава ще повярвам на преценката ти. И имаш моята благодарност и нещо повече, ако оживее.

Една хладна ръка докосна челото на Гай и той се събуди. Взря се в две сини очи, греещи ярко сред кожата с цвета на орехово дърво.

— Казвам се Кабера, Гай. Хубаво е, че те срещнах в този момент от живота ти. Пътувам, изминал съм много от вашите левги. Пристигнах тук точно когато имаше нужда от мене и това може да ме накара да повярвам в боговете. Нали така?

Гай не можеше да отговори. Езикът му беше надебелял и неподвижен. Сякаш прочел мислите му, старецът поднесе към устните му плитка купа с вода.

— Пийни. Треската отнема влагата от тялото ти.

Няколко капки вода се плъзнаха в устата му и Гай се закашля и отново затвори очи. Кабера погледна момчето и въздъхна. Огледа се да види дали са сами и сложи костеливите си стари ръце върху раната около тънката дървена тръбичка, която още пропускаше жълтеникава течност.

От ръцете му избликна топлина — Гай я чувстваше дори в съня си. Усети гореща вълна да се разлива в гърдите му, да се утаява в дробовете и да изгонва течността оттам.

Топлината ставаше все по-силна, почти болезнена... и Кабера дръпна ръцете си и задиша остро и накъсано.

Гай отново отвори очи. Беше твърде слаб, за да помръдне, но вече нямаше усещането, че дробовете му са пълни с течност. Пак можеше да диша.

— Какво направи? — прошепна той.

— Помогнах ти малко. Трябваше ти малко помощ въпреки всичките ми умения на хирург.

Старото лице беше дълбоко набраздено от изтощение, но очите все така грееха между дълбоките бръчки. Костеливата ръка отново се притисна към челото на Гай.

— Кой си ти? — прошепна момчето.

Старецът сви рамене.

— И аз още се мъча да си отговоря на този въпрос. Бил съм просяк, бил съм и селски кмет. Мисля за себе си като за търсач на истина, нова истина за всяко място, което достигна.

— Можеш ли да помогнеш на майка ми?

Кабера въздъхна.

— Не, Гай. Болестта е в ума ѝ или може би в душата ѝ. Мога донякъде да облекча физическите болки, но нищо повече. Съжалявам. Сега заспивай, момче. Сънят е истинският лечител, не аз.

Тъмнината дойде сякаш по заповед.

Когато се събуди отново, на леглото му седеше Рений — както винаги с непроницаемо лице. Гай веднага забеляза колко променен е учителят му. Лявата му ръка беше плътно привързана към тялото, почернялата му от слънцето кожа беше бледа.

— Как си, момче? Нямах представа колко се радвам да видя, че оздравяваш. Този дърт странник сигурно е чудотворец.

Поне гласът беше същият — сух и твърд.

— Сигурно. Изненадан съм да те видя тук, след като едва не ме уби — каза Гай и усети как сърцето му започва да бие по-бързо.

По челото му изби пот.

— Не исках да те ударя така зле. Беше грешка. Съжалявам.

Старият мъж го погледна извинително и видя прошката в погледа на момчето.

— Няма защо да съжаляваш — аз съм жив и ти си жив. Дори и ти правиш грешки.

— Като помислих, че съм те убил...

На старото лице се изписа болка.

Гай се опита да се надигне и за своя изненада разбра, че силата му се възвръща.

— Но не ме уби. Винаги ще се гордея, като казвам, че този удар ми е от тебе. Нека повече не говорим за това. Всичко свърши.

За секунда на Гай му стана смешно — едно момче да успокоява един стар гладиатор, — но думите излизаха лесно, когато осъзна, че чувства истинска привързаност към този мъж, че го вижда като човек, а не като съвършено олицетворение на боец, издялан от някакъв неизвестен камък.

— Баща ми тук ли е още? — попита той с надеждата да чуе положителен отговор.

Рений поклати отрицателно глава.

— Налагаше се да се върне в града, но през първите няколко дни седеше почти неотлъчно до тебе, докато не се уверихме, че ще оправиш. Безредиците са вече много по-сериозни. Легионът на Сула беше призован да въдвори ред.

Гай кимна, протегна ръка пред себе си и стисна юмрук.

— Искане ми се да бях там да видя как легионът влиза през портите.

Рений се усмихна на ентузиазма му.

— Няма да е сега, но ще видиш града, когато се поправиш. Тубрук чака отвън. Достатъчно силен ли си, за да говориш с него?

— Чувствам се много по-добре, почти нормално. От колко време съм така?

— Една седмица. Кабера ти даде билки, за да спиш през повечето време. Но ти въпреки всичко се възстанови невероятно бързо, а аз съм виждал много такива рани. Този старец казва, че е ясновидец. Мисля, че е и малко нещо магьосник. Сега ще повикам Тубрук.

Когато Рений се изправи, Гай протегна ръка към него.

— Ще останеш ли?

Рений се усмихна, но поклати отрицателно глава.

— Обучението свърши. Оттеглям се във вилата си, да остареея на спокойствие.

Гай се поколеба за миг.

— Имаш ли... имаш ли семейство?

— Някога имах, но всички починаха. Ще прекарвам вечерите си с другите старци, ще си разказваме небивалици и ще пием хубаво червено вино. Но ще хвърлям и по едно око към тебе. Кабера казва, че си изключителен човек. А ми се струва, че този старец не греша често.

— Благодаря — каза Гай. Не можеше да изрази с повече думи какво му беше дал всъщност този стар гладиатор.

Рений кимна, стисна здраво ръката му, после излезе и стаята внезапно опустя.

Тубрук запълни рамката на вратата и се усмихна широко.

— Изглеждаш по-добре.

Гай също му се усмихна. Започваше да се чувства както преди.

— Усещам, че силите ми се връщат. Имах късмет.

— Няма такива неща. Просто Кабера е невероятен. Сигурно е на осемдесет, но когато лекарят на майка ти се оплака, че му се пречкал, Кабера го изведе навън и му даде да се разбере. Не съм се смял така от много отдавна. Много сила има в костеливите му ръце.

Той се изкикоти, после лицето му пак стана сериозно.

— Майка ти искаше да те види, но сметнахме, че... ще се разстрои. Решихме да изчакаме да се пооправиш. Ще я доведа утре.

— И сега можеш. Не съм много уморен.

— Не. Още си слаб, а Кабера каза, че не бива да приемаш посетители.

На лицето на Гай се изписа престорена изненада, че Тубрук се вслушва в нечий съвет.

Тубрук се усмихна отново.

— Както казах, той е невероятен човек и след това, което направи, за да те излекува, всички го слушат, особено щом стане дума за грижите около тебе. Пуснах Рений да се видите само защото днес си заминава.

— Радвам се, че си го направил. Не ми се иска да оставям недовършени работи.

— И аз така си помислих.

— Изненадан съм, че не му взе главата — каза Гай.

— Помислих да го направя, но при обучението стават и нещастни случаи. Той просто прекали. Както и да е, много се гордее с вас двамата. Мисля, че тоя стар негодник е взел да ви харесва, може би защото сте толкова упорити — и ти си такъв инат като него, струва ми се.

— Как е Марк? — попита Гай.

— Няма търпение да дойде да те види. Опитай се да го убедиш, че не е виновен. Казва, че трябвало да те накара да му отстъпиш реда си да се бие пръв, но...

— Аз взех решението и не съжалявам за това. В края на краищата нали съм жив.

— Не се възгордявай — изсумтя Тубрук. — Човек може дори да повярва в силата на молитвите, като види, че оживяваш от такава рана. Ако не беше Кабера, сега нямаше да говориш с мене. Дължиш му живота си. Баща ти се опитва да го накара да приеме някаква награда, но той не приема нищо освен храна и питие. Още не знам защо е тук. Като че ли вярва, че боговете направляват движенията ни така, както ние хвърляме зарове, и че са искали той да види славния Рим, преди да остарее твърде много.

Освободеният роб изглеждаше озадачен и Гай помисли, че няма да е уместно да спомене усещането за странната топлина, идваща от ръката на Кабера. Това без съмнение можеше да почака.

— Ще кажа да ти донесат супа. Искаш ли и хляб?

Стомахът на Гай се съгласи веднага и Тубрук излезе отново усмихнат.

Рений се качи с мъка на седлото. Лявата му ръка беше почти безполезна, а болката беше по-силна от обичайната в заздравяващите порезни рани, от каквито толкова пъти беше страдал.

Радваше се, че наоколо няма слуги или роби да видят непривичната му непохватност. Голямата къща изглеждаше опустяла. Най-накрая успя да стисне с колене ребрата на коня. Макар че се свечеряваше, щеше да стигне в града, преди съвсем да се е стъмнило. Въздъхна. Какво ли го очакваше там? Щеше да продаде градската си къща, макар че безредиците бяха довели до снижаване на цените. Може би щеше да е по-добре да изчака, докато улиците се успокоят. След като Сула беше довел легиона си в града, щяха да последват екзекуции и публични бичувания, но в крайна сметка щеше да се въдвори ред. И преди се беше случвало. Римляните не обичаха да има война пред портите им. Въодушевяваха се, като чуеха за разгромени варварски пълчища, но никой не обичаше суровостта на военновременните закони, принудителния вечерен час и оскъдицата на храната...

Един глас зад гърба му го откъсна от мислите му и той се обърна. Марк стоеше и го наблюдаваше хладно.

— Дойдох да се сбогуваме.

Почти несъзнателно Рений отбеляза развитите рамене и непринудената лека стойка на момчето. Би могъл да си създаде име в бъдеще — но той вече нямаше да види това.

От тази мисъл потръпна.

Никой обаче не живееше вечно, нали — нито Александър Велики, нито Сципион или Ханибал, дори и Рений.

— Радвам се, че Гай се поправя — отвърна Рений спокойно.

— Знам. Не дойдох да се караме с тебе, а да ти кажа нещо — отговори Марк, вгледан в пясъка под краката си.

Рений вдигна вежди.

Марк си пое дълбоко дъх.

— Съжалявам, че не те убих, противен стар негоднико. Ако пътищата ни се кръстосат през следващите години, ще ти прережа гърлото.

Рений се олюля на седлото, сякаш думите бяха нанесени удари. Усещаше омразата и това неимоверно много го зарадва. Докато напереният младеж отправяше заканите си, той насмалко да се разсмее — но разбра, че ще даде един последен дар на ученика си, ако внимателно подбере думите на отговора.

— Подобна омраза ще те убие, момче. И няма да си до Гай, за да го защитаваш.

— Винаги ще съм до него.

— Не. Не и докато не овладееш гнева си. Ще умреш в някое пиянско сбиване във вмирисана кръчма, освен ако не откриеш спокойствие вътре в себе си. Би могъл да ме убиеш. Да, на моята възраст жизнеността се стопява по-бързо, отколкото бих искал да си призная. Но ако се бяхме срещнали, докато бях млад, щях да те убия по-бързо, отколкото житният клас пада под сърпа. Помни това следващия път, когато срещнеш млад човек, който си гради репутация.

Рений се усмихна и сякаш се показаха зъбите на акула — устните му се дръпнаха нагоре и изражението му стана жестоко.

— Той може би ще има този шанс по-скоро, отколкото си мислиш — каза Кабера и излезе от сенките.

— Какво? Ти си ни чул, стари демоне? — попита Рений, все още усмихнат, макар че изражението му се смекчи, когато видя учителя, когото беше започнал да уважава.

— Погледни града. Тази вечер май няма да ходим никъде — продължи Кабера сериозно.

Марк и Рений се обърнаха и впериха поглед отвъд хълмовете. Макар че Рим не се виждаше, оранжевото зарево, в което тримата се възряха ужасени, ставаше все по-ярко.

— Кълна се в Юпитер, подпалили са града! — изсъска Рений.

Любимият му град.

За миг понечи да пришпори коня — знаеше, че мястото му е там, на римските улици. Хората го познаваха, можеше да помогне да се възстанови редът. Една студена ръка докосна глезена му и той сведе очи към лицето на стария Кабера.

— От време на време ми се случва да видя бъдещето. Ако сега отидеш там, до зазоряване ще си мъртъв. Това е истината.

Рений се размърда и конят запристъпва нетърпеливо, усетил чувствата му.

— А ако остана? — изсъска старият гладиатор.

Кабера сви рамене.

— И тук можеш да умреш. Робите ще опустошат това имение. Не ни остава много време.

Като чу тези думи, Марк зяпна. В имението имаше петстотин роби. Ако всички се разбеснееха, щеше да стане истинска касапница. Без да каже и дума, той изтича обратно към постройките да каже на Тубрук да вдигне тревога.

— Искаш ли да ти помогна да слезеш от този хубав кон? — попита Кабера, ококорил невинно очи.

Рений сви устни и овладя гнева си, въпреки че старецът го дразнеше с веселостта си.

— Боговете не ми казват какво ще се случи — каза той.

Кабера се усмихна замечтано.

— Някога вярвах, че е така. Когато бях млад и дързък, си мислех, че мога да разгадавам хората, да виждам истинската им същност и да отгатвам какво ще направят. Така беше години наред, преди да стана достатъчно смирен и да разбера, че не става по този начин. Не е като да погледнеш през прозорец. Поглеждам те, гледам към града и усещам смърт. Защо не? Мнозина имат дарби, които може да изглеждат едва ли не магически на хората, лишени от тях. Мисли така, ако това ще те накара да се почувстваш по-добре. Хайде. Тази нощ тук ще има нужда от тебе.

— Предполагам, че си спечелил доста пари с тази твоя дарба? — изсумтя Рений.

— Веднъж-дваж ми се случи, но парите не се задържат у мене. Преливат се в ръцете на продавачите на вино, комарджиите и леките жени. Всичко, което имам, е опитът ми, но той струва повече от парите.

След няколко мига размисъл Рений прие помощта и не без изненада усети, че подкрепящата го ръка е здрава и силна; но пък защо не, след като беше видял тези костеливи рамене да опъват тежкия лък в двора.

— Трябва да се погрижа за коня си, старче. Аз съм си наред, щом изтегля мечата си.

И поведе коня към конюшната — галеше го по муцуната и му шепнеше, че ще тръгнат по-късно, когато вълненията се уталожат. Спря за миг и попита:

— Виждаш ли бъдещето?

Кабера се усмихна развеселено и подскочи от крак на крак.

— Искаш да знаеш дали днес ще оживееш, или ще умреш, нали? Това питат всички.

Рений усети как обичайното му кисело настроение приижда на талази.

— Не. Не мисля, че искам да узная това. Дръж го за себе си, магьоснико.

После поведе коня, без да погледне назад. Изопнатите му рамене показваха колко е ядосан.

Лицето на Кабера се изпълни с тъга. Харесваше този човек и с радост виждаше, че в сърцето му все още се таи някаква почтеност, въпреки парите и славата, които беше спечелил през живота си.

— Може би трябваше да те оставя да идеш да вехнеш заедно с другите старци, приятелю — измърмори той на себе си. — Дори навярно би могъл да намериш някакво щастие. Но ако беше заминал, момчетата със сигурност щяха да бъдат убити, така че мога да поема този грях на душата си.

Обърна се с безизразни очи към голямата порта на външната стена на имението. Запита се и той ли ще умре тук, на тази чужда земя, за която в родината му дори не бяха чували. Запита се дали духът на баща му е наблизо и го гледа и реши, че не е. Баща му поне имаше разума да не седи в пещерата и да чака мечката да се прибере в жилището си.

Галопиращи конски копита отекнаха в далечината. Кабера се вгледа в приближаващата се фигура. Дали беше първият нападател, или пратеник от Рим? Прокле очите си, които му позволяваха да зърне откъслечни видения от бъдещето и никога нещо, свързано с него самия. Сега стоеше тук, за да държи портата отворена за един ездач, и предупреждение нямаше. Най-ясни бяха виденията, които изобщо не очакваше, и това навярно трябваше да е урок, пратен от боговете... но като цяло съвсем безполезен. Беше разбрал, че не може да живее живот на гадател.

Облак тъмен прах следваше фигурата, която едва се различаваше в полумрака на настъпващата нощ.

— Дръж вратата! — заповяда с рязък глас конникът, щом наближи.

Кабера вдигна вежда. Какво според него правеше той в момента?

Бащата на Гай влезе с тропот през отворената порта. Лицето му беше зачервено, разкошните му дрехи — целите изцапани.

— Рим гори — каза той, докато скачаше от седлото. — Но те няма да завладеят дома ми. Позна Кабера и го потупа по рамото за поздрав.

— Как е синът ми?

— Оправя се. Аз...

Думите на Кабера замряха, докато Юлий — Гай беше негово по-младо копие — влизаше в имението, за да организира защитата. Името на Тубрук заехтя по коридорите в цялата къща.

Кабера за момент изглеждаше озадачен. Във виденията беше настъпила лека промяна. Този мъж беше същинска природна стихия и можеше да е достатъчен, за да наклони везните в тяхна полза.

Отново се сепна, когато чу виковете откъм полето. Като мърмореше недоволно, изкачи стъпалата към върха на стената на имението, за да използва очите си там, където вътрешният му взор му беше изневерил.

Мрак запълваше целия хоризонт, но Кабера виждаше тук-там огнени точки да се движат из полето, да се срещат и умножават подобно на светулки. Сигурно бяха лампи или факли, носени от недоволните роби, чиято кръв беше кипнала от горещината, затиснала столицата. Насочваха се към имението.

Всички домашни прислужници и роби останаха верни на господарите.

Луций — лекарят на имението — извади всичките си превръзки и нареди върху чисто парче плат на една от кухненските маси зловещите си метални инструменти. Хвана две от момчетата, които прислужваха в кухнята, тъкмо когато грабваха по един сатър, за да участват в битката.

— Вие двамата оставате с мене. Тук ще има колкото си искате да кълцате и да леете кръв.

Видя, че не им се иска да му се подчинят, но той стоеше много по-високо от тях и думата му винаги беше закон. Беззаконието, което вилнееше из Рим, още не беше стигнало в имението.

Отвън Рений беше събрал хората в двора. Преброи ги мрачно — двадесет и деветима мъже и седемнадесет жени.

— Колко от вас са били войници? — изръмжа той.

Вдигнаха се шест-седем ръце.

— Вие, мъжете, се въоръжавате с мечовете. Останалите намерете нещо, с което да режете и да кълцате. Бързо!

Последната дума стресна изплашените мъже и жени, изкара ги от летаргията им и те моментално се разпръснаха. Онези, които вече си бяха намерили оръжие, останаха на място. Лицата им бяха навъсени и пълни със страх.

Рений се приближи към един от тях — нисък дебел готвач с огромен сатър, който беше метнал на рамото си, и го попита:

— Как се казваш?

— Цецилий — беше отговорът. — Когато всичко това свърши, ще разказвам на децата си, че съм се бил заедно с тебе.

— Така и ще бъде. Няма да ни се наложи да отблъскваме истинска атака. Нападателят са тръгнали за лесна плячка, да изнасилват и грабят. Имам намерение да направя за тях това имение костелив орех и да ги накарам да се откажат. Как си с нервите?

— Добре, господарю. Свикнал съм да убивам свине и телета, така че няма да припадна от една-две капки кръв.

— Това е малко по-различно. Тези свине имат мечове и копия. Не се колебай. Цели се в гърлото и слабините. Намери нещо, с което да отбиваш ударите, някакъв щит.

— Да, господарю, веднага.

Мъжът се опита да отдаде чест и Рений се насили да се усмихне. Потисна недоволството си от лошото въоръжение на защитниците. Загледа как дебелият мъж се отдалечава тичешком към постройките и изтри първите капки пот от челото си. Странно, че подобни мъже разбираха какво е лоялност, докато много други подлудяваха при първите намеци, че могат да получат свобода. Сви рамене. Някои хора винаги щяха да са животни, а други... други щяха да си останат хора.

Марк излезе в коридора, извадил меч си от ножницата. Усмихваше се.

— Искаш ли да се бия до тебе, Рений? Да те прикривам отляво?

— Ако искам помощ, ще те помоля утре. Но дотогава иди на портата и наблюдавай. Повикай ме, когато видиш да приближават повече хора.

Марк отдаде чест, много по-пъргаво от готвача, но въпреки това доста се забави. Рений усещаше наглостта у него и реши, че трябва малко да я пречупи. Не, точно сега тази глупава младежка самоувереност му беше необходима. Скоро Марк щеше да научи какво означава да убиваш.

Когато хората се върнаха, ги изпрати да заемат позиции на стената. Бяха малко на брой, но Рений вярваше в това, което беше казал на Цецилий. Външните постройки щяха да бъдат опожарени, без съмнение; житниците вероятно щяха да пострадат, животните щяха да бъдат избити... Някоя армия, това го знаеше много добре, би ги превзела за минути, но това тук бяха роби — пияни от откраднатото вино и свобода, която щеше да се изпари под утрешното слънце. Един силен мъж с добър меч и безскрупулен темперамент би могъл да овладее тълпата.

Юлий и Кабера не се виждаха никъде. Без съмнение господарят на имението надяваше бронята си... Но къде беше отишъл старият лечител? Лъкът му щеше да е много полезен в първите минути на кървавата схватка.

Хората, застанали по стените, разговаряха нервно и за миг му се стори, че чува ято гъски, разкръкали се от нерви и възбуда.

— Тишина! — изсъска Рений. — Който проговори, веднага ще слезе от стената и ще дава сметка на мен.

Във внезапно настъпилото мълчание отново се чува виковете и крясъците на робите в полето.

— Трябва да чуем какво става там навън. Мълчете и си пораздвижете мускулите. Дръжте се на разстояние един от друг, за да можете да размахвате оръжието, без да отсечете главата на съседа си.

Мъжете се поразредиха, разтурвайки групичките, породени от нуждата от контакт. В очите им се четеше явен страх. Рений изруга под нос. Да имаше десет добри войници от стария си легион, би могъл да задържи имението до зори. А тук бяха събрани само слуги с колове и ножове. Пое си дълбоко дъх, мъчеше се да намери думи, за да ги насърчи. Дори железните легиони имаха нужда от речи, които да разгорещат кръвта им, дори те, напълно уверените в уменията си.

— Няма къде да бягаме. Ако тълпата пробие защитата ни, всички в тази къща ще умрат. Това е вашата отговорност. Не бива да изоставяте позициите си — и без това веригата ни е доста рехава. Стената е широка четири стъпки. Разберете — ако направите само една стъпка назад, ще паднете.

Загледа как мъжете се обръщат и оглеждат стената, проверявайки лично ширината ѝ. Лицето му се превърна в каменна маска.

— Аз ще съм заедно с бойците в двора, за да се справя с всеки, който проникне зад стената. Не гледайте надолу дори ако видите, че приятелите ви падат убити.

Откъм къщата се зададе Кабера, носеше опънатия си лък.

— Така ли ги вдъхновяваш? На такива ли речи се крепи Рим? — измърмори старецът.

Рений го изгледа недружелюбно.

— Никога не съм губил битка. Нито с моя легион, нито на арената. Никога мъж под мое командване не е дезертирал и не се е пречупвал. Ако избягаш, ще минеш покрай мене — аз няма да бягам.

— И аз няма да бягам — каза високо Марк в настъпилата тишина.

Рений срещна погледа му и видя онова пламъче на лудост, което беше съзирал и преди.

— Аз също, Рений — каза още някой.

Другите закимаха и заговориха, че по-скоро ще умрат; но все пак лицата на неколцина бяха сгърчени от ужас.

— Ако избягате, вашите деца, братя и бащи ще ви задават въпроси. Постъпете така, че после да можете да ги гледате в очите.

Всички закимаха и раменете им започнаха да се изправят.

— Така е по-добре — измърмори Кабера.

Юлий излезе с лека стъпка на двора. Бронята и наколенниците му бяха намазани с масло и лъщяха. Късият му меч се полюляваше, докато вървеше. Лицето му беше свирепа маска, в душата му кипеше неописуем гняв. Мъжете на стената почтително му се покланяха.

— Ще взема главата на всеки от моето имение, който не е тук, сред тези стени — изръмжа той.

Кабера бързо кимна — не искаше да спори с него пред хората, застанали на стената, но все пак прошепна:

— Господарю. Всички тук имат приятели, които сега са навън. Добри мъже и жени, които са пленени или не могат да си пробият път до вас. Подобни заплахи уронват морала им.

— Така съм решил. Всички извън тези стени ще бъдат убити и ще натрупам главите им в двора. Това е моят дом и Рим е моят град. Ще пресечем пътя на сганта, която гори домове, и ще я разпръснем! Чу ли ме, човече?

Яростта му се превръщаше в неудържим гняв. Рений и Кабера го гледаха втренчено как се изкачва по стъпалата, как тръгва по стената и как раздава отсечени заповеди и укорява по-тромавите.

— За политик има доста необичаен подход към проблемите — тихо каза Кабера.

— Рим е пълен с мъже като него. Точно затова, приятелю, имаме държава, а не само празни приказки.

Рений пусна вълчата си усмивка и тръгна към жените, които се бяха скупчили наблизко и тихо си шепнеха.

— С какво можем да помогнем? — запита една млада робиня.

Той я позна — беше онази, която беше нашибал с камшика си, задето разсейваше момчетата, докато се упражняваха. Спомни си, че се казва Александрия. Докато другите трепереха от погледа му, както беше редно за робите в къщата, тя го гледаше в очите и чакаше отговора му.

— Донеси ножове. Ако някой преодолее стената, трябва да го нападнете и да го мушкате, докато не умре.

Две-три възрастни жени изохкаха, на една сякаш щеше да й прилошее.

— Да не искате да ви изнасилят и да ви убият? О, богове, жено, не те карам да заставаш на стената, само трябва да пазиш гърбовете на мъжете. Те са твърде малко, за да могат да ви защитят добре!

Мекотата им го изкарваше от кожата му. Добра беше за в леглото, но когато се налага да зависиш от нея... о, богове!

Александрия кимна.

— Да, ножове. В конюшнията има и един боздуган, освен ако някой вече не го е взел. Върви и потърси, Сузана. Хайде, бързо.

Една по-възрастна робиня, бледа като платно, изтича да изпълни заръката.

— Да донесем ли вода, стрели? Огън? Какво друго можем да направим?

— Нищо — изфуча Рений; губеше търпение. — Просто гледайте да убиете всеки, който скочи от стената в двора. Забийте им ножове в гърлото още преди да са се изправили на крака. Те ще скочат от десет стъпки височина — точно тогава трябва да ги нападат.

— Няма да ви подведем, господарю — отвърна Александрия.

Той забеляза искрицата омраза, която блесна под привидното ѝ спокойствие. Тук вътре май имаше повече неприятели, отколкото извън стените.

— Гледай да е така — каза той троснато и се обърна.

Готвачът се беше върнал с голяма метална тава, прикрепена на гърдите му. Ентусиазмът му беше смущаващ, но Рений го потупа по рамото и той отиде при другите.

Тубрук стоеше при Кабера; държеше опънат лък в яките си ръце.

— Старият Луций много добре стреля с лък, но сега е в кухнята и се готви да посреща ранени — каза той.

— Повикай го да дойде. Може да слезе по-късно, когато си свърши работата — отвърна Рений, без да го поглежда.

Оглеждаше стените, отбелязваше позициите, търсеше признаци на нервност. Не биха могли да издържат същинска атака, затова той се замоли на домашните божества робите отвън да не ги нападнат така, както биха ги нападнали войници. После попита Тубрук:

— Робите имат ли лъкове?

— Един-два ловни може би. В цялото имение няма и един свестен лък освен този... и на Кабера.

— Добре. Иначе биха могли да ни избият. Трябва да запалим факлите в двора — да имат светлина и да виждат, като убиват. Вярно, огънят ще осветява и нашите хора, но те не могат да се бият на тъмно, не и срещу толкова много нападатели.

— Може да те изненадат, Рений. Твоето име все още има голяма сила. Помниш ли тълпите на игрите? Всеки мъж тук ще има какво да разказва на поколения от рода си... стига да оцелее.

— По-добре се качвай на стената, има място ей оттатък — изсумтя Рений.

Тубрук поклати глава.

— Другите те приеха като водач, знам. Дори Юлий ще се вслуша в тебе, когато се успокои. Аз ще стоя при Марк да го пазя. Позволяваш ли?

Рений се вгледа в него. Нищо ли нямаше да стане както трябва? Дебели готвачи, момичета с ножове, нахални деца? А сега някой пренебрегва заповедите му точно преди битката? Десният му юмрук се вдигна в смазващ удар, който като че ли отхвърли Тубрук нагоре и назад. Той падна в праха, а Рений, без да му обръща внимание, се обърна към Кабера.

— Когато се свести, му кажи, че момчето може и самичко да се грижи за себе си. Знаем го. Кажи му да заеме мястото си или ще го убия.

Кабера се усмихна, но от лицето му лъхаше зимен студ. Някъде отдалече долетя внезапен трясък, дрънчене на метал в метал. Звукът растеше и се надигаше като вълна, песни изпълваха черната нощ. Факлите бяха запалени точно когато първите роби стигнаха под стените на имението. Зад тях от Рим идваха стотици, изгорили всичко по пътя си.

Всичко свърши още преди да беше започнало. Както смяташе Рений, дивашките орди роби, които напиреха към стените на имението, нямаха представа как да преодолеят въоръжените защитници и само се трупаха наоколо с викове и сърдит рев. Макар че това беше прекрасна възможност за стрелците с лък, Рений поклати отрицателно глава, отвърщайки на погледите на Кабера и Луций, които наблюдаваха с готови за стрелба лъкове и смразяващи погледи. Все още имаше шанс робите да потърсят по-лесна плячка, а няколко стрели можеше да раздухат яростта им и да я превърнат в отчаяна решителност.

— Отворете портите! — извика някой от въоръжената с факли тълпа.

Ако не бяха бруталните лица на нападателите, сборището би могло да мине за празненство. Рений ги загледа, преценявайки възможностите. Отзад напиреха още хора. Явно бяха повече, отколкото би могло да отблъсне едно малко имение. Разбунтувани роби от Рим изпълваха редиците им — хора, които нямаха какво да губят, които развихряха омраза и насилие там, където би могъл да надделее разумът. Задните напиреха напред и Рений вдигна ръка, готов да даде знак на единствените си двама стрелци да пратят първите стрели в тълпата. Едва ли щяха да пропуснат целите си в тази навалица.

Един мъж пристъпи напред. Мускулест, с гъста черна брада, която му придаваше прилика с варварин. Може би предния ден беше носил безропотно камъни в каменоломната или беше обучавал коне за някой благосклонен господар. Сега гърдите му бяха облети с нечия кръв, лицето му се кривеше от ненавист, очите му блестяха под пламъка на факела.

— Ей, вие там, на стените! И вие сте роби като нас. Убийте онези, които смятат, че са по-добри от вас. Убийте ги всичките и ще ви приемем като приятели.

Рений махна с ръка и Кабера изпрати стрелата си в гърлото на мъжа. В настъпилото мълчание бившият гладиатор изрева на тълпата роби:

— Ето какво ще получите от мене. Аз съм Рений и вие няма да влезете тук. Вървете си у дома и чакайте възмездието.

— Такова като това ли? — чу се яростен възглас.

Друг мъж притича към стените и скочи, за да се хване за ръба. Мигът настана, тълпата изведнъж зарева и се втурна напред.

Малцина имаха мечове. Повечето бяха въоръжени, също като защитниците, с каквото бяха успели да намерят. Някои нямаха никакво друго оръжие освен дивия си гняв и Рений отстрани първия с ловък удар в гърлото, без да обръща внимание на треперещите пръсти, които се вкопчваха в бронята му. Ревове и крясъци заглушаваха звъна на метал в метал и съсъка от срещата на метал с жива плът. Рений видя как Кабера пуска лъка и вдига зловещия си къс нож, видя го как пробожда и отскача, като оставя труповете на нападателите да падат върху живите им другари. Старецът тъпчеше яростно по пръстите онези, които се залавяха за стената — изкачваха се по труповете на повалените, за да атакуват на свой ред.

Главата на Рений се замая леко, той разбра, че рамото отново го предава, усети под превръзките внезапна топлина и рязка, пронизваща болка. Стисна зъби и заби меч си в корема на един мъж, като едва не загуби оръжието си, когато онзи се килна назад. Друг зае мястото му, след това още един, Рений не виждаше края им. Улучиха го с дървен кол и главата му се замая за секунда. Той залитна назад, помъчи се да намери сили, за да вдигне меч и да посрещне следващия удар. Мускулите го боляха и изтощението, което усети, когато

се биеше с Марк, отново го овладя.

— Много съм стар вече за това — измърмори той и изплю кръв.

Усети отляво движение и се обърна рязко, за да отбие удара, но беше твърде бавен. Беше Марк — ухилен до уши и целият оплескан с кръв. Приличаше на демон от старите митове.

— Малко се тревожа за скоростта на ниския ми париращ удар — викна юношата. — Дали не можеш да ми дадеш някой съвет? Каж ми къде греша.

И още докато го казваше, пресрещна с рамо един мъж, който се опитваше да се изправи, събори го, той падна, удари си главата и изрева.

— Казах ти да не напускаш позицията си — изръмжа Рений; мъчеше се да не показва слабост.

— Щяха да те убият. Тази чест е моя — няма да я отстъпя на слугите!

И кимна към другата страна на портата, където Цецилий, известен просто като Готвача, се хилеше и сееше смърт наляво и надясно.

— Елате, свине! Елате, добичета! Ще ви накълцам на парчета!

Под сланината му явно имаше яки мускули, защото размахваше гигантския сатър така, сякаш беше детска играчка.

— Готвачът ги задържа там и без мене. Всъщност сега е неговият миг — викна Марк и се засмя.

Трима мъже се качиха на стената едновременно — изкатериха се по купчината трупове, която беше стигнала до средата ѝ. Първият замахна с меч към Марк, но той заби своя меч в гърдите му и от яростния удар мъжът полетя право на плочите в двора. Марк обезвреди втория с париращ удар, който го посече през очите, забивайки се в месо и кости. Нападателят умря на място. Третият изкряска тържествуващо и скочи към Рений. Знаеше кой е този старец и вече се виждаше как се хвали пред приятелите си — но в този миг Рений вдигна меча си и с внезапен удар изотдолу го заби в гърдите му.

Остави нападателя да падне. Лявата ръка го болеше, вече много по-силно. Гърдите му пулсираха от болка. Той изстена.

— Ранен ли си? — попита Марк, без да откъсва очи от стената.

— Не. Връщай се на мястото си — изфуча Рений с внезапно посивяло лице.

Марк го изгледа за един дълъг миг, после каза тихо:

— Мисля, че ще поостана.

Още мъже напиреха към стената и мечът му танцуваше, без да спира, минаваше от едно гърло към следващото.

Бащата на Гай почти не забелязваше онези, които падаха под меча му. Биеше се, както го бяха обучавали: нападение, защита, удар. Телата се трупаха в подножието на стената и един вътрешен глас му казваше, че досега вече враговете трябваше да са се пречупили. Та те бяха само роби. Не можеха да преодолеят тази стена. Защо не отстъпваха? След като всичко свършеше, щеше да накара да издигнат стената на три човешки ръста.

Робите като че ли сами се нанизваха на меча му, който се обливаше в кръвта им и я плискаше по стената и вратите. Раменете го боляха, ръката му беше оловно тежка. Само краката го държаха здраво. Знаеше, че скоро ще почувства слабост и ще търси по-лесни жертви. Нападение, защита, довършващ удар. Беше заключен в легионерския ритъм на смъртта, но все повече и повече хора се катереха по купчината трупове, за да влязат в имението. Мечът му се беше изтъпил от непрекъснатите удари в месо и кост и в един момент само одраска някакъв мъж, който скочи към него. Камата на роба прободеше твърдите мускули

на корема му и той изръмжа в агония, заби меч в зъбите на мъжа и след това се строполи на земята.

Александрия стоеше в гъстата тъмнина на двора. Другите жени тихичко си подвикваха. Една се молеше. Тя виждаше колко изтощен е Рений и как се ядоса, когато Марк слезе да го спаси. Запита се защо ли и изведнъж осъзна контраста между тях. От едната страна — побелелият войник от хиляди конфликти, бавен и изтощен, от другата — Марк, пъргав и ловък убиец, който се усмихваше, докато сееше смърт сред нападащите роби. Нямаше значение дали са въоръжени с мечове, или с копия. Пред него изглеждаха невероятно тромави — той в миг отнемаше силата им с внезапен удар. Един мъж явно не разбираше, че умира — кръв шуртеше от гърдите му, но той все още търчеше напред, стиснал счупеното си копие.

Александрия се взираше в лицето на мъжа — и видя поразяващия момент, когато той усети болката и видя тъмнината да се спуска над него.

Цял живот беше слушала истории за мъжката сила и слава — те като че ли се рееха над тази касапница като златни призраци, наглед несъвместими с действителността. Тя търсеше мигове на другарство, на смелост пред лицето на смъртта, но не можеше да ги намери.

Готвачът се наслаждаваше на боя, това беше ясно. Беше започнал да пее някаква неприлична песничка за пазарния ден и хубавите момичета — бучеше припева по-скоро гръмогласно, отколкото мелодично, докато забиваше сатъра си в черепи и вратове. Мъже падаха под острието на огромния сатър и с всеки посечен песента на готвача ставаше все по-гръмка.

Отляво един от защитниците на стената се строполи в двора и главата му се пръсна в твърдите камъни с мокър звук. Александрия потръпна и хвана рамото на някаква жена в тъмното. Която и да беше, тя тихичко си хлипаше — но девойката нямаше време да я утешава.

— Бързо! Скачат от стената! — изсъска тя и дръпна другата жена: не смееше да тръгне сама.

Докато двете бързаха към стената, един мъж скочи от нея в мрака на двора.

Огледа се и очите му блеснаха, понеже не видя никакви защитници. В същия миг Александрия заби ножа право в сърцето му. Животът го напусна с въздишка. Друг мъж тупна на плочника близо до тях. Изхрущяването на глезена му се чу ясно, заглуши дори рева от татък стените. Старата Сузана, обикновено изключително внимателна, когато подреждаше масата на господаря, заби един нож за обезкостяване в гърлото му и се дръпна, когато той потрепери и се преве на две.

Александрия вдигна очи към ярките факли по стената. Там поне имаха светлина! Колко ужасно беше да умираш на тъмно.

— Донесете факли! — извика тя.

Две ръце я сграбчиха изотзад и извиха главата ѝ. Тя се напрегна в очакване на смъртта си, но тежестта внезапно падна от раменете ѝ и тя се обърна — и видя Сузана. И ножът в ръката ѝ, и цялата ѝ ръка бяха в кръв.

— Дръж се момиче. Нощта тепърва почва — засмя се старата жена и Александрия, кой знае защо, забрави за всякакъв страх.

Огледа се и почти не трепна, когато друг защитник падна тежко на плочника на двора. Трима мъже се втурнаха в пролуката, освободена от него. Показаха се и главите на още двама, изкатерили се по хлъзгавите трупове от другата страна.

Всички жени държаха ножове и светлината на факлите хвърляше отблясъци по остриетата дори в мрака на двора. Преди очите на мъжете да привикнат към мрака, жените ги нападнаха.

Гай трепна и се събуди. Майка му седеше до леглото — държеше влажна кърпа. Тъкмо нейното докосване го беше събудило. Той се вгледа в лицето ѝ. Тя пак притисна кърпата към челото му. Гай чуваше в далечината виковете и шум от сражение. Как така не се бе събудил? На свечеряване Кабера му беше дал да пие нещо топло. Сигурно бе сложил нещо в чашата му.

— Какво става, майко? Чувам, че навън се бият!

Аврелия му се усмихна тъжно.

— Тихо, скъпи. Не бива да се вълнуваш. Животът те напуска. Дойдох да те успокоя в последните ти часове.

Гай потръпна. Вярно, усещаше се слаб, но иначе беше добре.

— Не умирам. Оздравявам. Какво става на двора? Трябва да ида там.

— Шт, шт. Знам, че казаха, че се подобряваш, но знам и че ме излъгаха. Стой мирно и ме остави да ти избърша челото.

Гай я изгледа невярващо. Цял живот с тази полуидиотка вместо жизнерадостната остроумна жена, която би трябвало да е майка му. Намръщи се, като си помисли какви писъци щяха да последват, ако кажеше нещо неуместно.

— Искам да изляза да се поразходя, майко. За последен път. Моля те, излез, за да се облека.

— Разбира се, скъпи. Вече се сбогувах с тебе — с моя съвършен син — и мога да се върна в стаите си.

Усмихна му се и после въздъхна, сякаш се беше нагърбила с тежък товар.

— Баща ти е там вън и ще позволи да го убият, вместо да се грижи за мене. Никога не се е грижил добре за мене. От години не сме се любили.

Гай не знаеше какво да каже. Опита да се надигне и затвори очи от слабост. Дори не можеше да стисне юмрук — но трябваше да разбере какво става. Богове, защо нямаше никого? Всички ли бяха навън? Къде беше Тубрук?

— Моля те, излез, майко. Трябва да се облека. Искам да изляза навън в последните си мигове.

— Разбирам, любов моя. Сбогом.

Очите ѝ се напълниха със сълзи. Тя го целуна по челото и излезе.

За миг той се изкуши да се отпусне отново на възглавниците. Главата му беше натежала. Билката, която му бе дал Кабера, сигурно щеше да го държи заспал чак до сутринта, ако майка му не си беше наумила да дойде да го види. Гай бавно стъпи на пода. Сега дрехите. Една по една.

Тубрук знаеше, че няма да издържат много. Хвърли се, за да закрие една пролука, където допреди миг бяха стояли двама мъже. Отново и отново се обръщаше за части от секундата, за да посрещне атаката на онези, които напиреха към него от страни, докато той убиваше тези отпред. Дъхът му излизаше на съскащи пъшкания и въпреки цялото си умение той знаеше, че смъртта го дебне съвсем наблизо.

Защо не се пречупеха? В името на всички богове, те трябваше да се пречупят! Наруга се сам, че не се беше погрижил да предвиди някаква позиция за отстъпление, но всъщност

нямаше възможност за това. Стените бяха единствената защита на имението, а те всеки момент щяха да бъдат преодолени.

Подхлъзна се в кръвта, падна и се удари лошо; усети как внезапен удар му изкарва въздуха. Една кама се заби в ребрата му, един мръсен бос крак се опита да смаже лицето му. Той го захвапа и чу как някой изпищя. Успя да се изправи на едно коляно — но беше твърде късно, за да спре двамата нападатели, които се спускаха в двора. Надяваше се, че жените ще се справят с тях. Опипа раната си и примигна, като видя бликналата кръв; взря се да види има ли мехурчета. Не видя мехурчета — добре, още можеше да диша, макар че въздухът имаше вкус на горещ метал и кръв.

Минаха няколко мига, през които не го нападна никой, и той можа да огледа стените. От двадесет и деветимата защитници бяха останали по-малко от петнадесет. Бяха направили чудеса, бранейки стената, но не беше достатъчно.

Юлий продължаваше да се бие отчаяно, въпреки че силата му изтичаше през раните. Изтегли камата със стон от гърлото на един нападател и веднага я заби в гърдите на следващия. Дъхът пареше в гърлото му. Той погледна към двора и видя сина си да излиза навън. Усмихна се — гордостта сякаш щеше да пръсне гърдите му. Друго острие се заби в междината между бронята и врата му, дълбоко в белия дроб. Той изплю кръв и заби меч си в нападателя, без да вижда лицето му. Ръцете му се отпуснаха, мечът падна и издрънча на камъните в двора.

Тубрук видя господаря си да пада и изкрещя от мъка и ярост: знаеше, че не може да стигне навреме при него. Рений беше още на крака, но само защитата на Марк пазеше стария войник от смъртта — макар че и кръвта на Марк изтичаше от раните му и животът му се изцеждаше през неизброимите пробойни в плътта му.

Гай се покатери нагоре покрай Тубрук; лицето му беше побеляло от усилието да изкачи стъпалата. Беше извадил меч си и го размаха, когато стигна горе — и посече един мъж, който тъкмо в този миг се беше изкатерил над трупове. А после се олюля. Тубрук заби меч си в ребрата на роба, но той не искаше да умира, а размаха кама и поряза Гай по лицето. Гай стовари още един удар по врата му и животът го напусна. Появиха се още лица, които крещяха и изригнаха проклетия, докато се мъчеха да се изкатерят по хлъзгавите камъни.

— Баща ти, Гай!

— Знам.

Мечът на Гай се издигна, без да трепне, за да пресрещне едно копие, останка от някаква прастара битка. От гърлото на противника му бликна алена кръв. Тубрук нападна още двама. Запрати единия над ръба на стената, но замахът го свали на колене в лепкавата мръсотия под краката му. Гай посече следващия, като отби удара му, който щеше да пронизва Тубрук. После отстъпи крачка назад. Лицето му беше побеляло, оплискано с кръв, коленете му се огъваха. Двамата с Тубрук зачакаха следващия противник да се появи над ръба на стената.

Нощта внезапно просветля — робите бяха подпалили хамбарите. Но не се виждаха никакви нови нападатели.

— Още един — изруга Тубрук с окървавени устни. — Мога да взема още един със себе си. Ти трябва да слезеш оттук, не можеш да се биеш.

Гай пренебрегна думите му, стиснал мрачно уста. Чакаха, но никой не идваше. Тубрук се примъкна към ръба на стената и хвърли поглед към обезобразените трулове, с лица като застинали маски. Там никой не го чакаше с извадена кама. Никой.

Светлината от горящите хамбари и складове очертаваше лутащите се в тъмното фигури.

Тубрук започна да се смее, после се намръщи, защото устната му отново се сцепи.

— Намерили са избата!

Смехът напираше въпреки разкъсващата болка, която го придружаваше.

— Отиват си! — възкликна Марк смаяно.

Изплю кръв и се зачуди дали е негова. Обърна се и се ухили на Рений, като го видя да седи стърчен, подпрян на два трупа. Стариият войник го погледна безизразно и Марк веднага си спомни, че стариият прославен гладиатор изобщо не го харесваше.

— Виж, Рений...

И думите му секнаха, когато пристъпи две крачки към него.

Ясно беше, че Рений умира. Марк притисна почернялата си от кръв и мръсотия ръка към гърдите му и усети как сърцето му хърка и прескача.

— Кабера! Бързо!

Рений затвори очи, за да отпъди шума и болката.

Александрия пъшкаше, сякаш раждаше. Беше изтощена и покрита с кръв — никога не си беше представляла, че е толкова лепкава и мръсна. За това също не се говореше в славните разкази. Кръвта отначало беше хлъзгава, после залепваше по ръцете и правеше и всичко друго лепкаво. Тя зачака още някой да падне в двора, крачеше насам-натам почти като пияна, стиснала ножа във вцепенената си ръка.

Спъна се в едно тяло и разбра, че е Сузана. Тя никога вече нямаше да коли гъски и да мие пода на кухнята или да храни уличните кученца, когато отидеше на пазар в Рим. От тази мисъл се разплака и сълзите ѝ потекоха по калта и мръсотията по лицето ѝ. Никакви нови неприятели не нарушаваха тишината, не кацаха като гарвани в двора. Никой не идваше, но Александрия продължи да обикаля — не можеше да спре. Откъм полето още се чуваха викове. До зазоряване оставаха два часа.

— Стойте на стените! Никой да не напуска поста си до зори — изрева Тубрук. — Може да се върнат!

Но не му се вярваше. В избата имаше над хиляда запечатани с восък амфори. Дори робите да счупеха някои, щяха да останат достатъчно, за да се напият, преди слънцето да изгрее.

Искаше да слезе и да отиде при Юлий, който лежеше сред трупове, но нямаше кой да го замести.

— Върви при баща си, момче.

Гай кимна и тръгна, като се подпираше на стената. Болката беше непоносима. Усещаше, че шевът на корема му се е отворил. Докосна го и пръстите му станаха червени и хлъзгави...

— Мъртъв ли си, татко? — прошепна Гай, взрян в притихналия труп.

Нямаше кой да му отговори.

Александрия чу новината и пусна ножа на плочника. Една робиня от кухнята я хвана за китките и ѝ заговори нещо. Тя не можеше да чуе думите — пъшканията на ранените, които внезапно нахлуваха в това, което ѝ се беше сторило тишина, ги заглушаваха.

„Бях в тишина и мрак — помисли тя. — Видях ада“.

Коя беше тя? Границите се бяха размили в тази нощ, докато убиваше роби, които искаха

свобода толкова силно, колкото и тя. Цялата тази тежест я събори на земята и тя захлипа.

Тубрук не можеше да издържа повече. Слезе с накуцване от позицията си на стената и се приближи до мястото, където лежеше Юлий. Двамата с Гай загледаха безмълвно тялото.

Гай се опитваше да почувства реалността на смъртта. Не можеше. Това, което лежеше пред него, беше нещо свършено, унищожено, нещо, което лежеше в локви течност, която изглеждаше по-скоро масло, отколкото кръв под светлината на факлите. Присъствието на баща му го нямаше.

Внезапно той вдигна ръка, сякаш за да се предпази от нещо.

— Имаше някой до мене. Усетих някой да стои до мен и да гледа заедно с мене...

— Сигурно е бил той. Това е нощ на призраците.

Чувството обаче беше изчезнало и Гай потрепери. Устата му се стегна в права линия — той се противопоставяше на тъгата, която щеше всеки момент да го удари.

— Остави ме, Тубрук. И благодаря.

Тубрук кимна. Очите му се бяха превърнали в тъмни сенки. Той уморено се качи на старото си място на стената и огледа всяко тяло, което беше повалил — опитваше се да си припомни подробностите на всяка смърт. Разпозна само няколко и скоро се отказа. Облегна се на една колона, като постави меча между краката си, загледа угасващите трепкания на огньовете в полето и зачака зората.

Кабера положи длани над сърцето на Рений.

— Дошъл е моментът, струва ми се. Стените му са тънки и стари. Някои от тях пропускат кръв, а не би трябвало.

— Ти излекува Гай. Можеш да излекуваш и него.

— Той е стар човек, момче. Винаги е бил слаб и аз не...

И спря, усетил острието да опира между плешките му. Бавно и внимателно обърна глава и погледна Марк. Момчето го гледаше намръщено.

— Той е жив. Свърши си работата или ще убия още някого днес.

При тези думи Кабера усети мигновено разместване, различни картини от бъдещето влязоха в играта като зарове, които се наместват с тихо изтракване. Очите му се разшириха, но той не каза нищо, а започна да събира енергията си за лекуването. Какъв странен младеж, който имаше силата да събира виденията от бъдещето около себе си! Със сигурност се беше появил в историята точно където трябва. Това беше наистина време на течения и промени, обичайният ред и безопасният напредък липсваха.

Кабера извади от подгъва на робата си желязна игла и бързо и сръчно вдяна конец. Заработи грижливо — зашиваше кървавите ръbove на прерязаното месо, припомняше си какво е да си млад, когато всичко ти изглежда възможно. После — Марк все така го наблюдаваше — притисна кафявите си ръце върху гърдите на Рений и започна да масажира сърцето. Усети как то се забърза и едва потисна възклицанието си, когато животът започна да нахлува на вълни в старото тяло. Остана така дълго, докато болката не се оттегли от лицето на Рений и той започна да изглежда така, сякаш просто е заспал. Докато се изправяше, олюлявайки се от изтощение, старият лечител кимна, сякаш потвърждаваше нещо.

— Боговете са странни играчи, Марк. Никога не споделят с нас всичките си планове. Ти беше прав. Той ще види още зазорявания и залези преди края си.

Слънцето се издигна над хоризонта. Полетата пустееха. Робите, проникнали в избата, без съмнение все още бяха потънали в дълбок пиянски сън. Гай погледна над стената и видя струйки дим да се издигат над почернялата земя. Опърлените дървета бяха призрачни и оголени, зърното още димеше сред скелетоподобните останки на хамбарите.

Гледката беше странно спокойна, не се чуваха дори утринните песни на птичките. Погледнеше ли към полето, усещаше как насилието и емоциите от предишната нощ са останали някъде далече. Потърка лице за миг, после се обърна и тръгна надолу по стълбите към двора.

Кафяви петна бяха омърсили белите стени и плочника. Локви полусъсирена кръв в ъглите и ужасни миризми показваха къде са лежали трупове, вече извлечени извън вратите, за да бъдат струпани в ями, след като се намереха носилки. Защитниците бяха грижливо положени върху чисти парчета плат в студени стаи. Нападателяте бяха просто нахвърляни на купчина, от която се подаваха ръце и крака. Гай излезе и загледа как трупат телата. Чуваше как викат ранените — зашивани или подготвяни за ампутация.

Гореше от гняв и нямаше къде да го излее. Бяха го държали вътре от съображения за сигурност, докато всички, които обичаше, бяха рискували живота си и докато баща му беше дал своя, защитавайки семейството и имението си. Вярно, той беше още слаб след операцията, раните му едва бяха заздравели — но да му се откаже възможност да помогне на баща си!? Нямаше думи и когато Кабера дойде при него да му изрази съчувствието си, Гай не му обърна внимание. Седеше изтощен и пресяваше шепа подир шепа прах през пръстите си — спомняше си какво беше казал Тубрук преди години и най-накрая разбираше смисъла на думите му. Неговата земя.

Приближи се един роб. Гай не знаеше името му, но по раните му можеше да се съди, че е участвал дейно в защитата.

— Всички мъртви са извън вратите, господарю. Да вземем ли носилки и да ги отнесем в ямите?

За първи път някой се обръщаше към него с друга дума освен името му. Гай с нищо не показва колко е изненадан. Умът му беше пълен с болка и гласът му отекна сякаш от дълбока яма.

— Донеси масло. Ще ги изгоря там, където са натрупани.

Робът наведе глава в знак, че е разбрал, и хукна да изпълни заповедта. Гай стана и тръгна към купчината смърт. Беше страшна гледка, но той не намираше в себе си никакво съчувствие. Всеки от тези хора беше избрал своя край, когато бяха нападнали имението.

Заля купчината с масло — поливаше тела и лица, отворени усти и немигащи очи. После ги подпали и установи, че в края на краищата не може да гледа горящи трулове. Димът събуди спомена за гарвана, който бяха уловили двамата с Марк, и той повика един роб.

— Донеси още масло от складовете. И да горят, докато не се превърнат в пепел.

Влезе вътре. Миризмата го следваше като обвиняващ пръст.

Намери Тубрук в голямата кухня — легнал настрани и ухапал едно парче кожа, докато Кабера промиваше раната от кама в ребрата му. Гай погледа малко, без да каже нито дума на никого от двамата. Продължи по-нататък и видя готвача — седеше на едно стъпало и още държеше кървавия сатър. Гай знаеше, че баща му би намерил насърчителни думи за този

мъж, който изглеждаше отчаян и изгубен. Самият той не можеше да открие у себе си друго освен студен гняв и мина покрай мъжа, който се вглеждаше в пространството, сякаш не го виждаше. После спря. Ако баща му щеше да го направи, значи и той трябваше да го направи.

— Видях те да се биеш на стената — обърна се към готвача. Гласът му най-накрая излезе от гърлото равен и уверен.

Мъжът кимна и като че ли се посъвзе. Опита се да се изправи.

— Така е, господарю. Убих много. Загубих им броя.

— Аз пък току-що изгорих сто четиридесет и девет трупа, така че сигурно са били много — каза Гай и се помъчи да се усмихне.

— Да. Сечах ги наред. Боговете ме докоснаха, струва ми се. Докоснаха всички ни.

— Видя ли как умря баща ми?

Готвачът стана и вдигна ръка, сякаш щеше да я сложи на рамото на момчето. В последния момент размисли и промени жеста в съжалително махване.

— Видях го. Отведе мнозина със себе си — и мнозина преди това. Накрая край него имаше купчина трупове. Беше храбър и добър мъж.

Гай усети как хладнокръвието му се разколебава и стисна зъби. После преодоля пристъпа на скръб и заговори:

— Знам, че щеше да се гордее с всички вас. Ти пееше, видях те.

За негово учудване мъжът се изчерви.

— Да. Наслаждавах се на боя. Знам, че сеех кръв и смърт, но всичко беше просто, нали разбираш, господарю. Всеки, когото виждах, трябваше да бъде убит. Обичам нещата да са ясни.

— Разбирам — каза Гай и дори успя да се усмихне. — Сега си почини. Кухните са отворени и скоро ще донесат супа.

— Кухните?! А аз стоя тук?! Трябва да вървя, господарю, иначе супата няма да я бива за нищо.

Гай кимна и мъжът се отдалечи бързо, като остави огромния сатър, подпрян на стъпалото. Гай въздъхна. Искаше му се и неговият живот да беше толкова прост, да може да поема и отхвърля роли без съжаление.

Беше потънал в мисли и не забеляза, че мъжът се е върнал, докато той не проговори.

— Баща ти щеше да се гордее с тебе също, струва ми се. Тубрук каза, че си го спасил, когато бил съвсем изтощен накрая, а ти също си бил ранен. Щях да се гордея, ако моят син беше също толкова силен.

Сълзите дойдоха неканени в очите на Гай и той се обърна, та мъжът да не ги види. Сега не беше време да се разчувства, не и когато имението беше опустошено и хамбарите с храна за зимата бяха опожарени. Опита се да се заеме с подробностите, но се чувстваше безпомощен и сам — и сълзите заприиждаха все по-силно, а умът му отново и отново се връщаше към загубата му, като птица, кълвяща кървящи рани.

— Ей, отворете! — долетя глас оттатък портата.

Гай долови бодрия тон в гласа и се стегна. Той беше глава на имението, син на Рим и на своя баща и нямаше да опетни паметта му. Качи се по стълбите на стената и погледна надолу. Видя един строен офицер с бронзов шлем, възседнал хубав кон, който пристъпваше неспокойно. Придружаваше го контуберний от десетима легионери. Всички изглеждаха в добра форма и бяха в пълно въоръжение. Офицерът погледна нагоре и кимна на Гай. Беше

четиридесетинагодишен, загорял и здрав на вид.

— Видяхме пушеците. Дойдохме да видим какво става, да не би робите още да вилнеят. Виждам, че сте имали неприятности. Аз съм Тит Приск, центурион в легиона на Сула, който току-що благослови града с присъствието си. Хората ми обикалят наоколо, разчистват и ако трябва, екзекутират метежници. Мога ли да говоря с господаря на имението?

— Господарят съм аз — каза Гай. — Отворете вратите — викна след миг на хората в двора.

Думите му постигнаха онова, което всички мародери от предната нощ не бяха успели да постигнат, и тежките порти се отвориха.

— Изглежда, не ви е било лесно — каза Тит; всяка следа от веселост беше изчезнала от гласа и държането му. — Трябваше да се сетя, като видях купчината трупове, но... Загубихте ли много хора?

— Неколцина. Удържахме стените. Как е градът?

Гай не знаеше какво друго да каже. Налагаше ли се да си разменят светски любезности? Тит слезе от коня и подаде юздите на един от хората си.

— Градът си е на мястото, господарю, макар че стотици дървени домове изгоряха и по улиците има няколко хиляди мъртви. За момента редът е възстановен, макар да не мога да кажа, че е безопасно човек да се разхожда по тъмно. Сега ловим всички роби, които успеем да открием, и разпъваме на кръст по един на всеки десет във всички имения около Рим. За назидание — така заповяда Сула.

— Нека бъдат един на всеки трима, ако ги заловите на моя земя. Ще ги заменя, когато нещата се успокоят. Няма да оставя ненаказан никой, който се е бил срещу мене нощес.

Центурионът го изгледа за миг, несигурен.

— Извинявай, господарю, но в състояние ли си да даваш такава заповед? Ще ме простиш, че трябва да проверя, но в тези обстоятелства има ли някой да потвърди правото ти?

За секунда у Гай се надигна гняв, но после той си представи как изглежда в очите на мъжа. Не беше имал възможност да се измие и преоблече, след като Луций и Кабера бяха зашили повторно раната му и го бяха превързали. Беше мръсен и изцапан с кръв, и неестествено блед. Не знаеше, че сините му очи са зачервени от мазния пушек и плача, не знаеше и че нещо в поведението му съдържа опитния Тит да го нахока и дори да го накаже — него, едно момче — за безсрамието му. Но имаше нещо и Тит не знаеше какво е. Просто усещаше, че този младеж не е човек, на когото можеш да противоречиш.

— Аз бих направил същото, ако бях на твое място. Ще доведе управителя на имението, ако лекарят е свършил с него.

И се обърна без нито дума повече.

Щеше да е учтиво да предложи на войниците да се подкрепят, но го раздразни това, че се налага да доведе Тубрук, който да потвърди самоличността му. Затова ги остави да чакат.

Тубрук поне беше измит и облечен в прилични тъмни дрехи. Раните и превръзките му бяха скрити под вълнената туника и кожените панталони. Щом видя войниците, се усмихна. Светът пак поемаше в правилната посока.

— Вие единствените ли сте тук наоколо? — попита той без никакви предисловия.

— Ами не, но... — започна Тит.

— Добре. — Тубрук се обърна към Гай. — Господарю, предлагам тези войници да пратят съобщение, че ще се забавят. Трябват ни хора, които да помогнат за възстановяването

на имението.

Лицето на Гай беше също толкова сериозно, колкото и на Тубрук.

— Прав си, Тубрук — каза той, без да обръща внимание на изражението на Тит. — Сула ги е изпратил да помогнат на именията извън Рим, в края на краищата. Наистина има много работа.

— Но вижте... — почна Тит.

Тубрук се обърна към него и каза:

— Предлагам да занесеш съобщението лично. Другите да останат да свършат малко работа. Сула няма да иска да ни изоставите така в руини, сигурен съм.

Двамата мъже се изгледаха, после Тит въздъхна, свали си шлема и заяви:

— Никога никой няма да каже, че съм се отклонил от работата и задълженията си. — Обърна се към един от легионерите и кимна към портата. — Иди и се свържи с другите отряди. Кажи, че ще остана тук за няколко часа. Каквито роби изловите, кажи им — по един на всеки трима, разбра ли?

Мъжът кимна и тръгна.

Тит започна да развързва бронята си.

— Откъде да започна с моите хора?

— Ти се погрижи за това, Тубрук — каза Гай. — Аз ще ида да проверя другите.

И на тръгване стисна одобрително рамото на управителя. Това, което му се искаше да направи сега, беше да отиде на една дълга, безкрайна разходка из гората или да седне до реката и да се успокои. Но това щеше да почака — първо трябваше да се срещне и да говори с всеки мъж и жена, които се бяха сражавали за семейството му през нощта. Баща му би направил същото.

Докато минаваше покрай конюшните, чу как някой тихо хлипа вътре. Спря. Не знаеше дали е редно да влезе. Наоколо имаше толкова много мъка, също както вътре в него. Загиналите имаха приятели и роднини, които не бяха очаквали да започнат този ден сами. Той остана неподвижно още миг — все още усещаше мазната воня на труповете, които беше заповядал да изгорят — после влезе в хладната сянка на конюшнията. Който и да плачеше, сега мъката му беше негова отговорност, бремето му беше негово задължение. Така разбираше нещата баща му и затова имението беше процъфтявало толкова дълго.

Очите му бавно се приспособяваха след ярката утринна светлина и той започна да се вглежда във всяка ясла, за да определи откъде идва звукът. Само в две от яслите имаше коне и те изпръхтяха леко, когато се приближи до тях и погали меките им муцуни. Кракът му застърга по едно камъче и хлипането спря, сякаш някой затаи дъх. Гай зачака неподвижно, както го беше учил Рений, докато не чу поемане на дъх и не разбра къде е човекът.

Александрия седеше в мръсната слама, притиснала колене до брадичката си и опряла гръб до студената каменна стена. Вдигна очи към него и той видя, че мръсотията по лицето ѝ е набраздена от сълзи. Тя беше горе-долу на негова възраст, може би година по-голяма. Споменът, че Рений я беше нашибал с камшика си, дойде в паметта му заедно с бодването на някаква смътна вина.

Воздъхна. Нямаше какво да ѝ каже. Седна до нея, като внимаваше да не я докосне. Мълчанието беше пълно със спокойствие — миризмите и полумракът на конюшнията винаги бяха давали утеха на Гай. Когато беше малък, той също се бе крил тук от неприятностите си или от неизбежното наказание. Седеше, потънал в спомени, и не му се струваше странно да седи тук с нея, макар че не си бяха казали нищо. Единствените звуци бяха движенията на

конете и по някое и друго хлипане, което се изтръгваше от Александрия.

— Баща ти беше добър човек — прошепна тя накрая.

Той се запита колко пъти ще чуе това изречение, преди денят да свърши, и дали ще може да го понесе. Кимна, после каза:

— Съжалявам. — И по-скоро усети, отколкото видя как тя вдигна глава, за да го погледне.

Знаеше, че тя беше убивала врагове, беше я видял цялата в кръв в двора, когато беше излязъл предната нощ. Мислеше, че разбира защо плаче, и се опита да я успокои, но думите отприщиха прилив на тъга и очите му се напълниха със сълзи. Лицето му се разкриви от болка и той сведе глава към гърдите си.

Александрия го изгледа учудено. И преди да има време да помисли, усети, че посяга към него, и двамата се прегърнаха в тъмното, миг на интимна мъка, докато светът отвън продължаваше под слънцето. Тя погали косата му с една ръка и му зашепна успокоително, а той продължи да се извинява на нея, на баща си, на мъртвите, на онези, които беше изгорил.

Когато силите му секнаха, тя понечи да го пусне, но в последната секунда, преди той да се отдалечи твърде много, притисна леко устни към неговите и усети как той трепва. Отдръпна се, прегърна здраво коленете си и — невидимо в сенките — лицето ѝ пламна. Усещаше погледа му, но не можеше да вдигне очи към него.

— Ти защо... — измърмори той с глас, натежал от сълзи.

— Не знам. Запитах се как ли ще е.

— И как беше? — попита той с глас, укрепнал от внезапна веселост.

— Ужасно. Някой трябва да те научи да се целуваш.

Той я изгледа озадачено. Преди мигове тя се давеше в мъка, която нямаше да намалее или изчезне, също като неговата. Сега забелязваше, че под мръсотията, сламките и мириса на кръв — под собствената ѝ тъга — се крие едно необикновено момиче.

— Имам малко време, за да се науча — каза той тихо; думите му се препъваха от нервността, стиснала гърлото му.

Тя поклати глава.

— Имам работа. Трябва да се връщам в кухнята.

И с едно плавно движение се изправи, сякаш щеше да си тръгне, без да каже нито дума повече. После спря и го погледна.

— Благодаря ти, че дойде да ме намериш — каза тя и излезе навън под слънчевата светлина.

Гай я гледаше как си тръгва. Запита се дали е разбрала, че досега изобщо не се е целувал с момиче. Още усещаше лекия натиск върху устните си, сякаш тя го беше белязала. Не беше искала да каже, че е ужасно, нали? Отново усети скованото ѝ държане, докато излизаше от конюшната. Беше като птица с пречупено крило, но щеше да се излекува с времето и приятелите. Разбра, че и с него ще стане същото.

Когато Гай влезе в стаята, Марк и Тубрук се смееха на нещо, което беше казал Кабера. Щом го видяха, всички млъкнаха.

— Дойдох... да ви благодаря. За това, което направихте на стената.

Марк пристъпи към него и сграбчи ръката му.

— Няма за какво да ми благодариш. Дължа ви повече, отколкото бих могъл някога да изплатя. Съжалявам, че баща ти загина.

— Но оцеляхме. Майка ми е жива и аз съм жив. Той би направил същото втори път, ако се наложи. Ранени ли сте?

— Към края ни раниха. Но няма нищо сериозно. Аз бях недосегаем. Кабера казва, че ще стана голям боец. — Марк се ухили широко.

— Освен ако не го убият. Това ще го позабави — измърмори Кабера, който мажеше с восьък лъка си.

— Как е Рений? — попита Гай.

Този въпрос като че ли ги накара да се позамислят и Марк го изгледа някак странно. „Тук има нещо“, помисли Гай.

— Ще оживее, но ще мине много време, преди да си възвърне силите — каза Марк. — На неговата възраст една инфекция може да означава смърт, но Кабера каза, че ще се оправи.

— Ще се оправи — потвърди старецът.

Гай въздъхна и приседна.

— Какво е положението? Аз съм твърде млад, за да заема мястото на баща си и да представлявам интересите му в Рим. Всъщност не ми се ще да управлявам само имението, но никога не съм имал време да науча нещо повече за останалите му дела. Не знам кой се е грижил за богатството му или къде са документите за земите. — Обърна се към Тубрук. — Знаем, че ти си запознат с някои от тези неща, и ти поверявам да се грижиш за имението, докато порасна още, но какво да правя сега? Да продължавам да наемам учители за Марк и за мен? Животът ми се струва неясен, без посока — за първи път.

Кабера спря да маже лъка си.

— Всеки се чувства така в известен момент. Мислиш ли, че аз съм смятал да бъда тук, когато бях млад? Животът винаги поднася завой и препятствия, които не си очаквал. Но не бих искал да е по друг начин, въпреки цялата мъка, която ни поднася. Твърде голяма част от бъдещето е предопределена и е хубаво, че не знаем всички подробности, иначе животът щеше да стане една сива и мрачна смърт.

— Трябва да се учиш бързо, това е — добави Марк. Лицето му сияеше от ентузиазъм.

— С Рим такъв, какъвто е? Кой ще ме учи? Сега не е време на мир и изобилие, та липсата ми на политическо умение да може да се пренебрегне. Баща ми винаги говореше съвсем ясно за това. Казваше, че Рим е пълен с вълци.

Тубрук кимна и се навъси.

— Ще направя каквото мога, но някои вече се оглеждат и търсят кои имена са отслабени и могат да бъдат купени лесно. Не е моментът да сме беззащитни.

— Но аз нямам достатъчно знания! Не знам как да защита имението! — продължи Гай. — Сенатът може да вземе всичко, което притежавам, ако не плащам данъци например, но как ще плащам? Къде са парите, откъде ги вземам и колко трябва да платя? Къде са имената на хората на баща ми? Нали разбираш?

— Успокой се — каза Кабера и отново бавно почна да маже лъка. — Седни и помисли. Нека да започнем с това, което имаш, а не с това, което нямаш.

Гай си пое дълбоко дъх и отново му се прииска баща му да е тук и отново да е солидният камък в основата на живота му.

— Имам тебе, Тубрук. Ти познаваш имението, но не си запознат с другите неща. Никой от нас не знае нищо за политиката или за положението в сената.

Погледна Кабера и Марк.

— Имам вас двамата, имам и Рений, но никой от вас никога не е влизал в сената и не

познаваме съюзниците на баща ми.

— Съсредоточи се върху това, което *имаш*, иначе ще се отчаеш. Досега изброи няколко способни хора. Дори армиите са започвали с по-малко. Друго?

— Майка ми и брат й Марий — вуйчо ми. Но баща ми казваше, че той е най-големият вълк от всички.

— Точно сега обаче ни трябва голям вълк. Някой, който познава политиката. Той е твоя кръв. Трябва да се срещнеш с него — тихо каза Марк.

— Не знам дали мога да му вярвам — каза Гай и се навъси.

— Той няма да изостави майка ти. Длъжен е да ти помогне да удържиш имението, макар и само заради нея — заяви Тубрук.

Гай бавно кимна.

— Така е. Той има жилище в Рим и мога да го посетя там. Няма кой друг да ми помогне, значи ще се обърна към него. Но почти не го познавам. Откакто майка ми се разболя, той рядко идва в имението.

— Това няма значение. Вуйчо ти няма да те отпрати — тихо каза Кабера и огледа одобрително блясъка на лъка си.

Марк го изгледа остро и подметна:

— Много си сигурен.

Кабера сви рамене.

— Нищо не е сигурно в този свят.

— Значи се разбрахме. Ще пратя вестител и ще посетя вуйчо си — каза Гай и част от мрачното му настроение изчезна.

— Ще дойда с тебе — бързо каза Марк. — Ти още се възстановяваш от раните си, а Рим в момента е опасен.

Гай се усмихна истински за първи път през този ден.

Кабера измърмори сякаш на себе си:

— Нали разбирате, дойдох в тази земя, за да видя Рим. Живял съм във високопланинските села и докато пътешествах, срещях племена, които сякаш живееха в отдавна отминали времена. Вярвах, че съм видял всичко, но през цялото време хората ми казваха, че трябва да видя Рим, преди да умра. Аз им казвах: „Това езеро е прекрасно“, а те отговаряха: „Трябва да видиш Рим“. Казват, че е великолепно място и че е в центъра на света, но никога не съм влизал зад стените му.

Двете момчета се усмихнаха на неприкрития намек на стареца.

— Разбира се, че ще дойдеш. За мене ти си приятел на дома. Винаги ще си добре дошъл, където и да се намирам. Това ще е чест за мене — натърти Гай, сякаш се заклеваше.

Кабера остави лъка, стана и му протегна ръка. Гай я стисна здраво.

— Ти също си добре дошъл край моето огнище — каза Кабера. — Климатът и хората тук ми харесват. Мисля, че пътуванията ми ще трябва малко да поизчакат.

Гай пусна ръката му и каза замислено:

— Трябва да имам около себе си добри приятели, за да оцелея през първата си година в политиката. Баща ми казваше, че това е като да стъпиш бос в гнездо на усойници.

— Той, изглежда, се е изразявал доста цветисто и не е имал високо мнение за колегите си — каза Кабера и се изсмя сухо. — Ще стъпваме предпазливо и ако се наложи, ще стъпчем нечия глава.

Четиримата се усмихнаха и усетиха силата, идваща при подобно приятелство, въпреки

разликата във възрастта и произхода.

— Бих искал да вземем с нас и Александрия — заяви Гай неочаквано и за самия себе си.

— А, онова хубавото момиче? — обади се Марк и се ухили.

Гай усети как се изчервява; надяваше се да не му личи много. Но ако се съдеше по израженията на другите, май си личеше.

— Трябва да ме запознаеш с нея — каза Кабера.

— Веднъж Рений я нашиба с камшик, понеже ни разсейваше, докато се упражнявахме — продължи Марк.

Кабера изхъмка.

— Той е голям сухар. Красивите жени са радост в живота.

— Вижте, аз... — започна Гай.

— Да, сигурен съм, че искаш тя да държи юздите на конете, нещо такова. Вие, римляните, се отнасяте с жените така, че е цяло чудо, че расата ви е оцеляла.

Гай излезе от стаята, сподирен от дружен смях.

Почука на вратата на стаята, където лежеше Рений. Беше останал сам за момент, макар че Луций беше наблизко и току-що беше проверил раните и шевовете. В стаята цареше полумрак и отначало Гай помисли, че старецът е заспал.

Понечи да си тръгне, не искаше да смущава почивката му, но тихият шепот го спря.

— Гай? Ти ли си?

— Рений... исках да ти благодаря. — Гай се приближи към леглото, взе един стол и седна.

Очите на стареца бяха отворени и бистри и Гай премига. Сигурно се дължеше на слабата светлина, но Рений му се стори някак си по-млад. Явно се лъжеше, но нямаше начин да отрече, че някои от дълбоките бръчки се бяха поизгладили и по слепоочията му се виждаха черни косми, почти невидими, но все пак изпъкващи сред белите кичури.

— Изглеждаш... добре — успя да каже Гай.

Рений се засмя тихо и уверено.

— Кабера ме излекува. Направи истинско чудо. Беше по-изненадан и от мен. Каза, че сигурно съдбата е отредила да оцелея. Всъщност се чувствам здрав, макар че още не мога да си служа с лявата ръка. Луций искаше да я отреже, вместо да виси така безполезна, но... Може и да му позволя, когато останалото от мене оздравее.

Гай се бореше с болезнените спомени.

— Толкова много неща се случиха за толкова кратко време. Радвам се, че си жив.

— Не можах да спася баща ти. Бях много далеч и силите ми не достигаха. Кабера каза, че е умрял мигновено от удара в сърцето. Вероятно изобщо не е усетил.

— Няма нищо. Няма нужда да ми го казваш. Знам, че той така или иначе щеше да се бие на стената. И аз щях, но ме оставиха в стаята и...

— Но ти все пак излезе оттам, нали? Радвам се, че го направи, както се оказа впоследствие. Тубрук каза, че си го спасил в самия край, като... като резервна войска.

Старецът се усмихна и се закашля. Гай търпеливо изчака пристъпът да премине.

— Аз заповядах да те оставят настрана от боя. Беше твърде слаб да се биеш. Баща ти се съгласи с мене. Искаше да си в безопасност. Но се радвам, че излезе.

— И аз се радвам. Бих се с Рений! — каза Гай и очите му се напълниха със сълзи, макар че се усмихваше.

— Аз винаги се бия с Рений — измърмори старецът. — Няма какво толкова да се говори за това.

Утрото беше студено и сиво; небето над земите на имението беше ясно. Роговете отекваха ниско и тъжно и удавяха в звуците си веселите птичи песни, които изглеждаха толкова неуместни за ден, отбелязващ отминаването на един живот. Къщата беше свалила украсата си, имаше само едно клонче кипарис над главната порта, за да предупреди жреците на Юпитер да не влизат, докато тялото още е вътре.

Роговете изсвириха три пъти и накрая мъжете запяха „Конкламатум ест“ — траурната песен. Дворът беше пълен с тъжащи от града, облечени с груби вълнени тоги, немити и небръснати, за да покажат мъката си. Гай стоеше до вратите с Тубрук и Марк и гледаше как изнасят тялото на баща му с краката напред и внимателно го полагат върху носилката, с която щеше да стигне до погребалната могила. Тълпата чакаше, всички глави бяха сведени в молитва или размисъл. Гай тръгна сковано към носилката.

Погледна лицето, което беше познавал и обичал цял живот, и се опита да си спомни как изглеждаше то, когато очите можеха да се отворят и силната ръка посягаше да стисне рамото му или да разроши косата му. Същите ръце сега лежах спокойно край тялото, кожата беше чиста и блестяща от масло. Раните от защитата на стените бяха прикрити в гънките на тогата — но нямаше живот. Нямаше вдишване и издишване; кожата беше прекалено бледа. Запита се дали е студена, но не посмя да посегне да я пипне.

— Сбогом, татко — прошепна той и едва не припадна, когато тъгата го сграбчи.

Тълпата го гледаше и той се стегна. Нямаше да се посрами пред духа на баща си. Някои от тези хора бяха приятели, които той не познаваше, но някои сигурно бяха лешояди, готови да се възползват от слабостта му. Усети бодване на гняв при тази мисъл и успя да потисне тъгата. Посегна, хвана ръката на баща си и склони чело към нея. Кожата беше грапава и студена.

— Конкламатум ест — каза той високо и тълпата повтори думата.

Гай се дръпна и мълчаливо загледа как майка му се приближава към покойния си съпруг. Виждаше я как трепери под вълненото си наметало. Робите не бяха вчесали косата ѝ и тя беше разрошена. Очите ѝ бяха кръвясали, ръката ѝ трепереше, когато докосна баща му за последен път. Гай се напрегна и се замоли тя да успее да довърши ритуала, без да ѝ се случи нещо. Беше съвсем близо и само той можа да чуе думите, които тя изрече, когато се наведе ниско над лицето на баща му.

— Защо ме остави сама, любов моя? Кой сега ще ме кара да се смея, когато съм тъжна, и ще ме прегръща в тъмното? Не за това си мечтаехме. Ти ми обеща, че винаги ще си до мене, когато съм уморена и ядосана на света.

Тя захлипа и Тубрук даде знак на гледачката, която беше наел. Също както лекарите, тя не беше допринесла за никакво подобрене, но Аврелия като че ли намираше успокоение в присъствието на възрастната римлянка — може би просто ѝ липсваше женска компания. Това беше достатъчно за Тубрук, за да я задържи. Жената хвана Аврелия за ръката и я отведе в къщата.

Гай полека си пое дъх, внезапно осъзнал колко много хора са се събрали. Сълзи пареха в очите му и напиреха към миглите му, но той не им обръщаше внимание.

— Тя ще се оправи — тихо каза Тобрук, но и двамата знаеха, че не е така.

Един след друг опечалените идваха да отдадат почести на покойника. Само няколко

души произнесоха възхваляващи речи и изказаха надеждата, че ще се срещнат с Юлий в отвъдното.

— Той винаги беше добър с мене, дори когато нямаше печалба — каза един побелял мъж с груба тога. — Имаше дял една пета в моите магазини в града и ми даде парите да ги купя. Той беше един от редките хора, на които можеш да се довериш за всичко, и винаги беше почтен.

Гай силно стисна ръката му.

— Благодаря. Тубрук ще се погрижи и ще поговори за бъдещето с тебе.

Мъжът кимна.

— Ако той ме гледа, бих искал да ме види как продължавам да съм лоялен към сина му. Дължа му това и още много повече.

Последваха други и Гай с гордост виждаше каква искрена тъга поражда смъртта на баща му. В Рим имаше цял един свят, за който синът не подозираше, но бащата беше живял като почтен човек и това имаше огромно значение за него. Градът беше обеднял, защото баща му вече нямаше да върви по неговите улици.

Един мъж, облечен в чиста тога от хубава бяла вълна, изпъкваше сред тълпата опечалени. Той не спря при носилката, а веднага се приближи до Гай.

— Представявам консула Марий. Той отсъства от града, но ме натовари да ти кажа, че няма да забрави баща ти.

Гай му благодари учтиво. Умът му работеше трескаво.

— Съобщи му, че ще отида да го посетя, когато се върне в града.

Мъжът кимна.

— Вуйчо ти ще те посрещне много добре, сигурен съм. Ще е в градската си къща след три седмици. Ще му предам съобщението ти.

Пратеникът се дръпна в тълпата, излезе от вратите и Гай го проследи с поглед. Марк се приближи до него и каза тихо:

— Вече не си чак толкова сам.

Гай си спомни думите на майка си.

— Не съм. Той ми остави примера си и аз ще го следвам. Няма да съм по-незначителен от него, когато легна на такава носилка и моят син посрещне хората, които са ме познавали. Кълна се.

В утринната тишина се чува тихите гласове на префиките — оплаквачките, повтарящи едни и същи неспирни траурни песнопения. Звукът беше скръбен и изпълваше света. Конете затеглиха носилката с баща му, изкараха я бавно през портите, следвани от шествието опечалени с наведени глави.

Само след няколко минути дворът остана празен и Гай зачака Тубрук, който беше влязъл вътре, за да провери как е Аврелия.

— Идваш ли? — попита го, когато го видя да се връща.

Тубрук поклати глава.

— Ще остана тук да служа на майка ти. Не искам да е сама в такъв момент.

Сълзи отново се събраха в очите на Гай и той посегна към ръката на възрастния мъж.

— Затвори портите след мене. Не мисля, че ще мога да го направя.

— Длъжен си. Баща ти отива към своя гроб и ти трябва да тръгнеш след него, но най-напред вратите трябва да бъдат затворени от новия господар. Не е редно аз да заемам твоето място. Затвори имението за траура и иди да запалиш погребалната клада. Това са последните

ти задачи, преди да те нарека „господарю“. Върви.

Думите не искаха да излизат от гърлото му. Гай се обърна и затвори тежките порти зад себе си. Погребалната процесия не беше стигнала далеч с отмерената си стъпка и той бавно тръгна след нея — с изправен гръб и с болка в сърцето.

Крематориумът беше край града, близо до семейната гробница. Вече от десетилетия погребенията в стените на Рим бяха забранени, защото градът изпълваше всяко възможно пространство с постройки. Гай мълчаливо загледа как качват тялото на баща му на висока кладата, която го скри от погледа му. Дървата и сламата бяха залети с ароматизирани масла и във въздуха тежко висеше мирис на цветя. Префиките пееха погребалните си песни за надежда и прераждане. Гай взе горящата факла от мъжа, който беше подготвил тялото на баща му за погребението — имаше тъмни очи и спокойното лице на човек, свикнал със смъртта и тъгата.

Приближи се към кладата и усети погледите на всички опечалени да се впиват в него. Нямаше да покаже слабост, закле се той пред себе си. Рим и баща му гледаха дали ще трепне, но той нямаше да трепне.

От толкова близо миризмата на погребалните масла беше почти задушаваща. Гай извади една сребърна монета, отвори устата на баща си и притисна метала върху сухата студенина на езика. С монетата баща му щеше да плати на лодкаря Харон и да стигне отвъд. Затвори внимателно устата му, слезе и пъкна горящата факла в сламата, натъпкана между дървата в основата на кладата. Споменът за миризмата на изгорели пера се вмъкна в ума му и изчезна, преди да успее да го осъзнае.

Огънят се разгоря бързо, с пукане и пращане, оглушително високи на фона на тихите песни на префиките. Гай се дръпна от кладата, защото лицето му почервенея и ръцете му едва държаха факлата. Бе дошъл край на детството му — а той още беше дете. Градът го зовеше, а той не беше готов. Сенатът го зовеше и той беше уплашен. Но нямаше да предаде паметта на баща си и щеше да посрещне всички предизвикателства. След три седмици щеше да напусне имението и да влезе в Рим като гражданин, член на благородното съсловие.

И най-накрая заплака.

— Рим — най-големият град на света — каза Марк и разтърси учудено глава, докато минаваха през огромното павирано пространство на форума.

Големи бронзови статуи гледаха малката група, която водеше конете през тълпата пешеходци.

— Не разбираш колко е голямо всичко, докато не се приближиш достатъчно — отвърна Кабера, но без обичайната си увереност.

Пирамидите в Египет, каквито си ги спомняше, му изглеждаха по-големи, но хората там винаги търсеха миналото със своите гробници. Тук обаче огромните постройки бяха за живите и той усети оптимизма.

Александрия също бе смаяна, макар че отчасти това се дължеше на факта, че всичко се беше променило страшно много през петте години, откакто бащата на Гай я беше откупил, за да работи в кухнята му. Тя се запита дали мъжът, който някога беше господар на майка ѝ, все още е в града и потръпна, като си спомни лицето му и как се беше държал с нея. Майка ѝ никога не беше живяла свободна и умря като робиня, след като треска повали нея и няколко други в робските колиби под един от роботърговските домове. Подобни болести избухваха много често и всеки месец големите робски пазари неизменно предаваха на пепелджиите по няколко трупа срещу дребни монети. Александрия си спомни и възмущената неподвижност на майка си и отново потръпна. После тръсна глава.

„Няма да умра като робиня“, помисли си и Кабера се обърна и я погледна, сякаш прочел мисълта ѝ. Кимна ѝ и ѝ намигна, когато тя му се усмихна. Беше го харесала още от първия момент. Все още един човек, който не си беше на мястото, където и да отидеше.

„Ще се науча да правя най-различни неща и ще ги продавам, за да се откупя“, помисли Александрия. Съзнаваше, че ѝ се отразява разкошът на форума, но това не я интересуваше. Кой няма да си мечтае, попаднал на такова място, което сякаш е построено от боговете? Виждаш как да направиш колиба само като я погледнеш, но кой може да си представи как се издигат такива колони? Всичко беше бляскаво и недокоснато от мръсотията, която помнеше — тесни мръсни улици и грозни мъже, които наемаха майка ѝ за по един час, а парите отиваха у собственика на къщата.

На форума нямаше нито просяци, нито проститутки, само добре облечени, чисти мъже и жени, които купуваха, продаваха, ядяха, пиеха, говореха за политика и пари. Огромни храмове се издигаха от всички страни; високи колони с позлатени основи и капители; големи арки, издигнати в чест на военни триумфи. Това наистина беше туптящото сърце на Рим. Тук лъхаше на самоувереност и надменност. Докато по-голямата част от света още се ваяше в калта, тези хора притежаваха власт и смайващи богатства.

Единственият признак за наскоро отминалите бунтове беше мрачното присъствие на легионерите, които стояха на всеки ъгъл и гледаха тълпите със студени очи.

— Всичко това е предназначено да кара човека да се чувства малък — измърмори Рений.

— Но не го прави! — продължи Кабера, докато се оглеждаше. — Кара ме да се чувствам горд, че човек може да построи такова нещо. Какъв народ сме само!

Александрия кимна мълчаливо. Форумът ѝ показваше, че всичко може да се постигне; може би дори и свободата.

Малки момченца хвалеха стоките на господарите си от стотиците магазинчета по краищата на форума; бръснари, дърводелци, месари, каменоделци, златари, грънчари, тъкачи, списъкът беше безкраен; цветовете и шумовете се смесваха и зашеметяваха сетивата.

— Това е храмът на Юпитер. Ще се върнем тук и ще принесем жертва, след като се срещнем с вуйчо ти Марий — каза Тубрук.

Той беше водачът на групата и вдигна ръка, за да ги накара да спрат.

— Чакайте. Пътят на този човек ще пресече нашия. Това е висш магистрат и не бива да го спираме.

Другите се стълпиха около него.

— Откъде знаеш какъв е? — попита Марк.

— Виждаш ли мъжа до него? Той е ликтор, специален помощник. Виждаш ли вързопчето на рамото му? Това са пръчки за бой и малка брадвичка за обезглавяване. Ако магистратът, да кажем, беше ритнат от един от нашите коне, би могъл да постанови незабавно смъртно наказание, което да се изпълни на място. Не му трябва нито свидетели, нито закони, които да прилага. Най-добре е изобщо да ги избягваме, ако е възможно.

Безмълвно загледаха мъжа и неговия помощник, докато пресичаха площада, явно без да осъзнават, че са обект на такова внимание.

— Опасно място за невежия — прошепна Кабера.

— От собствен опит знам, че навсякъде е опасно — изсумтя Рений.

След форума навлязоха в по-тесни улици, които не бяха толкова празни като главните. Къщите бяха на по четири-пет етажа и Кабера ги зяпаше смаяно.

— Какъв ли изглед се открива отгоре? Много ли са скъпи жилищата по най-горните етажи?

— Наричат се апартаменти и са най-евтините. На тази височина няма течаща вода и е много пожароопасно. Ако пожарът започне от най-долния етаж, онези на последния рядко се измъкват. Виждаш ли колко са малки прозорците? Това е, за да не влизат вътре слънце и дъжд, но означава и че не можеш да скочиш оттам.

Продължиха покрай големите камъни за стъпване, наредени на равни интервали по улиците. Без тях на префърцунените пешеходци щеше да им се налага да стъпват в хлъзгавата тиня и изпражненията на коне и магарета. Колелата на каруците трябваше да са на точно определено разстояние едно от друго, за да могат да минават по улиците. Кабера кимна и каза:

— Добре планиран град. Не съм виждал друг такъв.

Тубрук се засмя.

— Няма друг такъв. Казват, че Картаген бил подобен по хубост, но ние го унищожихме преди повече от петдесет години, разоряхме земята и я посипахме със сол, за да не се въздигне никога повече против нас.

— Говориш, сякаш градът е живо същество — отвърна Кабера.

— А не е ли? Не усещаш ли живота тук? аз усетих как ме приветства, когато влязох през портите. Това е моят дом — повече от всяка къща.

Гай също усещаше живота около себе си. Макар че не беше живял сред градските стени, това беше неговият дом, както и на Тубрук — а може би и повече, защото той беше благородник, роден като свободен човек и сред най-великите хора на света.

„Моят народ е построил това — помисли той. — Моите предци са докосвали тези камъни и са вървели по тези улици. Баща ми може да е стоял на този ъгъл и майка ми може

да си е играла като малка в някоя от градините, които зърнах покрай главната улица“.

Поотпусна юздите и Кабера го погледна и се усмихна, усетил промяната в настроението му.

— Още малко, и ще стигнем — каза Тубрук. — Домът на Марий поне е доста далече от миризмата на тор по улиците. Която никак не ми липсва, уверявам ви.

Отбиха от оживения път и поведоха конете по един стръмен склон и по една по-тиха и чиста улица.

— Тук са къщите на богатите и властниците. Имат имения на село, но и градски къщи, където се отдават на забавления и кроят заговори за повече власт и още повече богатство — продължи Тубрук толкова безстрастно, че Гай нямаше как да не го погледне.

Къщите бяха закрити от очите на хората с железни порти, по-високи от човешки ръст. На всяка порта имаше номер и малка вратичка за пешеходци. Тубрук обясни, че това е потъсната страна на именията. Постройките се простираха навътре — от частни бани и конюшни до големи дворове, всичко това скрито от очите на вулгарните плебеи.

— В Рим държат много на усамотението — каза Тубрук. — Може би това е част от живота в града. Разбира се, ако ти се наложи да се отбиеш неочаквано в някое селско имение, няма да постъпиш неучтиво, но тук трябва да си уговориш среща и да се представиш, и да чакаш, докато не те приемат. Ето, стигнахме. Ще кажа на вратаря, че сме дошли.

— Аз ще ви оставя — каза Рений. — Трябва да ида в своя дом и да видя дали не е пострадал от размириците.

— Не забравяй вечерния час. Не оставай на улицата, след като слънцето залезе, приятелю. Все още убиват всеки, когото намерят навън след смрачаване.

Рений кимна.

— Ще внимавам.

Гай посегна да хване дясната му ръка.

— Нали не заминаваш? Помислих...

— Трябва да проверя къщата си. Трябва да остана за малко сам и да помисля. Не се чувствам готов да заживея с другите старци, вече не. Ще се върна утре призори, за да те видя и... да, утре призори.

Усмихна се и подкара коня.

Докато Рений се спускаше по хълма, Гай отново забеляза потъмнялата му коса и енергията, която изпълваше тялото му. Обърна се и погледна Кабера, но той само сви рамене.

— Ей, вратарю! — извика Тубрук. — Ела да ни отвориш.

След горещината на римските улици хладните каменни коридори, които водеха навътре към къщата, им донесоха жадувано облекчение. Водеше ги възрастен роб. Спряха пред врата от позлатено дърво, робът я отвори и ги покани да влязат.

— Тук ще намериш всичко необходимо, господарю Гай. Консултът Марий ви кани да се измиете и да се преоблечете след пътуването. Очаква ви да се появите пред него по залез-слънце, след три часа, когато ще вечеряте. Да покажа ли на другарите ти пътя към отделението за прислугата?

— Не. Те ще останат с мене.

— Както желаяш, господарю. Да заведе ли момичето при робините?

Гай кимна и каза:

— Отнеси се добре с нея. Тя е добър приятел на моя дом.

— Разбира се, господарю — отвърна мъжът и махна с ръка на Александрия.

Тя хвърли бърз поглед към Гай; изражението в тъмните ѝ очи беше неразгадаемо.

Без да каже и дума повече, тихият дребен мъж излезе, без да тропа по каменния под със сандалите си. Останали сами, четиримата се спогледаха; всеки извличаше някакъв вид успокоение от компанията на приятелите си.

— Мисля, че ме харесва — засмя се Марк.

Гай го изгледа изненадано и Марк сви рамене.

— Е, има хубави крака. — И пак се засмя и влезе в стаята.

Кабера също влезе в стаята и тихо подсвирна. Таванът беше на четиридесет стъпки над мозаечния под, който бе разделен от месингови дъги. Стените бяха боядисани в тъмночервено и оранжево — цветове, които виждаха доста често след влизането си в града, — но подът привлече вниманието им още преди да погледнат към сводовете на тавана: представляваше поредица от кръгове, обхващащи мраморен водоскок в средата на огромната стая. Във всеки кръг имаше фигури, всяка устремена да хване предната, но замръзнала в усилието си. Във външните кръгове имаше хора от пазарите, които носеха стоките си; след това, когато окото тръгнеше да проследява навътре по кръговете, можеха да се видят различни слоеве от обществото. Виждаха се роби, магистрати, сенатори, легионери, лекари. В един кръг имаше само царе — голи, като се изключеха короните им. Най-вътрешният кръг, образуващ пояс около водоскока, беше изпълнен с фигури на богове — единствените неподвижни. Боговете стояха и гледаха тичащите орди, които подскачаха около тях, но никога нямаше да прескочат от един кръг в друг.

Гай пресече пръстените, отиде до водоскока и пи, като използва чашата, оставена на мраморния перваз. Беше впечатлен от красотата на стаята, но най-важният факт беше, че в това великолепие нямаше нито храна, нито кушетки, а той беше уморен и гладен. Другите тръгнаха след него под арката към следващата стая.

— Тук е по-хубаво — каза весело Марк.

Видяха полирана маса, отрупана с храна: месо, хляб, яйца, зеленчуци и риба. Плодове ги примамваха, струпани в златни купи. Меки кушетки бяха разположени подканващо наоколо, но те видяха и друга врата, водеща нанякъде, и Гай не можа да се стърпи да не надникне.

В средата на третата стая имаше дълбок басейн. Над водата се издигаше подканваща пара, стените бяха оброчени с дървени пейки, отрупани с дебел слой меки бели постелки. От закачалки висяха меки кърпи и петима роби стояха до ниски масички, готови да направят масаж, ако е необходимо.

— Прекрасно — каза Тубрук. — Вуйчо ти е чудесен домакин, Гай. Аз първо влизам да се къпя, после ще ям.

И още докато говореше, започна да съблича дрехите си. Един от робите се приближи до него и протегна ръка, за да ги поеме. Когато Тубрук се съблече, робът изчезна с тях през една малка врата. След няколко мига друг роб влезе и зае мястото му при масичките.

Тубрук се потопи във водата, задържа дъха си, докато се плъзгаше под повърхността и отпускате всеки мускул. Когато изплува, Гай и Марк вече се бяха съблекли, бяха хвърлили дрехите си на друг роб и влязоха в противоположния край, като се заливаха от смях. Един роб протегна ръце да вземе дрехите на Кабера. Стариият мъж го изгледа намръщено, после въздъхна и започна да съблича робата от костеливото си тяло.

— Все ще измислят нещо ново — измърмори той и се отпусна във водата.

— Раменете, момчета — извика Тубрук на единия от робите. Мъжът кимна, коленичи

до басейна и заби пръсти в мускулите на Тубрук, за да премахне напрежението, натрупано още откакто робите бяха нападнали имението. — Чудесно — въздъхна бившият гладиатор, почти унесен в дрямка от приятната топлина.

Марк легна пръв върху гладката повърхност на масичката за масаж, цял димящ в студения въздух. Най-ниският роб откачи някакви месингови инструменти от колана си, заля ги обилно с топъл зехтин и започна да стърже мократа кожа на Марк, все едно белеше риба, премахвайки мръсотията от пътуването и изтривайки удивително количество кир в кърпата, затъкната на колана му. После избърса кожата до сухо, взе още малко зехтин за масаж и започна с широки поглаждащи движения покрай гръбнака.

Марк изпъшка от удоволствие и измърмори:

— Гай, струва ми се, че тук ще ми хареса.

Гай лежеше във водата, оставил ума си да блуждае. Марий може би не искаше двете момчета да му се мотаят в краката. Той нямаше собствени деца, а боговете знаеха, че са настанали трудни времена за републиката. Всички крехки свободи, които бе обичал баща му, бяха заплашени от присъствието на войници на всеки ъгъл. Като консул Марий беше един от двамата мъже с най-голяма власт в града, но легионът на Сула по улиците правеше властта му въображаема — животът му зависеше от капризите на Сула. Но как би могъл Гай да пази интересите на баща си без помощта на вуйчо си? Трябваше да бъде представен на сената, трябваше някой да го подпомага. Не можеше просто така да заеме мястото на баща си — щяха да го изхвърлят и това щеше да е краят на всичко. Със сигурност кръвната връзка с Марий щеше да му донесе известна помощ, но Гай нямаше как да е сигурен. Прочутият военачалник Марий се отбиваше от време на време у сестра си, когато Гай беше малък, но когато болестта ѝ започна да се влошава, посещенията му взеха да стават все по-редки и от последното бяха изминали доста години.

— Гай? — Гласът на Марк наруши мислите му. — Ела да ти направят масаж. Какво пак си се замислил?

Гай се измъкна от водата. Не се притесняваше от голотата си. Никой не се притесняваше.

— Кабера? Тебе изобщо масажирани ли са те? — попита той, докато минаваше покрай стария мъж, чиито очи бяха почнали да се затварят.

— Не. Но все някога ще опитам всичко — отвърна старият лечител.

— Значи си дошъл където трябва — изкикоти се Тубрук.

Чисти и освежени, с нови дрехи и заситили глада си, по залез-слънце четиримата бяха съпроводени до покоите на Марий. Понеже беше робиня, Александрия не можеше да дойде с тях и за момент Гай изпита съжаление. В нейно присъствие не знаеше какво да ѝ каже, но когато я нямаше, мисълта му преливаше от остроумия, които после за нищо на света не можеше да си спомни. Не беше забравил целувката в конюшната и се запита дали тя мисли за нея също толкова често, колкото и той. Спря обаче да мисли за нея — знаеше че трябва да се съсредоточи за срещата с един римски консул.

Един роб ги спря пред вратата към трапезарията и започна да оправя дрехите им, извади един резбован гробен от слонова кост, за да приглади къдриците на Марк, после оправи наметката на Тубрук. Когато месестите му пръсти приближиха Кабера, ръцете на стария мъж се вдигнаха и ги плеснаха.

— Не ме пипай! — изсъска той ядосано.

Лицето на роба остана безстрастно и той продължи да се занимава с другите. Накрая, доволен, отстъпи, макар че погледна навъсено към Кабера.

— Господарят и господарката са тук. Първо се поклонете на господаря, когато се представяте, и гледайте към пода, докато се кланяте. След това се поклонете на господарката Метела — не толкова дълбоко. Ако вашият роб варварин пожелае, може няколко пъти да си удари главата в пода.

Кабера отвори уста, за да протестира, но робът се обърна и отвори вратата. Гай влезе пръв и видя красив вътрешен двор. Беше правоъгълен и от обикалящата го галерия се влизаше в множество стаи. Колони от бял камък поддържаха сводовете, а стените бяха изрисувани със сцени от римската история: победите на Сципион, завладяването на Гърция.

Марий и жена му Метела се изправиха, за да посрещнат гостите си, и Гай се насили да се усмихне възпитано; изведнъж се почувства много млад и много тронав.

Виждаше как мъжът се вглежда в него и се запита какви ли заключения си вади. Марий беше прочут военачалник, участвал в стотици кампании. Беше облечен в свободно падаща тога, която оставяше оголени дясната му ръка и рамо и се виждаше масивна мускулатура и тъмните гъсти косми по гърдите и подмишниците.

Не носеше никакви украшения, сякаш подобни неща бяха излишни за човек с неговото положение. Стоеше изправен и излъчваше сила и воля. Лицето му беше сурово, кафявите му очи гледаха внимателно изпод надвиснали вежди. Всяка негова черта показваше в кой град се е родил. Беше скръстил ръце зад гърба си и не каза нищо, когато Гай се приближи и се поклони.

Метела беше красавица, но времето и грижите бяха оставили следи от ноктите си по лицето ѝ и линии на някаква безименна тъга бяха стиснали кожата ѝ с бръчките на старица. Изглеждаше напрегната, жилите на врата ѝ се бяха издули. Ръцете ѝ леко трепереха. Носеше проста дреха от червена тъкан, допълнена с обици и гривни от ярко злато.

— Синът на сестра ми е винаги добре дошъл в моя дом — каза Марий високо.

Гай едва не се свлече на пода от облекчение, но успя да се сдържи.

Марк се приближи към тях и също се поклони. Метела го погледна и треперенето на ръцете ѝ се усили. Гай улови тревожния поглед, който той ѝ хвърли, когато тя пристъпи напред.

— Такива хубави момчета — каза тя и им протегна ръце. Озадачени, те ги поеха. — Какво ли сте изстрадали в метежа! Какво ли сте преживели!

Положи ръка на бузата на Марк.

— Тук ще си в безопасност, нали разбираш! Нашият дом е и ваш дом, докато пожелаете да останете.

Марк вдигна ръка, положи я върху нейната и прошепна:

— Благодаря, господарке.

Чувстваше се по-свободно с тази странна жена, отколкото Гай — на него напрежението ѝ болезнено му напомняше за собствената му майка.

— Може би ще идеш да провериш приготвянията за обяда, скъпа, докато аз поговоря по делови въпроси с момчетата — изгърмя веселият глас на Марий.

Тя кимна и излезе, като погледна още веднъж Марк.

Марий се прокашля и каза:

— Струва ми се, че съпругата ми ви хареса. Боговете не ни благословиха с деца и мисля, че вие ще ни донесете успокоение.

Отправи поглед някъде над тях.

— Тубрук, виждам, че ти все още си грижовният пазител. Чух, че си се сражавал лъвски в защитата на дома на сестра ми.

— Изпълних дълга си, господарю. Но както излезе, не е било достатъчно.

— Синът е жив, майка му също. Бих казал, че това е достатъчно — отвърна Марий.

Отново се обърна към Гай.

— В лицето ти виждам баща ти. Съжалявам, че той ни напусна. Не мога да кажа, че бяхме големи приятели, но се уважавахме, а в това има повече почтеност, отколкото в много приятелства. Не можах да присъствам на погребението му, но той беше в моите мисли и молитви.

Гай усети, че започва да харесва този мъж. „Може би това е неговият талант — предупреди го някакъв вътрешен глас. — Може би затова толкова пъти са го избирали. Той е човек, когото другите следват“.

— Благодаря. Баща ми винаги говореше хубави думи за тебе — отвърна Гай.

Марий се изсмя кратко.

— Съмнявам се. Как е майка ти... все така ли?

— Все така, господарю. Лекарите не дават надежда.

Марий кимна, по лицето му не се четеше нищо.

— Вече трябва да ми казваш „вуйчо“, струва ми се. Да. „Вуйчо“ ми харесва. А ти? Ти кой си?

Очите му се преместиха без предупреждение, този път към Кабера, който му отвърна с безстрашен поглед.

— Той е лечител, мой съветник. Казва се Кабера — отвърна Гай.

— Откъде си, Кабера? Лицето ти не ми прилича на римско.

— Далеч от изток, господарю. Моят дом не е известен в Рим.

— Да видим. Пътувал съм много с легиона си — каза Марий, без да мигне, с неотстъпващ поглед.

Това, изглежда, не обезпокои Кабера.

— Аз съм от едно село в планините, на хиляди мили източно от Египет. Излязох оттам като малко момче и вече съм забравил името му. И аз много пътувах оттогава.

Огненият поглед се отмести; явно Марий загуби интерес. Очите му отново се насочиха към двете момчета.

— Отсега нататък моят дом е и ваш дом. Предполагам, че Тубрук ще се върне в имението, нали?

Гай кимна.

— Добре. Ще се погрижа да те представя в сената, щом уредя някои мои проблеми. Знаеш ли кой е Сула?

Гай болезнено осъзнаваше, че е подложен на оценка.

— Понастоящем той контролира Рим.

Марий се намръщи, но Гай продължи:

— Легионът му патрулира по улиците и това му дава голямо влияние.

— Правилно. Виждам, че вие, макар че живеете на село, не сте далеч от делата на града. Елате и седнете. Пиете ли вино? Не? Значи сега му е времето да се научите.

Настаниха се край отрупаните с храна маси, Марий им се усмихна и махна на един роб да налее вино.

— Баща ти можеше да стане голям пълководец, ако беше поискал — каза той. — Имаше най-проницателния ум, който съм срещал, но реши да не се занимава с големи дела. И не разбираше какво е всъщност властта — че един силен мъж може да е над правилата и законите.

— Той натрупа голямо състояние благодарение на римските закони — отвърна Гай, след като помисли за момент.

— Да. Това беше единствената му грешка. Знаеш ли колко пъти съм избран за консул?

— Три — каза Марк.

— Но законът позволява да те изберат само веднъж. А мене ще ме избират отново и отново, докато не се уморя от играта. Аз съм опасен човек и е лошо да ми се противоречи, както виждаш. Работата се свежда тъкмо до това, въпреки че всички закони и правила са толкова скъпи на старците в сената. Моят легион е верен на мене и само на мене. Аз премахнах изискването за имотен ценз, така че много хора в легиона дължат съществуването си на мене. Наистина някои са от утайката на Рим, но са лоялни и надеждни въпреки произхода си. Пет хиляди мъже ще разрушат града, ако аз падна убит, затова вървят по улиците в безопасност. Те знаят какво ще стане, ако аз умра, нали разбираш? Ако не могат да ме убият, трябва да се съобразяват с мене. С изключение на това, че в крайна сметка Сула се намеси в играта със собствения си легион, верен само на него. Не мога да го убия и той не може да ме убие, затова се лаем един друг в сената и всеки чака другият да прояви слабост. В момента той има предимство. Хората му са по улиците, както казах, докато моите лагеруват извън стените. Задънена улица. Играеш ли на латрункули? Имам дъска.

Последният въпрос беше отправен към Гай, който премига и поклати отрицателно глава.

— Ще те науча. Сула е майстор, аз също. Това е хубава игра за пълководци. Идеята е да се убие неприятелският цар или да се обезсили, така че да остане безпомощен и да се предаде.

Един войник в пълна униформа влезе и отдаде чест с изпъната напред дясна ръка.

— Пълководецо, хората, които повика, пристигнаха. Влязоха в града от различни посоки и се събраха тук.

— Прекрасно! Нали виждаш, Гай. Направихме още един ход в играта. Петдесет от моите хора са тук в дома ми. Ако Сула няма шпиони на всяка порта, няма да узнае, че са влезли в града. А отгатне ли намеренията ми, на разсъмване ще видим цяла центурия от неговия легион пред дома ми... но животът е хазарт, нали?

Последните думи бяха отправени към войника.

— Тръгваме призори. Нека робите ми да се погрижат за хората. Аз идвам след малко.

Войникът отново отдаде чест и излезе.

— Какво ще правиш? — попита Марк; усещаше се съвсем не на място.

Марий стана и разкърши рамене. Извика един роб и му нареди да приготви бронята му за разсъмване. После попита момчетата:

— Виждали ли сте триумф?

— Не. Струва ми се, че не е имало триумф от години — отвърна Гай.

— Това е правото на всеки пълководец, който е завзел нови земи: да прекара в тържествен марш легиона си по улиците на любимата си столица, да получи любовта на тълпата и благодарността на сената. Аз завладях огромни плодородни земеделски земи в Северна Африка, както Сципион преди мене. Но Сула ми отказа триумф — сега той държи

сената в юмука си. Казва, че градът бил преживял тежки размирици, но не това е причината. Каква е причината според теб?

— Не иска твоите хора да влязат в града под какъвто и да било предлог — бързо отвърна Гай.

— Добре. А какво трябва да направя?

— Да ги вкараш... на всяка цена? — предположи Гай.

Марий замръзна.

— Не. Това е любимият ми град. Никога враждебна сила не е влизала през портите му. Аз няма да съм първият. Това е сляпа сила, която винаги е несигурна. Не, аз ще отида да ги помоля. След шест часа ще се съмне. Предлагам да поспите малко, младежи. Кажете на някой роб да ви събуди. Лека нощ.

Засмя се и се отдалечи. Четиримата останаха сами.

— Той... — започна Кабера, но Тубрук вдигна предупредително пръст и посочи с поглед робите, които стояха наоколо. После каза тихо:

— Тук няма да ни е скучно.

Марк и Гай кимнаха и се ухилиха.

— Бих искал да го видя как ще иде да „моли“ — каза Марк.

Тубрук бързо поклати глава.

— Много е опасно. Със сигурност ще има кръвопролитие, а аз не съм ви довел в Рим, за да ви убият още първия ден! Ако знаех, че Марий планира нещо такова, щях да отложам пътуването.

Гай го докосна по ръката.

— Ти ми беше добър закрилник, Тубрук, но и аз искам да видя това. Няма да ни попречиш.

Гласът му беше тих, но Тубрук го зяпна така, сякаш Гай му беше изкрещял. После се отпусна.

— Баща ти никога не е бил толкова безразсъден, но ако на всяка цена си решил и ако Марий се съгласи, аз ще дойда да ви пазя гърба, както съм правил винаги. Кабера?

— Че къде ще ида? И аз вървя навсякъде с вас.

Тубрук кимна.

— Значи на разсъмване. Предлагам да станем поне час-два преди да се зазори, да се поупражнявате малко, да позакусите. — Изправи се и се поклони на Гай. — Господарю?

— Свободен си, Тубрук — каза Гай малко напрегнато.

Тубрук излезе. Марк вдигна вежда, но Гай не му обърна внимание. Не бяха сами и не можеха да си позволят да се държат неофициално, както в имението. Въпреки че бяха роднини на Марий, тук не можеха да се отпуснат. Тубрук им го беше напомнил с официалното си обръщение.

Марк и Кабера се оттеглиха скоро след това. Гай се изтегна на кушетката и се загледа в звездите над открития двор.

Очите му се напълниха със сълзи. Баща му го нямаше, а той беше тук сред непознати хора. Всичко беше много различно и го объркваше. Трябваше да премисля всяка дума, преди да я изрече, трябваше да преценява до безкрайност всяко решение. Беше изтощително и не за първи път той си пожела отново да е дете без никакви отговорности. Когато допускаше грешки, винаги беше успявал да прехвърли вината на другите, но на кого щеше да я прехвърли сега? Запита се дали баща му, или Тубрук са се чувствали някога така изгубени, както той в

момента. Не му изглеждаше възможно да са познавали същите страхове. А може би всеки се страхува, но крие грижите си от другите?

Когато се успокои, стана и излезе тихо, почти без да си признава накъде се е запътил. Коридорите бяха тихи и изглеждаха пусати, но той мина само няколко крачки, преди един страж да го спре и да го заговори.

— Мога ли да ти помогна с нещо, господарю?

Гай трепна. Разбира се, Марий беше поставил стражи навсякъде из къщата и градината.

— Днес доведох една робиня. Искам да я видя, преди да отида да си легна.

— Разбирам, господарю — отвърна стражът с едва забележима усмивка. — Ще ти покажа пътя към отделението на робите.

Гай изскърца със зъби. Знаеше какво си мисли мъжът, но ако тръгнеше да разяснява, само щеше да потвърди подозренията му, така че го последва мълчаливо. Стигнаха до една тежка врата в дъното на коридора. Войникът почука, изчакаха няколко мига и вратата се отвори.

Една възрастна жена изгледа войника. Косата ѝ беше побеляла, лицето ѝ беше сбръчкано и сърдито — явно това си беше обичайното ѝ изражение.

— Какво искаш, Томазий? Луция спи. Колко пъти съм ти казвала, че...

— Не е за мене. Този младеж е племенникът на Марий. Нали днес е довел една робиня?

Отношението на жената мигом се промени. Гай стоеше замръзнал в болезнено мълчание; питаше се още колко хора ще узнаят за нощното му посещение.

— Александрия, нали? Красиво момиче. Аз съм Карола. Ще те заведа в стаята ѝ. Повечето роби вече спят, така че върви тихо, ако обичаш.

Жената кимна на Гай да я последва и той тръгна след нея с вцепенен от смущение врат. Усещаше очите на Томазий на гърба си, преди вратата тихо да се затвори зад него.

Тази част от къщата на Марий беше просто устроена, но чиста. По дългия коридор се виждаха множество затворени врати, на равни разстояния по стените имаше свещници със свещи. Само няколко от тях горяха, но светлината беше достатъчна, та Гай да вижда къде стъпва.

Карола понижи гласа си до дрезгав шепот.

— Повечето роби спят в по-големи общи стаи, но твоята робиня я сложихме отделно — стаята, която държим за любимките. Казал си да се отнасяме добре с нея, нали?

Гай се изчерви. Беше забравил интереса, който робите на Марий щяха да проявят към Александрия и него. Утре из цялата къща щеше да се разчуе, че я е посетил през нощта. Завиха зад ъгъла и Гай замръзна удивен. Последната врата в коридора беше отворена и осветена от слаба светлина. Александрия седеше там, красива, осветена от трепкащото пламъче на светилника. Само тя би могла да накара така сърцето му да забие — но пред вратата имаше още някой, облегал на стената в сянката.

Беше Марк. Изглеждаше също така учуден, че ги вижда.

— Как влезе тук? — попита Карола.

Марк премига.

— Разхождах се... не исках да будя никого.

Гай погледна Александрия и усети как гърдите му се стягат от ревност. Тя изглеждаше ядосана, но блясъкът в очите ѝ само я правеше още по-красива, както беше в нощната си дреха, приготвяща се за сън. Гласът ѝ прозвуча рязко.

— Както виждате и двамата, аз съм добре, няма ми нищо. Робите трябва да стават преди

зазоряване, затова бих искала да поспя, освен ако не сте решили да доведете и Кабера и Тубрук.

Марк и Гай я изгледаха изненадано. Тя наистина беше сърдита.

— Не искате ли? Тогава лека нощ.

Тя кимна, стиснала устни, и затвори вратата. Карола беше зяпнала учудено. Не беше сигурна как да започне с извиненията.

— Какво правиш тук, Марк? — попита Гай тихо.

— Същото, каквото и ти. Помислих, че може би е самотна. Не знаех, че ще го направиш на въпрос.

Вратите по коридора се заотваряха и един тих женски глас попита:

— Всичко наред ли е, Карола?

— Да, скъпа, благодаря — изпуфтя Карола. — Вижте, тя си легна. Предлагам и вие двамата да последвате примера ѝ, преди цялата къща да се е събудила и да дойде да види какво става.

Двамата кимнаха намръщено и тръгнаха обратно по коридора. Карола закри уста с ръка, за да не се разсмее на глас, преди да са се отдалечили достатъчно.

Но все пак не успя.

Два часа преди разсъмване домът на Марий изведнъж се оживи. Печките в кухнята бяха запалени, прозорците бяха отворени, в свещниците по стените бяха сложени факли, за да има светлина преди изгрева на слънцето. Робите се засуетиха — носеха подноси с храна и кърпи за войниците. След това тишината на ранните часове беше нарушена от груб смях и викове. Гай и Марк се събудиха при първите звуци, Тубрук скочи веднага след тях. Кабера обаче отказа да стане.

— Защо да ставам? Като стане време, обличам се и тръгвам към портата! Още два часа сън до зазоряване ще ми дойдат добре.

— Може да се измиеш и да закусиш — каза Марк.

— Измих се снощи, а преди обяд не ям много. Остави ме на мира.

Марк го остави и се присъедини към другите; хапнаха хляб и мед, измиха се и пийнаха горещо вино с подправки, което напълни стомасите им с топлина. Не бяха говорили за събитията от предната вечер и и двамата усещаха леко напрежение помежду си; от време на време настъпваха паузи, които иначе биха запълвали с незначителни приказки.

Накрая Гай си пое дълбоко дъх и каза високо:

— Ако тя те харесва, няма да се месея.

— Много почтено от твоя страна — отвърна Марк с усмивка. Пресуши чашата с горещо вино и излезе от стаята, като пригладдаше косата си с ръка.

Тубрук хвърли поглед към физиономията на Гай, изсмя се късо и също излезе.

Освежен и отпочинал, Марий излезе в градината — тракаше по камъните с подкованите си с желязо сандали. Изглеждаше още по-едър с бронята си — човек, когото никой не може да спре. Марк се усети, че го наблюдава, за да намери някой признак за слабост, както се беше научил да наблюдава всички. Да не би да щади например раненото си някога рамо или едното коляно, което е по-слабо? Нищо такова. Този мъж никога не се бе доближавал много до смъртта, никога не бе познавал отчаяние. Но нямаше деца, това беше единствената му слабост. Марк се запита дали причината е у Марий, или у жена му. Знаеше, че боговете са

капризни, но що за зла шега беше да дадеш толкова много на един мъж, а да не му дадеш деца, на които да го остави.

Марий носеше бронзов нагръдник, дълго червено наметало се спускаше от раменете му. Обикновен легионерски меч беше препасан на колана му — но дръжката беше сребърна, което го отличаваше от оръжията на войниците. Загорелите му крака бяха голи под късата кожена туника. Движеше се с лекота, необичайна за мъж на неговата възраст, очите му блестяха.

— Хубаво е, че ви виждам вече станали. Нали ще марширувате с моите войници?

Гласът му беше дълбок и спокоен, без следа от вълнение.

Гай се усмихна: зарадва се, че няма да му се наложи да моли.

— Ние всички, с твое позволение... вуйчо.

Когато чу думата „вуйчо“, Марий кимна.

— Разбира се, но се пазете. Това наше начинание е опасно, независимо как ще завърши. Помнете едно — вие не познавате града и ако се разделим, тази къща вече може да не е надеждна за вас. В такъв случай потърсете Валцин в обществените бани. Те ще са затворени до пладне, но ще ви пуснат да влезете, ако кажете името ми. Разбрахме ли се?

Марк, Гай и Тубрук се спогледаха, озадачени от бързината, с която се развиваха събитията. После тръгнаха след Марий, който излезе в двора, където го чакаха хората му.

Кабера се присъедини към тях в последния момент. Очите му бяха внимателни, както винаги, но по бузите и брадичката му се виждаше бяла четина. Марк му се усмихна, но той му отговори с намусена физиономия. Стояха близо до задната част на групата войници и Гай започна да оглежда хората около себе си. Всички бяха със загоряла кожа и тъмни коси, носеха правоъгълни щитове, прикрепени към лявата ръка и с простия герб на дома на Марий — три кръстосани стрели. В този момент Гай разбра какво му беше обяснил Марий. Това бяха римски войници, които щяха да се бият в защита на своя град, но бяха верни на герба, който носеха.

Всички мълчаха и чакаха отварянето на голямата порта. Метела се появи от сенките и целуна Марий. Той също я целуна — дълго — и я тупна по задника. Хората му ги гледаха безстрастно, без да споделят веселото му настроение. После тя се обърна и целуна Гай и Марк. В очите ѝ блестяха сълзи.

— Върнете се живи и здрави. Ще чакам всички ви.

Гай потърси с поглед Александрия. Имаше неясното усещане, че би могъл да ѝ каже за благородното си решение да се оттегли в полза на Марк. Надяваше се, че тя ще се развълнува от неговата жертва и няма да обърне внимание на Марк. За съжаление, не можа да я види, а после вратите се отвориха и вече нямаше време.

Гай и Марк тръгнаха с Тубрук и Кабера след войниците на Марий, които потеглиха с маршова стъпка, трополейки по утринните улици на Рим.

Призори улиците на Рим обикновено бяха празни — повечето хора се събуждаха в късните сутрешни часове и продължаваха работа чак до полунощ. Но с наложения вечерен час ритъмът на деня се беше променил и когато Марий и хората му излязоха на улицата, магазините тъкмо отваряха.

Марий водеше войниците с уверена стъпка. Предупредителни викове караха случайните минувачи да се скриват, както видя Гай, явно от страх пред въоръжените мъже. След неотдавнашните размирици никой нямаше настроение да стои и да зяпа процесията, която слизаше по хълма към градския форум, където се издигаше зданието на сената.

Гай усещаше погледите на гражданите върху себе си и чуваше сърдито мърморене. Не било редно войниците да са на улицата. Зората беше влажна и студена и той потреперваше. Марк също изглеждаше мрачен и когато очите им се срещнаха, му кимна; беше сложил ръка на дръжката на меча си. Колкото по-силно трополяха сандалите на войниците, толкова повече нарастваше напрежението. Досега Гай не беше осъзнавал какъв шум могат да вдигат петдесетима войници, но чаткането на подкованите с желязо сандали отекваше силно в тесните улици. Отваряха се прозорци, хора викаха сърдито — но те продължаваха напред.

— Сула ще ви извади очите! — изрева един мъж, преди да затръшне вратата си.

Хората на Марий не обръщаха внимание на заплахите и на навалицата, събираща се зад тях, привлечена от вълнението и опасността и превръщаща се в заплашителна тълпа.

Далеч напред един легионер, носещ герба на Сула на щита си, се обърна, чул шума, и замръзна. Те вървяха към него и Гай усещаше внезапното вълнение, когато всички очи се втренчиха в самотно стоящия мъж. Той избра сигурността пред храбростта и изчезна зад ъгъла. Един от войниците близо до Марий понечи да го последва, но той сложи ръка на гърдите му и го спря.

— Остави го. Той ще им каже, че идвам.

Гласът му се разнесе назад по редиците и Гай се учуди на спокойствието му. Повече никой не проговори — продължиха напред в стегната строева крачка.

Кабера хвърли поглед назад и пребледня, като видя улиците да се изпълват с навалица, която ги следваше по петите. Нямаше къде да отстъпят: тълпата вървеше подире им с блеснали от възбуда очи и смели подвиквания. Кабера извади изпод робата си малък син камък, окачен на връв, целуна го и измърмори кратка молитва. Тубрук го погледна, сложи ръка на рамото му и го стисна.

Когато стигнаха обширното пространство на форума, тълпата се разля и по успоредните улици. Гай усещаше нервността на мъжете, зад които вървеше, и виждаше как мускулите им се напрягат, докато охлабват мечовете в ножниците. Преглътна и усети, че гърлото му е пресъхнало. Сърцето му биеше бързо, главата му беше замаяна.

Сякаш за да се подиграе с тях, слънцето избра момента, когато излязоха на форума, за да пробие утринните мъгли, и освети статуите и храмовете в златисто сияние. На стъпалата на сената пред тях облечени в бяло фигури излязоха от тъмнината и ги зачакаха. Гай облиза внезапно пресъхналите си устни. Четирима легионери на Сула стояха на стъпалата и стискаха дръжките на мечовете си. Другите сигурно щяха да дойдат всеки момент.

Стотици хора прииждаха отвсякъде към форума, чуваха се дюдюкания и подвиквания, отекващи в близките улици. Всички гледаха Марий и хората му, които вървяха към сената.

Гай стисна зъби. Толкова много хора! Не показвах признаци на страх или благоговение и сочеха, викаха, блъскаха се, за да виждат по-добре. Съжали, че беше поискал да придружи войниците.

На крачка от стъпалата Марий накара хората си да спрат и се отдели на една стъпка напред. Тълпата взе да се блъска с лакти, изпълваше всяко кътче. Въздухът миришеше на пот и подправки. Тридесет широки стъпала водеха нагоре към вратите на заседателната зала. На тях бяха застанали деветима сенатори.

Гай позна Сула — стоеше на най-високото стъпало. Гледаше Марий с безстрастно изражение, лицето му приличаше на маска. Държеше ръцете си зад гърба си, сякаш щеше да чете лекция. Четиримата му легионери бяха заели позиция на най-долното стъпало, Гай виждаше, че са нервни, и зачака да види какво ще стане.

Сякаш по даден невидим знак тълпата се смълча, само тук-там се чуваха неясни ръмжения и проклетия, докато хората се блъскаха да заемат по-добро място за гледане.

— Вие всички ме познавате — изрева Марий. Гласът му отекна далеч в тишината. — Аз съм Марий — пълководец, консул, гражданин. Тук пред сената настоявам за правото си да получа триумф като благодарност за новите земи, които моят легион завоюва в Африка.

Тълпата се запритиска по-близо, някъде се сбиха, разнесоха се остри викове. Хората напиреха към войниците, чуха се още сърдити викове. Гай усещаше лошото настроение на тълпата. Бяха се събрали като за някакво зрелище, искаше им се да видят смърт и насилие и да се забавляват. Забеляза, че другите сенатори гледат Сула и го чакат да заговори. Тъй като беше единственият друг консул, неговата дума носеше авторитета на града.

Той слезе с две стъпала, по-близо до войниците. Лицето му бе почервеняло от гняв, но произнасяше думите ясно и високо.

— Това е незаконно. Кажи на хората си да се разпръснат. Ела вътре и ще го обсъдим, когато се съберат всички сенатори. Знаеш закона, Марий.

Онези от тълпата, които бяха по-близо, чуха думите му и го приветстваха, докато други крещяха обиди — знаеха, че няма как някой да ги забележи сред навалищата.

— Познавам закона! Знаем, че един военачалник има право да иска триумф. Аз издигам това искане. Отказваш ли ми?

Марий също пристъпи крачка напред и тълпата пристъпи заедно с него — хората се бутаха и запълваха стъпалата пред сената между двамата мъже.

Раздадоха се сърдити викове — тълпата негодуваше, че войниците я блъскаат назад. Марий се обърна към хората си. Очите му бяха студени.

— Стига! Освободете място за пълководеца си — каза той студено.

Десетината войници отпред извадиха мечовете си и посякоха най-близките в гъстата тълпа. Западаха изкормени трупове, по мраморните стъпала потече кръв. Войниците не спряха — продължиха да убиват със студена напрегнатост; мъже и жени падаха пред тях. Надигнаха се писъци, тълпата се опита да се дръпне, но онези отзад не виждаха какво става и продължаваха да напират напред. Вече всичките петдесет войници извадиха мечовете си и започнаха да секат наоколо, без да ги е грижа кой попада под остриетата.

Сигурно бяха минали само няколко мига, но на Гай и Марк им се сториха часове. Те само гледаха с ужас как тълпата пада под мечовете като жито. Тела застлаха форума и хората изведнъж започнаха да отстъпват панически, най-накрая разбрали какво става. След още няколко секунди около Марий и хората му се отвори огромен кръг, който се разширяваше още, докато граждани и роби бягаха пред кървавите мечове.

Не беше казана нито една дума. Войниците избърсаха мечовете си в телата на мъртвите и ги прибраха. Заеха предишните си позиции и Марк отново отправи поглед към сенаторите.

Камъните на форума бяха станали хлъзгави от кръв. Мъжете на стъпалата бяха пребледнели и се бяха дръпнали назад пред тази касапница. Само Сула стоеше на мястото си, свил устни в презрителна гримаса, може би от вонята на кръв и разпрани вътрешности.

Двамата с Марий се гледаха един дълъг миг, сякаш бяха единствените на форума. Мигът се проточи и Марий вдигна ръка, сякаш за да даде друга заповед на войниците си.

— След един месец — изсъска Сула. — Получи триумфа си, Марий, но не забравяй, че днес си спечели един враг. Вкуси радостта, която ти се дължи.

Марий наведе глава.

— Благодаря ти, Сула, че беше толкова мъдър.

Обърна гръб на сенаторите, даде команда „кръгом“ и мина през редиците, за да застане отново най-отпред. Тълпата се беше дръпнала назад, но по всички лица се четеше гняв.

— Напред! — чу се гръмка команда и отново с дрънчене на желязо върху камък полуцентурията последва командира си и тръгна да излиза от площада.

Гай разтърси учудено глава и погледна към Тубрук и Марк, но не каза нищо. С крайчеца на окото си видя как една центурия от хора на Сула влиза в площада от една странична улица, с оголени мечове в ръце. Напрегна се и щеше да извика предупредително, но улови отрицателното поклащане на главата на Тубрук.

Зад тях Сула беше вдигнал ръка, за да спре хората си, и те стояха напрегнати и гледаха сърдито как Марий се отдалечава. Когато Гай стигна в края на форума, видя Сула да прави кръг с дясната си ръка във въздуха.

Марий вървеше най-отпред, но гласът му се чуваше и до последните редици.

— Вървете в плътен строй по улиците. Още не е свършило.

Войниците се събраха в сбити редици. Марий погледна през рамо.

— Внимавайте за страничните улици. Ако може, Сула няма да ни пусне да минем. Бъдете нащрек, мечовете ви да са готови.

Гай се чувстваше замаян, отнесен от събитията, над които нямаше контрол. Това ли беше безопасността под сянката на вуйчо му? Вървеше напред заедно с другите, охраняван от легионерите.

Отзад се разнесе кратък лаещ вик и Гай се обърна, като едва не се сблъска с войника зад себе си. Един от мъжете лежеше на паважа сред уличната мръсотия. Локва кръв се разтичаше около него и Гай видя как трима мъже го мушкат и кълцат неистово.

— Не гледай — предупреди го Тубрук, хвана го за рамото и го обърна напред.

— Но войникът... Не трябва ли да спрем? — извика Гай смаяно.

— Ако спрем, всички ще умрем. Сула е пуснал кучетата си.

Гай погледна в страничната улица, покрай която минаваха, и видя мъже с извадени ками да тичат към тях. Стори му се, че са легионери, но без униформа. Извади меч си почти едновременно с другите. Сърцето му заби бясно и той усети как по челото му избива пот.

— Спокойно! Няма да спираме за нищо — извика Марий; виждаше се, че мускулите на врата и гърба му са стегнати от напрежение.

Мъжете с камите отново атакуваха задната редица; един от тях падна с меч, забит в ребрата, преди другите да повалят убилият го легионер. Той извика ужасено, когато изтръгнаха меч от ръката му, после викът рязко секна.

Вървяха напред. Гай чуваше триумфални викове зад гърба си. Обърна се за миг и му се

прииска да не го беше направил, защото видях как нападателите вдигнаха една окървавена глава и нададоха зверски вой. Мъжете около него заругаха яростно. Един внезапно спря и вдигна меч си.

— Хайде, Вег, още малко и ще стигнем — подкани го друг, но той отърси ръцете на другарите от раменете си и плю на земята.

— Беше ми приятел — измърмори войникът, откъсна се от групата и хукна назад.

Гай се опита да види какво става. Чу как преследвачите им изкрещяха, когато го видяха да идва, но тогава като че ли изневиделица от страничните улички наизлязоха още нападатели и войникът на Марий падна разкъсан, без да се чуе и звук.

— Вървете — извика Марий и Гай чу гнева в гласа му, първия признак на чувство, който виждаше у този мъж. — Вървете — повтори той.

Марк взе кама от мъжа отдясно и се върна назад. Беше в последната редица от трима души, когато минаха тъмното устие на една уличка — и тогава четирима нападатели скочиха отгоре им. Марк се сниши, пое тежестта на един от тях и двамата паднаха в жестока прегръдка. Марк прекара ножа си през гърлото на непознатия и премига, когато кръвта го изпръска. Използва тялото, за да блокира друг удар, и после го метна към останалите нападатели. Докато то тупваше на земята, мъжете паднаха под бързите пробождания на тримата легионери, които след това се върнаха в редиците без нито дума. Един от тях потупа Марк по рамото и Марк му отвърна с широка усмивка. Промъкна се неусетно през редиците и настигна Гай. Беше леко задъхан.

А после портите се отвориха пред тях и всички се озоваха в безопасност, все така в плътен строй, докато и последният не влезе в двора.

Когато портите се затвориха, Гай се обърна да погледне хълма, по чийто склон бяха вървели заедно. Беше пуст, нито едно лице не се показваше. Рим изглеждаше също така тих и дисциплиниран, както винаги.

Марий почти грееше от удоволствие и жизненост. Вървеше сред хората си, тупаше ги по раменете и се смееше. Те се усмихваха неловко, като ученици, похвалени от учителя си.

— Направихме го, момчета! — викаше Марий. — Ще покажем на този град един ден, който ще се помни.

Те се развикаха въодушевено и той заповяда да донесат вино и храна. Нареди на робите да се отнасят към войниците му като към царе.

— Дайте им всичко, което искат!

Чаши от злато и сребро се озоваха в загрубелите ръце на всеки войник — чак до портите, чак до Гай и Марк. Тъмнопурпурното вино бълбукаше, докато се лееше от глинените кани. Александрия прислужваше заедно с другите роби и се усмихваше и на Марк, и на Гай. Гай й кимна, а Марк й намигна, когато тя мина край него.

Тубрук отпи от виното си и се засмя одобрително:

— От най-хубавото е.

Марий вдигна тържествено чашата си и се възцари пълно мълчание.

— За онези, които не доживяха днешния ден, които умряха за нас. За Таг, за Луций и Вег. И тримата бяха добри войници.

— Добри войници!

Гласовете отекнаха в гърлен хор; войниците пресушиха чашите и ги подадоха на чакащите роби, за да ги напълнят отново.

— Познава ги по име — прошепна Гай на Тубрук и той сниши глава и му обясни:

— Познава всички по име. Точно затова е добър военачалник. Затова всички го обичат. Може да ти разкаже по някоя история за всеки войник тук и за мнозина от легиона извън Рим. Наречи го както искаш, номер или евтин начин да направиш впечатление на хората, които ти служат. Знам, че така би казал той, ако го попиташ.

Млъкна и погледна към Марий, който стисна един огромен войник за врата и тръгна с него сред тълпата. Мъжът изръмжа, но не се опита да се изтръгне. Беше разбрал правилно жеста.

— Те са неговите деца, струва ми се. Виждаш колко ги обича. Този здравеняк сигурно би могъл да изтръгне ръцете на Марий, ако поиска. И сто на сто ще прободете някого, ако го погледне накриво. Но Марий може да го води насам-натам за врата и той само ще се смее. Не съм сигурен дали можеш да обучиш някого на това умение, мисля, че е вродено. Дори не си длъжен да го притежаваш, за да си добър пълководец. Тези хора ще следват Сула, ако са в неговия легион. Ще се бият за него и ще умират за него. Но те обичат Марий, затова не могат да бъдат подкупени, а в битка няма да избягат, докато не бъдат избити до крак. Във всеки случай не и докато той ги гледа. Някога имаше имотен ценз за постъпване в легионите, но Марий го отмени. Сега всеки може да направи кариера, като се бие за Рим или най-малкото за Марий. Половината от тези мъже нямаше да влязат в армията, ако той не беше прокарал закона си в сената. Дължат му много.

Хората започнаха да тръгват към банята, за да бъдат изкъпани и масажирани от най-хубавите робини в къщата. Няколко красавици вече ахкаха и се прехласваха на разкази за бойни подвизи. Когато Марий пушна огромния легионер, той веднага повика едно момиче — стройна брюнетка с очи като въглени. Едрият мъж се ухили хищно и я вдигна на ръце. Екотът

на смеха ѝ се разнесе сред тухлените стени, докато той я отнасяше тичешком навътре в къщата.

Един млад войник стисна с мускулестата си ръка рамото на Александрия и ѝ каза нещо. Марк бързо се озова зад него и каза:

— Не това момиче, приятелю. Тя не е от тази къща.

Войникът го погледна и видя решителното му изражение. Сви рамене и повика друга минаваща в момента робиня. Александрия се обърна към Гай и го изгледа ядосано. После обърна гръб на Марк и влезе в хладните стаи отатък открития двор.

Марк се обърна към приятеля си. Беше забелязал изражението на Александрия и лицето му стана замислено.

— Защо беше толкова ядосана? — попита раздразнено Гай. — Нали не искаше да отиде с оня бик! Ти я спаси.

Марк кимна.

— Можем би точно това е проблемът. Сигурно не е искала да го правя аз. Сигурно е искала ти да я спасиш.

— О! — Лицето на Гай грейна. — Наистина ли?

Марий се приближи към Гай и приятелите му. Смееше се, косата му беше залепнала на челото от излятото върху главата му вино. Очите му блестяха от удоволствие. Той хвана Гай за двете рамене и викна:

— Е, момче? Как ти се струва Рим?

Гай му се усмихна. Не можеше да се сдържи. Чувствата на този мъж бяха заразителни. Когато се намръщваше, тъмни облаци страх и гняв го следваха навсякъде и докосваха всички около него. Като се усмихнеше, и на тебе ти се искаше да се усмихнеш. Искаше ти се да си един от неговите хора. Гай чувстваше силата му и за първи път се запита дали и той би могъл да вдъхва такава вярност.

— Беше страшно, но и вълнуващо — отвърна той. Не можеше да спре да се усмихва.

— Добре! Някои не го чувстват. Просто добавят допълнителни цифри и пресмятат колко хора им трябва, за да бъде задържана някоя долина. Те просто не чувстват вълнението.

Изгледа поред Марк, Тубрук и Кабера.

— Напийте се, ако искате, намерете си жена, ако още има незаети. Днес няма да работим и докато не се стъмни, никой няма да си тръгне, след тези неприятности, които имахме. Утре ще започнем да планираме как да докараме пет хиляди мъже от петдесет левги разстояние и как да изминат безопасно целия път до Рим. Да сте чували нещо за обоз?

Марк и Гай поклатиха глава.

— Ще научите. Най-добрата армия на света е загубена без храна и вода, момчета. Това трябва да се знае. Всичко друго си идва на мястото само. Моят дом е и ваш дом, помнете. Сега ще ида да се напия.

Взе три неразпечатани кани с вино от стоящите в градината роби и се отдалечи — по вида му си личеше, че има важна работа.

Тубрук го загледа с крива усмивка как излиза от двора.

— Казват, че веднъж в Северна Африка в навечерието на една битка с диво племе Марий влязъл в неприятелския лагер, във всяка ръка с по една кана вино. Не забравяйте, това е бил лагер на седем хиляди от най-жестоките бойци, които е срещал легионът. Пил цяла нощ с вожда на племето, въпреки че никой не разбираше езика на другия. Вдигали наздравици за живота, за бъдещето и за смелостта. На сутринта се прибрал при своите.

— И какво станало след това? — попита Марк.

— Изтребили племето до последния човек. Вие какво очаквахте? — изсмя се Тубрук.

— Защо вождът не го е убил? — продължи Марк.

— Сигурно го е харесал. Повечето хора го харесват.

Метела влезе в двора и протегна с усмивка ръце към Гай и Марк.

— Радвам се, че се върнахте живи и здрави. Искам и двамата да знаете, че този дом е за вас място на спокойствие и сигурно убежище.

Тя погледна Марк в очите и той спокойно отвърна на погледа ѝ.

— Вярно ли е, че си израснал без майка?

Марк леко се изчерви — питаше се какво ли ѝ е разказал Марий. Кимна и Метела въздъхна.

— Горкото момче. Ако знаех, щях да заповядам да те доведат по-рано при мене.

Марк се питаше дали тя знае какво ще правят легионерите с нейните робини. Тази жена като че ли не се вместила в грубия свят на Марий и неговия легион. Запита се каква ли е била собствената му майка и за първи път му хрумна, че иска да я намери. Марий сигурно знаеше коя е и къде е, но това не беше въпрос, който би искал да му зададе. Може би Тубрук щеше да му каже, преди да се върне в имението.

Метела пусна ръката му и посегна да погали бузата му.

— Изстрадал си много, но сега всичко е свършило.

Той лекичко докосна ръката ѝ и двамата сякаш постигнаха някакво интимно разбиране. Изведнъж очите ѝ блеснаха и тя се обърна и се отдалечи.

Марк погледна Гай и сви рамене.

— Тя те хареса — каза Тубрук, загледан след отдалечаващата се жена.

— Малко съм голям, за да ми трябва майка — измърмори Марк.

— Възможно е. Но тя не е толкова стара, че да няма нужда от син.

По пладне пред портите на дома се чу шум. Някои легионери наскочаха с извадени мечове — възможно беше това да е отмъщение заради събитията на форума. Гай и Марк скочиха заедно с останалите и зяпнаха.

Видяха Рений — ревеше с цяло гърло някаква пиянска песен. Държеше се за резето на портата, туниката му беше цялата в петна от вино и следи от повръщано. Един страж пристъпи напред и заговори с него. Гай и Марк бързо хукнаха нататък, последвани от Тубрук.

Изведнъж Рений хвана косата на мъжа, дръпна силно главата му и тя се удари в метала. Изпаднал в безсъзнание, войникът се строполи, другарите му се развикаха гневно.

— Вмъкнете го вътре и го убийте! — изрева един войник. Но друг каза, че това може да е клопка на Сула, за да ги накара да отворят портите.

Това ги поотрезви. Гай и Марк вече се бяха приближили към вратите.

— Можем ли да помогнем с нещо? — попита Марк и вдигна вежди в учтив въпрос.

Рений замърмори сърдито:

— Ще те пробода с меч си, курвенско изчадие.

Марк се разкикоти.

— Отвори вратите — извика Гай на другия войник. — Това е Рений, той е с мене.

Войникът не му обърна внимание, все едно че не беше казал нищо — даваше ясно да се разбере, че Гай не може да дава заповеди в този дом. Когато Гай пристъпи към вратата, легионерът направи крачка, сякаш да му препречи пътя, и поклати глава.

Марк се примъкна към портата и тихо каза нещо на стража. Мъжът понечи да му отговори — и изведнъж Марк го блъсна и го повали в прахоляка. После, без да обръща внимание на ръмженето му, вдигна тежката греда, залостваща портата, и я отвори.

Рений плъсна по очи в двора; здравата му ръка се тресеше в нервни тикове. Марк се изхили и се зае да затваря портата — и изведнъж чу гладкия съсък на нож, излизащ от ножницата. Извърна се тъкмо навреме, за да блокира удара на вбесения страж с дясната си ръка, и същевременно го цапна с лявата през устата и отново го повали. А след това затвори портата.

Двама мъже се втурнаха да го сграбчат, но един глас извика:

— Стойте!

Всички замръзнаха. Марий влезе в двора. Нищо във фигурата му не издаваше, че през последните два часа прилежно се е наливал с най-хубавото си вино. Когато се приближи, двамата войници впиха погледи в Марк, който ги погледна спокойно.

— Богове! Какво става в моя дом?

Марий се приближи и сложи тежката си ръка на рамото на единия от войниците, които се бяха изправили срещу Марк.

— Рений е тук — каза Гай. — Дойде с нас от имението.

Марий погледна проснатата фигура, мирно заспала на камъните.

— Никога не се напиваше, когато беше гладиатор. Разбирам защо сега се е напил така лесно. Какво ти е?

Последният въпрос беше отправен към стража, който отново беше заел мястото си. Устата и носът му бяха окървавени, а очите му блестяха негодуващо, но той не се реши да се оплаче на Марий.

— Блъснах се във вратата, докато отварях — бавно каза войникът.

— Ужасна небрежност, Фулвий. Трябваше да позволиш на племенника ми да ти помогне.

Посланието беше ясно. Мъжът кимна и изтри кръвта с опакото на ръката си.

— Радвам се, че изяснихме нещата. Сега вие двамата — той посочи с пръст Гай и Марк — елате с мене в кабинета ми. Трябва да обсъдим някои неща.

Изчака Гай и Марк да тръгнат пред него и тръгна след тях, като подвикна през рамо:

— Занесете стареца някъде да се наспи и дръжте проклетата порта затворена.

Марк улови погледите на близките легионери и усети, че всички се хият — дали от злоба, или искрено развеселени, не можеше да се разбере.

Марий отвори вратата на кабинета си и пусна двамата да влязат. Стените бяха отрупани с карти на Африка и на владенията на Рим. Затвори тихо вратата и се обърна към тях. Очите му бяха студени и Гай усети моментен пристъп на страх, когато Марий впери тъмния си поглед в него.

— Какви глупости правите? — изсъска Марий през зъби.

Гай отвори уста да каже, че е искал да пусне Рений, но премисли.

— Съжалявам. Трябваше да те изчакам.

Марий стовари тежкия си юмрук върху масата.

— Предполагам ви е ясно, че ако Сула беше изпратил двадесет мъже на улицата да чакат такава възможност, сега щяхме да сме мъртви.

Гай се изчерви силно.

Марий се извърна рязко към Марк.

— А ти? Защо нападна Фулвий?

— Гай заповяда да се отворят вратите. Войникът не му обърна внимание. Аз го накарах да го послуша.

Гледаше Марий право в очите, без да трепне. Марий вдигна вежди невярващо.

— И очакваш, че той — ветеран от тридесет сражения — ще се подчинява на заповедите на едно голобрадо четиринадесетгодишно момче?

— Аз... не помислих за това.

Марк за първи път изглеждаше несигурен в себе си и Марий отново се обърна към Гай.

— Ако застана зад вас сега, ще изгубя уважението на хората си. Всички знаят, че сте направили грешка, и чакат да видят как ще постъпя.

Сърцето на Гай падна в петите.

— Има начин да излезем от всичко това, но ще ви струва скъпо, и на двама ви. Фулвий е шампион по бокс на своята центурия. Лицето му днес претърпя сериозни поражения от теб, Марк. Смя да допусна, че ще участва на драго сърце в приятелски двубой, просто за да се прочисти атмосферата. Иначе може да ти забие някой нож, когато не съм наблизо, за да се намеся.

— Той ще ме убие — тихо каза Марк.

— Не и в приятелски двубой. Няма да използваме железните ръкавици, заради малката ти възраст, само ръкавици от козя кожа, за да си пазиш ръцете. Ти изобщо тренирал ли си?

Момчетата измърмориха, че са се обучавали — не споменаха, че ги е обучавал Рений.

Марий се обърна към Гай.

— Разбира се, независимо дали ще спечели, или ще загуби, ако приятелят ти покаже смелост, хората ще го обикнат, а пък аз не мога да допусна племенникът ми да остава в неговата сянка, нали разбираш?

Гай кимна. Усещаше какво ще последва.

— Ти ще излезеш срещу някой друг. Всички са шампиони по нещо, затова ги избрах да ме придружават, когато тръгнах към сената. Двамата ще изядете сериозен пердах, но ако се държите добре, инцидентът ще бъде забравен и дори може да си спечелите известни позиции и уважение пред хората ми. Повечето от тях са утайката на обществото; не се страхуват от нищо и уважават само силата. Разбира се, мога просто да им заповядам да се върнат към задълженията си и да не правят нищо, а вие да се криете в сянката на моя авторитет, но това няма да свърши работа.

Лицата им помръкнаха и Марий внезапно изсумтя.

— Усмийте се, момчета. И това го можете. Няма друг начин да излезем от тая работа, затова защо да не плюем в околото на стария Юпитер, а?

Те се спогледаха и се ухилиха.

Марий отново се засмя.

— Ще се справите. Два часа. Ще кажа на войниците и ще обявя противниците. Това ще даде на Рений време да се посъвземе. Струва ми се, че би искал да ви види как се биете. Кълна се във всички богове, и аз искам да го видя! Сега сте свободни!

Гай и Марк се върнаха в стаите си. Първоначалното им въодушевление беше спаднало, стомасите ги свиваха от мисълта какво ги очаква след малко.

— Ей! Разбираш ли, че повалих по гръб един шампион на центурия? Така че ще се опитам да спечеля и тази битка. Ако мога да го ударя, значи мога и да го поваля. Един добър

удар — и край.

— Този път обаче той ще го очаква — отвърна Гай. — На мен сигурно ще ми се падне оная огромна маймуна, дето Марий я влачеше за врата: вуйчо ми май си пада по такъв род шеги.

— Едрите мъже са бавни. Ти си бърз в краката, но трябва да се държиш далеч от него. Всички тези войници са трудно подвижни, но пък удрят по-силно от нас. Не преставай да му се изплъзваш и да го изтощаваш.

— Ще ни убият — отвърна Гай.

— Вероятно.

Тубрук прие новината спокойно.

— Очаквах нещо подобно. Марий обича състезанията и винаги урежда борби между собствените си хора и тези от другите легиони. Това му е присъщо — малко веселие, малко кръв и всичко се забравя. Добре е, че не сте изпили повече от една-две чаши. Елате. Два часа е много време, ще се разгреете и ще се подготвите. По-добре потренирайте един срещу друг. Накарайте някой роб да ви покаже къде са стаите за упражнения, а аз ще дойда, когато ви намеря ръкавици. И още нещо — не разочаровайте Марий. Особено ти, Гай. Ти си му роднина, трябва да се покажеш в добра светлина.

— Знам — отвърна унило Гай.

— Тръгвайте. Аз ще накарам робите да залаят Рений със студена вода — отдалече, разбира се, за да не се разбеснее пак.

— Какво е станало с него? Защо се е напил толкова рано? — попита Гай.

— Не знам. Дайте да се оправяме с нещата едно по едно. Ще имате възможност да поговорите с Рений тази вечер. Сега вървете!

Докато останалият Рим спеше през горещите следобедни часове, войниците от легиона на Първородните се събраха в най-голямата зала за упражнения и застанали покрай стените, се смееха, приказваха, пиеха студена бира и плодови сокове. След схватките Марий им беше обещал угощение с десет ястия и добро вино, затова настроението беше весело. Тубрук стоеше при Марк и Гай и масажираше последователно раменете им. Кабера седеше на една табуретка с неразгадаема физиономия.

— И двамата са десняци — каза тихо Тубрук. — Фулвий го познаваш; другият, Децид, е шампион по хвърляне на копие. Много е як, макар че не изглежда бърз. Дръжте се далече от тях, нека те да ви нападат.

Марк и Гай кимнаха. И двамата бяха пребледнели.

— Помнете, трябва да се задържите на крака достатъчно дълго, за да покажете, че имате здрави нерви. Ако паднете, веднага се изправяйте. Ще спра боя, ако сте загазили наистина, но на Марий това няма да му хареса, така че трябва да внимавате.

Той ги потупа по раменете.

— И двамата притежавате умения и смелост. Рений ви наблюдава. Не ни разочаровайте.

Двете момчета погледнаха към мястото, където седеше Рений, с вързана към пояса лява ръка. Косата му беше още влажна, в очите му се четеше убийствено изражение.

Щом Марий влезе, се разнесоха приветствени възгласи. Той вдигна ръце, за да прикани към тишина, и каза високо:

— Очаквам всеки да даде най-доброто от себе си, но знайте, че залагам на племенника си и неговия приятел. Два залога, всеки от по двадесет и пет ауреуса. Някой ще заложи ли

срещу мене?

Тишината се задържа за момент. Петдесет ауреуса бяха голям залог като за частни състезания, но кой би могъл да устои? Мъжете изпразниха кесиите си, някои изтичаха до стаите си, за да донесат още пари. След малко парите бяха събрани и Марий прибави собствената си кесия, така че сто златни монети легнаха в огромната му шепка — достатъчни, за да купят малко имение или боен кон плюс пълно въоръжение и броня.

— Ще пазиш ли парите, Рений? — попита Марий.

— На драго сърце — отговори той тържествено.

Като че ли беше напълно изтрезнял, но Гай забеляза, че не се опита да стане и изчака да му донесат парите.

Фулвий и Децид влязоха в залата, посрещнати от одобрителните възгласи на войниците. Нямаше съмнение кого подкрепят.

Двамата легионери бяха облечени в прилепнали дрехи, препасващи слабините и горната част на бедрата им, привързани от широк колан. Децид имаше фигура, каквато можеше да се види само у мраморните статуи на форумата. Гай го загледа внимателно, но не откри явни слабости. Фулвий не помахна на тълпата. Носът му беше превързан с лента, вързана отзад на главата, устните му бяха подути, лицето му беше сърдито.

Гай смушка Марк.

— Ти май си му счупил носа. Той явно ще очаква пак да го удариш там, нали разбираш. Изчакай удобна възможност.

Марк кимна. Съсредоточен също като Гай, той изучаваше противника си.

Марий отново вдигна ръце, за да накара оживилите се войници да млъкнат.

— Марк и Фулвий ще се бият първи. Няма ограничения за времето, но рундът свършва, когато един от двамата докосне земята с едно коляно или и с двете. Ако някой не може да стане, борбата е свършена и ще започне другата. Застанете на местата си.

Фулвий и Марк застанаха от двете страни на пълководеца.

— Когато чуете рога, започвате. Късмет.

Марий тръгна спокойно към страничната линия, застана при войниците и даде знак на един мъж да надуе рога, който обикновено се използваше в бой. Войниците си зашъткаха, възцари се тишина и рогът изсвири.

Марк разтърси рамене, бавно се огледа на двете страни и пристъпи напред. Държеше ръцете си високо, както го беше учил Рений. Фулвий беше отпуснал юмруци, ръцете му бяха само леко присвити. Залюля се, когато Марк го нападна с лявата ръка, и ударите заваляха. Един юмрук удари Марк в гърдите, точно в областта на сърцето. Той изпъшка от болка и отстъпи, после стисна зъби и нападна. Заби един бърз удар, последван веднага от къс прав, но Фулвий се отмести само на една стъпка и нанесе удар като чук на същото място с облечената си в ръкавица дясна ръка. Марк усети как въздухът излиза от дробовете му.

Войниците започнаха да викат; само Гай, Тубрук и Кабера насърчаваха по-младия боец. Фулвий се усмихваше и Марк започна да мисли. Мъжът беше бърз и труден за улучване. За момента Марк поемаше цялата тежест на схватката, но не печелеше нищо. Изръмжа от ярост и скочи напред с присвита дясна ръка. Видя Фулвий да вкопава крака в земята и изведнъж се дръпна внезапно, като остави удара, който трябваше да го повали, да мине покрай брадичката му. Марк удари бързо и силно носа на Фулвий и с наслада чу хрущенето. В тази секунда един страничен удар го улучи над слепоочието и той тупна тежко на дървения под, замаян и останал без въздух.

Изпъшка, надигна се на едно коляно и вдигна очи към Фулвий, който стоеше на няколко крачки от него. Кръв течеше отново от носа му и на лицето му се бе изписало убийствено изражение.

Щом се изправи, Марк беше посрещнат от дъжд от удари. Опита се да се пази и отби най-силните, но Фулвий непрекъснато го атакуваше, удряше го с юмруци в корема и бърбреците, кълцаше го на парченца и когато болката го караше да се превие, му нанасяше бързи удари в главата и го отпращаше назад. Марк отново падна. Дишаше тежко. В устата си усещаше вкус на кръв, лявото му око се беше подуло и затворило.

Марк стана и отстъпи с три бързи крачки, за да има време да се съвземе. Фулвий го атакува, без да престава да движи главата и тялото си насам-натам — търсеше най-доброто място, където да нанесе удар. Приличаше на змия, готова да нападне, и Марк разбра, че следващия път, когато го удари, той най-вероятно няма да успее да се изправи. Гняв нахлу в него и той се сниши и избегна първия удар, благодарение на рефлексите си, като го парира с ръка. Усети ръката на Фулвий да се плъзва под пръстите му и изведнъж хвана китката му. Десният му юмрук се заби в корема на мъжа с всичка сила. Противникът му изпъшка.

Без да пуска ръката му, Марк се опита да повтори удара, но Фулвий изнесе лявата си ръка напред и заби юмрук в носа му. Причерня му пред очите и той падна на твърдите дъски. Краката му сякаш бяха загубили всякаква сила; можа само да се изправи на лакти и колене и запълзя като животно.

Фулвий размаха ръкавица, за да го накара да се изправи — все още не беше удовлетворен. Марк погледна пода и се запита дали ще може. Кръв капеше от устните му и той я гледаше как образува малка локвичка.

„Добре — помисли той, — последен опит“.

Този път Фулвий не го притискаше много. Само му се хилеше и го подканваше с ръце да се приближи. Марк стисна зъби. Щеше да го просне по гръб още веднъж, дори това да го убиеше. Представи си, че Фулвий държи и в двете си ръце ками, което означаваше, че контактът с тях ще е смърт. Усети, че се въодушевява. Знаеше как да се бие с мечове и ножове, защо сега да е по-различно? Олюля се леко, искаше Фулвий да се приближи. Повечето от уменията му да борава с нож се градяха върху контраатаките и той искаше боксърът да го нападне с нов удар. Фулвий бързо изгуби търпение и се втурна към него със свити юмруци.

Марк следеше с очи юмруците и когато един се насочи мълниеносно към него, той го блокира с предмишницата си и нанесе ответен удар в корема на Фулвий. Легионерът изгрухтя и левият му юмрук отново се изнесе по инерция нагоре, но този път Марк наведе глава и ударът премина покрай него. Фулвий остана открит за част от секундата и Марк вложи цялата си сила в прав ляв удар. Главата на Фулвий отлетя назад. Когато легионерът се изправи, десният удар го очакваше и Марк заби юмрука си право в носа му. Фулвий изведнъж седна по задник и от смазания му нос потече прясна кръв.

Още преди Марк да се зарадва, Фулвий скочи и му налетя с дъжд от удари — движеше се сякаш два пъти по-бързо отпреди. Марк падна след първите два и отби други два, докато падаше. Този път не стана и не чу изсвирването на рога, когато Марий кимна, за да даде край на битката.

Фулвий вдигна ръце триумфално и Марий тъжно даде знак първите петдесет от стоте златни монети да бъдат раздадени на войниците. Те се събраха за момент и после, когато настъпи тишина, един отново подаде кесията на Марий и каза:

— Залагаме печалбата за следващата битка, ако разрешиш.

Марий направи гримаса на привиден ужас, но кимна и каза, че ще покрие залога. Войниците се развикаха радостно.

Тубрук блисна чаша вино в лицето на Марк и той се свести.

— Спечелих ли? — успя да изфъфли със смазаните си устни.

Тубрук се изкикоти и изтри кръвта и виното от лицето му.

— Не беше много близо до победата, но въпреки всичко беше невероятен. Не се очакваше да можеш и да го докоснеш.

— Но го докоснах както трябва — измърмори Марк, усмихна се и примигна от болката в устните. — Тупна по задник.

Марк се огледа къде да плюе и като не видя нищо подходящо, изплю на пода лепкава смес от слюнка и кръв.

Всичко го болеше, по-зле от преди години, когато Светоний го беше вързал на дървото. Запита се как ли ще изглежда, като пооздравее, но мислите му бяха прекъснати от Фулвий, който се приближи — сваляше ръкавиците си.

— Добра борба. Спечелих три ауреуса. Много си бърз... след няколко години можеш да станеш наистина много опасен.

Марк кимна и протегна ръка. Фулвий я погледна за миг, стисна я и я разтърси за кратко, после се върна при войниците, които продължаваха да го поздравяват.

— Вземи кърпата и попивай кръвта — продължи весело Тубрук. — Ще трябва да те защитят около окото. Трябва да направим и разрез, за да престане да се подува.

— Още не. Първо ще гледам Гай.

— Е, разбира се.

Тубрук се отдалечи, все така усмихнат. Марк го изгледа кръвнишки в гърба, присвил здравото си око.

Гай стисна юмруци и зачака Тубрук да се приближи. Противникът му вече беше излязъл и се разкършваше, разтягайки мускулестите си крайници.

— Огромен звяр е тоя — измърмори Гай.

— Така е, но не е боксьор — каза Тубрук. — Имаш шанс срещу него, стига да не влизаш в обсега на юмруците му. Само да те докопа, ще те помете, все едно че ще духне свещ. Дръж се далече и използвай краката си, движи се непрекъснато около него.

Гай го изгледа въпросително.

— Нещо друго?

— Ако можеш, удари го в слабините. Той ще ги пази, но това въпреки всичко не е против правилата.

— Тубрук, ти не си почтен мъж.

— Аз съм бивш роб и гладиатор. Заложил съм две златни монети на тебе срещу този и искам да спечеля.

— А заложил ли на Марк?

— Разбира се, че не. За разлика от Марий, не си хвърлям парите напразно.

Марий излезе в средата и даде знак за тишина.

— След тази разочароваща загуба парите остават за следващата битка. Децид и Гай, заемете местата си. Правилата са същите. Когато чуете рога, започвате.

Той изчака, докато двамата се измерваха с очи, после отиде до стената и скръсти яките си ръце на гърдите си. Когато рогът отекна, Гай пристъпи напред и заби юмрук в гръкляна на Децид. Едрият мъж издаде задавен стон и вдигна ръце към гърлото си. Гай го нападна с

къс прав удар, който го улучи в брадичката. Легионерът се строполи на колене, после рухна напред с изцъклени очи. Гай бавно се върна до столчето си и седна. Усмихна се студено и Рений, който го наблюдаваше, си спомни кога беше виждал у него такава усмивка — когато Гай беше още момче и той го беше извлякъл от ледените води на потока. Старият гладиатор — очите му блестяха — кимна одобрително, но Гай не го видя.

Мълчанието трая може би цяла секунда, после внезапно сякаш избухна вулкан — предимно въпроси и тук-там по някоя внимателно подбрана ругатня, когато войниците разбраха, че са се простили със залозите си.

Марий отиде до падналия легионер и опипа шията му. Отново настъпи тишина. Марий се изправи и каза:

— Сърцето му бие. Ще оживее. Трябваше да си наведе брадичката.

Мъжете нададоха унили приветствени викове за победителя, макар че всъщност никак не им се искаше да го правят.

Марий се обърна усмихнат към хората си.

— Ако имате апетит, в трапезарията ви очаква пир. Ще си погуляем тази вечер, защото утре трябва да правим планове и да поработим.

Свестиха Децид и го изнесоха. Останалите се изнизаха след тях и Марк и Гай останаха сами с Марий. Рений още не беше станал от мястото си, Кабера също седеше и в очите му се четеше интерес.

— Е, момчета, днес благодарение на вас изгубих доста пари! — изгърмя Марий и се разсмя.

Трябваше да се облегне на стената, защото цял се тресеше от смях.

— Ама какви физиономии имаха само! Две голобради момчета и едното да просне Фулвий по гръб!

И избърса очи. По почервенялото му лице се стичаха сълзи.

Рений се изправи, олюля се, дойде при тях, потупа Марк и Гай по раменете и каза тихо:

— Започват да си градите име.

В нощта преди триумфа лагерът на Първородните беше невероятно оживен. Гай седеше до един от лагерните огньовете и точеше камата, която бе принадлежала на баща му. Огньовете и шумът от седем хиляди войници и други обитатели на лагера правеха мрака оживен и весел. Лагеруваха на открито на по-малко от пет мили от вратите на града. През последните седмици всички лъскаха броните, мажеха с восък кожените части на облеклата и зашиваха, където беше скъсано. Чешеха конете така, че кожите им лъсваха. Упражненията по маршировка бяха станали напрегнати — не се допускаха грешки, никой не искаше да остане в лагера, когато другите триумфират в Рим.

Мъжете бяха горди с Марий, гордееха се и със себе си. В лагера нямаше фалшива скромност — всички знаеха че и те, и пълководецът им заслужават тази чест.

Марк дойде отнякъде, седна до Гай и се загледа в пламъците.

— Какво се говори? — попита Гай сърдито, без да го поглежда.

— Тръгвам призори — отвърна Марк. — Това е за добро, нали разбираш. Марий написа писмо, което да отнесе в новата си центурия. Искаш ли да го видиш?

Гай кимна и Марк му подаде един свитък. Гай зачете:

„Препоръчвам ти този младеж, Карак. Ще стане първокласен войник след няколко години. Има жив ум и прекрасни рефлексии. Обучавал го е Рений, който ще го придружи до твоя лагер. Дай му отговорни задачи веднага щом докаже, че умее да се справя с тях. Той е приятел на моя дом.

Марий. Легионът на Първородните“.

— Хубави думи. Желая ти успех — каза огорчено Гай и му върна свитъка.

— Само това ли ще кажеш? — изсумтя Марк. — Вуйчо ти ми даде назначение за друг легион. Не разбираш ли какво означава това за мене? Разбира се, бих искал да остана с тебе, но ти ще учиш политика в сената, след това ще заемеш висок пост в армията и сред жреците. Аз не притежавам нищо друго освен уменията си, ума си и екипировката, която ми даде Марий. Без неговото покровителство ще свърша като пазач на някой храм! С него имам шанс да направя нещо за себе си. Яд ли те е на мене?

Гай се обърна към него и гневът му изненада Марк.

— Знам, че трябва да постъпиш така, но просто... никога не съм си представял, че ще завладявам Рим самичък. Винаги съм очаквал ти да си с мене. Това означава приятелството.

Марк стисна здраво ръката му над лакътя.

— Ти винаги ще бъдеш най-добрият ми приятел. Ако някога имаш нужда от мене, само ме повикай и ще дойда. Помниш ли какво беше, преди да дойдем в града? Винаги се търсехме и винаги можехме да разчитаме един на друг. Заклел съм се в това и никога не съм нарушавал клетвата си.

Гай не го погледна и Марк стисна ръката му по-силно и каза:

— А можеш да имаш Александрия. — Опитваше се да си придаде благородно изражение.

Гай въздъхна.

— Подарък на раздяла? Какъв великодушен приятел си само! Много си грозен за нея,

както ми каза тя вчера. Харесва компанията ти за разнообразие. Красотата ѝ изпъква пред твоята маймунска физиономия.

Марк кимна и каза весело:

— Тя май ме иска само за в леглото. Може би пък да ѝ четеш стихове, докато аз я уча на позите?

Гай изсумтя възмутено, после бавно се усмихна.

— Като те няма тебе, и аз мога да ѝ показвам позите.

И се изсмя горделиво, за да прикрие мислите си. Какви пози? Сещаше се само за две.

— Е, ти ще си абсолютен левак след мене. С цялата тази практика, която натрупвам.

Марий е великодушен човек.

Гай погледна към приятеля си, опитвайки се да прецени докъде стигат хвалбите му. Знаеше, че Марк се беше проявил доста сред робините в дома на Марий и рядко можеше да бъде намерен в стаята си по тъмно. Колкото до него, не знаеше какво чувства. Понякога искаше Александрия толкова много, че го заболяваше, а друг път искаше да гони момичетата по коридорите, също като Марк. Знаеше, че ако се опита да упражни насилие над нея като робиня, ще загуби всичко, което му е скъпо. Една сребърна монета би могла да му купи подобно преживяване. Представата, че Марк може би вече се е наслаждавал на това, което той желаше най-много от всичко, накара кръвта му да се разбушува.

Марк прекъсна невеселите му мисли с нисък глас:

— Винаги ще имаш нужда от приятели, от хора, на които да вярваш. И двамата виждаме каква власт притежава вуйчо ти и аз мисля, че и двамата бихме искали да вкусим същото.

Гай кимна.

— За какво ще съм ти аз — беден син на градска проститутка? Мога обаче да си спечеля име и състояние в новия си легион и тогава можем да правим истински планове за бъдещето.

— Разбирам. Помня клетвата ни и ще я спазвам. — Гай замълча за миг, после разтърси глава, за да прогони мислите за Александрия. — Къде те пращат?

— Отивам в Четвърти македонски легион, така че двамата с Рений тръгваме за Гърция, в огнището на цивилизацията, както казват. Нямам търпение да видя тези чужди земи. Чувал съм, че там жените се състезавали в бягане голи, нали разбираш. Направо да ти настръхне мозъкът. И не само мозъкът.

Той се засмя. Гай също се насили да се усмихне. Все още мислеше за Александрия. Дали щеше да я има?

— Радвам се, че Рений тръгва с тебе. Добре ще му се отрази да се развлече малко след тези неприятности.

Марк сбърчи нос.

— Така е, макар че няма да е най-приятната компания. Всеки път, когато се напие, става нетърпим, но разбирам защо.

— Ако робите бяха изгорили дома ми, и аз щях да се чувствам като него. И са му взели всичките пари. Бил ги заровил под пода, но са ги намерили по някакъв начин. Това не е никак славна глава в нашата история — роби да крадат спестяванията на един старец. Впрочем, той не е чак толкова стар, нали?

Марк му хвърли изненадан поглед. Никога не бяха разисквали това, но Гай като че ли нямаше нужда от разяснения.

— Кабера? — попита Гай и Марк кимна. — И аз така си помислих: той направи нещо подобно и с мене, когато бях ранен. Със сигурност е полезно човек да го има край себе си.

— Радвам се, че остава с тебе. Той вярва в твоето бъдеще. Трябва да се грижи да не те убият, докато аз се върна покрит със слава и обграден с красиви жени, до една победителки в бяганията.

— Може да не те позная сред цялата тази слава и тия жени.

— Ще съм си същият. Съжалявам, че ще пропусна утрешния триумф. Сигурно ще е нещо изключително. Знаеш ли, че е наредил да изсекат сребърни монети с профила му? Ще ги хвърля на тълпите по улиците.

Гай се разсмя.

— Съвсем в стила на вуйчо ми. Обича хората да го познават. Радва се на славата повече, отколкото на спечелените битки, струва ми се. Вече плаща на хората си с тези монети, така че те се разпространяват из Рим. Това би трябвало да подразни Сула. А може би вуйчо ми иска точно това.

Кабера и Рений се появиха от сянката и седнаха при тях.

— Тук значи сте били! — каза Рений. — Вече ми се струваше, че няма да мога да те намеря и да се сбогувам.

Гай за кой ли път забеляза обновената му сила. Изглеждаше не повече от четиридесетгодишен или може би добре запазен четиридесет и пет годишен мъж. Пръстите му стискаха като желязо, когато му протегна ръка.

— Пак ще се срещнем — каза Кабера.

Те го погледнаха. Той вдигна ръце с дланите нагоре и се усмихна.

— Не е пророчество, просто го усещам. Още не сме извървели общите си пътища.

— Радвам се, че оставаш тук. След като Тубрук се върна в имението, а тези двамата заминават в Гърция, щях да съм съвсем сам в Рим — каза Гай и се усмихна малко плахо.

— Грижи се за него, стари мошенико — каза Рений. — Не съм си дал целия този труд, за да го обучавам, само за да чуя, че го е ритнал някой кон. Дръж го далече от лоши жени и препалено пиене. — После насочи пръст към Гай. — Упражнявай се всеки ден. Баща ти никога не си позволяваше да се отпусне. И ти не би трябвало да се отпуснеш, ако искаш един ден да си полезен на нашия град.

— Обещавам. Какво ще правиш, след като оставиш Марк?

Лицето на Рений потъмня.

— Не знам. Нямам от какво да живея, така че ще видим. Както винаги, всичко е в ръцете на боговете.

За миг всички се натъжиха. Нищо вече не беше същото.

— Хайде де — изръмжа Рений. — Вече е време да спим. Само няколко часа остават до зазоряване, а ни предстои дълъг ден.

Когато на следващата сутрин Гай се събуди, Марк и Рений вече бяха заминали.

До него грижливо сгъната лежеше *toga virilis* — дрехата на зрелия мъж. Той я гледа дълго, опитваше се да си спомни напътствията на Тубрук за правилното ѝ обличане. Момчешката туника беше много по-проста. Тогата, чийто ръб се спускаше до земята, бързо щеше да се изцапа. Посланието беше ясно и просто: мъжът не се катери по дърветата и не газии из кални реки. Момчешките забавления трябваше да останат в миналото.

Големите палатки за по десет души се губеха в далечината, правите линии подсказваха дисциплината на войниците и техния началник. Марий беше прекарал по-голямата част от месеца в изготвяне на карта за дългия път по улиците — път, който свършваше пред

стъпалата на сената. Мръсотията беше изстъргана от камъните по пътищата, но те все още си оставаха тесни и криви, затова легионът можеше само да се подреди в редици от по шестима мъже или трима конници. Щеше да има хиляда и сто реда войници, конници и екипировка. След много спорове с инженерите си Марий се съгласи да остави обсадните машини в лагера — просто нямаше начин да ги прекара покрай острите ъгли. Пресметнаха, че ще са необходими около три часа за целия марш, без да се държи сметка за неочаквани забавяния или грешки.

Докато Гай се измие, облече и нахрани, слънцето се беше издигнало над хоризонта и огромната маса войници в блестящи униформи беше готова за марш. Казаха му да облече тога, да обуе сандали и да остави оръжията си в лагера. След като толкова време беше ходил въоръжен, се усещаше малко беззащитен без тях, но се подчини.

Самият Марий щеше да седи на трон, поставен на ниска открита колесница, теглена от шест коня. Щеше да е облечен в пурпурна тога — цвят, носен само от пълководци по време на триумф. Боята беше изключително скъпа, добиваше се от редки морски миди. Тази дреха, в цвета на древните римски царе, се обличаше само веднъж.

Когато Марий минеше през вратите на града, един роб щеше да увенчае челото му с венец от позлатени лаврови листа и щеше да го крепи там до края на деня. През целия ден на триумфа Марий непрекъснато щеше да чува нашепнати думите, които специално той сигурно весело щеше да пренебрегва: „Помни, че си смъртен“.

Колесницата беше измайсторена така, че да минава точно между уличните камъни за стъпване. Тежките дървени колела бяха обковани с железни ленти и осите бяха прясно смазани. Основният корпус беше позлатен и блестеше под утринното слънце, сякаш направен от чисто злато. В момента Марий инспектираше войските си.

Накрая, видимо доволен, той се качи на колесницата и викна:

— Хората от нашия град няма да забравят този ден. Видът ви ще вдъхнови децата да се присъединят към силите, които поддържат безопасността ни. Чуждестранните посланици ще ни гледат и ще внимават, когато имат работа с Рим, защото видът на нашите редици ще остане в паметта им. Търговците ще ни гледат и ще знаят, че на света има и нещо друго, а не само правенето на пари. Жените ще ни гледат и ще сравняват безличните си съпрузи с най-добрите в Рим! Вижте отражението си в очите им, докато минаваме покрай тях. Ще дадем на хората нещо повече от хляб и пари: ще им дадем слава.

Разнесоха се приветствени викове и Гай се усети, че също вика. Тръгна към колесницата с трона и Марий го видя.

— Къде да застана, вуйчо? — попита младежът.

— Ела тук горе, момче. Застани до дясното ми рамо, за да знаят, че си обичан в моя дом.

Гай се засмя и се покатери на колесницата. Оттук виждаше много по-надалече и усети тръпката на предчувствието.

Марий махна с ръка и отекнаха рогове. Легионерите направиха първата стъпка по отъпканата земя.

От двете страни на огромната златна колесница Гай разпознаваше лицата от кървавия поход до сената. В деня на триумфа си Марий се беше оградил с отбраните си хора. Само глупак би решил да рискува да охули легиона днес — войниците щяха да унищожат града в яростта си. Но Марий бе предупредил хората си, че винаги се намира по някоя луда глава, и в редиците не се виждаха усмивки.

— Да изживееш такъв ден е безценен дар от боговете — каза Марий.

Гай кимна и положи ръка на облегалката на трона.

— В града има шестстотин хиляди души и днес никой от тях няма да се занимава с обичайната си работа. Вече са започнали да изпълват улиците, купуват си места на прозорците, за да ни гледат. Пътищата са застлани с прясно откъртени клонки, килим за нас, по който да вървим. Само форумът е разчистен, за да спрем там, всичките пет хиляди. Ще принесе жертва — бик на Юпитер и нерез на Минерва, а после ние с теб, Гай, двамата ще влезем в сената, за да гласуваме.

— За какво ще гласуваме?

Марий се засмя.

— Просто официалното ти приемане в редиците на благородниците и възрастните. В действителност то е само формалност. Ти имаш право по линията на баща си, пък и моята подкрепа ще ти помогне. Помни, този град е бил построен и се поддържа благодарение на златото. Има стари фамилии — чистокръвни; самият Сула е от такава фамилия. Други мъже са влезли в сената, защото са се издигнали до властта като мене. Ние уважаваме силата и ценим онова, което е добро за града, независимо от роднинските връзки.

— Онези, които те подкрепят, от новите хора ли са?

Марий поклати глава.

— Странно е, но не са. Често пъти те се страхуват да застанат на страната на своите. Много от тях подкрепят Сула, но онези, които ме следват, са нерядко също с такова високо рождение, както новите вълци в тълпата. Народните трибуни непрекъснато тръбят, че не са покварени от политиката, и вземат гласове, където ги намерят, макар че винаги може да се разчита на тях да гласуват за по-евгино зърно или повече храна за робите. Понеже имат право на вето, никога не могат да бъдат пренебрегнати.

— А могат ли да предотвратят приемането ми?

Марий се изсмя.

— Я махни тази загрижена физиономия. Те не гласуват за вътрешни проблеми, като например приемане на нови членове, а само за градската политика. И дори да гласуваха, щеше да им трябва огромна смелост, за да гласуват срещу мене, когато моят легион се е строил на форума. Ние със Сула сме консули — върховните командващи на цялата военна мощ на Рим. Ние водим сената, а не сенатът нас.

Той се усмихна снизходително и повика да донесат вино; веднага му подадоха му пълна чаша.

— Какво става, ако не си съгласен със сената или със Сула? — попита Гай.

Марий изсумтя, пъхнал нос в чашата.

— Много просто. Хората избират сената, за да прави законите и да ги защитава... Избират и други, по-нисшестоящи длъжности: едили, претори и консули. Двамата със Сула сме тук, защото народът гласува за нас, и сенатът не забравя това. Ако имаме разногласия, един консул може да забрани някой закон и той не може да бъде прокаран. Или Сула, или аз трябва само да кажем „вето“, тоест „забранявам“, когато започнат разискванията, и това е краят за цяла година. Можем и да се блокираме един друг по този начин, макар че не се случва често.

— Но как сенатът контролира консулите? — настоя Гай.

Марий отпи голяма глътка вино, усмихна се и попипа корема си.

— Могат да гласуват против мене и на теория да ме свалят от длъжност. Но на практика моите поддръжници ще предотвратят подобен вот, така че консултът е почти недосегаем през

цялата година.

— Ти каза, че консултът се избира за една година и след това трябва да се оттегли — напомни му Гай.

— Законът се прекланя пред силните, Гай. Всяка година сенатът настоява да се направи изключение и да ме преизберат. Аз съм добър за Рим, нали разбираш... и те го знаят.

Гай беше доволен от тихия разговор, или поне толкова тих, колкото искаше вуйчо му. Разбра защо баща му винаги се бе отнасял с недоверие към него. Марий беше като лятната светкавица — невъзможно е да се каже къде ще падне следващия път, — но за момента държеше града в ръцете си и Гай откри, че и на него му се иска същото: да е в центъра на нещата.

Чуха гълчавата на Рим много преди да стигнат вратите. Звукът беше като морето — безформена, разбиваща се вълна, която ги погълна, когато спряха пред града. Градските стражи се приближиха към златната колесница и Марий стана, за да ги посрещне.

— Кажете ми името и занятието си — каза единият официално.

— Марий — военачалник на Първородните. Дойдох да получа триумфа си по улиците на Рим.

Мъжът се изчерви и Марий се засмя.

— Можеш да влезеш в града — каза стражът, отстъпи назад и махна да отворят вратата.

Докато сядаше, Марий се наведе към Гай.

— Протоколът изисква да поискам позволение, но този ден е прекалено хубав, за да си разменям любезности със стражи, които не могат да се вредят в легионите. Да влезем.

Той даде сигнал и отново се разнесоха звуци на рог. Вратите се отвориха и тълпата се забута любопитно. Шумът блъвна към легиона и кочияшът на Марий трябваше да плесне силно юздите, за да накара конете да тръгнат.

Легионът влезе в Рим.

— Трябва да станеш сега, ако искаш да се приготвиш навреме и да гледаш триумфа! Всички казват, че ще е нещо величествено, баща ти и майка ти вече са се облекли, свитата им е готова, а ти лежиш и мързелуваш.

Корнелия отвори очи и се протегна. Завивките ѝ паднаха на пода. Бавачката ѝ Клавдия дърпаше завесите, за да проветри стаята и да пусне вътре слънчевата светлина.

— Виж, слънцето вече е високо, а ти още не си се облякла. Срамота е да те намирам необлечена. Ами ако бях някой мъж или баща ти?

— Той нямаше да посмее да влезе. Знае, че не си обличам нощни дрехи, когато е горещо.

Все още прозявайки се, Корнелия стана съвсем гола от леглото си и се протегна като котка — изви гръб и протегна юмруци нагоре. Клавдия притича към вратата и спусна резето, да не би някой да влезе.

— Сигурно искаш да се поизкъпеш, преди да се облечеш — каза Клавдия; любящата нотка в тона ѝ опровергаваше привидната му суровост.

Корнелия кимна и тръгна към банята. От водата се надигаше пара. Момичето усети неясна вина, че всички останали в къщата са станали и работят още от разсъмване, но вината се разтвори в успокояващата тишина, когато влезе в басейна и въздъхна.

Клавдия нахлу след нея — носеше цял куп затоплени чаршафи. Тя никога не спираше, винаги беше изпълнена с енергия. Нито дрехите ѝ, нито поведението ѝ издаваха, че е робиня.

Дори украшенията, които носеше, бяха истински.

— Побързай! Изсуши се с това и си облечи мамилария.

Корнелия изпъшка.

— Тази дреха е много тясна! Мразя да я нося, когато е горещо.

— Но пък придържа гърдите ти, за да не увиснат като празни торби след няколко години

— изсумтя Клавдия. — Тогава ще си ми благодарна, че те карам да я носиш. Излизай! Излизай бързо, мързеливке. Ето ти чаша вода да си освежиш устата.

Докато Корнелия се бършеше, Клавдия извади дрехите ѝ и отвори няколко малки сребърни кутийки с гримове и масла.

— Обличай това — каза тя и пусна една дълга бяла туника в протегнатите ръце на възпитаницата си.

Момичето се напъха в нея, седна пред масичката и намести овалното бронзово огледало, за да се види по-добре.

— Искам да ми накъдриш косата — каза тя замечтано и нави един кичур на пръстите си.

Косата ѝ беше тъмnozлатиста, но абсолютно права.

— Няма да ти отива, Корнелия. И днес вече няма време. Майка ти вече е свършила с фризьорката си и ни чака. Днес трябва да изглеждаш красива, но не пресилено.

— Значи малко охра на устните и бузите, освен ако не искаш да ме намажеш с това смърдящо бяло мазило?

Клавдия изпухтя раздражено.

— Ще минат години, преди да се налага да криеш цвета на лицето си. На колко си сега, на седемнадесет?

— Знаеш, че съм на седемнадесет, нали се напи на празненството — отвърна Корнелия с усмивка, но веднага стана сериозна, понеже робинята нанасяше охрата.

— Веселих се, скъпа, както и всички тогава. Няма нищо, ако човек си пийне. — Клавдия кимна, доволна от работата си. — Сега ще ти сложа малко антимон на прах около очите, за да помислят мъжете, че са тъмни и тайнствени, и ще започнем с косата. Не се пипай по лицето! Дръж си ръцете далеч от него, да не се размаже.

Клавдия сръчно раздели тъмnozлатистата коса на път по средата и я събра на тила, разкривайки стройната шия на Корнелия. Погледна лицето в огледалото и се усмихна.

— Не разбирам защо баща ти още не ти е намерил мъж. Много си хубавка.

— Той каза, че ще ми позволи да избирам, а аз още не съм си харесала никого — отвърна Корнелия и опипа фуркетите в косата си.

— Баща ти е добър човек, но традицията трябва да се спазва — измърмори Клавдия. — Той трябва да ти намери млад мъж с добри перспективи и трябва да имаш собствена къща. Мисля, че това ще ти хареса.

— Ще те взема с мен. Иначе ще ми липсваш като... като дреха, която е малко стара и не е модерна, но е удобна, нали разбираш?

— Колко прекрасно изказваш чувствата си към мене, скъпа — отвърна Клавдия, без да пуска главата на Корнелия, докато се обръщаше, за да вземе робата.

Голям правоъгълник от златист плат се спусна до коленете на Корнелия. Трябваше да бъде изкусно подреден за по-добър ефект, но Клавдия го правеше вече от години и познаваше вкуса на Корнелия за кройките и стила.

— Красиво е, но е тежко — измърмори младото момиче.

— Също като мъжете, както ще се увериш, скъпа — отвърна Клавдия с усмивка. — Сега тичай при родителите си. Трябва да излезем рано, за да си намерим добро място и да гледаме триумфа. Отиваме в дома на един от приятелите на баща ти.

„О, татко, трябваше да доживееш да видиш това“, помисли Гай, докато вървяха по улиците. Пътят пред тях беше тъмнозелен — камъните бяха покрити със зеленина. Хората бяха облекли най-хубавите си и най-ярки дрехи — истински весел облак от цветове и шум. Протягаха приветствено ръце, изпращаха ги с разгорещени погледи. Магазините бяха затворени, както беше казал Марий. Изглежда, целият град си беше дал почивен ден, за да види великия пълководец. Гай се учуди от броя на хората и от въодушевлението им. Нима не помнеха, че същите тези войници си бяха проправили път през града с бой само преди месец? Марий беше казал, че римляните уважават единствено силата, и доказателство за това бяха техните приветствия, които гърмяха и отекваха в тесните улици. Гай погледна надясно към един прозорец и видя красива жена да му хвърля цветя. Хвана едно и тълпата изрева одобрително.

Никой не смееше да пресече пътя им, въпреки че отстрани нямаше стражи. Ясно беше, че урокът от последния път е усвоен — като че ли някаква невидима бариера отгласкваше тълпата. Дори суровите стражи от личната гвардия на Марий се усмихваха широко.

Марий седеше на колесницата като бог. Беше положил огромните си ръце на ръчките на златния трон и се усмихваше на тълпата. Робът зад него държеше венеца от позлатен лавър над главата му и сянката падаше върху лицето му. Всички очи го следяха. Конете му бяха тренирани за бойното поле и не обръщаха внимание на викащите хора, нито на цветята, които хвърляха към тях.

Гай стоеше до рамото на великия Марий и го изпълваше гордост.

Баща му би ли оценил това? Най-вероятният отговор беше „не“ и Гай изпита тъга. Марий имаше право: да си жив в този ден означаваше да докоснеш боговете. Той знаеше, че никога няма да забрави този ден, и виждаше в очите на хората, че и те също ще запазят в паметта си мигове, които да ги топят в тъмните зими на предстоящите години.

Видя Тубрук, застанал на един ъгъл, и когато очите им се срещнаха, усети как между тях минава цялата им история. Тубрук вдигна ръка за поздрав и Гай му отвърна. Мъжете около него се обърнаха, за да го погледнат, и се запитаха откъде ли се познават тези двамата. Тубрук кимна, докато легионерите минаваха, и Гай му отвърна, като с мъка преглътна възела, заседнал в гърлото му. Беше пиян от емоции и се хвана здраво за гърба на трона, за да не се олюлее от приливната вълна на приветствията.

Марий даде знак на двама от хората си и те се качиха при тях. Държаха торбички от мека кожа. Бръкнаха в тях и извадиха по шепа сребърни монети. Образът на Марий полетя над тълпата — всички викаха името му и се блъскаха да хванат по някоя монета. Марий също бръкна в торбичките и започна да ръси сребърни монети. Смееше се на хорската радост и хората го благославяха.

Застанала на един нисък прозорец, Корнелия гледаше развълнуваната тълпа, доволна, че е далече от нея. Потръпна, когато Марий се приближи на трона си и тълпата ревна. Той беше красив и беше герой, а Рим обичаше героите.

До него имаше един млад мъж, твърде млад, за да е легионер. Корнелия се взря, за да го огледа по-добре. Младежът се усмихваше и сините му очи блестяха — смееше се на нещо,

което казваше Марий.

Процесията се приближи към мястото, откъдето наблюдаваха Корнелия и семейството ѝ. Тя видя монетите да летят във въздуха, видя как хората се хвърлят, за да ги грабнат.

— Само хаби парите — изсумтя баща ѝ заядливо. — Рим обича щедрите.

Корнелия не му обърна внимание. Бе приковала поглед в младежа, придружаващ Марий. Той беше привлекателен, изглеждаше силен, но в него имаше и още нещо — начинът, по който се държеше. В него имаше вътрешна увереност, а както казваше Клавдия, на света няма нищо по-привлекателно от увереността.

— Всички майки в Рим ще хукнат да гонят този наперен младеж за дъщерите си — прошепна Клавдия зад гърба ѝ.

Корнелия се изчерви и веждите на старата бавачка се вдигнаха от изненада и удоволствие.

Триумфалното шествие щеше да продължи още два часа, но за Корнелия това беше загубено време.

Цветовете и лицата се бяха слели в едно, хората се губеха под наръчи цветя и слънцето беше стигнало пладне в момента, когато войниците навлязоха във форума. Марий даде знак на кочияша да спре точно пред стъпалата на сената. Тропотът на подковите ехтеше по каменните плочи, уличната глъчка полека оставаше назад. Гай видя, че войниците на Сула пазят входовете към площада.

— Спри тук — каза Марий и стана от трона, за да наблюдава как се приближават хората му.

Те бяха добре обучени и навлизаха в стройни редици, една подир друга, от най-далечния ъгъл към стъпалата на сената, докато форумът не се изпълни с легионери с блестящи брони. Човешки глас не можеше да стигне до всички, така че рогът даде заповед да застанат мирно и те като един удариха крак с гръмовен тътнеж. Марий се усмихна гордо и сграбчи рамото на Гай.

— Запомни това. Заради него тъпчем бойните полета на хиляди левги от дома.

— Никога няма да забравя днешния ден — отвърна искрено Гай.

Марий се приближи към четиримата души, които държаха здраво един бял бик. До тях други държаха един голям черно-бял нерез, който квичеше и се дърпаше.

Марий взе подадения му огън и запали тамян в златна купичка. Хората му сведоха глави, когато той пристъпи напред с камата си — говореше ясно и високо, докато прерязваше гърлата на животните.

— Преведи ни през войни и морове, безопасно да стигнем до нашия град — чу се гласът му.

Изтри острието в кожата на бика, докато той се свличаше на колене от страх и болка. Прибра камата, прегърна Гай през рамо и двамата тръгнаха по широките бели стъпала на сената.

Тук заседаваше властта над целия свят. Колони, които трима едри мъже не биха могли да обгърнат, поддържаха увенчания със статуи покрив. На най-горното стъпало се извисяваха затворени бронзови врати, пред които дори Марий изглеждаше дребен. Изглеждаха така, сякаш са предназначени да издържат напора на цяла армия, но когато двамата се изкачиха до тях, вратите се отвориха тихо, дръпнати отвътре. Марий кимна и Гай преглътна благоговението си.

— Ела, момче, да влезем и да посрещнем нашите господари. Не бива да караме сената да чака.

Докато пътуваха към морето, Марк се чудеше на скованото изражение на Рений. От зори до късно следобед бяха вървели по настлания с камъни път, без да разменят и дума. Марк беше гладен и ужасно жаден, но не би го признал за нищо на света. Още по пладне беше решил, че ако Рений иска да измине целия път до пристанището, без да спира, той няма да се откаже пръв.

Накрая, когато миризмата на риба и водорасли започна да разваля свежия въздух на провинцията, Рений спря. Марк видя, че е пребледнял, и се учуди.

— Искам да се отбия да видя един приятел — каза Рений. — Можеш да идеш на пристанището и да наемеш стая. Там има един хан...

— Идвам с тебе — каза Марк.

Рений стисна зъби и измърмори:

— Както искаш. — После свърна от пътя и тръгна по някаква пътека.

Зачуден, Марк го последва. Пътеката се виеше през горите. Младежът не попита къде отиват, само охлаби меча в ножницата, в случай че в храсталаците се криеха разбойници. Не че мечът щеше да е много полезен срещу лъкове.

Слънцето, където изобщо се виждаше през гъстия листак, се беше наклонило към хоризонта, когато влязоха в малко селце. Къщите бяха само двайсетина, но селцето изглеждаше спретнато. Щъкаха пилета, пасяха кози и Марк не усети никаква опасност. Рений слезе от коня пред една врата и подхвърли:

— Идваш ли?

Марк кимна и върза двата коня за един кол. Докато свърши, Рений вече беше влязъл и той се намръщи, хвана дръжката на камата си и го последва. Вътре беше сумрачно, осветено само от една свещ и тлеещ огън в огнището, но Марк видя как Рений прегръща един престарял мъж със здравата си ръка.

— Това е брат ми Прим. Прим, това е момчето, за което ти споменах, че ще дойде с мен.

Мъжът сигурно беше осемдесетгодишен, но ръката му стискаше здраво.

— Брат ми ми писа за твоя напредък и за другия, за Гай. Той не харесва никого, но мисля, че вие двамата не сте му толкова неприятни, колкото останалите.

Марк само изсумтя.

— Седни, момче. Предстои ни дълга нощ.

Той отиде до огъня и сложи в жаравата дълъг ръжен.

— Какво ще правиш? — попита Марк.

Рений въздъхна.

— Брат ми ще ми отреже ръката.

Марк усети да го връхлита див ужас. Вина обля лицето му в червенина. Надяваше се Рений да не спомене как е бил ранен. За да прикрие смущението си, той бързо каза:

— Луций и Кабера можеха да го направят, сигурен съм.

Рений вдигна ръка, за да го накара да млъкне.

— Много хора могат да свършат тази работа, но Прим беше... Прим е най-добрият.

Прим се изсмя — видяха се няколко останали зъба — и каза весело:

— Брат ми обича да сече хората, а аз ги кърпя. Я малко повече светлина...

Взе една лампа и я запали със свещта. Когато се обърна пак към тях, изгледа Рений с

присвити очи.

— Знам, че очите ми не са като едно време, но ти да не си си боядисвал косата?

Рений се изчерви.

— Не ми казвай, че очите ти изневеряват, преди да започнеш да ме кълцаш, Прим. Просто остарявам бавно.

— Ужасно бавно — съгласи се Прим.

Изтърси съдържанието на една кожена торбичка на масата и махна на брат си да седне. Като видя трионите и щипките, Марк си помисли, че щеше да е по-добре, ако беше приел съвета на Рений и беше отишъл направо на пристанището, но сега вече беше късно. Рений седна. Пот капеше от челото му. Прим му даде шишенце с кафява течност и той го надигна и го изпи на една глътка.

— Момче, вземи това въже и го вържи за стола. Не искам да се мята и да ми изпочупи мебелите.

Марк взе въжето и с тих ужас забеляза, че цялото е оплескано със стари петна кръв. Догади му се. Зае се с възложената му работа и се опита да не мисли за това.

След няколко минути Рений беше обездвижен и Прим изля последните капки кафява течност в гърлото му.

— За жалост имам само това. Ще намали болката, но няма да е много.

— Мълчи и си върши работата — изръмжа Рений през зъби.

Прим пъкна в устата му някаква кожа и му каза да я ухапе.

— Поне зъбите си няма да счупиш.

Обърна се към Марк.

— Ти дръж ръката неподвижно. Така ще я отрежа по-бързо.

Нагласи ръцете на Марк на бицепса и провери дали въжетата държат здраво китката и лакътя. Извади един зловещо изглеждащ трион, вдигна го към светлината и огледа с присвити очи острието му.

— Ще направя кръг около костта, после друг под него, за да има място за триона. Ще свалим една ивица месо, ще прережем костта и ще изгорим раните. Трябва да стане бързо, иначе ще му изтече кръвта и ще умре. Ще оставя достатъчно кожа да закрива раната, а после трябва да я превържем здраво. През първата седмица не трябва да я докосва, а после трябва да се маже с мехлем, който ще ти дам, всяка сутрин и вечер. Нямам кожена превръзка за чукана, затова трябва да си направиш или да си купиш.

Марк преглътна нервно.

Прим заби пръсти в мускулите и нервите на безполезната ръка, започна да я опипва. След минута замърмори тъжно:

— Точно както казах. Изобщо нищо не чувства. Мускулите са прерязани и са започнали да умират. В битка ли се случи?

Марк неволно погледна към Рений. Очите над оголените стиснати зъби бяха като на луд и той отмести поглед.

— Злополука при тренировка — измърмори Рений; гласът му беше заглушен от ухапаната кожа.

Прим кимна. Рений се напрегна и Марк стисна здраво ръката. Със сръчни, сигурни движения Прим започна да реже — спираше само за да попие кръвта с парче плат. Марк усети, че му се повдига, но братът на Рений изглеждаше съвсем спокоен, дори си свирукаше през зъби. Бялата кост беше обвита с розова пелена и Прим изгрухтя доволно. Само след

няколко секунди беше оголил костта отвсякъде и започна втория прорез.

Рений погледна окървавените ръце на брат си и устната му се изви в горчива гримаса. След това загледа към стената, стиснал зъби. Лекото треперене на дъха му беше единственият признак на страха и болката му.

Кръв пръсна по ръцете на Марк, по косата му, по пода, по всичко. В тялото на Рений като че ли имаше цели езера кръв и тя цялата излизаше навън, лепкава и гъста. Вторият прорез остави големи парчета висяща кожа. Прим кълцаше и режеше, махаше тъмни буци месо и ги пускаше небрежно на пода.

— Не се безпокой за мръсотията. Имам две кучета — много ще им хареса, като ги пусна след малко.

Марк извърна глава и повърна — не можа да се сдържи. Прим изхъмка и пак намести ръцете му. Бяла кост се виждаше на една педя над лакътя на Рений.

Той беше започнал да диша дълбоко и рязко през нос и Прим притисна ръка към врата му — търсеше пулса. После измърмори:

— Ще бързам колкото мога.

Рений кимна, без да мига.

Прим стана и изтри ръцете си в един парцал. Изглежда брат си в очите и се намръщи.

— Идва трудната част. Ще те боли, докато режа костта, а и стърженето е много неприятно. Ще бързам, колкото мога. Дръж го много здраво, момче. Две минути трябва да стоиш като скала. И повече не повръщай, разбра ли?

Марк си пое дълбоко дъх. Прим взе триона — беше с тънко острие и дървена дръжка като кухненски нож.

— Готови ли сте?

Двамата измърмориха утвърдително, Прим нагласи острието и започна да реже, лакътят му се движеше напред-назад почти мълниеносно.

Рений се вцепени, цялото му тяло се напрегна срещу въжетата, които го задържаха. Марк го стискаше така, сякаш животът му зависеше от това, пръстите му изведнъж се плъзнаха по кръвта и трионът се отплесна.

В същия момент ръката се изви неестествено и костта се прекърши. Рений изсумтя гневно. Прим избърса ръцете си и притисна плътно нагънатата кърпа към раната. Махна на Марк да я държи здраво и взе ръжена, който се нажежаваше в огъня. Кимна на Марк да махне кърпата и заработи бързо — докосваше с ръжена всяко място, откъдето изтичаше кръв. При всеки контакт се чуваше съскане и се разнасяше непоносима воня. Марк повърна струя жълта жлъчка.

— Сложи го пак в огъня, бързо. Аз ще държа кърпата, докато се нажежи пак.

Марк се изправи неуверено, взе ръжена и пак го пхна в жаравата. Главата на Рений се люшкеше, кожената ивица беше изпаднала от отпуснатата му уста.

Прим продължаваше да притиска парцала, после го махна и кръвта бликна отново. Той изруга яростно.

— Пропуснал съм поне половината съдове. Навремето можех да улуча всички наведнъж, но не съм го правил от години. Трябва да се направи точно, иначе раната ще се отрови. Ръженът готов ли е?

Марк го извади; върхът беше още черен.

— Още не е. Той ще се оправи ли?

— Ако не мога да запечатам раната — няма. Излез и донеси дърва да подсилим огъня.

Марк беше благодарен за паузата и бързо излезе — поемаше големи глътки чист въздух. Беше почти тъмно — богове, колко време бяха седели вътре? Две големи кучета бяха вързани до стената. Той потръпна и взе няколко тежки цепеници от купчината наблизо.

Кучетата изръмжаха, но не станаха. Без да ги гледа, той се върна вътре и пъкна две цепеници в пламъците.

— Дай ми ръжена веднага щом върхът стане червен — изсумтя Прим; притискаше нагънатата кърпа към чукана.

Марк се мъчеше да не поглежда отрязаната ръка. Тя изглеждаше някак си не на място така, отделена от тялото, и стомахът му се сви в поредица от бързи спазми.

Ръженът трябваше да се нажежи още веднъж, преди Прим най-накрая да каже, че е доволен. Марк знаеше, че никога няма да забрави пращания звук от изгарянето, и потисна една тръпка, докато помагаше да превържат чукана с чисти ивици плат. Пренесоха Рений на сламеника в съседната стая, Марк приседна на края и изтри потта от очите си, благодарен, че всичко е свършило.

— Какво ще стане с... това? — Той махна към ръката.

Прим сви рамене.

— Мисля, че все пак не е редно да я дам на кучетата. Може би ще я погребат някъде в гората. Ако не го направя, ще загние и ще се размирише... но пък много хора си ги искат. Толкова много спомени има в една ръка. Искам да кажа, тези пръсти са прегръщали жени и са галили деца, нали разбираш. Много нещо се губи; но брат ми е силен. Надявам се, че е достатъчно силен дори за това.

— Корабът ни заминава след четири дни — каза отпаднало Марк.

Прим се почеса по брадичката.

— Той може да язди. Няколко дена ще изпитва слабост, но иначе е силен като бик. Проблем ще има с равновесието. Трябва отново да се учи, почти отначало. Колко време ще пътувате по море?

— Един месец, ако имаме попутни ветрове.

— Използвай времето. Упражнявай се всеки ден с него. От всички мъже, които познавам, на моя брат най-малко ще му хареса да е негоден.

Марий спря пред вътрешните врати на залата на сената и каза:

— Не можеш да влезеш, преди да те поканят официално като гражданин, а после само като мой гост за деня. Ще те представя и ще изнеса кратка реч в твоя полза. Това е формалност. Ти чакай тук.

Гай кимна спокойно и отстъпи назад. Марий почука на вратата и когато тя се отвори, влезе.

След двадесетина минути Гай започна да се безпокои от закъснението на вуйчо си. Отиде до отворената външна врата, през която се виждаха събраните на форума войници. Бяха внушителна гледка — стояха мирно, въпреки че денят беше горещ. От височината на сенатските врати Гай имаше прекрасна гледка към оживения град.

След малко пантите на вътрешните врати изскърцаха и Марий излезе при него.

— Добре дошъл сред благородниците, Гай. Ти си гражданин на Рим и баща ти би се гордял с тебе. Ела седни до мене и изслушай дебатите по делата на деня. Мисля, че ще са ти интересни.

Гай го последва и срещна погледите на сенаторите, които наблюдаваха влизането му. Един-двама му кимнаха и той се запита дали са познавали баща му и се помъчи да запомни лицата им — в случай, че има възможност да говори с тях по-късно. Огледа присъстващите, като се опитваше да не се взира втренчено. Цял свят се вслушваше в думите, които изричаха сенаторите.

Залата приличаше донякъде на цирк в миниатюра, помисли той, докато седнаше на мястото, посочено му от Марий. Пет реда седалки се извиваха около централно пространство, откъдето ораторът можеше да отправя речта си към колегите си сенатори. От думите на учителите си Гай беше запомнил, че рострата, трибуната за говорителя, е направена от носовете на картагенски бойни кораби, и сега с наслада си представяше историята ѝ.

Седалките бяха с тъмни дървени ръчки. Всички сенатори носеха бели тоги и сандали; залата изглеждаше като огромна работна стая — място, прашящо от енергия. Повечето мъже бяха с бели коси, но имаше и неколцина млади. Някои сенатори бяха прави и Гай предположи, че е защото имат да кажат нещо или да прибавят нещо към дебата. Самият Сула стоеше в центъра и говореше за данъци и зърно. Усмихна се на Гай, когато видя, че го гледа, и Гай усети силата му. „Ето още един като Марий“ — помисли той. Но имаше ли в Рим място за двама такива? Сула изглеждаше точно така, както Гай го беше видял на игрите — облечен в проста бяла тога, препасана с червен пояс. Косата му беше намазана с масло и блестеше в тъмни златисти къдри. Той сияеше от здраве и жизненост и изглеждаше съвсем спокоен. Когато Гай седна до вуйчо си, Сула деликатно се изкашля в шепа.

— Като се имат предвид сериозните дела за днешния ден, мисля, че тези дебати за данъците могат да бъдат отложени за следващата седмица. Има ли някакви възражения?

Мъжете, застанали прави, седнаха с невъзмутим вид. Сула отново се усмихна и се видяха равни бели зъби.

— Приветствам новия гражданин и изказвам надеждата на сената, че той ще служи на града така добре, както му служеше и неговият баща.

Разнесе се одобрителен шепот и Гай леко наведе глава, приемайки поздравленията.

— Но официалните ни приветствия трябва също да бъдат отложени. Тази сутрин получих сериозни новини за заплахата срещу града.

Сула замълча и търпеливо зачака сенаторите да спрат да говорят.

— На изток един гръцки пълководец, Митридат, е избил един наш гарнизон в Мала Азия. Неговите въстаници са може би около осем хиляди. Явно са разбрали, че военните ни сили са пръснати, и залагат на възможността да сме твърде слаби, за да си отвоюваме територията. Но ако не действаме и не го отблъснем, рискуваме армията на Митридат да стане по-силна и да заплаши сигурността на гръцките ни владения.

Няколко сенатори се изправиха и започна оживен спор. Сула вдигна ръце, за да призове към тишина.

— Трябва да вземем решение. Легионите, които вече са в Гърция, имат задача да контролират нестабилните граници. Те нямат достатъчно хора, за да отблъснат тази нова заплахата. Не можем да оставим града беззащитен, особено след последните размирици, но също толкова важно е да изпратим един легион, за да пресрещнем неприятеля. Гърция чака да види как ще отговорим — трябва да отговорим бързо и яростно.

Всички закимаха одобрително. Нито предпазливостта, нито компромисът бяха фундамент на Рим. Гай погледна към Марий. Вуйчо му седеше, стиснал ръце пред себе си, със сурово и студено изражение.

— Ние с Марий командваме по един легион. Ние сме много по-близо, отколкото другите легиони на север. Решението, което поставям на гласуване, е кой от нас двамата да се качи на корабите, за да се изправи срещу неприятелската армия.

Той погледна към Марий и за първи път Марк видя яркото пламъче на зложелателството в очите му. Марий стана и залата стихна. Хората, които стояха, седнаха, за да могат да позволят на другия консул да отговори. Марий сложи ръце зад гърба си и Гай видя как кокалчетата на пръстите му побеляват от стискане.

— Намирам, че предложението от Сула начин на действие е правилен. Положението е ясно: силите ни трябва да се разделят, за да запазят Рим и външните ни владения. Трябва да го запитам дали той ще пожелае да бъде онзи, който ще прогони нападателя.

Всички очи се обърнаха към Сула.

— Ще се доверя на преценката на сената за това. Аз съм служител на Рим. Личните ми желания нямат значение.

Марий се усмихна мрачно. Напрежението между двамата се усещаше осезателно.

— Съгласен съм — каза Марий и седна.

Сула с явно облекчение хвърли поглед наоколо.

— Значи изборът е прост. Ще кажа името на единия легион и онези, които смятат, че той трябва да се бие срещу Митридат, ще станат, за да бъдат преброени. Другите ще станат, когато чуят другото име. Никой няма да се въздържа от гласуването за сигурността на града. Съгласни ли сме?

Триста гласа измърмориха официално съгласието си и Сула се усмихна. Гай усети, че го обзема страх. Сула замълча за един дълъг момент, явно наслаждавайки се на напрежението. Накрая произнесе една дума, която отекна в настъпилото мълчание.

— Първородните.

Марий сложи ръка на рамото на Гай.

— Днес можеш да не гласуваш, момче.

Гай остана седнал; заоглежда се, за да види колко души ще станат. Марий изгледа Сула

право в очите, сякаш въпросът не беше важен за него. Изглеждаше, че всички около тях ще станат, и Гай разбра, че вуйчо му е загубил. После шумоленето на дрехи спря, повече никой не се изправи. Гай погледна надолу към уверения консул, застанал в центъра, и видя изражението на Сула да се променя от спокойно доволство в неверие, после в ярост. Той преброи гласувалите и накара още двама души да ги преброят.

— Сто двадесет и един гласуват с нашественика да се справят Първородните.

Сула прехапа устни и за миг изражението му стана жестоко. Погледът му се спря върху Марий, който сви рамене и отмести очи. Изправените мъже седнаха на местата си.

— Втори легион Алауда — прошепна Сула, но гласът му се чу съвсем ясно благодарение на добрата акустика на залата.

Мъжете отново се заизправяха — този път имаше мнозинство. Какъвто и план да беше замислил Сула, той явно пропадна и Гай го видя да махва на сенаторите да си седнат, без да позволи преброяването да бъде довършено докрай и записано. После Сула се стегна и когато заговори, отново беше очарователният мъж, когото Гай беше видял на влизане.

— Сенатът се произнесе, а аз съм слуга на сената — каза той официално. — Вярвам, че Марий ще използва градските казарми за собствените си хора в мое отсъствие?

— Ще ги използвам — каза Марий спокойно.

Сула продължи:

— С подкрепата на нашите сили в Мала Азия смятам, че кампанията няма да се проточи. Ще се върна в Рим веднага щом съкруша Митридат. След това ще решим бъдещето на този град.

И хвърли поглед към Марий. Посланието беше ясно.

— Ще кажа на хората си да опразнят казармите тази вечер. Ако няма нещо друго, пожелавам успешен ден на всички ви.

Сула излезе от залата с група свои сподвижници, които веднага го последваха. Напрежението в залата изчезна и изведнъж всички заговориха, чуха се смехове; вярно, някои се споглеждаха замислено.

Марий стана и веднага се възцари тишина.

— Благодаря за вашето доверие, сенатори. Ще пазя този град срещу всички нашественици.

Гай си помисли, че когато се върне, Сула би могъл да бъде един от тези, срещу които Марий ще пази града.

Сенаторите се натискаха около вуйчо му, няколко души дори му стиснаха ръката в открито приветствие. Марий привлече Гай към себе си с една ръка и посегна с другата да стисне рамото на един кокалест мъж, който им се усмихна.

— Крас, това е моят племенник Гай. Гай, няма да повярваш, като го гледаш, но Крас е може би най-богатият мъж в Рим.

Мъжът имаше дълъг тънък врат, голяма глава и топли кафяви очи, премигващи сред безброй бръчици.

— Вярвам, че боговете са ме благословили. Имам си две прекрасни дъщери.

Марий се изкикоти.

— Едната е доста привлекателна, Крас, но другата прилича по-скоро на баща си.

Гай вътрешно трепна, но Крас като че ли не възразяваше. Засмя се малко тъжно.

— Вярно, малко е кокалеста. Трябва да й дам голяма зестра, за да изкуша някой римски

младеж. — Погледна Гай и протегна ръка. — Радвам се да се запозная с тебе, младежо. Ще бъдеш ли пълководец като вуйчо си?

— Ще бъда — каза сериозно Гай.

Крас се усмихна.

— Значи ще ти трябват пари. Нали ще дойдеш при мен, когато ти потрябва подкрепа?

Гай пое протегнатата ръка и я стисна. После Крас се отдалечи.

Марий се наведе към него и му прошепна на ухото:

— Добре. Той винаги ми е бил верен приятел и е невероятно богат. Ще уредя да посетиш имението му, то е безкрайно пишно. А сега искам да те запозная с един друг човек. Ела.

Гай го последва през групичките сенатори, които разискваха събитията от деня и унижението на Сула. Марий се здрависваше с всички, казваше по няколко думи, питаше как са семействата и отсъстващите приятели. Оставяше всяка групичка усмихната.

От другата страна на залата на сената трима мъже говореха тихо и замълчаха, когато Марий и Гай се приближиха към тях.

— Това е мъжът, с когото искам да те запозная, Гай — каза весело Марий. — Гней Помпей. Последователите му го описват като най-добрия генерал, който Рим има понастоящем — когато аз съм болен или съм извън страната, разбира се.

Помпей се здрависа с двамата; усмихваше се приветливо. За разлика от Крас, той беше масивен, но беше висок колкото Марий и това го правеше да изглежда много едър. Гай предположи, че едва ли е на повече от тридесет години, което правеше положението му във войската доста внушително.

— Нямаш никакъв шанс, Марий — отвърна Помпей. — Наистина много ме бива на бойното поле. Силни мъже плачат, като видят красотата на моите маневри.

Марий се засмя и го потупа по рамото.

Помпей изгледа Гай от глава до пети и каза на Марий:

— Една по-млада твоя версия, а, стара лисицо?

— Какво друго да е, щом моя кръв тече във вените му?

Помпей хвана ръце зад гърба си.

— Вуйчо ти днес пое огромен риск, като изкара Сула от Рим. Ти какво мислиш?

Марий понечи да каже нещо, но Помпей вдигна ръка.

— Остави го да говори, стара лисицо, нека да видя дали има нещо в него.

Гай отвърна без колебание — думите идваха изненадващо леко.

— Много опасно е да предизвикаш Сула, но вуйчо ми харесва такива рискове. Сула е служител на града и ще се бие добре срещу този чужд цар. Когато се върне, ще трябва да се съобразява с вуйчо ми. Може би трябва да разширим казармите, така че и двата легиона да пазят града.

Помпей премига и се обърна към Марий.

— Този младеж да не би да е глупак?

Марий се изсмя.

— Не. Просто не знае дали ти вярвам, или не. Подозирам, че вече е разгадал плановете ни.

— Какво ще направи вуйчо ти, когато Сула се върне? — прошепна Помпей на ухото на Гай.

Гай се огледа, но наоколо нямаше никой, който да ги подслуша, освен тримата, на които Марий явно вярваше.

— Ще затвори вратите. Ако Сула се опита да влезе насила, сенатът трябва да го обяви за неприятел на Рим. Или ще трябва да предприеме обсада, или да се оттегли. Предполагам, че ще се постави под командването на Марий, както всеки пълководец трябва да постъпи спрямо римски консул.

Помпей кимна, без да мига.

— Опасна пътека, Марий, както казах. Не мога да те подкрепя открито, но ще направя всичко възможно неофициално. Поздравления за официалния ти марш. Изглеждаше великолепно.

Махна на другите двама и тримата се отдалечиха.

Гай тъкмо щеше да заговори, но Марий поклати глава.

— Да излезем навън. Тук въздухът тежи от интриги.

Тръгнаха към вратите и когато излязоха, Марий сложи пръст на устните си, за да възпре въпросите на Гай.

— Не тук. Твърде много уши слушат.

Гай се огледа и видя, че някои от сенаторите на Сула са наблизко и ги гледат с неприкрита враждебност. Последва Марий навън на форума и двамата седнаха на каменните стъпала, далеч от всички, които можеха да ги подслушват. Легионът на Първородните още стоеше мирно — бойците изглеждаха непобедими в блестящите си брони. Странно усещане — наоколо ти да има хиляди души и да седиш спокойно с вуйчо си на стъпалата на сената.

Гай не можа да се сдържи повече.

— Как обърна гласуването срещу Сула?

Марий се засмя и изтри челото си от внезапно избилата пот.

— Планирах, момчето ми. Знаех за Митридат още щом всичко започна, дни преди Сула да беше научил. Използвах най-стария трик на света, за да убедя колебаещите се в сената да гласуват за мене. Струва ми цяло състояние, но утре сутрин аз ще контролирам Рим.

— Той ще се върне — предупреди го Гай.

Марий изсумтя.

— След половин година или повече. Може да го убият на бойното поле, може Митридат да го победи; чувал съм, че е способен военачалник. Дори Сула да го бие за двойно по-малко време и морските пътища до Гърция и обратно да са безопасни, пак ще имам месеци за подготовка. Той ще тръгне безпрепятствено, както му се иска, но още отсега ти казвам, няма да се върне без борба.

Гай поклати невярващо глава, като чу това потвърждение на собствените си мисли.

— И сега какво ще стане? Ще се върнем в дома ти ли?

Марий се усмихна малко тъжно.

— Не. Трябваше да го продам заради подкупите. Сула вече ги подкупваше, нали разбираш, а аз трябваше да им предложа двойно, поне на повечето от тях. Това ми струва всичко, което притежавам, с изключение на коня, меча и бронята. Може би съм първият беден пълководец, който Рим е имал някога.

И се засмя тихо.

— Ако беше загубил гласуването, щеше да загубиш всичко — прошепна Гай, смаян от залога.

— Но не загубих! Имам Рим и моят легион е пред нас.

— Но какво щеше да направиш, ако беше загубил?

Марий сърдито изпуфтя.

— Разбира се, щях да тръгна срещу Митридат. Нима не съм служител на града? Виж, човек трябва да е доста смел, за да приеме моя подкуп и въпреки всичко да гласува срещу мене, докато легионът ме чака отвън, нали? Трябва да сме благодарни, че сенатът цени златото толкова високо. Мислят си за нови коне и роби, но никога не са били толкова бедни, колкото мене. Аз ценя златото само заради това, което ми носи, и именно затова съм тук, на тези стъпала, и най-великият град на света е зад гърба ми. Радвай се, момче, днес е ден за празнуване, а не за съжаление.

— Не, не е това. Мисля, че Марк и Рений пътуват на изток, за да стигнат Четвърти македонски легион. Има голям шанс да срещнат този Митридат.

— Надявам се да не стане така. Тези двамата ще го изядат на закуска, а аз искам Сула да има нещо да прави, когато стигне там.

Гай се засмя и двамата се изправиха едновременно. Марий погледна към легиона си и Гай усети гордостта и радостта, които се излъчваха от него.

— Беше хубав ден. Ти се срещна с властниците на града, а аз съм обичан от народа и подкрепен от сената. Впрочем онази твоя робиня — хубавичката, — бих я продал, ако съм на твое място. Приятно е да се потъркаляш няколко пъти с някое момиче, но ти, изглежда, си много привързан към нея, а това ще ти донесе неприятности.

Гай отмести поглед и прехапа устни. Нима тук нямаше никакви тайни?

Марий продължи, без да обръща внимание на смущението на младежа.

— Още ли не си я опитал? Не? Може би това ще я изкара от мислите ти. Знам няколко хубави къщи, където можеш да натрупаш малко опит. Само ми кажи, когато си готов.

Гай не отговори, бузите му бяха пламнали.

Марий погледна легиона, строен пред тях, с очевидна гордост.

— Да накараме ли хората да маршируват до казармите, момче? Мисля, че биха го направили, ако после получат добра храна и приятен сън след цялото това маршируване и стоене под слънцето.

Марк гледаше Средиземно море и вдишваше топлия, натежал от сол въздух. След една седмица по море вече беше роб на скуката. Познаваше всяка педя от малкия търговски кораб и дори помагаше да го товарят, броеше амфорите с гъсто масло и абаносовите дъски, пренасяни от Африка. Известно време се занимаваше със стотиците плъхове под палубата и прекара цели два дни да лази в тъмнината, въоръжен с кама и парче мрамор за притискане на книжа, откраднато от капитанската кабина. След като изхвърли в морето десетки плъхове, те се научиха да разпознават миризмата и предпазливото му придвижване и се скриваха в цепнатините между дъските още в мига, когато той слезеше по стълбата.

Марк въздъхна и загледа залеза: все още благоговееше пред цветовете на залязващото слънце в открито море. Тъй като беше пътник, можеше да седи в каютата си през цялото пътуване, както беше решил да направи Рений, но малкото пространство не му предлагаше никакви забавления и Марк бързо свикна да го използва само за спане.

Капитанът му беше позволил да носи вахта и Марк дори се беше опитал да работи с двете дълги кормилни весла на кърмата, но интересът му бързо угасна.

— Още няколко седмици такава скука ще ме убият — измърмори той и почна да дълбае с камата си инициалите си в дървените перила.

Лек шум се чу зад него, но той не се обърна, само се усмихна и пак загледа залеза. Настъпи мълчание, после де чу друго прошумоляване, все едно някакво малко тяло се разместваше, за да се нагласи по-удобно.

Марк се обърна и хвърли камата изпод ръка, както го беше учил Рений. Тя се заби в мачтата и затрепери. Чу се ужасен писък, две мърляви бели стъпала проблеснаха и бързо се скриха в сенките. После всичко стихна.

Марк отиде до мачтата и извади камата. Пъхна я в ножницата на колана си и се взря в тъмнината.

— Излез, Пепис, знам че си там. — Чу подсмърчане. — Не се целех в теб, беше само шега.

Едно малко момче, подобно на скелет, бавно изпълзя от скривалището си. Беше невероятно мръсно, с широко отворени от страх очи.

— Аз само те гледах — каза нервно Пепис.

Под носа му имаше коричка засъхнала кръв, а около едното око — синина.

— Пак ли те биха? — попита Марк, като се помъчи гласът му да прозвучи приятелски.

— Малко, но си бях виновен. Спях се в едно въже и един възел се развърза. Без да искам. Но първият помощник каза, че ще ме научи да не съм толкова тромав. Аз съм си тромав, затова му казах, че няма нужда да ме учи, а той ме удари.

Момчето подсмръкна отново и изтри нос с опакото на ръката си — по нея остана сребриста следа.

— Защо не избягаш в някое пристанище? — попита Марк.

Пепис изду гърди, колкото можеше; ребрата му бяха като пръчки под кожата.

— Няма. Когато порасна, ще стана моряк. Уча се, като гледам моряците. Мога да връзвам вече много възли. Можех да вържа пак онзи възел, ако първият помощник ми беше позволил, но той не знае.

— Искаш ли да поговоря с него? Да му кажа да не те бие вече?

Пепис пребледня още повече и поклати глава.

— Ще ме убие, ако говориш с него. Може би при това пътуване, а може и по пътя обратно. Той винаги казва, че ако не стана добър моряк, някоя нощ ще ме изхвърли в морето, докато спя. Затова не спя в каютата, а тук на палубата. Непрекъснато се местя, за да не знае къде да ме намери, ако реши да ме хвърли.

Марк въздъхна. Усети съжаление към момчето, но нямаше прост отговор на проблемите му. Дори някой да изхвърлеше безшумно самия първи помощник през борда, другите щяха да тормозят Пепис. Всички се забавляваха с това и първия път, когато Марк го спомена на Рений, старият гладиатор се засмя и каза, че такъв като него има на всеки кораб. Но въпреки всичко на Марк му беше неприятно да гледа как нараняват момчето. Не беше забравил какво е да те оставят на милостта на грубияни като Светоний и знаеше, че ако не беше Гай, щеше да пусне в ямата някой голям камък и да го смачка. Отново въздъхна и се протегна да се разкърши.

Къде щеше да е сега, ако родителите на Гай не се бяха погрижили за него, ако не го бяха отгледали? Много лесно можеше да се озове на борда на някой търговски кораб и да изпадне в същото положение, в каквото сега беше Пепис. И никога нямаше да се научи да се бие или да се защитава, а от недохранване щеше да остане слаб и болнав.

— Виж — каза той, — ако не ми позволиш да ти помогна с моряците, поне нека да ти давам от моята храна. Аз така и така не ям много и особено когато има вълнение, оставям повечето храна недокосната, нали? Стой тук, ще ти донеса нещо.

Пепис кимна мълчаливо и Марк, поободрен, слезе в тясната си каюта, за да донесе сиренето и хляба, които му бяха оставили. В действителност беше гладен, но можеше да се лиши от тази храна, а това момче на практика умираше от глад.

След като даде на Пепис храна и го остави да дъвче, Марк отиде на кърмата — знаеше, че първият помощник или е там, или ще наmine към полунощ. Също като Пепис, и той не знаеше как се казва този мъж. Всички го наричаха „първи помощник“ и той като че ли си вършеше работата добре, държеше екипажа с твърда ръка. „Луцида“ имаше репутацията на почтен търговски съд, от товара му почти никога не липсваше нищо. Други кораби трябваше да причиняват такива малки загуби, за да е доволен екипажът, но не и собствениците на „Луцида“.

Марк грейна, когато видя, че мъжът вече е заел мястото си — държеше здраво едно от големите весла и бърбеше с моряка на другото.

— Хубава вечер — каза Марк.

Първият помощник изсумтя и кимна. Трябваше да е учтив с пътниците, които си плащаха за превоза, но не можеше да предложи друго освен елементарна учтивост. Беше здраво сложен мъж и държеше веслото само с една ръка, докато другарят му натискаше с цялата си тежест, за да го удържи. Другият — висок, с дълги ръце и обръсната глава — не каза нищо.

— Бих искал да купя един човек от екипажа като роб. С кого да говоря? — попита Марк любезно.

Първият помощник премига изненадано и два погледа се впериха в младия римлянин.

— Ние сме свободни хора — каза другият с глас, ясно издаващ възмущението му.

Марк изглеждаше объркан.

— О, нямах предвид някой от вас, разбира се. Говоря за момчето, за Пепис. Той не е в списъка на екипажа, проверих. Така че може да бъде продаден. Трябва ми момче да ми носи

меча и...

— Виждал съм те как се въсиш, когато му даваме уроци — изгъркори първият помощник. — Май си от онези мекушавци, които мислят, че сме много груби с юнгите. Или е това, или го искаш за леглото си. Кое от двете?

Марк се усмихна бавно и зъбите му лъснаха.

— О! Това ми прилича на обида, приятелю. По-добре остави веслото, за да ти дам аз един урок.

Първият помощник отвори уста, за да му отговори, и Марк го удари. За момент „Луцида“ се отклони от курса си в тъмното море.

Рений го събуди, като го разтърси грубо.

— Събуди се! Капитанът иска да те види.

Марк изстена. Лицето, раменете и коремът му бяха синина до синина. Рений подсвирна тихо, когато младежът се изправи и премигвайки болезнено, започна да се облича. Марк напипа с език един разклатен зъб и извади гърнето изпод леглото, за да изплюе вътре кръвта.

С активната част от мозъка си беше доволен да забележи, че Рений носи бронята си и е препасал меча. Чукант на отрязаната му ръка беше превързан с чисти превръзки и депресията, която го държеше в каютата вече толкова време, като че ли беше изчезнала. Когато Марк навлече туниката си и се уви в наметалото си, за да се предпази от студения утринен вятър, Рений му отвори вратата.

— Някой е смазал от бой първия помощник тази нощ и още един с него — весело каза Рений.

Марк вдигна ръка към лицето си, опипа сцепената кожа на бузата си и промърмори:

— Каза ли кой е бил?

— Каза, че го нападнали откъм гърба в тъмното. Рамото му е счупено.

Депресията на Рений явно беше изчезнала окончателно, но Марк реши, че този нов подхилкващ се Рений всъщност не е по-добрият вариант.

Капитанът беше грък, казваше се Епид. Беше нисък енергичен мъж с брада, която изглеждаше като залепена, без нито едно косъмче да не си е на мястото. Изправи се, когато Марк и Рений влязоха, и опря ръце на масата, завинтена към пода с тежки железни скоби, за да не се мести от люлеенето на кораба. На всеки пръст имаше златни пръстени със скъпоценни камъни, които блестяха при всяко движение. Останалото в каютата беше просто и подходеше за обикновен търговец. Никакъв лукс, погледът нямаше на какво да се спре — освен на самия човек, който ги гледеше втренчено.

— Оставете приказките, че сте невинни — каза той. — Първият ми помощник лежи със счупено рамо и ключица и ти си го направил.

Марк се опита да заговори, но капитанът го прекъсна:

— Той няма да каже, че си ти, и само Зевс знае защо. Ако беше казал, щях да накарам да те бичуват. Но така ти ще поемеш неговите задължения до края на пътуването, а аз ще изпратя писмо до командира на легиона ти да знае какъв недисциплиниран войник приема. Така че сега си записан като член на екипажа за това пътуване, това е мое право като капитан на „Луцида“. Ако открия, че клинчиш от задълженията си, ще те бичуват. Разбра ли?

Марк пак се наклони да отговори, но този път го спря Рений: обади се с тих, разумен глас.

— Капитане, от момента, когато момчето прие назначението в Четвърти македонски

легион, то е член на този легион. Тъй като си в трудно положение, той доброволно ще замести първия помощник, докато не стъпим на суша в Гърция. Но аз ще гледам да не се отклонява от задълженията си. Ако бъде бичуван по твоя заповед, ще дойда и ще ти изтръгна сърцето. Разбрахме ли се?

Гласът му беше спокоен, почти приятелски.

Епид леко пребледня, вдигна ръка и нервно приглади брадата си.

— Гледай обаче да си върши работата. Сега отидете при втория помощник.

Рений го изгледа за един дълъг момент, после бавно кимна, обърна се към вратата и пусна Марк да излезе пръв.

Останал сам, Епид се строполи на стола си, потопаи ръка в една купа с розова вода и намокри врата си. После се стегна, усмихна се мрачно и извади принадлежностите за писане. За миг се замисли над умните, остри възражения, които би трябвало да направи. Заплашван от Рений! Когато се върнеше у дома, историята, която щеше да разкаже, щеше да включва невероятни реплики, но сега, в момента, нещо студено и опасно в очите на мъжа беше запечатало устата му.

Вторият помощник беше намусен мъж от Северна Италия, казваше се Пар. Не каза почти нищо, когато Марк и Рений му се представиха, само изброи задачите на първия помощник на търговски кораб и завърши с вахтата на кормилните весла около полунощ.

— Няма да е правилно да те наричам първи помощник, защото той си е тук, на кораба.

— Аз ще върша работата вместо него, значи ще ме наричаш като него — отвърна Марк.

Мъжът замръзна.

— На колко години си? На шестнайсет? На хората това няма да им хареса — отбеляза той.

— На седемнайсет — излъга уверено Марк. — Екипажът ще трябва да свикне. Може би е по-добре сега да го свикаме.

— Плавал ли си преди? — запита Пар.

— Това ми е първото пътуване, но ще ми кажеш какво трябва да се прави и ще го правя. Разбрахме ли се?

Пар изду бузи в очевидно отвращение, но кимна.

— Ще изкарам хората на палубата.

— Ще изкарам хората на палубата, първи помощник — натърти Марк с подутите си устни.

Очите му блеснаха опасно и Пар се запита как този младеж беше могъл да пребие първия помощник и защо той за нищо на света не искаше да го издаде на капитана, когато всеки глупак можеше да види кой го е направил.

— Първи помощник — добави той намусено и излезе.

Марк се обърна към Рений, който го гледаше изпод вежди, и попита:

— Какво мислиш?

— Мисля, че е по-добре да си пазиш гърба, иначе може да не видиш Гърция — отвърна сериозно Рений.

Всички членове на екипажа, които не бяха заети с работа, се събраха на палубата. Марк преброи петнадесет моряци — още петима бяха на кормилото и на платната.

Пар се изкашля, за да привлече вниманието им.

— Тъй като първият помощник е със счупена ръка, капитанът заповяда работата му да върши този човек, до края на пътуването. Сега се връщайте по местата си.

Мъжете се обърнаха, но Марк пристъпи напред вбесен и изрева:

— Стойте!

Беше привлякъл вниманието им и нямаше намерение да го изпуска.

— Всички знаете, че аз счупих ръката на първия помощник, така че няма да го отричам. Скарахме се и се сбихме, това е. Не знам защо не е казал на капитана кой го е пребил, но уважението ми към него малко порасна. Ще върша неговата работа, доколкото ми е възможно, но не съм моряк и вие го знаете. Ще работите с мене и няма да възразявам, ако ми кажете къде греша. Но няма да ме лъжете, иначе лошо ви се пише. Така честно ли е?

Събраните мъже закимаха.

— Щом не си моряк, не знаеш какво трябва да се прави. Каква полза от селянин на търговски кораб? — извика един татуиран мъж.

Марк отвърна бързо, цял почервенял от гняв:

— Първо ще обходя кораба и ще поговоря с всеки от вас. Ще ми кажете точно каква работа вършите и аз ще я върша. Ако не мога, ще отида при капитана и ще му кажа, че не ставам за работата. Някой друг?

Настъпи мълчание. Малцина изглеждаха заинтересовани от предизвикателството, но повечето лица бяха явно враждебни. Марк стисна челюсти и се намръщи, като усети разклатения зъб.

Извади камата от колана си и я вдигна. Беше добре изработено оръжие, дадено му от Марий като прощален подарък. Без особена украса, но въпреки това беше скъпо, с бронзова дръжка.

— Ако някой може да прави нещо, което аз не мога, ще му подаря тази кама — даде ми я Марий, командирът на Първородните. Свободни сте.

Този път по лицата се появи много повече интерес и няколко моряци с любопитство изгледаха камата, преди да се върнат към работите си.

Марк се обърна към Рений. Гладиаторът поклати глава — бавно и невярващо.

— Богове, колко си зелен. Това е твърде добро оръжие, за да се разделяш така лесно с него.

— Няма да го изгубя. Щом трябва да се доказвам пред екипажа, ще го направя. Бива ме. Работата им не може да е чак толкова трудна.

Марк беше кацнал на най-високата точка на „Луцида“. Струваше му се, че се люлее с мачтата от единия край на хоризонта до другия. Морето под него беше накъдрено от малки вълнички. Стомахът му се обръщаше, всички натъртени места го боляха ужасно и му беше трудно да обръща глава надясно, без болката да докара пред очите му множество черни точки.

Над него, бос и без да се държи за марсовата площадка, стоеше един моряк — първият, опитал се да спечели камата. Мъжът се ухили без злоба, но предизвикателството беше ясно — Марк трябваше да отиде при него и да рискува да падне в морето или по-лошо — долу на палубата.

— А бе тези мачти не изглеждат толкова високи отдолу — изсумтя Марк през зъби.

Морякът се приближи към него, в свършено равновесие, нагаждаше тежестта си към люлеенето на кораба.

— Достатъчно високо е, за да се убиеш. Първият помощник може да върви по марса, затова мисля, че и ти трябва да се опиташ.

И зачака търпеливо, като междувременно провери дали въжетата са достатъчно опънати. Марк стисна зъби и се отпусна на реята, като притисна негодуващия си стомах към нея. Виждаше долу на палубата другите от екипажа — някои бяха вдигнали глави, за да го гледат или може би за да са сигурни, че ще имат време да се отместят, ако падне — не знаеше точно.

Върхът на мачтата, обкичен с въжета, беше на една ръка разстояние; той го сграбчи и се издърпа достатъчно, за да стъпи с единия крак на реята. Другият увисна безпомощно и за секунди Марк се възползва от люлеенето, за да се закрепил. Още едно изръмжаване, още едно напрегане на измъчените му мускули и той вече клечеше на марса, стиснал върха на мачтата с две ръце, прилепил колене почти до брадичката си. Загледа как хоризонтът се движи и изведнъж му се стори, че корабът е застанал неподвижно, а светът се върти около него. Главата му се замая и той затвори очи, но това му помогна само за малко.

— Хайде де — измърмори на себе си. — Умееш да балансираш.

Ръцете му трепереха. Пусна мачтата и се задържа с мускулите на краката. После клекна като старец, готов да сграбчи отново мачтата, поизправи се малко, навел вече само рамене, очите му бяха вперени в мачтата. Присви колене и започна да се нагажда към движението.

— Вятърът не е много силен — каза морякът спокойно. — Качвал съм се тук по време на буря, за да вържа скъсано въже. Това не е нищо.

Марк потисна желанието си да възрази. Не искаше да ядоса мъжа, който стоеше толкова небрежно, със скръстени ръце, на шестдесет стъпки над палубата. Погледна го — очите му за пръв път се откъснаха от мачтата, откакто се бе покатерил тук.

— Трябва да извървиш дължината — продължи морякът. — От твоя край до моя. После можеш да слезеш. Ако не ти стиска, ми подай камата, преди да слезеш. Току-виж някой я свил, ако се размажеш на дъските.

Това Марк го разбираше. Мъжът се опитваше да го изкара от нерви, но се получи точно обратното. Знаеше, че може да вярва на рефлексите си. Ако паднеше, щеше да има време да се хване за нещо. Просто нямаше да обръща внимание на височината и люлеенето и щеше да поеме риска. Изправи се в цял ръст и тръгна. Мачтата се наведе и като че ли щеше да го

запрати долу, после отново се изправи и му се стори, че гледа от някакъв планински връх, препречен само от спокойно отпуснатия моряк.

— Добре — каза той и разпери ръце, за да пази равновесие. — Добре.

Започна да се придвижва напред, като плъзгаше босите си стъпала по дървото. Знаеше, че морякът може да се разхожда тук с небрежна лекота, но той нямаше да се опита да подражава на годините опит. Придвигваше се полека напред; след малко увереността му нарасна толкова, че почти започна да се наслаждава на люлеенето и се изкикоти от възторг.

Стигна до моряка. Той изглеждаше невъзмутим.

— Това ли е? — попита Марк.

Мъжът поклати глава.

— Казах, до края. Има още три стъпки дотам.

Марк го изгледа раздразнен.

— Ти си застанал на пътя ми!

Как ли пък не! Да вземе да го заобикаля по това парче дърво, не по-широко от бедрото му!

— Тогава ще се видим долу — каза мъжът и отстъпи от реята.

Марк зяпна, когато морякът се стрелна покрай него — и в същия момент видя ръката му да хваща марса и лицето му да му се хили, загуби равновесие и се олюля в паника: изведнъж осъзна, че ще падне и ще се сплеска на палубата. Лицата отдолу заплуваха като в мъгла. Всички като че ли гледаха към него, пред очите му се мярнаха размазани лица и сочещи пръсти.

Марк размаха трескаво ръце и се заизвива в камшични спазми, за да запази равновесие. Успя и се съсредоточи върху марса, без да обръща внимание на възможността да падне; опитваше се да намери ритъма на мускулите, на който се беше наслаждавал само преди броени мигове.

— Още малко и ще стигнеш — каза морякът; висеше от реята, хванал се само с една ръка и сякаш безразличен към реалната възможност да се изпусне.

Хитрият номер почти подейства. Като продължаваше да се смее и да поклаща глава, мъжът се хвана за едно въже — а Марк внезапно настъпи пръстите му, стиснали реята.

— Ей! — извика мъжът, но Марк не му обърна внимание и наблегна с цялата си тежест.

Изведнъж насладата се върна и той си пое дълбоко дъх. Пръстите се бореха отчаяно под него, в гласа на моряка се долавяше паника, когато разбра, че не може да стигне най-близкото въже дори ако разлюлее крака. Ако ръката му беше свободна, щеше да се залюлее и да се пусне без никаква трудност, но така, здраво притиснат, можеше само да виси, да се гърчи и да ругае.

Без предупреждение Марк вдигна крак, за да направи последната стъпка към ръба на марса, и морякът, хванат неподготвен, се плъзна и се вкопчи здраво, за да се спаси. Марк погледна надолу и видя гневния му поглед. Мъжът вече се катереше на реята. Изражението му беше убийствено и Марк направи три бързи крачки, седна в центъра на марса, обхвана мачтата с бедра и уви левия си крак около нея, за да се задържи здраво. Извади камата на Марий и започна да дълбае инициалите си в дървото на самия връх.

Морякът застана на ръба на площадката; гледаше го сърдито. Марк уж не му обръщаше внимание, но почти чуваше мислите му, когато мъжът осъзна, че няма оръжие и че превъзходството му в равновесието е нарушено от това, че Марк здраво се е вкопчил в мачтата. За да се приближи достатъчно и да го избута, трябваше да рискува камата да се

забие в гърлото му. Секундите отминаваха.

— Добре. Задръж ножа. Време е да слизаме.

— Ти си пръв — каза Марк, без да вдига очи.

Заслуша се в затихващите звуци от слизането на моряка и доиздълба инициалите си в твърдото дърво. Беше малко разочарован. Ако продължаваше да си създава врагове с такава скорост, наистина някоя нощ щяха да му забият нож в гърба.

Дипломацията май беше много по-трудна, отколкото изглеждаше.

Не видя наблизко Рений, който можеше да дойде да го поздрави за безопасното завръщане от високата мачта, затова продължи да обикаля кораба сам. След първоначалното вълнение при мисълта за спечелването на камата срещаше предимно незаинтересовани или направо враждебни погледи. Марк сплете пръсти зад гърба си, за да спре неволното треперене, което го беше обзело, когато краката му докоснаха безопасните дъски на палубата. Кимваше при всеки отправен към него поглед, сякаш приветстваше някого, и изненадан, видя, че един-двама му отвърнаха, може би просто по навик; но това все пак го поободри.

Един моряк, вързал дългата си коса с ивица син плат, се опитваше да привлече погледа му. Изглеждаше достатъчно приятелски настроен и Марк спря пред него и го попита малко предпазливо:

— Какво вършиш ти на кораба?

— Ела на кърмата... първи помощник — каза мъжът и тръгна, като му махна да го последва.

Марк тръгна с него. Спряха при кормилните весла.

— Казвам се Крикс. Правя много неща, когато е необходимо, но по-специално съм длъжен да освобождавам кормилните весла, когато се задръстят. С водорасли, но обикновено с рибарски мрежи.

— Как ги освобождаваш?

Марк се сещаше и сам, но въпреки това попита, като се постара да го направи весело и заинтересувано. Никога не се беше проявявал особено в плуването, а гърдите на този мъж се издуваха като мехове, когато си поемеше дъх.

— Сигурно ще ти е лесно, след като успя да се поразходиш горе на мачтата. Просто се гмурвам, плувам към веслото и с ножа си отрязвам това, което го оплита.

— Изглежда опасна работа — отвърна Марк, доволен от усмивката, която получи в замяна.

— Лесно е, ако наблизко няма акули. Те следват „Луцида“, защото изхвърляме разни остатъци.

Марк потърка брадичката си и се опита да си спомни какво точно представлява акулата.

— А тия акули големи ли са?

Крикс кимна енергично.

— Богове, много са големи. Някои могат да погълнат цял човек! Една беше изхвърлена край моето село и в корема ѝ имаше половин човек. Прехапала го на две.

Марк го погледна и помисли, че това е поредният опит за сплашване.

— Какво правиш, когато се срещнеш там долу с акули?

Крикс се засмя.

— Удряй ги с юмрук по носа. Това ги отказва от мисълта да ме хапнат.

— Да бе — измърмори Марк, загледан в тъмните студени води. Запита се дали би могъл да отложи това до следващия ден. Качването и слизането по мачтата беше раздвижило мускулите му, но всяко движение все още го караше да се намръщва, а времето не беше достатъчно топло, за да направи плуването привлекателно.

Той погледна Крикс и видя, че мъжът очаква да откаже. Въздъхна вътрешно. Нищо не ставаше така, както го беше замислил.

— Днес няма нищо, което да задръства веслата, нали? — каза той и усмивката на Крикс се разшири, защото той помисли, че Марк се опитва да намери извинение и да не се пробва.

— В открито море няма. Просто остържи една лепка от долния край на едното весло — това е мида, която се залепва за корабите. Донеси една и ще те черпя едно питие. Ако дойдеш с празни ръце, това хубаво малко ножче става мое, нали?

Марк неохотно свали туниката и сандалите и остана само по бельо. Под развеселения поглед на Крикс започна да разтяга и разтърсва краката си, като използваше дървените перила за подпора. Не бързаше: ентузиазмът на Крикс му говореше, че мъжът мисли, че той няма да се справи.

Най-накрая се почувства разгрят и готов. Взе камата, стъпи на плоското дърво, обикалящо кърмата, и се приготви да скочи. Разстоянието беше около двадесет стъпки, дори при такъв кораб като „Луцида“, който даваше силен крен. Опита се да си припомни малкото гмуркания, които беше направил при пътуването до едно езеро с родителите на Гай, когато беше на осем или девет години. Събра ръце.

— По-добре вземи това — прекъсна мислите му Крикс. Държеше запечатания с катран край на едно тънко въже. — Вържи го на кръста си, за да не изостанеш от кораба. Не е бърз, но не можеш да го догониш с плуване.

— Благодаря — каза Марк и го изгледа с подозрение; питаше се дали Крикс не е имал намерение да го остави да се гмурне без въжето и е променил намерението си в последния момент.

Върза здраво въжето и погледна студената вода, набраздена от кормилните весла. Една мисъл го вцепени.

— Къде е другият край?

Крикс има благоприличието да се престори на смутен — това потвърди подозренията на Марк — и безмълвно посочи мястото, където беше вързано въжето. Марк кимна и отново се вгледа във вълните.

После скочи и се вряза в синята вода с остър мляскащ звук.

Задържа дъх, докато се гмуркаше, и трепна, когато въжето го спря. Корабът го повлече. Той започна да се бори да стигне до повърхността и изпъшка облекчено, щом изплува близо до кормилните весла.

Виждаше тъмните им ръбове да порят вълните и се опита да се хване за хлъзгавата повърхност на едното, но не успя. Разбра, че трябва да плува бързо, за да не изостане.

От студа мускулите му започнаха да се схващат и Марк разбра, че има малко време, преди да стане напълно безпомощен. Стиснал здраво камата с дясната си ръка, той си пое въздух и се гмурна.

Докато стигне долната страна на веслото, дробовете му щяха да експлодират. Задържа се само за няколко секунди, докато пръстите му опипваха слузта, но не напипа нищо, приличащо на раковината, която му беше описал Крикс. Изруга и се изрита обратно към повърхността. Усети, че силите му се изчерпват.

Пое си отново дъх и пак се гмурна в тъмната вода.

Крикс усети присъствието на стария гладиатор още преди да го види да идва. Рений погледна трептящото във водата между веслата въже, после погледна Крикс. Морякът видя в очите му сив гняв и отстъпи назад.

— Какво правиш? — тихо попита Рений.

— Първият помощник проверява кормилните весла и остъргва лепките — отвърна Крикс.

Рений изви устни с отвращение. Дори останал с една ръка, той излъчваше насилие, въпреки че стоеше неподвижен. Крикс погледна меча, препасан на колана му, и избърса ръце в окъсаните си панталони. Двата заедно наблюдаваха как Марк излиза на повърхността и се гмурка още три пъти. Ръцете му се стрелкаха безцелно във водата и двамата мъже чуваха изтощеното му кашляне.

— Извади го. Преди да се е удавил — каза Рений.

Крикс бързо кимна и започна да издърпва въжето. Рений не му предложи помощ — само стоеше до него, положил ръка на дръжката на меча.

Докато Марк стигне до палубата, Крикс се беше изпотил. Марк висеше на въжето като парцал.

Крикс го прехвърли през ръба и го просна по гръб на палубата.

Очите на Марк бяха затворени, той дишаше тежко. Крикс се усмихна, когато видя, че още стиска камата, и посегна към нея. Зад него се чу звук и той замръзна — Рений беше измъкнал меча си.

— Какво правиш? — пак така тихо като преди малко попита Рений.

— Ами... камата! Той трябваше да извади една лепка — заекна мъжът.

— Провери в другата ръка — каза Рений.

Марк едва го чу от водата, напълнила ушите му, но отвори левия си юмрук и в него, сред дракотини и порязвания, се виждаше кръгла раковина с живия си обитател, който лъщеше отвътре.

Крикс зяпна. Рений му махна с меча си да се дръпне и нареди:

— Кажи на втория помощник да събере хората... Пар, май така се казваше. Това вече стигна много далече.

Крикс погледна меча, после лицето на мъжа, и се подчини безпрекословно.

Рений клекна до Марк и прибра меча в ножницата. После плесна няколко пъти побелялото лице на Марк, Младежът се закашля и се задави.

— Помислих, че ще спреш, когато едва не падна от мачтата. Не знам какво си мислиш, че доказваш. Лежи тук и си почивай, докато се оправя с хората.

Марк се опита да каже нещо, но Рений поклати глава.

— Не ми възразявай. Цял живот се разправям с такива хора.

И без да каже нито дума повече, се изправи и тръгна към събралия се екипаж. Заговори през стиснати зъби, но гласът му стигна до всички.

— Неговата грешка беше, че очакваше почтено отношение от измет като вас. Аз обаче нямам желание да печеля доверието и уважението ви. Ще ви дам прост избор. Вие си вършите работата добре. Работите усилено, стоите на вахта и всичко е както трябва, докато стигнем до пристанището. Убил съм повече хора, отколкото мога да броя, и ще изкормя всеки, който не ми се подчини. А сега бъдете мъже! Ако някой иска да спори с мене, нека извади меч и да събере приятелите си и всички заедно да ме нападнат.

Гласът му се извиси в рев.

— Недейте да се криете в ъглите и да заговорничите като бабички! Говорете сега, бийте се сега, защото ако не го направите и знаейте, че някой заговорничи, ще ви разбия главите, кълна се!

Метна свиреп поглед наоколо и мъжете се загледаха в краката си. Никой не се обади, и Рений не каза нищо. Мълчанието продължаваше, ставаше болезнено. Никой не помръдваше, всички стояха като статуи. Накрая Рений си пое дъх и изрева:

— Никой от вас ли няма достатъчно смелост да се изправи срещу един еднорък старец? Тогава се връщайте на работа и работете добре. Защото ще ви наблюдавам и няма да предупреждавам.

Тръгна срещу тях и те му направиха път — дръпваха се безмълвно встрани. Крикс погледна към Пар и той сви рамене, и отстъпи назад с останалите. „Луцида“ продължи да плава спокойно през студеното море.

Рений влезе в каютата, затвори вратата и се облегна безсилно на нея. Усещаше, че под мишниците му е мокро от пот, и изруга под нос. Не беше свикнал да постига подчинение по този начин, но равновесието му не беше в ред и знаеше, че още е слаб. Спеше му се, но нямаше да легне, докато не привършеше упражненията. Въздъхна, извади меча и започна да упражнява ударите, които беше научил преди цели петдесет години — все по-бързо и по-бързо, докато острието не се удари в тавана на ниската каюта и не заседна там. Рений изруга гневно. Мъжете, застанали близо до вратата, го чуваха и се спогледаха с широко отворени очи.

Тази нощ Марк стоеше на вахта сам и гледаше осветените от луната вълни. Чувстваше се зле. Усилията му през деня не му бяха спечелили нищо, а това, че Рений трябваше да разчиства полесражението след провала му, го потискаше като желязо, забито в гърдите му.

Чу зад себе си гласове и се обърна. Три черни сенки излизаха от каютите. Той разпозна Крикс и Пар, и мъжа от мачтата, чието име не знаеше. Пригответи се да посрещне ударите, макар да знаеше, че не може да отблъсне всички, но Крикс му подаде чаша с някаква тъмна течност. Усмиваше се малко криво — не беше сигурен дали Марк няма да я избие от ръката му.

Марк взе чашата и тримата мъже видимо си отдъхнаха, облегнаха се на перилата и се загледаха в тъмната вода, която се плъзгаше под тях. Те също носеха чаши и Крикс ги напълни от един мях, който лекичко избълбука, когато премести тежестта му под ръката си.

Марк усети горчивата миризма на течността, щом вдигна чашата до устата си. Никога не беше вкусвал нещо по-силно от вино и отпи голяма глътка, преди да разбере, че каквото и да беше, раздражаше раните по устните и венците. Рефлексивно, само за да опразни устата си, той преглътна и се задави, защото в стомаха му лумна огън. Пар го потупа по гърба. Лицето му беше безизразно.

— Добре ти се отразява това — каза Крикс и се ухили.

— Добре ти се отразява това, първи помощник — отвърна Марк и се закашля.

Крикс се усмихна.

— Харесваш ми, момче, наистина — каза той и пак напълни чашата си. — Обаче тоя твой приятел Рений наистина е много гаден.

Всички кимнаха и продължиха да гледат морето и небето.

Марк гледаше оживеното пристанище със смесени чувства. „Луцида“ маневрираше тромаво покрай старите камъни, които бележеха границата между бурното море и спокойния залив. Наложиха се с още няколко кораба да стоят в залива цяла сутрин, докато един опитен лоцман не дойде с лодката си, за да ги преведе.

Преди да стигне тук, Марк не беше се замислял за месеца в морето — за него това бе обикновено пътуване от един град до друг. За него беше важно само къде ще отиде. Но сега знаеше имената на всички моряци от малкия екипаж и бе усетил, че след онази нощ, когато пи заедно с тях на палубата, го приемат. Дори когато първият помощник отново се зае с някои от по-леките си задължения, това не влоши отношенията му с моряците. Първият помощник, както изглежда, му нямаше зъб и дори се гордееше с младежа, сякаш това, че екипажът го бе приел, до известна степен се дължеше именно на него.

Пепис продължаваше да спи по ъглите на палубата през нощта, но беше малко понапълнял от храната, която му оставяше Марк, а побоите над него бяха спрели по някакъв невидим сигнал, разпространен сред екипажа. Момчето беше станало малко по-весело и вече наистина имаше изгледи някой ден да стане моряк.

До известна степен Марк му завидваше — в живота му имаше някаква свобода. Тези хора щяха да видят всички пристанища в известния свят, докато той щеше да марширува в чужди полета под палещото слънце и щеше да носи Рим навсякъде със себе си.

Пое си дълбоко дъх, затвори очи и се опита да разпознае всички странни миризми в морския ветрец. Жасминът и зехтинът бяха силни, но имаше и миризма на струпани хора — на пот и изпражнения. Подскочи, когато една ръка го потупа по рамото.

— Хубаво ще е пак да усетим земя под краката си — каза Рений и се взря заедно с него в пристанищния град. — Ще наемем коне, за да тръгнем на изток, към легиона, и ще намерим центурията ти, за да се запишеш и да положиш клетва.

Марк кимна мълчаливо. Рений долови настроението му.

— Само спомените остават същите, момче. Всичко друго се променя. Когато видиш отново Рим, едва ли ще го познаеш. И всички хора ще са различни. Няма как да спреш това, то е най-естественото нещо на света.

И като видя, че Марк още е оклюмал, продължи:

— Тази цивилизация е била древна, когато Рим е бил млад. Това е чуждо място за един римлянин и трябва да внимаваш идеите им за приятен живот да не те размекнат. Диви племена непрекъснато прекосяват границата в Илирия, така че ще има какво да правиш. Заинтересува се, нали? — Той се изсмя късо. — Сигурно си смятал, че само ще се упражняваш и ще се пържиш под слънцето? Марий умее да преценява, момче. Той те изпрати на едно от най-трудните места. Дори гърците не превиват коляно, без първо да поразмислят, а именно в Македония е роден Александър. Точно мястото, където да налееш малко сила в стоманените си мускули.

Загледаха как „Луцида“ пристава леко към кея и хората на брега връзват хвърлените им въжета. За кратко време малкият търговски кораб беше здраво швартован и Марк почти съжали, че така внезапно е загубил свободата си. Епид излезе на палубата, облечен в хитон — традиционна гръцка туника до коляното. Целият блестеше от накити и косата му лъщеше от масло. Видя двамата пътници, готови да слязат, и пристъпи към тях.

— Имам важни новини за вас. Гръцка армия се е надигнала на север и не можахме да спрем в Дирахион, както смятахме. Сега сме в Орикон, на сто левги на юг.

Рений се напрегна.

— Какво?! Платихме ви да ни закарате на север, за да стигнем до легиона на момчето...

— Не беше възможно, както казах — отвърна капитанът с усмивка. — Щом наближихме Дирахион, съобщенията на флаговете бяха съвсем ясни. Затова тръгнахме покрай брега на юг. Не бих рискувал корабът ми да бъде нападнат от въстаническа армия, пияна от победата си над римски гарнизони. Сигурността на кораба беше изложена на риск.

Рений сграбчи Епид за хитона и го вдигна във въздуха.

— Проклет да си, човече! Между това място и Македония има огромна планина, както добре знаеш. Още цял месец трябва да пътуваме, а това са големи разноси, за което си виновен ти.

Епид се задърпа с почервенияло от гняв лице.

— Пусни ме! Как смееш да ми посягаш на собствения ми кораб? Ще повикам пристанищните стражи и ще те обесят, нахален...

Ръката на Рений се премести около тежката златна верижка на врата на Епид. Той я дръпна силно, скъса я и я натъпка в колана си. Епид започна да пелтечи от гняв, но Рений го блъсна настрана и се обърна към Марк, докато капитанът падаше на палубата.

— Добре, да слизаме. Поне можем да си позволим да купим храна за пътуването, след като продам верижката.

Видя погледа на Марк да се насочва към нещо зад него и се извърна, като в същия миг извади меча си. Епид, с изкривено от ярост лице, го нападна с украсената си със скъпоценности кама.

Рений плавно се отмести и заби меча в гладко обръснатите гърди на гърка. Извади острието и го изтри в хитона, докато Епид се гърчеше на палубата.

— Пияни от победата над римски гарнизони, а? — измърмори, докато прибираше меча.

Марк стоеше, смаян от бързата смърт на капитана; моряците ги зяпаха невярващо.

— Спуснете дъската — нареди им Рений. — Чака ни път.

Моряците отвориха подвижната част на перилата и спуснаха дъската за слизане. Марк поклати глава в мълчаливо неверие. Провери за последен път нещата си и се потупа по кръста по навик. Камата я нямаше — снощи я беше дал на първия помощник. Знаеше, че трябва да постъпи точно така, и усмивките на екипажа, когато мъжът се хвалеше с нея, му казваха, че е направил правилния избор. Сега нямаше усмивки и той си пожела да я беше задържал. Метна торбата си на рамо и помогна на Рений с неговата. После каза:

— Да видим какво ще ни предложи Гърция.

Рений се ухили на внезапната смяна на настроението му и мина покрай сгърченото тяло на Епид, без да го погледне. Слязоха от „Луцида“, без да се обръщат назад.

Земята се движеше застрашително под краката на Марк и той се олюля несигурно за миг, преди дългогодишният навик отново да си каже думата.

— Чакайте! — извика тъничък глас.

Беше Пепис. Тичаше презглава към тях. Спря задъхан и те го изчакаха да се успокои, за да може да говори.

— Вземи ме със себе си, господарю — каза той на Марк. Младежът премига изненадано.

— Мислех, че искаш да станеш моряк, като пораснеш.

— Вече не искам. Искам да стана войник, легионер като тебе и Рений — задърдори Пепис. — Искам да защитавам Рим от дивите орди.

Марк погледна Рений и попита:

— Да не би да си говорил с момчето?

— Да, разказах му няколко истории. Много момчета мечтаят да попаднат в легионите. Това е добър живот за един мъж — отвърна Рений.

Пепис видя, че Марк се колебае, и започна да настоява.

— Ще ти трябва слуга, някой да ти носи меча и да се грижи за коня ти. Моля те, не ме отпращай.

Марк свали торбата от раменете си и я подаде на момчето. Лицето на Пепис грейна.

— Добре. Носи това. Знаеш ли как да се грижиш за кон?

Пепис поклати отрицателно глава, без обаче да престава да се усмихва.

— Ще те науча.

— Добре. Ще съм най-добрият слуга, който си имал — обеща момчето и стисна здраво торбата.

— Поне капитанът няма да възрази — каза Марк.

— Няма. И аз не го харесвах — отвърна навъсено Рений. — Питай къде е най-близката конюшня. Трябва да тръгнем преди тъмно.

Конюшните, хановете, самите хора бяха за Марк странна смесица. Съзираше Рим в хиляди малки неща, едно от които бяха сериозните лица на легионерите, които вървяха по двойки из улиците и си търсеха с кого да се сбият. Но на всяка стъпка виждаше нещо ново и чуждо. Красиво момиче, вървящо заедно с пазачите си, им каза нещо с напевен глас и те като че ли го разбраха. Един храм близо до конюшната беше построен от чист бял мрамор, както в Рим, но статуите бяха различни — вярно, приличаха на онези, които познаваше, но с по-други лица: брадите например бяха по-очевидни и нахъдрени. Но най-странното, което видя, бяха стените на един храм, посветен на лекуването на болните.

Крайници в най-различна големина, свършено изваяни от гипс или камък, висяха на куки на външните стени. Детски крак, превит в коляното, висеше до отливка на женска ръка; наблизко имаше миниатюрен войник, направен от червеникав мрамор, като подробностите бяха прекрасно и достоверно изработени.

— Какво е това? — попита Марк.

— Местен обичай — отвърна Рений и сви рамене. — Ако богинята те излекува, правиш подобие на крайника и ѝ го подаряваш. Това помага да се привлекат повече хора в храма, поне така ми се струва. Не лекуват никого, без първо да даде поне малко злато, така че тези неща са като табела на магазин. Това не ти е Рим, момче. Гърците не са като нас.

— Не ги ли харесваш?

— Уважавам това, което са постигнали, но те живеят твърде много с миналата си слава. Горд народ са, Марк, но не достатъчно, за да отместят крака ни от вратовете си. Харесва им да ни смятат за варвари, а високопоставените се правят, че не съществуваме, но какво струват хиляди години изкуство, ако не можеш да се защитиш? Първото, което трябва да научат мъжете, е да бъдат силни. Ако нямаш сила, всичко друго, което притежаваш или правиш, може да ти бъде отнето. Помни това, момче.

Поне конюшните изглеждаха както навсякъде. Миризмата внезапно събуди носталгия у Марк и той се запита как ли се справя Тубрук в имението, как Гай избягва опасностите на столицата.

Рений потупа хълбоците на един як жребец, прокара ръце по краката му и провери внимателно устата му. Пепис го наблюдаваше и подражаваше на действията му — потупваше краката на коня и проверяваше сухожилията със сериозно смръщено лице.

— Колко искаш за този? — попита Рений собственика, който стоеше наблизко заедно с двама пазачи.

Мъжът изобщо не миришеше на коне. Изглеждаше чист и някак си лъснат, с блестяща коса и брада.

— Той е силен — отвърна гъркът на ясен латински, макар и с акцент. — Баща му е печелил състезания, но той е малко тежък, за да тича бързо, по-подходящ е за бой.

Рений сви рамене.

— Искам да ме откара на север, отвъд планините. Колко му искаш?

— Казва се Аполон. Купих го, когато един богаташ загуби богатството си и трябваше да продава всичко. Платих цяло състояние, но аз познавам конете, знам колко струва.

— Харесва ми — каза Пепис.

Двамата мъже не обърнаха внимание на момчето.

— Ще платя за него пет ауреуса и ще го продам, след като пътуването свърши — твърдо каза Рений.

— Той струва двайсет, плащал съм за храната му цяла зима — отговори търговецът.

— За двайсет ауреуса мога да купя цяла къща!

Търговецът вдигна рамене и го погледна извинително.

— Вече не можеш. Цените скочиха. Заради войната на север. Всички хубави коне бяха заграбени за Митридат, един самозванец, който се нарича цар. Аполон е една от последните хубави стоки.

— Предлагам десет и толкова. Днес ще купим два коня от тебе, затова искам да ми кажеш цена за двата.

— Да не спорим. Да ти покажа един друг, който струва по-малко и също ще те откара на север. Имам и два други, които мога да продам заедно, те са братя и са достатъчно бързи.

Мъжът тръгна покрай редиците коне, а Марк потупа Аполон по меката муцуна. Аполон не му обърна внимание, а си измъкна още сено от торбата, окачена на стената на конюшната. След малко Рений се върна; изглеждаше блед.

— За утре ще имаме два коня: Аполон и още един, Гръм. Сигурен съм, че тоя тип току-що им измисли имената. Пепис ще язди с тебе, той е лек и няма да натежи. Богове, какви цени искат тези хора! Ако вуйчо ти не ни беше снабдил толкова щедро, утре щяхме да тръгнем пеша.

— Той не ми е вуйчо — напомни му Марк. — Колко ни струват конете?

— Не питай и не очаквай да ядеш много по време на пътуването. Хайде, утре призори ще ги вземем оттук. Да се надяваме, че цените на стаите не са се качили чак толкова, иначе ще трябва да се промъкнем тайно да спим тук, когато се стъмни.

И без да спира да мърмори, Рений излезе от конюшната. Марк и Пепис го последваха, като се мъчеха да останат сериозни.

Марк яздеше с лекота и от време на време посягаше да почеше Гръм между ушите. Пепис дремеше зад него, унесен от равния ход на коня. Марк помисли да го събуди, за да се наслади на гледката, но реши да го остави.

От височините сякаш се виждаше цяла Гърция, разстилаща се пред очите в лъкатушен зелен и жълт пейзаж с маслинови дървета и усамотени стопанства тук-там по хълмовете и в долините. Чистият въздух миришеше различно, изпълнен с аромата на непознати цветя.

Марк си спомни за учителя Вепакс и се запита дали и той е вървял по тези хълмове. Или може би самият Александър е водил армиите си по тези долини, когато са се отправяли към враговете си в далечна Персия. Представи си как свъсените критски стрелци и македонските фаланги вървят подир момчето цар и се изправи гордо на седлото.

Рений яздеше пред него; очите му непрекъснато се стрелкаха от тясната пътека към заобикалящия ги храсталак и обратно в еднообразната рутина на внимателното наблюдение. Пътуваха вече цяла седмица и старият гладиатор все повече и повече се затваряше в себе си; цели дни минаваха, без да си разменят повече от две-три думи. Само Пепис нарушаваше дългото мълчание с учудени възклицания, отправени към птичките или гущерите по скалите. Марк не се насилваше да води разговор — усещаше, че гладиаторът се чувства по-добре, като мълчи. Усмихна се криво, загледан в гърба му; премисляше какви чувства изпитва към него.

Някога го мразеше — там, в онзи момент в двора на имението, когато Гай лежеше ранен в праха. Но още преди да беше вдигнал меча си против него, в сърцето му се таеше неохотно признавано уважение. Рений беше нещо твърдо и здраво, пред което другите изглеждаха чисто и просто невеществени. Този човек можеше да бъде брутален, у него се таеше огромна способност да упражни грозно насилие, без да се съобразява с болка или страх. Другите се оставяха да ги води, без да мислят, сякаш знаеха, че с него непременно ще стигнат до успешен край. Марк го беше наблюдавал и в имението, и на кораба, затова му беше трудно да не изпитва нещо като благоговение. Дори възрастта не беше пречка за Рений. Марк си спомни как Кабера лекуваше раните на стария гладиатор, и изненадата си от това, че лечението протече толкова бързо. Двамата бяха гледали смаяно как животът се влива обратно в Рений, как кожата му се зачервява от внезапния прилив на кръв.

По-късно, когато сложиха Рений да легне в къщата, Кабера беше казал, че пътят му е по-голям от този на повечето хора. И какво още? Че краката му здраво са стъпили на земята.

И думите, и тонът на Кабера бяха учудили младежа: лечителят се опитваше да го накара да разбере какво означава това, на което беше станал свидетел.

— Никога не съм виждал смъртта да се оттегли от човек така, както от Рений. Щом допрях ръце до него, сякаш боговете нашепнаха нещо в ума ми.

Пътеката се извиваше и криволичеше и те забавиха ход, та конете да намират пътя си между начупените камъни. Нямаха никакво желание да рискуват да се подхлъзнат или да паднат от стръмния склон.

„Какво ли ти носи бъдещето?“ Този въпрос се носеше из ума на Марк в отново настъпилото удобно мълчание. „Баща“.

Думата изпъкна пред него и той разбра, че идеята вече е съществувала от доста време. Не познаваше мъж, когото да нарече баща, и думата сякаш отключи в ума му някаква врата; той продължи да изследва чувствата си без болка. Рений не му беше роднина, но част от него

искаше да беше пропътувал тези земи с баща си и двамата заедно да се пазят от опасностите. Беше голяма мечта и Марк си представяше какви щяха да са физиономиите на войниците, щом чуеха, че е син на Рений. Щяха да го гледат с малко страхопочитание дори, а той просто щеше да се усмихва.

Рений шумно подсмръкна и Марк се усмихна на това внезапно нахлуване в мечтите му. Гладияторът просто яздеше и мислеше как ще слязат от планината и какво ще прави по-нататък, след като заведе Марк в легиона му.

Пътеката се стесни, от двете им страни започнаха да се редуват оголени скали — планинският пролом сякаш беше прорязан между тях. Рений хвана меча и го охлаби в ножницата.

— Наблюдават ни. Бъди готов.

В мига, щом изрече последната дума, една тъмна фигура се надигна от близкия храсталак.

— Стойте.

Думата беше изречена с небрежна увереност и на добър, чист латински, но Рений не ѝ обърна внимание. Марк изтегли леко меча си и накара коня да продължи да върви, като го притисна леко с колене. От внезапното застиване на обгърналите кръста му ръце разбра, че Пепис се е събудил и е нащрек, но стои тихо.

Мъжът приличаше на грък, с накъдрена брада, но за разлика от търговците в града, имаше вид на войник. Усмихна се и извика отново:

— Стойте или ще ви убия. Давам ви последен шанс.

— Рений? — измърмори нервно Марк.

Старият мъж изръмжа, но не спря, дори заби пети в хълбоците на Аполон, за да го подкара в тръс.

Една стрела излетя във въздуха с глухо свистене и удари коня високо в плешката. Аполон изцвили и падна, Рений се стовари на земята сред гръмки ругатни и дрънчене на метал.

Пепис извика и Марк дръпна юздите и се огледа, за да види откъде се стреля. Един ли беше стрелецът, или бяха повече? Тези хора явно бяха разбойници; щяха да имат късмет, ако се измъкнеха живи.

Рений се изправи тромаво и измъкна меча си. Очите му блестяха. Кимна на Марк, който веднага слезе от седлото, като с тялото на коня си запречи полезрението на скрития стрелец. Измъкна меча и усети увереност от привичната му тежест. Пепис също се смъкна от коня и се опита да се скрие зад единия му крак, като мърмореше нервно.

Непознатият отново заговори — тонът му беше почти приятелски.

— Не правете глупости. Приятелите ми са много добри стрелци. Стрелбата с лък е единственият ни начин да запълваме времето си тук, в планините. Наред с освобождаването на случайно минаващи пътници от всичко, което притежават.

— Май има само един стрелец — измърмори Рений, без да изпуска от очи храсталака.

Знаеше, че стрелецът няма да стои на едно място и че може би в момента пълзи, за да намери по-удобна позиция.

— Искаш ли да заложиш живота си? — попита непознатият.

Беше облечен в чисти спретнати дрехи. Донякъде приличаше на ловците, които Марк беше познавал в имението, загорял до кафяво от непрестанното излагане на слънце и вятър. Не изглеждаше човек, който сипе празни заплахи, и Марк вътрешно изстена. В най-добрия случай щяха да стигнат в легиона без никаква екипировка — начало, което той сто на сто не

би преживял. В най-лошия случай смъртта щеше да ги грабне само след няколко мига.

— Изглеждаш ми разумен мъж — продължи разбойникът. — Ако махна с ръка, ще умреш на мига. Остави меча на земята и ще живееш още няколко мига, а може би и докато остарееш.

— Вече съм бил стар. Не си струва — отвърна Рений и внезапно хвърли меча си към разбойника.

И в същия миг отскочи към сенките в скалите. Една стрела проряза въздуха на мястото, където беше стоял, но други не последваха. Ясно. Стрелецът беше само един.

Марк, който се бе снишил зад коня до Пепис, хукна нагоре по склона. Мъчеше се да налучка къде може да се е скрил стрелецът. Един мъж внезапно изникна изпод няколко смокини отдясно и Марк едва не падна, когато се извърна рязко, за да го последва.

Настигна го след двадесет крачки по голия ръб на скалата и го повали със скок. Ударът изби меча от ръката му и той се озова вкопчен в единоборство с мъжа, който беше по-едър и по-силен от него. Стрелецът се извиваше яростно, двамата се хванаха за гърлата. Марк започна да изпада в паника. Лицето на мъжа беше червено, но вратът му като че ли беше направен от желязо и той не можеше да го стисне достатъчно здраво.

Искаше му се да извика Рений, но старецът не би могъл да изкачи склона с една ръка, а и нямаше как да го извика — гърлото му беше стиснато от огромните лапи на стрелеца. Марк заби палци в гръкляна му и натисна с всички сили. Мъжът изсумтя от болка, но косматите му ръце стиснаха още по-здраво и пред очите на Марк засвяткаха бели проблясъци. Тялото му стенеше за въздух. Ръцете му отслабваха и за секунда го обзе отчаяние. Дясната му ръка пусна гърлото на противника му и започна да го удря — сякаш самичка. През белите проблясъци минаха черни линии, полезрението му започна да се стеснява в тъмен тунел, но той продължи да удря. Лицето под него стана безобразна червена каша, но ръцете стискаха гърлото му без никаква милост.

А после изведнъж ръцете се отпуснаха и двамата се свлякоха на земята. Марк захълца, поемайки си въздух, и се търкулна настрана. Сърцето му биеше като лудо, главата му беше замаяна. Той се надигна на колене, ръцете му безсилно зашариха по земята да напипат меча.

Накрая пръстите му се сключиха около увитата с кожа дръжка и той благодари на всички богове. Чуваше Рений и Пепис да го викат отдолу, но нямаше дъх да им отговори. Олюля се, изправи се над противника си и замръзна, когато видя, че очите му са отворени и го гледат, а огромните гърди се повдигат и спадат.

Неясни думи се откъсваха от премазаните му устни, но бяха на гръцки и Марк не можеше да го разбере. Все още задъхан, той опря острието на меча в гърдите на мъжа и го заби с всичка сила. После ръцете му пуснаха дръжката и той се свлече на земята и повърна.

Когато успя да слезе на пътеката, Пепис вече беше прибрал меча на Рений, а гладиаторът притискаше една кърпа към раната на Аполон. Конят трепереше, но се държеше на крака. Пепис здраво държеше юздите на Гръм — животното пристъпваше нетърпеливо, с широко отворени ноздри и очи, уплашено от мириса на кръвта.

— Добре ли си, момче? — попита Рений.

Марк кимна. Не можеше да говори. Поемаше си дъх с прехрипнало свистене. Рений му махна да се приближи, за да го погледне, и той пристъпи полека, за да не стресне конете.

— Няма нищо сериозно — каза старият гладиатор. — Огромни ръце, ако се съди по отпечатъците.

Марк само изохка. Надяваше се, че Рений няма да подуши острата миризма на

повръщано, която като че ли го обгръщаше в някакъв облак.

— Сгрешиха, че ни нападнаха — отбеляза Пепис сериозно.

— Да, така е, момче, макар че извадихме късмет — отвърна Рений и погледна към Марк. — Не се опитвай да говориш, само помогни на момчето да премести багажа на другия кон. Аполон ще куца една-две седмици. Ще яздим на смени, освен ако тези разбойници не са оставили наблизко коне.

Гръм изцвили и в отговор се чу самотно изцвилване — малко по-нататък в планината. Рений се усмихна.

— Пак имаме късмет. Претърси ли онзи горе?

Марк поклати глава и Рений сви рамене.

— Не си струва да се катериш пак. Сигурно не са имали кой знае колко, пък и лъкът не върши работа на мъж с една ръка. Да тръгваме. Можем да слезем в равнината до залез, ако вървим по-бързо.

И го потупа по рамото. Този жест струваше много повече от всякакви думи.

След цял месец дълги дни и студени нощи беше хубаво да зърнат легионерския лагер далече в долината. Дори от такова голямо разстояние оттам долитаха звуци. Беше като истински град на хоризонта, с осем хиляди мъже, жени и деца, заети с простите всекидневни задачи, необходими за обслужването на толкова много войници. Марк се опита да си представи оръжейниците и ковачниците — как се изграждат, а после се разглобяват при всяко лагеруване. Имаше кухни и складове със запаси от храни, както и зидари, дърводелци, кожари, роби, проститутки и хиляди други цивилни, които живееха и им се плащаше, за да поддържат мощта на Рим в битка. За разлика от редиците палатки на легиона на Марий, това беше постоянен лагер със солидна стена и укрепления, ограждащи центъра му. В известен смисъл беше град, но постоянно готов за война.

Рений спря и Марк се приближи, яхнал Гръм, като дръпна юздите, за да спре третия кон — бяха го нарекли Бандит заради последния му собственик. Пепис седеше тронаво на одеялото, което бяха метнали на гърба на Бандит, зяпнал при вида на лагеруващия легион. Рений се усмихна.

— Това е, Марк. Това е новият ти дом. Нали не си загубил документите, които ти даде Марий?

В отговор Марк се потупа по гърдите — плътният пергамент бе скътан в гънките на туниката. После попита:

— Ти ще дойдеш ли с мене?

Надяваше се на това. Рений толкова отдавна беше част от живота му, че мисълта да го види как си тръгва, докато той се приближава към вратите на лагера, беше направо болезнена.

— Ще ви заведе с Пепис при префекта. Той ще ви каже към коя центурия се числите. Научи бързо историята й — всяка центурия си има собствени летописи и гордост.

— Други съвети?

— Изпълнявай заповедите, без да се оплакваш. Сега се биеш като единак, сякаш си от някое диво племе. Те ще те научат да вярваш на другарите си и да се биеш като част от едно цяло. Но някои хора го научават трудно...

След това се обърна към Пепис:

— За тебе животът ще е труден. Прави, каквото ти казват, и когато пораснеш, ще ти

позволят да влезеш в състава на легиона. Не прави нищо, с което да се посрамиш. Разбираш ли?

Пепис кимна; гърлото му беше пресъхнало от ужас пред този нов, непознат живот.

— Ще се науча. И той ще се научи — каза Марк.

Рений кимна и цъкна с език, за да подкара коня.

— Сигурен съм.

Марк усети неясно задоволство от чистите спретнати улици, запълнени с дълги ниски постройки за войниците. Двамата с Рений бяха топло посрещнати при вратите веднага след като той показа документите си и тръгна пеша към квартирата на префекта, където щеше да се закълне да отдаде години от живота си по бойните полета в служба на Рим. Черпеше увереност от Рений, който вървеше гордо по тесните улици и одобряваше с леко кимване съвършенството на войниците, които маршируваха покрай него на десетки. Пепис подтичваше зад двамата с тежък вързоп екипировка на гърба.

Трябваше да си покажат документите още два пъти, преди да приблизят до малката бяла постройка, откъдето префектът на лагера управляваше делата на Рим в чуждата земя. Най-накрая им позволиха да влязат и един слаб мъж, облечен в бяла тога и обут в прости сандали, излезе от преддверието, за да ги посрещне, в мига, когато влязоха.

— Рений! Чух, че си дошъл в лагера. Хората вече говорят, че си загубил ръката си. Богове, колко е хубаво, че те виждам!

Той им се усмихна лъчезарно — образец на римска експедитивност, загорял от слънцето и мускулест, със силна ръка, която уверено стискаше поред десниците им.

Рений му се усмихна с искрена топлота.

— Марий не ми каза, че ще си тук, Карак. Радвам се да те видя.

— Не си остарял, кълна се. Богове, не изглеждаш нито ден по-възрастен от четиридесет. Как го правиш?

— Живея простичко — изсумтя Рений, все още несвикнал с промяната, която Кабера беше предизвикал у него.

Префектът вдигна вежда в неверие, но се задоволи с казаното.

— А ръката?

— Инцидент при тренировките. Ето това момче тук — Марк — ми нанесе рана с ножа си и се наложи да я отрежат.

Префектът подсвирна и отново разтърси ръката на Марк.

— Не съм мислил, че някога ще срещна човек, който да надвие Рений. Мога ли да видя документите ти?

Изведнъж Марк усети нервност. Подаде документите си на префекта и той им махна да седнат на дългите пейки.

После пробяга с очи по редовете и върна пергамента на Марк.

— Имаш много добри препоръки, Марк. Кое е момчето с тебе?

— Беше на борда на търговския кораб, с който доплавахме до брега. Искан да е мой слуга и да влезе в състава на легиона, когато порасне.

Префектът кимна.

— Имаме много такива в лагера. Предимно незаконни деца на войниците и проститутките. Ако свикне тук, може да си намери място, но надпреварата е жестока. Повече ме интересуваш ти, младежо.

Той се обърна към Рений.

— Разкажи ми за него. Вярвам на преценката ти.

Рений заговори така, сякаш докладваше:

— Марк е необикновено бърз, още повече, когато се разгорещи. Когато узрее, очаквам, че ще си извоюва голямо име. Той е дързък и нахален, обича да се бие, което донякъде се дължи на природата му, а донякъде и на младостта му. Ще служи добре в Четвърти македонски. Аз го обучих на основните неща, но той вече ги надрасна и ще продължи по-нататък.

— Напомня ми на сина ти. Не си ли забелязал приликата? — тихо попита префектът.

— Не съм... не съм се замислял — отвърна Рений смутено.

— Хм. Съмнявам се. Във всеки случай, винаги имаме нужда от качествени войници и тъкмо тук той ще достигне зрелостта си. Ще го сложа в пета центурия, Бронзов юмрук.

Рений си пое остро дъх.

— Оказваш ми голяма чест.

Префектът поклати глава.

— Някога ти ми спаси живота. Съжалявам, че не можах да спася живота на сина ти. Това е само малка част от дълга ми към тебе.

Отново си стиснаха ръцете. Марк ги погледна смутено.

— А сега какво, стари приятелю? Ще се върнеш ли в Рим да си харчиш златото?

— Надявах се, че тук ще има място и за мене — каза тихо Рений.

Префектът се усмихна.

— Вече започнах да си мисля, че няма да ме запиташ. В Бронзовия юмрук липсват достатъчно майстори, които да обучават войниците. Старият Белий умря от треска преди половин година и няма друг, толкова добър като него. Ще заемеш ли мястото му?

Рений се усмихна широко.

— На драго сърце, Карак. Благодаря.

Префектът го тупна по рамото, явно развеселен.

— Добре дошли в Четвърти македонски легион. — И даде знак на един легионер, който стоеше мирно до вратата. — Заведи този младеж в новата му квартира в центурията на Бронзовия юмрук. Прати момчето в конюшната, докато му намерят работа при другите деца в лагера. Двата с Рений имаме много да наваксваме... и много вино да изпием.

Обработка The Last Survivors: Daenerys, sqnka, 2018

Александрия седеше и лъскаше един стар меч в малката оръжейна на Марий. Много се зарадва, че той можа да си върне градската къща. Беше чула, че собственикът побързал да я подари на новия управник на Рим. Тук беше много по-добре, отколкото да живее с грубите войници в градските казарми — в най-добрия случай щеше да е доста трудно. Боговете знаеха, тя не се страхуваше от мъжете — някои от най-ранните ѝ спомени бяха за мъжете и майка ѝ в съседната стая. Идваха, вонящи на бира и евтино вино, и се изнизваха със залитане. Никога не се задържаха дълго. Един се бе опитал да я опипа — тогава за първи път видя майка си ужасно ядосана. Удари го с ръжена и двете заедно го извлякоха в задната уличка. Дни наред майка ѝ очакваше вратата да се отвори внезапно и да нахлуят войници да я отвеждат на бесилката, но до това не се стигна.

Тя въздъхна и огледа бронзовото острие, реликва от някоя стара кампания. Отначало Рим ѝ изглеждаше град с неограничени възможности, но Марий го беше завладял преди три месеца и тя все още работеше по цял ден за нищо и всеки ден остаряваше по малко. Другите променяха света, но нейният живот оставаше един и същ. Само вечер, когато седеше при стария Бант в малката му работилница, чувстваше, че напредва в живота. Той ѝ беше показал как си служи със сечивата си и беше направлявал ръцете ѝ при първите ѝ неумели опити. Не говореше много, но компанията ѝ явно му беше приятна, а и тя обичаше мълчанието му и добрите му сини очи. Беше го видяла за пръв път, когато оформяше една катарам в работилницата, и в същия миг усети, че това е нещо, което може да прави. Това умение си струваше да се научи, дори от една робиня.

Започна да търка още по-усилено. Да бъде не по-ценна за един мъж, отколкото един кон или дори един хубав меч като този, който държеше! Не беше честно.

— Александрия! — чу да я вика Карола.

За миг се изкуши да си замълчи, но жената имаше език като камшик и повечето робини ужасно се бояха от неодобрението ѝ.

— Тук съм — извика тя, остави меча и изтри ръцете си в един парцал.

Щяха да ѝ възложат друга задача, още няколко часа труд преди сън.

— Тук ли си, скъпа? Трябва ми някой да изтича до пазара. Ще отидеш ли?

— Да! — Александрия бързо се изправи.

През изминалите няколко месеца беше свикнала да очаква с нетърпение тези редки поръчки. Това бяха единствените случаи, когато ѝ позволяваха да излиза от дома на Марий, и при последните няколко излизания ѝ се доверяваха, пускаха я сама. В края на краищата къде би могла да избяга?

— Направила съм списък с нещата, които трябва да купиш. Ти като че ли умееш да уговаряш най-добрите цени — каза Карола и ѝ подаде табличната.

Александрия кимна. Обичаше да се пазари с продавачите. Това я караше да се чувства като свободна жена. Първия път не беше сама, но дори тогава Карола се смая, като видя колко много пари е спестила на дома на господаря. Продавачите бяха надували цените години наред, понеже знаеха, че Марий има широки пръсти и дълбока кесия. Старата жена разбра, че девойката има талант, и я прашаше на пазара възможно най-често, още повече че виждаше, че тя има нужда и от малко свобода. Някои никога не успяваха да се примирят със състоянието на робство и бавно се пречупваха и отчайваха. Карола обичаше да наблюдава

как лицето на Александрия се осветява отвътре при мисълта да отиде до града.

Предположи, че момичето си задържа по някоя и друга монета от това, което му се дава, но какво значение имаше? Спестяваше им доста пари, така че и да си задържаше някоя бронзова монета, Карола не правеше въпрос от това.

— Хайде тръгвай. Искам да се върнеш след два часа, не по-късно, разбра ли?

— Разбрах, Карола. След два часа. Благодаря ти.

Старата жена ѝ се усмихна — спомняше си собствените си младини и как тогава светът беше изключително вълнуващо място. Знаеше всичко за посещенията на Александрия в работилничката на Бант. Старецът беше харесал момичето. В къщата нямаше много неща, неизвестни на старата робиня — тя знаеше, че в стаята на Александрия има един малък бронзов диск, който беше украсила с лъвска глава, служейки си със сечивата на Бант. Беше много красив.

Докато наблюдаваше стройната фигура да изчезва зад ъгъла, Карола се запита дали дискът е подарък за Гай. Бант беше казал, че момичето има талант за тази работа. Да, може би защото работеше с любов.

Пазарът беше вихрушка от миризми и оживена блъсканица, но на Александрия не ѝ се занимаваше много с нещата в списъка. Бързо свърши работата си, на добри цени, но приключваше пазарлъка, преди да го доведе докрай. Продавачите като че ли обичаха да се препират с хубавото момиче, да размахват ръце и да призовават околните за свидетели да видят колко е нахална. Тогава тя им се усмихваше и при някои тази усмивка намаляваше цените още повече.

Увила стегнато поупките в два вързопа, Александрия забърза натам, където всъщност искаше да отиде — малък златарски магазин в края на редицата сергии. Беше ходила там много пъти, за да гледа моделите. Повечето предмети бяха от бронз или калай. Златарите рядко работеха със сребро, а златото беше твърде скъпо и се поръчваше специално. Златарят беше нисичък, с груба туника и тежка кожена престилка. Погледна я, когато тя влезе в малкото магазинче, и спря работата над малък златен пръстен, за да наглежда какво прави момичето. Табик не се доверяваше много на хората и Александрия усещаше втренчения му поглед, докато разглеждаше изложеното.

Накрая тя събра достатъчно кураж, за да се обърне към него, и попита:

— Купуваш ли неща?

— Понякога — беше отговорът. — Какво имаш?

Тя извади бронзовия диск от джоба на туниката си, той го взе и го вдигна към прозорчето, за да види рисунката. Държа го така дълго и тя не се осмеляваше да проговори от страх да не го разсърди. Без да казва нищо, бижутерът го заобръща — изследваше всички възможни белези върху метала.

— Откъде го взе? — попита накрая.

— Направих го. Познаваш ли Бант?

Мъжът бавно кимна.

— Той ми показва как.

— Грубичко е, но мога да го продам. Изпълнението е тромаво, но рисунката е много хубава. Муцуната на лъва е много добре очертана, но ти още не си много опитна с чукчето и длетото.

Отново го заобръща в ръцете си.

— А сега ми кажи истината. Откъде взе бронза, за да го направиш?

Александрия го изгледа нервно. Той впери очи в нейните, без да мига, но погледът му беше дружелюбен. Тя бързо му разказа как се пазари с продавачите и как е спестила няколко бронзови монети от парите на къщата, достатъчно, за да купи необработения диск от една сергия.

Табик поклати глава.

— Не мога да го взема. Не е твое, за да го продаваш. Монетите принадлежат на Марий, значи бронзът също е негов. Трябва да го дадеш на него.

Александрия усети как сълзите ѝ ще потекат. Толкова дълго беше работила с малкото парче метал, а сега излизаше, че е за нищо. Загледа почти хипнотизирана как той го върти в ръцете си. После ѝ го подаде. Тя нещастно пхна диска в джоба си и каза:

— Съжалявам.

Той я погледна отново.

— Казвам се Табик. Не ме познаваш, но имам репутация на почтен и горд човек.

Подаде ѝ друго метално кръгче — сиво-сребристо.

— Това е калай. По-мек е от бронза и по-лесно ще работиш с него. Добре се полира и не се обезцветява, само става малко по-тъмен. Взemi го и ми го върни, когато направиш нещо. Ще му прикрепя закопчалка и ще го продам на някой легионер като тока за наметало. Ако е толкова добро, колкото бронзовото, мога да получа за него една сребърна монета. Ще си приспадна цената за калая и закопчалката и за тебе ще останат шест, може би седем квадранта. Това е сделка, разбираш ли?

— А каква ще е твоята полза? — попита Александрия, отворила широко очи от неочакваната промяна на ситуацията.

— Засега никаква. Инвестирам в таланта, който имаш. Предай на Бант моите поздравии, когато го видиш.

Александрия прибра калаеното кръгче и отново се наложи да се бори със сълзите. Не беше свикнала някой да е добър с нея.

— Благодаря. Ще дам бронза на Марий.

— Непременно, Александрия.

— Откъде... Откъде знаеш името ми?

Табик взе отново пръстена, над който работеше.

— Бант не говори почти за нищо друго, когато се срещнем.

Александрия трябваше да тича, за да се върне, преди да са изтекли двата часа, но усещаше краката си леки и ѝ се пееше. Можеше да направи нещо много хубаво от калаения диск и Табик щеше да го продаде за повече от една сребърна монета и щеше да ѝ възложи още поръчки, работата ѝ щеше да започне да носи златни монети и един ден тя щеше да събере достатъчно, за да се откупи. Щеше да е свободна. От тази мечта главата ѝ се замаиваше.

Когато влезе в къщата на Марий, ароматът на градините изпълни дробовете ѝ и тя застана за миг, просто вдишвайки вечерния въздух. Карола се появи, взе вързопите и монетите и кимна одобрително, като преброи спестеното. И да беше забелязала нещо различно в Александрия, не каза нищо, но се усмихна, докато носеше покупките към хладните складове, където нямаше да се развалят бързо.

Останала сама с мислите си, Александрия отначало не видя Гай — а и не го очакваше. Той прекарваше повечето дни в подражание на изтощителния график на вуйчо си — връщаше

се в къщата само от време на време, за да хапне и да поспи. Стражите на портата го пускаха по всяко време, свикнали с постоянното му движение. Той трепна, когато видя Александрия в градините, и спря за момент, наслаждавайки се на вида ѝ. Вечерта падаше бавно: беше късно лято, когато въздухът е мек и светлината има сивкав оттенък часове наред, преди да помръкне. После Гай тръгна към Александрия. Тя се обърна и му се усмихна.

— Изглеждаш щастлива — каза Гай и също се усмихна.

— Да, щастлива съм — отвърна тя.

Той не я беше целувал повече от онзи момент в конюшната, там, в имението, но усещаше, че е дошло време. Марк го нямаше и градската къща изглеждаше пуста. Наведе глава и сърцето му затуптя лудо от някакъв страх.

Усети топлия ѝ дъх, преди устните им да се докоснат, после почувства вкуса ѝ и я прегърна, сякаш на света нямаше нищо по-естествено, сякаш двамата бяха създадени един за друг.

— Нямаш представа колко често мисля за това — измърмори Гай.

Тя го погледна в очите и разбра, че има дар, който може да му даде и който иска да му даде.

— Ела в стаята ми — прошепна тя и го хвана за ръка.

Сякаш в сън той я последва през градината.

Карола — гледаше ги как се отдалечават — промърмори:

— Най-накрая, отдавна беше време.

Отначало Гай се притесняваше, че няма да се справи добре или още по-зле — че ще е твърде бърз, но Александрия направляваше движенията му и ръцете ѝ вливаха хладина в кожата му. Тя извади малко шишенце ароматно масло и той я загледа как напръсква няколко капки на дланите си. Богатият аромат изпълни дробовете му, когато тя седна върху него и почна да втрива маслото в гърдите му и по-ниско, което го накара да изпъшка. Той отърка ръце в мазната си кожа и посегна към гърдите ѝ — спомняше си първия път, когато бе видял меката им издугина в двора на имението, толкова отдавна. Нежно притисна уста към едната, после към другата, вкусваше кожата ѝ, движеше устни по хлъзгавите зърна. Тя леко отвори уста, очите ѝ се притвориха. После се наведе, за да го целуне, и разпуснатата ѝ коса покри двамата.

Любиха се бързо, нетърпеливо и после втори път, игриво и възторжено. Стаята ѝ беше тъмна, нямаше свещи, но очите ѝ блестяха, ръцете и краката ѝ бяха като позлатени, докато се движеше под него.

Гай се събуди преди зазоряване и я усети как го гледа.

— Беше ми за пръв път — каза той тихо. Нещо му подсказваше, че не бива да пита, но трябваше да знае. — А на тебе беше ли ти за пръв път?

Александрия се усмихна, но усмивката ѝ беше тъжна.

— Искан ми се да беше. Наистина ми се иска.

— Ти... с Марк ли?

Очите ѝ леко се разшириха. Толкова невинен ли беше наистина, че не виждаше обидата?

— О, бих го направила, разбира се — отвърна тя, — но той не поиска.

— Извинявай — каза той и се изчерви. — Не исках да кажа, че...

— А той казал ли е, че сме го правили? — попита Александрия.

Лицето на Гай не трепна.

— Да. Всъщност дори се хвалеше.

— Ще му забия една кама в окото следващия път като го видя! — избухна Александрия и почна да се облича.

Гай кимна сериозно. Помъчи се да не се усмихне при мисълта как Марк се връща, без да подозира нищо.

Облякоха се набързо. Никой от двамата не искаше клюкарите да видят, че племенникът на Марий е в стаята на робинята. Тя излезе заедно с него и седнаха в градината, обявявана от топлия нощен ветрец, който подухваше безшумно.

— Кога ще те видя пак? — тихо попита Гай.

Тя отмести поглед и той помисли, че няма да му отговори. В сърцето му се надигна страх.

— Гай... тази нощ беше чудесна. Но ти ще се ожениш за някоя римлянка. Нима не знаеш, че не съм римлянка? Майка ми е от Картаген, взели я като дете и я направили робиня, а после проститутка. Родила ме е много късно. Не е трябвало. След това здравето ѝ така и не се възвърна.

— Обичам те — каза Гай. Знаеше, че е вярно, поне в този момент; надяваше се, че е достатъчно.

Искаше да ѝ даде нещо, което да ѝ покаже, че тя е нещо повече, отколкото една нощ, прекарана в удоволствия.

Александрия леко поклати глава.

— Ако ме обичаш, остави ме тук, в дома на Марий. Мога да правя украшения и един ден ще направя достатъчно, за да се откупя. Мога да съм щастлива тук, както не бих могла, ако позволя да ме обичаш. Ти ще станеш войник, ще заминеш някъде далеч и аз ще виждам съпругата ти и децата ти и ще съм принудена да ги поздравявам на улицата. Не ме прави твоя курва, Гай. Виждала съм този живот и не го искам. Не ме карай да съжалявам за снощи. Не искам да съжалявам за нещо толкова хубаво.

— Мога да те освободя — прошепна той, разкъсван от болка.

Разговорът им му се струваше безсмислен.

Очите ѝ блеснаха в бързо овладян гняв.

— Не, не можеш. Разбира се, би могъл да отнемеш гордостта ми и да подпишеш свободата ми според римските закони. Но ще съм я спечелила в леглото ти. Аз съм свободна, Гай. Сега го разбирам. За да бъда свободен гражданин според закона, трябва да работя почтено, за да се откупя. После ще стана господарка на себе си. Днес срещнах един човек, който каза, че е почтен и горд. У мен има почтеност и гордост, Гай, и не искам да ги загубя. Няма да те забравя. Ела да ме видиш след двадесет години и ще ти подаря златен нагръдник, направен с любов.

— Непременно — каза той.

Наведе се и я целуна по бузата, после стана и излезе от ароматните градини. Заброди по улиците на града и вървя, докато не се изгуби и не се умори. Усещаше единствено вцепенение.

Луната се беше издигнала високо. Марий се намръщи на центуриона.

— Заповедите ми бяха ясни. Защо не си ги изпълнил?

— Ами... предположих, че има някаква грешка — заекна той.

Лицето му преbledня. Знаеше последиците. Войниците не пращаха пратеници да задават въпроси относно заповедите, а се подчиняваха. Но това, което го караха да направи, беше истинска лудост.

— Беше ти заповядано да измислиш тактика срещу римски легион. И по-специално да намериш начин да унищожиш голямата му маневреност извън вратите. Какво точно не разбра?

Гласът на Марий беше сърдит и мъжът преbledня още повече — виждаше как се сбoguва с пенсията и ранга си.

— Аз... никой не очаква Сула да нападне Рим. Никой не е нападал града.

Марий го прекъсна:

— Уволнен си. Изпрати ми Октавий — твоя заместник. Той ще заеме мястото ти.

Мъжът като че ли рухна. Беше над четиридесетгодишен и никога нямаше да види повишение.

— Господарю, ако дойдат, искам да съм в първите редици, за да ги посрещна.

— За да изкупиш вината си ли?

Мъжът кимна нещастно.

— Добре. Ти ще ги срещнеш пръв. Защото те ще дойдат, и то не като агнета, а като вълци.

Марий загледа как съкрушеният мъж се отдалечава и поклати глава. Толкова хора не можеха да повярват, че Сула ще се обърне срещу любимия им град. Но за Марий това беше абсолютно сигурно. Известията, които получаваше всеки ден, съобщаваха, че Сула най-накрая е пречупил гръбнака на вражеските армии, командвани от Митридат, и е опожарил по-голямата част от Гърция.

Беше минала една година и той щеше да се върне като герой, като победител. Хората щяха да му дадат всичко. При такава силна позиция нямаше шанс да остави легиона си в полето или в някой друг град, да дойде кротко заедно с приятелчетата си и да заеме мястото си в сената. На това залагаше Марий. Макар че у този мъж нямаше нищо друго, на което да се възхищава, Сула беше добър пълководец и Марий още отначало знаеше, че ще победи и ще се върне.

— Градът сега е мой — измърмори той и хвърли поглед към войниците, които строяха укрепления при тежките порти, за да има къде да се настанят стрелците с лъкове.

Зачуди се къде ли е племенникът му и разсеяно си помисли колко рядко го вижда последните седмици. Уморено потърка чело.

Не беше спал както трябва почти цяла година, докато изграждаше снабдяването, вървяваше хората си и планираше предстоящата обсада. Рим беше възстановен като укрепен град, нямаше нито едно слабо място в нито една от стените. Щеше да издържи, помисли той, и Сула щеше да се пречупи пред портите му.

Внимателно беше подбирал центурионите си и сега, когато загуби един от тях, много се ядоса. Всеки от тях беше получил повишението си заради своята гъвкавост, способността си

да реагира на нови ситуации, да бъде готов за момента, когато най-големият град на света щеше да посрещне собствените си деца в бой... и да ги унищожи.

Гай беше пиян. Стоеше на ръба на терасата с пълна чаша вино и се мъчеше да фокусира погледа си. Един фонтан плискаше струите си долу в градината и той реши да отиде да си натопи главата в него.

Върна се вътре — при оглушителната музика, смеха и пиянските подвиквания. Минаваше полунощ и никой не беше останал трезвен. По стените висяха лампи с мигащи пламъчета и хвърляха интимна светлина върху пируващите. Робите пълнеха чашите с вино веднага щом се изпразваха — правеха го вече от часове. Една жена мина покрай Гай и обви ръка около раменете му — олюляваше се и го бутна и той разля червено вино по белоснежния мраморен под. Гърдите ѝ бяха разголени. Тя ги закри с другата си ръка, докато притискаше устни към неговите.

Той се откъсна, за да си поеме въздух, тя взе чашата му и я допи. Хвърли я през рамо, посегна надолу в гънките на тогата му и го замилва умело. Той отново я целуна и тръгна замаяно назад, като почти влачеше жената. Гърбът му опря в една хладна колона близо до терасата.

Тълпата беше изпаднала в безпаметност. Мнозина бяха разсъблечени и по залетия с вино под се въргаляха двойки. Домакинът беше докарал много робини и колкото повече се опияняваха гостите, толкова по-разпуснати ставаха, и в този късен час и последните бяха готови да приемат всичко, което им се предложи.

Гай изстена от удоволствие и даде знак на един минаващ наблизко роб да му подаде вино. Няколко капки капнаха на голите му гърди и той загледа как течността се спуска надолу към устата на жената.

Музиката и смехът се гърчеха около него. Въздухът беше горещ и влажен от парата в басейна. Гай изпи виното и хвърли чашата навън в тъмнината, но не я чу да тупва в градината. Петото му празненство за две седмици — мислеше, че вече е много уморен, за да продължава, но Дираций се славеше с умението си да устройва празненства. Другите четири бяха изтощителни и той разбра, че това ще го довърши. Умът му като че ли се носеше отделно от него, като наблюдател на гърчещите се тела наоколо му. Всъщност Дираций беше прав, че празненствата ще му помогнат да забрави, но след толкова много месеци всеки миг с Александрия все още изникваше ясно в паметта му. Сега разбираше какво е загубил — чувството на удивление и радост.

Затвори очи; надяваше се, че краката му ще го удържат изправен, докато стигне до кулминацията.

Митридат коленичи и изплю кръв върху брадата си; главата му беше наведена. Беше едър и здрав мъж, убил много войници в битката сутринта, и дори сега, след като му бяха вързали ръцете и му бяха отнели оръжието, римските legioneri го гледаха предпазливо. Той им се изсмя, но смехът му беше горчив. Наоколо лежаха стотици мъже, негови приятели и последователи, воня на кръв и изкормени вътрешности висеше във въздуха. Жена му и дъщерите му бяха извлечени от палатката и заклани от войници със студени очи. Военачалниците му бяха избити и телата им бяха набодени на копия. Денят беше ужасен — беше настъпил краят.

Умът му заброди назад през месеците и той вкуси отново радостта на въстанието,

гордостта, когато силните гърци се стичаха под знамената му от всички градове, отново обединени пред лицето на общия враг. Всичко беше изглеждало възможно до един момент, но сега в устата си имаше вкус на пепел. Спомни си как падна първата крепост, неверието и срама в очите на римския префект, докато я гледаше как гори.

„Погледни пламъците — беше му прошепнал Митридат. — В това ще се превърне и Рим“. Римлянинът беше понечил да отговори, но Митридат го беше накарал да замълчи — прекара острието на камата си през гърлото му сред радостните възгласи на своите войници.

Сега той беше единственият останал от всички приятели, които се бяха осмелили да отхвърлят игото на римляните.

— Бях свободен — измърмори той, но думите не можеха да го убедят, както някога.

Засвириха тръби и се чу конски тропот — приближаваше се. Митридат вдигна треперещата си глава, дългата му коса падаше над очите. Легионерите около него застанаха мирно и той разбра кой идва. Едното му око беше пълно с кръв, но другото видя как една златна фигура слиза от жребеца и подава юздите на някого. Безупречно бялата тога изглеждаше не на място в това поле на смъртта. Как беше възможно някой на този свят да не е докоснат от нещастieto на подобен сив следобед?

Роби простираха килими в калта, за да направят път към коленичилиия цар. Митридат се изправи. Нямаше да го видят пречупен и умоляващ, не и когато дъщерите му лежах тук, застинали в спокойна неподвижност.

Корнелий Сула се приближи към него и го загледа. Сякаш по даден от боговете знак слънцето избра този момент, за да излезе иззад облаците, и тъмнорусата му коса блесна, когато той извади искрящ сребърен меч от простата си ножница.

— Създаде ми много неприятности, твое величество — тихо каза Сула.

Митридат присви очи.

— Постарах се — отвърна той мрачно и втренчи в мъжа единственото си око, с което виждаше.

— Но всичко свърши. Армията ти е победена. Въстанието е смазано.

Митридат сви рамене. Защо трябваше да се подчертава очевидното?

Сула продължи:

— Аз нямам пръст в убийството на жена ти и дъщерите ти. Войниците, които го извършиха, бяха екзекутирани по моя заповед. Аз не воювам с жени и деца и съжалявам, че са ти ги отнели.

Митридат тръсна глава, сякаш да я прочисти от думите и внезапното проблясване на спомена. Беше чул как любимата му Ливия го викаше, но около него имаше легионери, които искаха да го пленят. Беше забил камата си в гърлото на един, беше оставил меча си в ребрата на друг. И беше пречупил врата на трети, но когато се забави, за да вземе падналия меч, другите го проснаха в безсъзнание и той се свести овързан и пребит.

Вгледа се в Сула; търсеше подигравка в очите му. Но видя само строгост и му повярва. Отмести поглед. Дали този мъж очакваше от цар Митридат да се засмее и да каже, че всичко е забравено? Войниците бяха римляни и този тук беше техният господар. Кой ловец не носи отговорност за кучетата си?

— Ето меча ми — каза Сула и протегна оръжието към него. — Закълни се в твоите богове, че докато съм жив, няма да се вдигнеш срещу Рим, и ще те оставя да живееш.

Митридат погледна сребърния меч и се опита да прикрие изненадата си. Беше приел факта, че ще умре, но изведнъж да му предложат живота беше все едно да се човъркат скрити

рани. Време беше да погребете жена си.

— Защо? — изсумтя той през засъхващата кръв около устата си.

— Защото вярвам, че си човек, който държи на думата си. Стига толкова смърт за днес.

Митридат кимна мълчаливо и Сула посегна да пререже въжетата с блестящо чистото острие. Царят усети как войниците, застанали наблизко, се напрягат, когато видяха врага отново свободен, но не им обърна внимание, протегна се и стисна острието с дясната си ръка. Металът беше студен.

— Кълна се.

— Имаш синове. Какво ще кажеш за тях?

Митридат погледна римския пълководец и се запита какво поточно знае. Синовете му бяха на изток и събираха подкрепления за баща си. Щяха да се върнат с хора, боеприпаси и нова причина за отмъщение.

— Те не са тук. Не мога да отговарям заради синовете си.

Сула лекичко помръдна меча, който Митридат още не беше пуснал.

— Но можеш да ги предупредиш. Ако се върнат и подтикнат Гърция към въстание, докато съм жив, ще дойда пак и ще им причиня такава скръб, каквата не са познавали.

Митридат кимна и ръката му пусна острието. Сула прибра меча в ножницата, обърна се и тръгна към коня си, без да поглежда назад.

Всички римляни бавно тръгнаха след него и оставиха Митридат сам, коленичил, обкръжен от смъртта. Той полека се изправи и примижа от болките в многобройните рани. Загледа смаяно как римляните вдигат лагера и изчезват на запад, към морето.

Първите няколко левги Сула мълча. Приятелите му се споглеждаха, но никой не се осмели наруши мрачното мълчание. Най-накрая Падак — хубав млад мъж от Северна Италия — протегна ръка и докосна рамото на Сула. Пълководецът дръпна юздите и го погледна въпросително.

— Защо го остави жив? — попита Падак. — Няма ли отново да се вдигне срещу нас през пролетта?

Сула сви рамене.

— Би могъл, но ако го направи, поне знам, че мога да го победя. Наследникът му може да не прави толкова грешки. Бих могъл да прекарам още половин година, изстребвайки един по един последователите му, които са останали в малките планински лагери, но няма какво да спечелим освен тяхната омраза. Не, истинският враг, истинската битка... — Замълча и погледна към западния хоризонт, сякаш можеше да види вратите на Рим. — Истинската битка предстои — тук пропиляхме вече много време. Сега продължаваме напред. Ще съберем легиона на брега и ще се приготвим за връщане у дома.

Гай се подпря на каменния перваз на прозореца и загледа как слънцето изгрява над града. Чу Корнелия да се размърдва на дългото легло зад него, усмихна се и се обърна да я погледне. Тя още спеше и дългата ѝ златиста коса се спускаше по лицето и раменете.

За миг мислите му се върнаха към Александрия, но не усети болка. Трудно му беше първите месеци, дори с приятели като Дираций, които го разсейваха. Сега можеше да хвърли поглед назад и да се намръщи на мисълта колко е бил наивен и тромав. Но имаше и тъга. Никога вече нямаше да бъде онова невинно момче.

Беше се срещнал с Метела и беше подписал документ, който предаваше собствеността над Александрия на дома на Марий; знаеше, че може да вярва на вуйна си и че тя ще е добра с нея. Беше оставил и пари, за да ѝ бъдат дадени в деня, когато откупи свободата си. Тя щеше да разбере това, когато станеше свободна. Малък подарък в сравнение с онова, което му беше дала тя.

Гай се усмихна, като усети, че пак се възбужда, но знаеше, че трябва да си тръгне, преди къщата да се е събудила. Бащата на Корнелия — Цина, беше влиятелен политик, от онези, които Марий ласкаеше и се опитваше да държи под контрол. Не беше мъж, комуто може да се противоречи. Ако го откриеха в спалнята на любимата му дъщеря, това би означавало смърт, дори за племенника на Марий.

Той я погледна отново, въздъхна и почна да се облича. Струваше си да поеме този риск. Три години по-голяма от него, Корнелия беше още девствена, което го изненада. Беше само негова и това му даваше тихо удовлетворение и малко от предишната радост.

Бяха се срещнали на официално събиране на семействата на сенаторите в чест на новородените близнаци на един от тях. Тържественото събитие беше през деня и в държането на гостите нямаше нищо, което да се сравни с разпуснатото поведение, характерно за пиршествата у Дираций, затова отначало на Гай му доскуча от безкрайните поздравления и речи. После в един тих момент тя беше дошла при него и беше променила всичко. Носеше роба от тъмно злато, почти кафяво, с обеци и нагръдник от същия богат метал. Пожела я още щом я видя и я хареса веднага. Беше интелигентна и самоуверена и го искаше. Това го замайваше. Беше се промъкнал при нея по покривите, чак до прозореца на спалнята ѝ, и сега я гледаше как спи с разрошена коса. Въздъхна.

Сула го нямаше в града вече цяла година, въстанието на гърците ставаше все по-ожесточено и на Гай му беше лесно да забрави, че все някой ден трябва да се плаща. Марий обаче още от първия ден работеше за момента, когато щеше да види знамената на Сула на хоризонта. От месеци градът не преставаше да жужи от оживление и ужас. Повечето жители бяха останали, но доста търговци със семействата си бяха напуснали града, което показваше, че не всички римляни споделят увереността на Марий относно изхода от сблъсъка. На всяка улица имаше затворени магазини и сенатът критикуваше много от вземаните решения, от което Марий се вбесяваше, когато се прибереше — обикновено много след полунощ. Гай не споделяше това напрежение, защото удоволствията на града го разсейваха.

Докато пристягаше тогата си, погледна отново Корнелия и видя как очите ѝ се отварят. Приблужи се до нея и я целуна по устните; усети прилив на копнеж. Сложи ръка на гърдите ѝ и я усети как трепва.

— Ще дойдеш ли пак, Гай?

— Ще дойда — каза той и се усмихна; и за своя изненада разбра, че го казва съвсем сериозно.

— Добрият пълководец е готов за всичко — каза Марий и подаде документите на Гай. — Това са менителници. Струват колкото злато в твоите ръце, можеш да ги обмениш в градската съкровищница. Не очаквам да ми ги връщаш, те са ти подарък.

Гай погледна написаните цифри и се помъчи да не се усмихне. Сумата беше голяма, но едва ли би могла да покрие дълговете, направени у лихварите. Марий не можеше да наблюдава отблизо племенника си, докато се подготвяше за връщането на Сула, и Гай си беше открил кредит още през първия месец след Александрия: харчеше парите за жени, вино и скулптури, за да увеличи влиянието си в този град, който уважаваше само златото и властта. С взетото назаем богатство Гай беше излязъл на сцената на обществото като млад светски лъв. Дори онези, които не вярваха на вуйчо му, знаеха, че трябва да се съобразяват с младежа, и той никога нямаше проблем, дори да поискаше по-голяма сума, защото богатите направо се бореха за възможността да предложат парична помощ на племенника на Марий.

Марий явно схвана разочарованието му и го изтълкува като безпокойство за бъдещето.

— Смятам, че ще победи, но само глупак не би предвидил и катастрофа, когато става дума за Сула. Ако нещата не се развият така, както съм ги замислил, изтегли парите и напусни града. Включил съм условие да ти осигурят койка в кораб на някой легион, за да отидеш на някое отдалечено място. В документите те представям като член на моя дом. Ще можеш да се присъединиш към който искаш легион и до няколко години да си създадеш име.

— А ако победиш Сула, както очакваш?

— Тогава ще продължиш да напредваш в Рим. Ще ти осигуря пост, който дава доживотно членство в сената. Тези постове са ревниво пазени, но няма да е невъзможно. Ще ни струва цяло състояние, но пък ти наистина си един от избраните. Кой знае какво ти готви бъдещето.

Гай се усмихна, вдъхновен от ентусиазма на вуйчо си. Щеше да използва тези пари, за да плати най-големите си дългове. Разбира се, другата седмица имаше разпродажби на коне — разправяха, че арабски владетели били пратили нови бойни коне, огромни жребци, които можели да бъдат направлявани с най-леко докосване. Щяха да струват цяло състояние, почти толкова, каквото той държеше в ръката си. Той пхна документите в тогата си. Беше сигурен, че лихварите ще го изчакат.

В студената нощ пред градската къща на Марий Гай претегляше възможностите си за през часовете преди зазоряване. Както обикновено, притъмнелият град беше оживен, а на него не му се спеше.

Търговци и каруцари се караха, отекваше звън на чукове, някой в съседната къща се смееше. Градът кипеше от живот по такъв начин, какъвто имението никога не би могло да постигне. Гай го обичаше.

Можеше да отиде и да послуша ораторите на форума, който бе осветен от факли, може би щеше да се присъедини към безкрайните дебати с други млади благородници, докато сенатът не ги накара да се разотидат. А можеше и да отиде в дома на Диращий и да задоволи другите си апетити. По-добре беше да не ходи там по тъмните улици, помисли той, спомнил си предупрежденията на Марий за опасностите, които дебнат в неосветените улички, за негодниците, винаги готови да убият или да откраднат. Градът беше опасен през нощта, лесно беше да се загубиш в лабиринта от безименни криви улици. Само една погрешна

стъпка можеше да те заведе на място, където няма къде да стъпиш от човешки изпражнения и огромни локви урина, макар че мирисът беше достатъчно предупреждение.

Само преди месец той би събрал другари за някоя дива нощ, но в мислите му все често изникваше лицето на една жена. Копнежът му към нея като че ли се разпалваше от връзката им, вместо да угасне. Корнелия щеше да мисли за него в имението на баща си. Той пак щеше да отиде при нея, да се изкатери по външната стена, да се вмъкне в покоите ѝ покрай стражите на баща ѝ.

Усмихна се, като си спомни внезапния пристъп на страх, когато се подхлъзна при последното си изкачване, увиснал високо над камъните на улицата. Познаваше всяка педя от стената, но една грешка би му коствала счупени крака, че и нещо повече.

— Рискът си струва, моето момиче — прошепна той и тръгна по неосветените градски улици.

Домът на Цина започна да се събужда за работния ден толкова рано, колкото и всички други в Рим: робите започнаха да топят вода, да напалват фурните, да метат, да чистят и да приготвят дрехите на членовете на семейството. Още преди слънцето да изгрее, една робиня влезе в стаята на Корнелия, за да прибере дрехите за пране. Мислите ѝ бяха заети с хилядите неща, които трябваше да свърши преди закуска, и отначало не забеляза нищо. После очите ѝ се впериха в един мускулест крак, който висеше от леглото, и тя замръзна. Гледаше невярващо спящата прегърната двойка.

След един нерешителен миг очите ѝ светнаха гневно, тя си пое дълбоко дъх и наруши тишината с диви викове. Гай скочи гол от леглото и се търкулна на пода. Веднага разбра какво става, но не започна да се проклина. Грабна тогата и меча си и се метна към прозореца. Робинята изтича към вратата, без да престава да пищи, а Корнелия завика гневно след нея. Отекнаха решителни стъпки и бавачката Клавдия влезе в стаята. Беше разярена. Вдигна ръка, зашлеви здравата робинята и пресече виковете ѝ.

— Бързо изчезвай, момче — изсъска Клавдия, докато робинята скимтеше на пода. — Дано тази ваша история си струва цялата разпрания, която ще последва!

Гай кимна, но се върна при Корнелия.

— Ако не се махна, ще ме убият. Кажете им кой съм, кажете им, че си моя и че ще се оженя за тебе. Кажете им, че ако някой ти направи нещо, ще го убия.

Корнелия не отговори, само се надигна и го целуна. Той се засмя.

— Богове, пусни ме! Много хубава сутрин за малко преследване!

Тя го загледа развеселено как изчезва през прозореца, после се опита да си придаде спокоен вид.

Стражите на баща ѝ влязоха, водени от един намусен капитан, който ѝ кимна, отиде до прозореца и надникна навън.

— Бързо! — извика на войниците. — Ще тръгна по покрива след него, а вие го пресрещнете долу. Ще му одера кожата. Хиляди извинения, господарке — добави, докато излизаше от стаята на Корнелия.

Тя едва се сдържа да не се разсмее.

Гай се подхлъзна на покрива и одра колената и лактите си — жертваше сигурността заради бързината. Чу как капитанът вика подире му, но не се обърна. Не можеше да се задържи, можеше само да забави скоростта на падането си, докато се хлъзгаше към края на покрива и към улицата долу. Изруга, като се сети, че сандалите му са останали в стаята. Пусна тогата, но задържа меча — той със сигурност беше по-ценен, а можеше и да е полезен. Успя да се вкопчи в ръба на покрива и запълзя покрай него — не искаше да рискува да се изправи, ако отдолу го чакаха стрелци. Мъж с богатството на Цина можеше да има цяла армия в имението си, както имаше Марий.

Знаеше, че пухтящият и ругаещ капитан зад него не го вижда, и се огледа отчаяно. Как да излезе от затруднението? Трябваше да слезе от покрива. Ако останеше тук, щяха да го хванат и щяха или да го хвърлят надолу с главата, или да го замъкнат при Цина, за да го накаже. Разгневен от постъпката му, Цина щеше да е глух към молбите и щеше да го осъди на смърт по обвинение в изнасилване. Всъщност дори нямаше нужда да повдига обвинение — просто

щеше да повика някой ликтор да езекутира Гай на място. Ако решеше, можеше да накара и да удушат дъщеря му Корнелия, за да спаси честта на дома си — но пък Гай знаеше, че старецът държи на нея, и се надяваше, че тя няма да пострада от гнева на стария Цина.

Чу отдолу викове — домашните стражи блокираха всички изходи. Стърженето на подковани с желязо сандали по керемидите зад него все повече се приближаваше. Той си пое дълбоко дъх и побягна. Капитанът извика, но Гай не можеше да погледне назад — щеше да се подхлъзне и да падне. Най-близкият покрив беше твърде далече, за да прескочи на него; единственото укритие наблизо беше една звънарна с малко прозорче.

Гай се вмъкна в него. Помещението беше малко, със стъпала, които водеха надолу към къщата. Помисли да хукне надолу, но в ума му изникна друг план и той спря и зачака капитанът да стигне до прозорчето.

След миг той надникна през него и лицето му грейна, като видя младежа, хванат в клопка. После се помрачи от мисълта, че може да го убие, докато се вмъква в звънарната. Гай му кимна и се дръпна, за да му позволи да влезе. Капитанът се ухили злокобно, още задъхан от тичането, вмъкна се в звънарната, извади меча си и каза:

— Трябваше да ме убиеш, докато можеше.

— Щеше да паднеш от покрива, а на мене ми трябват дрехите ти, особено сандалите — отвърна спокойно Гай и вдигна меча си, без да се притеснява, че е гол.

— Ще ми кажеш ли името си, преди да те убия? За да го съобщя на господаря си — каза капитанът и зае нападателна стойка.

— Ще ми дадеш ли дрехите си? Тази сутрин е прекалено хубава и не ми се ще да те убивам — възрази с усмивка Гай.

Капитанът понечи да отговори, но Гай го нападна. Капитанът обаче с лекота отби меча му — явно беше очаквал подобен удар, а и беше добър боец. Гай бързо разбра, че има пред себе си опитен противник, и започна да следи внимателно всяко негово движение. Пространството беше твърде малко, стълбището се намиреше между двамата и всеки момент някой можеше да падне по стълбите.

Всеки търсеше слабото място на противника. Капитанът се учуди на уменията на младежа. Беше купил мястото си в гвардията на Цина, след като беше спечелил градския турнир по бой с мечове, и знаеше, че е по-добър от почти всички, но сега атаките му неизменно биваха отбивани с бързина и прецизност. Той обаче не се разтревожи. В най-лошия случай можеше да изчака в отбрана, докато дойде помощ: скоро стражите щяха да претърсят и звънарната. Тази увереност явно се изписа на лицето му, защото Гай, вече преценил силите на противника си, проби защитата му и го прободде в рамото.

Капитанът изсумтя и нападна, но Гай отби удара му, заби меча си в кожата му на гръдник, отгласна го към стената и след това със съкрушителен удар по пръстите изби меча му, който издрънча надолу по стълбите. Обезоръжен, капитанът погледна Гай в очите и зачака удара, който щеше да го довърши.

Гай обаче извъртя меча си в последната секунда, удари го по слепоочието с плоската страна и капитанът се строполи безчувствен на пода. Отдолу вече се чуваха викове и Гай започна да съблича дрехите му с трескави пръсти.

„Винаги си имай план“, го беше посъветвал някога Рений, но освен да вземе дрехите на мъжа, нямаше време да измисли останалата част от плана си за бягство. Облече се може би след цяла вечност, както му се стори. Капитанът взе да се размърдва и Гай отново го удари — този път с дръжката на меча, и кимна одобрително, когато той се отпусна. Надяваше се да не

го е убил — човекът просто си вършеше работата. Пое си дълбоко дъх. По стълбите или през прозореца? Спря само за секунда, пхна меча си в ножницата на капитана, която вече беше препасал, и се спусна по стълбите в къщата.

Като чу вестта от задъхания пратеник, Марий стисна юмруци и попита колкото можеше по-спокойно:

— На колко дни път са зад вас?

— Ако вървят с боен марш, може би три или четири. Бързах, колкото можах, сменях конете, но повечето от хората на Сула вече бяха пристигнали. Изчаках да се уверя, че това е основният корпус, а не само авангардът.

— Добре си направил. Видя ли самия Сула?

— Видях го, но отдалече. Като че ли целият му легион се връща в Рим.

Марий му подхвърли една златна монета и той я хвана във въздуха. После военачалникът се изправи.

— Значи трябва да го посрещнем. Събуди другите разузнавачи. Ще ти приготвя приветствени послания, които да занесеш на Сула.

— Ама... — почна пратеникът изненадано.

— Не задавай въпроси. Нима той не е героят победител, който се връща при нас? Ела пак тук след един час да ти дам писмата.

Без да каже нито дума, мъжът се поклони и излезе.

Капитанът излезе гол от звънарната, стиснал главата си с ръце. От натрапника нямаше и следа, въпреки щателното претърсване, което трая цяла сутрин. Един от войниците си спомни, че мъж, облечен като капитана, влязъл да провери страничната уличка, но не помнеше повече подробности, за да даде добро описание. Към пладне търсенето спря — и пак тогава новините за завръщането на Сула се пръснаха по улиците на Рим. След час един от стражите в къщата забеляза малък увит пакет, подпрян на портата, и го отвори: намери вътре униформата на капитана, ножницата и сандалите. Когато му ги занесоха, капитанът изруга.

Гай беше извикан да се яви пред Марий още същия следобед и се беше приготвил да се защитава. Но Марий като че ли не беше чул нищо за скандала и само му даде знак да седне при центурионите му.

— Без съмнение вече сте чули, че Сула е пристигнал с легиона си и е само на три или четири дни път от града.

Всички кимнаха. Само Гай трябваше да се помъчи да прикрие изненадата си.

— Минаха година и четири месеца от деня, когато Сула тръгна за Гърция. Имах достатъчно време да му подготвя подходящо посрещане.

Някои от мъжете се изкикотиха и Марий се усмихна мрачно.

— Начинанието не е лесно. Вие сте мъже, на които вярвам, и нищо от казаното тук не бива да излезе от тази стая. Не разисквайте тези неща със съпругите или любовниците си и дори с най-верните си приятели. Не се съмнявам, че Сула е оставил в града шпиони, които да наблюдават всеки мой ход. Сигурно знае за нашите приготовления и ще дойде напълно подготвен за това, че Рим се е приготвил за гражданска война.

Думите, които най-последно бяха изречени съвсем открито, смразиха сърцата на всички.

— Не мога да разкрия целия си план дори сега, мога да ви кажа само едно нещо. Ако

Сула стигне до града жив, а може и да не стане така, ще посрещнем легиона му като нападаш враг и ще ги унищожим пред портите. Имаме запаси от зърно, месо и сол, които ще ни стигнат за много месеци. В момента излизането и влизането в Рим е спряло. Градът се приготвя за схватката.

— А ако той остави легиона си да лагерува и дойде да настоява за правото си на триумф? — попита един мъж, когото Гай не познаваше. — Ще рискуваш ли гнева на сената, за да се обявиш за диктатор?

Марий мълча дълго, после вдигна глава и заговори тихо, почти шепнешком.

— Ако Сула дойде сам, ще наредя да го убият. Сенаторите няма да ме обявят за предател на държавата. Имам подкрепата им за всяко свое действие.

Поне това беше вярно: нямаше влиятелен човек, който би се осмелил да внесе в сената предложение, осъждащо Марий. Положението беше ясно.

— А сега ето заповедите за утре.

Корнелия изчака търпеливо баща ѝ да излее гнева си върху нея, без изобщо да се притесни.

— Не, татко. Няма да караш да го преследват. Той ще бъде мой съпруг и ти ще го приемеш в дома ни, когато дойде време.

Цина почервеня в нов прилив на ярост.

— Най-напред ще го видя да изгние! Влиза като крадец в къщата ми, а ти си седиш тук като парче мрамор и ми казваш, че ще го приема. Няма да стане! Първо ще видя трупа му да се търкаля в краката ми.

Корнелия въздъхна и зачака тирадата да свърши. Затвори ушите си за виковете и започна да брой цветята, които се виждаха от прозореца. Най-накрая усети промяна в тона и върна вниманието си към баща си, който я гледаше със съмнение.

— Обичам го, татко, и той ме обича. Съжалявам, че посрамахме къщата, но женитбата ще измие всичко, въпреки клюките. Ти ми каза, че мога да си избира за мъж, когото искам, нали?

— Бременна ли си?

— Доколкото знам, не съм. Няма да има никакви признаци, когато се оженим, но не искам никаква публичност.

Баща ѝ кимна. Изглеждаше внезапно остарял и смазан. Корнелия стана и сложи ръка на рамото му.

— Няма да съжаляваш.

Цина изсумтя със съмнение.

— Познавам ли тоя крадец на девическа невинност?

Корнелия се усмихна, облекчена от промяната в настроението му.

— Сигурна съм, че го познаваш. Той е племенникът на Марий — Гай Юлий Цезар.

Баща ѝ сви рамене и каза само:

— Чувал съм го.

Корнелий Сула отпиваше студено вино в сянката на палатката си и гледаше към лагера на легиона. Беше последната нощ, която щяха да прекарат далеч от любимия Рим. Леко потръпна от ветреца и може би от предчувствието за предстоящия конфликт. Беше ли подготвен за всички криволици на плановете на Марий, или старата лисица пак щеше да го изненада? На масата пред него лежаха послания с официални приветствия.

Падак пристигна и дръпна юздите на коня си. Животното се изправи на задните си крака и после се закова на място. Сула го изгледа усмихнато. Толкова млад и толкова красив мъж.

— Лагерът е обезопасен — извика Падак, докато влизаше.

Снаряжението му беше лъснато и блестяше, кожата беше мека и тъмна от масло. „Същински млад Херкулес — помисли Сула, докато отговаряше на поздрава му. — Лоялен до смърт като любимо куче“.

— Утре вечер ще влезем в града. Това е последната нощ, която прекарваме на открито като варвари — каза Сула, пренебрегнал реалността на меките легла и фините чаршафи в палатката си.

Сърцето му беше с неговите хора, но лишенията на легионерския живот никога не го бяха привличали особено.

— Ще споделиш ли плановете си, Корнелий? Всички искат да разберат как ще се справиш с Марий.

Падак малко прекаляваше с ентусиазма си и Сула вдигна предупредително ръка.

— Утре, приятелю. Утре е подходящият момент за приготовленията. Тази нощ ще се оттегля рано, след като пийна още малко вино.

— Ще ти трябва ли... компания? — попита тихо Падак.

— Не... Почакай. Прати ми една-две от най-красивите курви. Току-виж съм научил нещо ново.

Падак рязко въртна глава, сякаш го бяха ударили. После яхна коня и се отдалечи. Сула въздъхна и изля чашата си на черната земя. За трети път младежът му се предлагаше и това се превръщаше в проблем. Границата между обожанието и ината у младия Падак беше много тънка. По-добре беше да го прати в някой друг легион, преди да е създал неприятности, които да не могат да се пренебрегнат. Отново въздъхна, отметна кожената завеса и влезе в палатката. Робите бяха запалили лампите, подът беше покрит с килими. Ароматно масло гореше в малка купичка — онази рядка смес, която той обожаваше. Сула си пое дълбоко дъх и изведнъж долови някакво движение отдясно. Сனிши се и усети как въздухът помръдва, когато нещо прелетя над него. Отправи мощен ритник в тази посока, събори нападателя, стовари се с цялата си тежест върху гърдите му и хвана ръката, която държеше ножа. Усмихна се, докато гледаше как изражението му се променя от гняв и страх към изненада и отчаяние.

Сула не беше мекушав. Не харесваше глупавите римски изпитания на смелостта, където раните и белезите показваха колко е сръчен човек, но се упражняваше всеки ден и се биеше във всяка битка. Ръцете му бяха като от желязо и не му беше трудно да обърне острието така, че да сочи гърлото на мъжа.

— Колко ти плати Марий? — изсъска Сула.

— Нищо. Ще те убия за удоволствие.

— Любител, личи си по думите и делата! — продължи Сула и притисна ножа още по-близо до гръкляна му. — Стража! Елате при консула си!

След секунди мъжът беше обездвижен, а Сула стана и се изтупа от прахта.

Капитанът на гвардията дотича с няколко души. Беше блед, но успя да отдаде чест както трябва.

— Изглежда, някакъв наемен убиец се е вмъкнал в лагера и в палатката на един римски консул, без никой да го спре — каза тихо Сула, потопи ръце в купата с ароматизирана вода, която стоеше на дъбовата маса, и ги протегна, та един роб да ги изсуши.

Капитанът си пое дълбоко дъх.

— Мъчението ще ни даде имената на неговите господари. Лично ще ръководя разпита. Ще си подам оставката утре сутринта, с твое позволение.

Сула продължи, сякаш капитанът не беше казал нищо:

— Не ми харесва да ме нападат в собствената ми палатка.

Стана, взе камата, без да обръща внимание на отчаяните усилия на притежателя ѝ да се освободи от свъсените войници, които го държаха здраво, и я подаде на изнервения капитан.

— Ти ме остави незащитен. Вземи я. Върви в палатката си и си прережи гърлото. Ще пратя да ми донесат тялото ти след... два часа.

Мъжът кимна сковано и взе камата. Отново отдаде чест, обърна се и излезе от палатката.

Падак постави топлатата си длан върху ръката на Сула.

— Ранен ли си?

Сула раздражено се отърси от ръката му.

— Добре съм. Богове, та той беше сам. Марий явно има много ниско мнение за мене.

— Не знаем дали е бил сам. Ще сложа стражи около палатката ти тази нощ.

Сула поклати глава.

— Не. Нека Марий си мисли, че ме е изплашил. Ще задържа двете курви, които ти казах да ми доведеш, и ще направя така, че поне едната да е будна през нощта. Доведи ги и махни всички други. Мисля, че си спечелих правото на малко развлечение.

Падак отсечено отдаде чест, но Сула видя пълните му устни да се издуват недоволно, докато излизаше. Този младеж решително беше жив риск. Нямаше да се връща заедно с него в Рим. Някакъв инцидент, например падане от великолепия му жребец. Идеално.

Накрая Сула остана сам. Приседна на ниското легло и поглади меката покривка. Отвън се чу тихо женско покашляне и той се усмихна. Двете момичета, които влязоха, бяха чисти, стройни и богато облечени. И двете бяха красиви.

— Прекрасно — въздъхна Сула и потупа леглото до себе си.

Колкото и недостатъци да имаше, Падак притежаваше верен усет за красивите жени, което в тези обстоятелства беше пропиляна дарба.

Марий изгледа намръщено племенника си.

— Не поставям под въпрос решението ти да се жениш. Цина ще е ценен помощник в кариерата ти. И от политическа гледна точка също е добре да се ожениш за дъщеря му. Но се съмнявам дали си избрал най-добрия момент. Легионът на Сула всеки миг ще пристигне пред вратите на града, а ти искаш да тръгнеш да уреждам женитбата ти?

Един легионер дотича и се опита да отдаде чест с ръце, пълни с документи. Марий му махна да го спре.

— Ти разискваше известни планове с мене, в случай че нещата не тръгнат утре, нали? —

попита Гай тихо.

Марий кимна и се обърна към легионера:

— Изчакай навън. Ще те повикам, когато свърша.

Мъжът отново се опита да отдаде чест и излезе. Гай заговори отново:

— Ако нещата се обърнат зле за нас... и трябва да бягам от града, няма да оставя Корнелия, без да съм се оженил за нея.

— Тя не може да тръгне с тебе! — изфуча Марий.

— Не може, но не мога и да я оставя тук, без моето име да я защитава. Може да е бременна.

Никак не му се щеше да признае докъде бяха стигнали отношенията им. Това си беше нещо между тях двамата, но само Марий би могъл да подготви жертвоприношенията и жреците за краткото време, което им оставаше, затова се налагаше да го убеди.

— Разбирам. Баща й знае ли за... това, че сте близки?

Гай кимна.

— Значи имаме късмет, че не се е появил тука на вратата. Добре. Ще подготвя възможно най-кратката церемония. Утре призори?

Гай се усмихна, освободен от напрежението.

— Да, така ще стане — засмя се и Марий. — Богове, Сула още не се е показал на хоризонта и има много време, преди да се опита да ми отнеме Рим. А ти усилено си търсиш белята, както ми се струва. Утре вечер бързането ти може да изглежда смешно, когато понесем главата на Сула, набучена на копие, но както и да е. Върви. Купи подаръци и каквото друго трябва. Кажи да ми пратят сметките.

И потупа Гай по гърба.

— Мини покрай старицата, която прави униформи. Тя ще ти каже къде да намериш всичко за толкова кратко време. Хайде, бягай.

Гай се усмихна и излезе.

Марий веднага извика легионера, разстла скиците и картите на масата и затисна краищата им с оловни тежести. После каза:

— Добре, момче. Повикай центурионите. Искам да чуя всяка нова идея, колкото и да е странна. Какво съм пропуснал? Какво планира Сула?

— Може би си помислил за всичко, пълководецо.

— Никой не може да мисли за всичко; можем само да сме готови за всичко. — И Марий му махна, че може да си върви.

Кабера играеше на зарове с двама легионери. Беше погълнат от играта и Гай едва сдържа нетърпението си, докато старецът най-накрая не хвърли заровете и не изпляска от удоволствие със сбръчканите си ръце. Щом Кабера прибра печалбата си, Гай го вдигна и каза:

— Говорих с Марий. Ще уреди церемонията за утре рано сутринта. Трябва ми помощ, за да се приготвя.

Кабера го изглежда внимателно, напъха печалбата някъде в окъсаната си кафява роба и кимна на войниците. Единият от тях гледаше малко тъжно.

— Нямам търпение да се запозная с това момиче, което така ти е завъртяло главата. Сигурно е много хубава.

— Разбира се. Същинска млада богиня. Чудесни кафяви очи и златиста коса. Не можеш

да си я представиш.

— Прав си, не мога. Никога не съм бил млад. Родил съм се сбръчкан старец за изненада на майка ми — отговори съвсем сериозно Кабера и Гай се разсмя.

Беше опиянен от възбуда: заплашителната сянка на Сула беше избутана някъде назад в ума му.

— Марий ми позволи да харча колкото искам, но магазините затварят рано. Нямаме време. Хайде! — Гай задърпа Кабера за ръката и старият лечител се разсмя, радвайки се на ентузиазма му.

Вечерта се спускаше над града. Марий се раздели с центурионите и излезе да огледа още веднъж защитата на стената. Протегна се, докато вървеше, и гръбнакът му изпука — нали цял ден беше стоял наведен над плановете. Един предупредителен глас в ума му му напомняше колко е глупаво да върви из града по тъмно, но той отхвърли тази мисъл със свиване на раменете. Рим никога нямаше да го нарани. Той знаеше, че градът много обича своя верен син.

Сякаш в отговор на мислите си усети как освежителният топъл ветрец обявява лицето му и изсушава потта, която беше избила по него от задухата в казармите. След като се отървеше от Сула, щеше да се погрижи да построи по-големи казарми за римския легион. Около постройките имаше район с бордеи, който можеше да бъде разчистен със сенатска заповед. Видя го във въображението си, представи си как води там чужди вождове и им устройва развлечения в огромните зали. Приятни мечти. Вървеше по стихналите улици и само потракването на сандалите му нарушаваше тишината. Различи силуетите на хората си на фона на звездното небе още преди да стигне до тях. Някои стояха мирно, други вървяха по предписаните им маршрути. Веднага се виждаше, че са нащрек. Добри войници. Кой знае какво ги очакваше през следващото падане на нощта. Отново сви рамене. Беше доволен, че никой не го вижда в тъмното. Сула щеше да дойде и щеше да бъде посрещнат с оръжие. Нямаше защо да се тревожи. Марий си пое дълбоко дъх и забрави всички грижи. Усмихна се весело, когато първият от часовете го спря.

— Добро момче. Дръж копието здраво, то е много добро оръжие в силни ръце. Точно така. Реших да наобиколя тази част от стената. Не мога да чакам повече. А ти?

— И аз, господарю — сериозно каза часовият, — Можеш да минеш.

Марий го тупна по рамото.

— Добре. Но те няма да минат покрай тебе, нали?

— Няма, господарю.

Легионерът го загледа как се отдалечава и се усмихна. Старецът още жадуваше за предизвикателства и бой.

Марий изкачи стълбите към новата стена, която легионът му беше построил около старите порти на Рим. Беше солидна масивна конструкция от тежки припокриващи се блокове, с широка пътека отгоре, където една по-тясна стена защитаваше хората му от стрелците. Марий положи ръка на гладкия камък и се взря в нощта. Ако беше на мястото на Сула, по какъв начин щеше да нападне града?

Легионите на Сула имаха огромни обсадни машини, тежки арбалети, каменохвъргачки и катапулти. Марий беше използвал такива, знаеше какво могат и се страхуваше от тях. Знаеше, че освен с големи камъни, с които да срути стените, Сула може да зарежда машините с по-малки, които да се пръснат сред защитниците, а те нямаше да имат време да ги отбягнат.

Щеше да използва огън, да хвърля цели бурета петрол над стената, за да подпали вътрешните постройки. При достатъчен брой такива бурета защитниците на стената щяха да бъдат осветени отзад и щяха да станат лесни мишени за стрелците. Марий беше наредил да махнат дървените постройки близо до стените и хората му ги бяха разрушили бързо и експедитивно. Тези, които бяха останали, бяха добре снабдени с вода и опитни екипи, които да действат в случай на пожар. Това беше нова идея за Рим и трябваше да помисли повече над нея, след като битката свършеше. Всяко лято сериозни пожари унищожаваша къщите в града, прехвърляха се от една на друга, преди да бъдат спрени от някоя по-широка улица или подебела каменна стена. Подготвени хора с бурета вода можеха да...

Потърка очи с кокалчетата на пръстите си. Твърде много време бе прекарал в мислене и планиране. От седмици спеше само по два-три часа и изтощението се отразяваше върху жизнеността му.

Стената трябваше да бъде снабдена с подвижни стълби. Беше здрава, но римските легиони знаеха как да превземат крепости. Марий си заговори сам — знаеше, че стражите са твърде далече, за да го чуят.

— Те никога не са се били с римляни. Особено с римляни, които защитават града си. Това е истинското ми предимство. Познавам Сула, но и той ме познава. Те са подвижни, но ние имаме крепост и дух. В края на краищата не *моите хора* атакуват любимия ми Рим.

Ободрен от мислите си, Марий се качи на стената. Поговори с всички войници, като си спомни имената на някои и ги запита как върви напредването им в йерархията, как са близките им. У никой у тези, с които говори, не откри и намек за слабост. Бяха спокойни и уверени, готови да убиват в негово име.

Марий бе въодушевен от безусловната вяра на бойците в него. Щеше да е с тях. И те щяха да са с него. На връщане към казармите започна да си тананика една военна песничка. Беше му леко на сърцето.

Гай Юлий Цезар потисна тревожната слабост, която пърхаше в стомаха му, и се усмихна. С помощта на шивачката на Марий беше изпратил робини да купят каквото трябва и да организират нещата. Знаеше, че церемонията трябва да е проста, и се учуди, че толкова голям брой благородници са дошли в такава студена сутрин. Сенаторите бяха дошли със семействата си и робите си в храма на Юпитер. Отвсякъде получаваше приятелски погледи и усмивки, нежният аромат на цветята и горящите ароматни пръчици изпълваше въздуха. Марий и Метела стояха при входа на мраморния храм — Метела попиваше сълзите от очите си. Гай им кимна нервно — очакваше да пристигне невестата. Подръпваше ръкавите на сватбената си роба, изрязана ниско около врата, за да се вижда огромният аметист, висящ на златна верижка.

Искаше му се Марк да е тук. Добре щеше да му се отрази да има край себе си някой, който наистина го познава. Всички други бяха част от света, в който беше започнал да навлиза едва напоследък: Кабера, Марий, дори самата Корнелия. Изведнъж разбра, че за да накара всичко да изглежда действително, му трябва някой, който да може да го погледне в очите и да знае как е изминал целия този път дотук. Но Марк, този див авантюрист, беше някъде далеч в чуждестранни земи. Когато се върнеше, сватбата щеше да е спомен, който той не би могъл да сподели.

В храма беше прохладно и за момент Гай потръпна, дори му се стори, че настръхва. Беше в този храм с хора, които не го познаваха.

Ако баща му беше жив, можеше да поговори с него, докато всички чакаха Корнелия. Или поне щяха да се усмихнат един на друг или да си намигнат, в смисъл: „Виж какво постигнах“.

Усети, че в очите му напират сълзи, и вдигна очи към сводестия таван — не искаше да потекат по лицето му. Погребението на баща му беше край на спокойните моменти на майка му. Тубрук беше поклатил отрицателно глава, когато Гай го попита дали тя може да дойде. Старият гладиатор я обичаше много, също като всички останали. Може би винаги я беше обичал.

Гай се изкашля и върна мислите си към настоящия момент. Не беше говорил с Цина още откакто официално беше поискал ръката на Корнелия. Срещата не беше много приятна, макар че заради дъщеря си сенаторът не беше избухнал. Поне беше дал щедра зестра на Корнелия. Беше му предал документите за една голяма градска къща в богат римски квартал. С роби и стражи, също част от дарението, Гай усети как грижите се оттичат от него. Сега Корнелия щеше да е в безопасност, каквото и да се случеше. Той се намръщи. Щеше да се наложи да свикне с новото си име, да отхвърли старото заедно с другите притеснения на младостта. Юлий. Името на баща му. Звучеше добре, макар той да усещаше, че винаги ще е Гай за онези, които беше познавал като момче. Баща му не беше доживял да го види да приема неговото име на възрастен и това го натъжи. Запита се дали вижда отнякъде единствения си син — надяваше се да е така, искаше му се поне за миг да сподели с него гордостта и любовта си.

Обърна се и се усмихна едва-едва на Кабера, който го гледаше с кисело изражение: беше чорлав и сърдит, че са го събудили в такъв безбожен според него час. Той също беше облечен в нова кафява роба, за да почете тържествения случай, а за украса си беше забол една проста

калаена брошка с дебелобузеста луна, която стоеше гордо върху метала. Юлий позна, че е работа на Александрия, и се усмихна на Кабера, който в отговор енергично се почеса под мишницата. Но Юлий продължи да се усмихва и след няколко секунди лицето на стареца омекна.

Кабера не можеше да види ясно бъдещето. Винаги беше така, когато и той се окажеше част от нечия съдба. Старецът отново усети раздразнението, че може да предусеща пътеки, които почти никак не могат да повлияят на живота му, но дори и съмненията не можеха да му попречат да се радва на младежкото щастие, което се излъчваше като топла вълна от Юлий.

Във всяка сватба имаше нещо чудесно, дори в такава, толкова бързо уредена. Всички бяха щастливи и поне за момент бъдещите проблеми се забравяха или, най-малкото, се отлагаха.

Юлий чу стъпки по мрамора зад себе си и се обърна. Тубрук се приближаваше към олтара. Управителят на имението изглеждаше както обикновено — силен, загорял и здрав — и Юлий стисна ръката му — ръка като котва в този несигурен свят.

— Изглеждаш малко отнесен. Как си? — попита Тубрук.

— Нервен. Горд. Учудвам се, че са се събрали толкова хора.

Тубрук изгледа с интерес тълпата, после пак се обърна към него и вдигна вежди.

— Повечето римски властници са тук. Баща ти щеше да се гордее с тебе. Аз се гордея. — Спря за миг, не знаеше дали да продължи. — Майка ти искаше да дойде, но беше твърде слаба.

Юлий кимна и Тубрук с любов го тупна по рамото, преди да се върне на мястото си.

— В моето село просто хващаме момичето за косата и го завличаме в колибата — измърмори Кабера на жреца до себе си, той се стресна и като видя това, старецът продължи весело: — Ако това не е достатъчно, даваме на бащата една коза и грабваме и някоя от сестрите ѝ. Така е много по-просто — никакви оскърбени чувства плюс безплатно козе мляко за бащата. Имах стадо от тридесет кози, когато бях млад, но се наложи да дам повечето и не ми останаха достатъчно, за да се издържам. Глупаво решение, но пък няма смисъл да се съжاليا, нали?

Жрецът се беше изчервил целият от тези подмятания за варварските обичаи, но Юлий се засмя.

— Ах, ти, стари мошенико! Много ти харесва да вземаш на подбив римските граждани.

— Може би — призна Кабера и с удоволствие си спомни суматохата, която беше предизвикал, когато се беше опитал да предложи последната си коза заради една нош удоволствие.

Навремето това му изглеждаше разумно, но бащата на момичето беше откачил копието от стената и го беше гонил чак до хълмовете, където му се наложи да се крие три дни и три ноци.

Жрецът изгледа с неудоволствие стария лечител. Самият той беше благородник, но сега, понеже изпълняваше религиозната си роля, носеше бежова тога с качулка, която оставяше открито само лицето му. Юлий беше обяснил, че церемонията трябва да е колкото може по-проста, защото вуйчо му искал да тръгне възможно най-рано. Жрецът беше почесал брадичката си с явно неудоволствие, преди Юлий да пъкне в ръката му една кесия като дар за храма. Дори благородниците имаха сметки и дългове за плащане. Службата щеше да е кратка. След като Корнелия беше доведена и предадена от баща си на младоженеца, щяха да

отправят молитви към Юпитер, Марс и Квирин. Бяха платили доста злато на един авгур, за да предскаже богатство и щастие за двамата. След това щяха да си разменят обетите и Юлий щеше да сложи на пръста на Корнелия обикновен златен пръстен. И тя щеше да стане негова съпруга. Той щеше да стане неин съпруг.

Юлий отново се огледа и видя Александрия — стоеше в простите си дрехи, украсени със сребърна брошка. В очите ѝ проблясваха сълзи, но тя му кимна и нещо в него се отпусна.

Някъде отзад се разнесе тиха музика, после полека се усили, изпълвайки сводовете като облаците благовония, които димяха от кадилниците. Юлий затаи дъх и всичко друго беше забравено.

Корнелия идваше висока и стройна, с бежова дреха и тънък златен воал, положила ръка върху ръката на баща си. Косата ѝ беше боядисана в малко по-тъмен цвят, очите ѝ сияеха. На шията ѝ висеше рубин, голям колкото птиче яйце, със златна обковка, подхождаща на златистата ѝ кожа. Изглеждаше красива и крехка. На главата ѝ имаше венец от върбинка и свежи стръкове майоран. Юлий усещаше мириса му, докато тя се приближаваше заедно с баща си. Цина пусна ръката ѝ и остана на една крачка зад нея.

— Предавам Корнелия на твоите грижи, Гай Юлий Цезар — каза той официално.

— Приемам я под моите грижи — каза Юлий и се обърна към нея. Тя му намигна.

Когато коленичиха, той отново долови мириса на цветята. Запита се дали би се влюбил в нея, ако не беше познавал Александрия или ако я беше срещнал, преди да беше отишъл в домовете, където можеше да си купи жена за една нощ и дори за един час. Не беше готов за това, не и тогава, преди една година и може би преди цяла вечност. Молитвите се носеха като тих шепот над главите им и той беше доволен. Очите ѝ бяха нежни като летен здрач.

Останалата част от церемонията премина като в мъгла. Дадоха се прости обети — където отиваш ти, там отивам и аз. Юлий коленичи под ръцете на жреца за момент, който му се стори цяла вечност, а после излязоха навън под слънцето и тълпата започна да ги приветства, и Марий се сбогува с тях, като го тупна силно по гърба.

— Сега си мъж, Юлий. Или тя ще те направи мъж много скоро — каза той високо и му намигна. — Носиш името на баща си. Той щеше да се гордее с тебе.

Юлий му стисна здраво ръката.

— Да дойда ли на стените?

— Мисля, че можем да ти отпуснем два-три часа. Ела в четири следобед. Дотогава Метела вероятно ще е престанала да плаче.

Ухилиха се един на друг като момчета и Юлий остана за миг сам, сам с невестата си сред тълпата благожелатели. Александрия се приближи и той се усмихна, внезапно изненадващо нервен. Тъмната ѝ коса беше вързана с парче тел. Гърлото му се стегна. Толкова много спомени имаше в тези тъмни очи.

— Много красива брошка имаш — каза той.

Тя посегна и я попипа.

— Нямаш представа колко много хора питаха за нея тази сутрин. Дори имам няколко поръчки.

— Занимаваш се с работа в деня на сватбата ми? — възкликна той и тя кимна, без да се притеснява, и каза официално:

— Нека боговете благословят дома ви.

После си тръгна. Той се обърна и видя, че Корнелия го гледа въпросително. Целуна я нежно.

— Много е красива. Коя е? — попита тя и в гласа ѝ се усети лека тревога.

— Александрия. Робиня от къщата на Марий.

— Не се държи като робиня — каза Корнелия.

Юлий се разсмя.

— Да не би да долавям ревност?

Корнелия не се усмихна и той нежно хвана ръцете ѝ.

— Ти си всичко, което искам. Моята прекрасна съпруга. Ела в новия ни дом и ще ти го докажа.

Корнелия се отпусна, когато я целуна, но реши да узнае всичко за робинята с красивата брошка.

В новия дом нямаше нито мебели, нито роби. Двамата бяха сами и гласовете им ехтяха. Леглото беше подарък от Метела, от резбовано тъмно дърво. Имаше дебел дюшек и меки чаршафи.

За момент останаха да се гледат неуверено под тежестта на новото си положение.

— Мисля, че би могла да свалиш тогата ми, съпруго моя — каза Юлий тихо.

— Ще я сваля, съпруге. А ти можеш да разпуснеш косата ми.

И страстта им се върна, и се разгоря, и не спря до следобед.

Навън също ставаше все по-горещо.

Юлий се задъхваше, косата му бе мокра от пот.

— Довечера ще съм уморен — каза той на пресекулки.

Лек облак мина през челото на Корнелия.

— Ще се пазиш, нали?

— Напротив, ще се хвърля във водовъртежа на боя. Може дори лично да започна бой, само и само за да ти направя впечатление.

Пръстите ѝ прокараха линия по гърдите му.

— Можеш да ми направиш впечатление по друг начин.

Той изстена:

— Точно сега не мога. Дай ми малко време.

Очите ѝ блеснаха хитро и тя го загъделичка с деликатните си пръсти.

— Може би съм нетърпелива и не искам да чакам. Мисля, че ще мога да събудя интереса ти.

След няколко мига той отново изстена и замачка чаршафите в юмруци.

В четири следобед Юлий почука на вратата на казармите, но му казаха, че Марий е на стените. Юлий беше сменил тогата си с простата легионерска униформа. Мечът беше на кръста му, но носеше шлема си под мишница. Беше леко замаян след часовете, прекарани с Корнелия, но разбра, че може да остави този копнеж някъде дълбоко в себе си. Щеше да се върне при нея, но в този момент беше войник, племенник на Марий, обучен от самия Рений.

Намери Марий да говори с група офицери, застана на няколко крачки от тях и заоглежда приготовленията. Марий беше разделил легиона си на малки групи от по шестнадесет души, всяка с точно определена задача за отбраната на стената — малките групи бяха по-подвижни от центуриите. Разузнавачите съобщаваха, че Сула се е насочил право към града без никакви опити да се прикрива. Вероятно щеше да нападне веднага, но Марий все пак подозираше, че има и някакъв друг план. Даде последните заповеди и се ръкува с всички офицери, преди те

да се върнат на постовете си. Беше минало пладне и оставаха само няколко часа, преди да настъпи вечерта.

Марий се обърна към племенника си и се ухили на сериозното му изражение.

— Искам да дойдеш на стената заедно с мене, като свежо око. Кажи ми всичко, което може да бъде подобро. Гледай хората, израженията им, начина, по който се държат. Прецени духа им.

Юлий още изглеждаше мрачен и Марий въздъхна.

— И се усмихни, момче. Повдигни духа им. — Наведе се към него. — Много от тези хора ще са мъртви на сутринта. Те са професионалисти, но въпреки това познават страха. На някои никак няма да им хареса да се бият против съгражданите си, макар да се опитам да преместя най-колебаещите се далече от първата стена. Кажи по някоя дума на колкото може повече хора. Една-две думи, не повече. Просто погледни какво правят и ги похвали. Питай ги за имената им и когато им отговаряш, се обръщай към тях по име. Готов ли си?

Юлий кимна и изправи рамене. Знаеше, че начинът, по който ще се представи пред другите, ще повлияе на мнението им за него. Ако го видеха да върви с изправени рамене и гръб, щяха да го приемат сериозно. Спомни си как баща му му казваше как се водят войници: „Дръж главата си изправена и не се извинявай, освен ако не е абсолютно наложително. Направи го само веднъж, на висок глас и с ясни думи. Не хленчи, не се защитавай, не се крий. Мисли, преди да говориш, а когато се обърнеш към някого, не изричай много думи. Войниците уважават мълчанието; мразят бърбивците“.

Рений го беше научил как да убива бързо и ефикасно. Но все още трябваше да се учи как се печели лоялност.

Двамата с Марий бавно тръгнаха по стената: спираха да поговорят с всеки войник и хвалеха всички за готовността им.

Юлий отвърщаше с кимване на поздравите на войниците. Напрежението им си личеше ясно. Спря при един плещест мъж, който нагласяваше здрав метален арбалет, вграден в камъните на стената.

— Какъв е обсегът му?

Войникът бързо отдаде чест.

— Ако вятърът духа откъм гърба ти, триста крачки, господарю.

— Прекрасно. Може ли да се прицелва?

— Донякъде. Засега не е много точно. В работилницата правят подвижна платформа.

— Добре. Изглежда наистина смъртоносен.

Войникът се усмихна гордо и изтри с парцал механизма, който връщаше тежките ръчки обратно.

— Как се казваш, войнико?

— Лепид, господарю.

— Ще ми кажеш колко души е повалила тази машина, Лепид.

Войникът отново се усмихна.

— Със сигурност ще повали доста. Никой няма да влезе в моя град без позволенията на Марий.

— Добре, добре.

Юлий продължи. Усещаше се малко по-уверен. Ако всички войници бяха като Лепид, на света нямаше армия, която да превземе Рим. Настигна вуйчо си, който тъкмо отпиваше от една сребърна манерка.

— О, Марсе! Какво е това, оцет ли?

Офицерът, който му бе дал манерката, едва сдържаше усмивката си.

— Сигурно си свикнал на по-добро вино, господарю. Малко е непрекипяло.

— Обаче как загрява! — каза Марий и пак надигна манерката, после обърса уста с opakото на ръката си. — Прати известие на префекта на казармите. Мисля, че по някоя манерка за офицерите е точно това, от което се нуждаят в студените нощи.

— Разбира се, господарю — отвърна мъжът.

Намръщи се леко, докато се опитваше да изчисли ползата от това, че ще е единственият доставчик на легиона. Резултатът явно му хареса и той отдаде чест, докато Юлий минаваше край него.

Накрая Марий стигна каменните стъпала, които водеха до улицата, отбелязваща края на тази част от стената. Юлий беше говорил или поздравил, или изслушал всичките сто войници на този участък. Усещаше мускулите на лицето си схванати, но чувстваше и гордостта на вуйчо си. Това бяха добри войници, чудесно беше да знае, че са готови да дадат живота си по негова заповед. Властта съблазняваше и Юлий се радваше на отразената ѝ топлина, която усещаше и у вуйчо си. Испита растяща възбуда, докато заедно със своя град очакваше пристигането на Сула и падането на нощта.

Високи дървени кули бяха вдигнати на равни разстояния из целия град. Когато слънцето залезе, качилите се на тях стражи започнаха да си подвикват и вестта се разнесе много бързо. Неприятелят се виждаше на хоризонта, беше се насочил към града. Портите бяха затворени.

— Най-накрая! Това чакане ме изнерви — изрева Марий, когато роговете заехтяха над целия град.

Войниците заеха позиции. Римляните, които все още бяха по улиците, хукнаха да се скрият по домовете си, пускаха резетата и барикадираха вратите си срещу нашествениците. Хората не се интересуваха кой управлява града, стига за тях и семействата им да няма опасност.

Работите на сената бяха отложени, сенаторите също се прибраха в градските си вили. Никой от тях не пое по пътя на запад, макар че неколцина бяха изпратили семействата си в селските имения, вместо да рискуват да ги оставят тук. Малцина бяха безстрашните, застанали по балконите и загледани в хоризонта, когато роговете започнаха да ехтят над града. Другите лежаха във ваните и леглата си и робите прогонваха умората от мускулите им. Никога в историята си Рим не беше нападан. Винаги беше бил твърде силен. Дори Ханибал бе предпочел да срещне римските легиони в полето, вместо да нападне самия град. Необходим беше мъж като Сципион, за да вземе главата му и тази на брат му. Щеше ли Марий да се прояви по този начин, или Сула щеше в крайна сметка да стисне града в кървавия си юмрук? Един-двама от сенаторите запалиха тамян в домашните си олтари пред боговете покровители на домакинствата им. Бяха подкрепили Марий, когато той заздравяваше властта си над Рим, накарани публично да заемат негова страна. Мнозина бяха заложили живота си заради него. На всички беше известно, че Сула не прощава.

Нощта падна и факли озариха целия град. Юлий се запита как ли би изглеждало това на боговете, ако погледнат надолу — едно огромно блестящо око на сред черната безкрайност на земята. „Както ние гледаме нагоре, така те гледат надолу“, помисли си.

Стоеше заедно с Кабера пред сградата на сената и слушаше вестта, която стражите, застанали на стъпалата на сената, извикваха на висок глас и предаваха навътре в града — сведения за онези, които не можеха лично да видят и чуят. Въпреки шума различаваше далечния тропот на хиляди облечени в броня мъже и коне — той изпълваше меката нощ и колкото повече се приближаваха бойците, толкова по-ясно отекваше над града.

Вече нямаше никакво съмнение — Сула водеше легиона си по Виа Сакра към портите на града, без да прави опит да се прикрива. Разузнавачите казаха, че мъже с факли се точели като огромна огнена змия в тъмнината. По този начин вървеше формация, напредваща през дружелюбно настроени земи, а не такава, която внимателно се прокрадва към врага. Самонадеяното, почти нехайно придвижване караше мнозина да вдигат вежди и да се чудят какво ли е замислил Сула. Едно се знаеше със сигурност: Марий не беше човек, който ще се изплаши от такава демонстрация на самоувереност.

Когато стените на укрепения град започнаха да се мержелоят в далечината, Сула стисна възбудено юмруци. Хиляди бойци маршируваха в нощта, почти толкова многоброен обоз се точеше след тях. Шумът беше ритмичен и оглушителен, тропотът на краката по настлания с камъни път отекваше в нощта. Очите на Сула искряха под пламъците на факлите. Той бавно вдигна дясната си ръка. Сигналът беше подет, в мрака затръбиха огромни рогове и звукът се предаде като многократно ехо по цялата дължина на огромната жива змия.

Спирането на маршируващ легион изискваше умение и тренировка. Всяка част трябваше да спре по заповед, иначе щяха да се получат струпвания и точността щеше да се загуби в хаоса. Сула се извърна и погледна назад — кимаше доволно, когато центуриите застиваха една след друга и факлите замираха, държани от нетрепващи ръце. От първия сигнал до последния мина почти половин час, но накрая всички спряха неподвижно на Виа Сакра, обгърнати от среднощната тишина. Легионът очакваше заповедите му, целият блеснал в огньовете на факлите като в злато.

Сула се обърна към Рим — представяше си смесените чувства на войниците и гражданите зад стените. Щяха да се чудят защо е спрял, щяха да си шепнат нервно, да предават вестта към онези, които не можеха да видят легиона му. Гражданите сигурно бяха чули ехтящите рогове и очакваха всеки миг да бъде дадена заповед за атака.

Той се усмихна. Марий също щеше да се чуди, да чака следващия му ход. Налагаше му се да изчаква, ето това беше основната слабост на укрепената позиция — те можеха само да се защитават, да бъдат пасивни.

Сула не бързаше. Даде знак да му донесат студено вино и в следващия миг забеляза скованата поза на един факлоносец. Защо ли беше толкова напрегнат? Наведе се от седлото и видя тънката струйка врящо масло, изтекла от чашката на факлата, която полека пълзеше към голата ръка на роба. Видя и как очите на мъжа се стрелкат към изгарящата течност. След секунди врящото масло щеше да потече по кожата. Сула загледа с интерес и струйката масло, и потта по челото на мъжа, и се обзаложи със самия себе си какво ще се случи, когато

горещото масло докосне кожата.

Той вярваше на предзнаменования и в този момент, пред вратите на самия Рим, знаеше, че боговете го наблюдават. Беше ли това послание от тях, знак, който трябваше да разтълкува? Боговете със сигурност го обичаха, както показваше високото му положение. Плановите му бяха отдавна готови, но с противник като Марий винаги трябваше да предвиди и евентуалния им провал. Трепкащите пламъчета, които танцуваха над врялото масло, докоснаха ръката на роба. Сула вдигна вежда, устата му се изкриви от изненада. Въпреки очевидната болка мъжът стоеше твърд като камък, оставяше маслото да тече по пръстите му и да капе на прашния път. Сула виждаше как пламъците обхващат ръката му със светложълто сияние, но човекът не помръдваше!

— Хей, робе! — извика той.

Мъжът се обърна, за да погледне господаря си.

Доволен, Сула се усмихна на гордостта му.

— Свободен си. Погрижи се за ръката си. Издръжливостта ти е добро предзнаменование за тази вечер.

Мъжът кимна с благодарност и угаси малките пламъчета с другата си ръка. Отдалечи се, зачервен и задъхан. Сула взе чашата студено вино, вдигна я като в наздравица към стените на града и отпи. Погледът му беше непроницаем. Сега вече нямаше какво да прави, трябваше само да чака.

Марий стисна раздражено ръба на стената и измърмори:

— Какво прави?

Виждаше легиона на Сула, разпрострян в далечината, спрял само на няколкостотин крачки от портата, която излизаше на Виа Сакра.

— Извън обсега ни са — забеляза един центурион.

Марий се насили да овладее гнева си.

— Виждам. Ако влязат в обсег, веднага започнете да ги обстрелвате. С каквото имате подръка. Никога няма да превземат града в такава формация.

Нищо не му беше ясно. Легионът на Сула щеше да има шансове срещу добре подготвените защитници на града само ако се разгърнеше на широк фронт. Копиевидната формация нямаше никакви изгледи да пробие защитата. Марий гневно сви юмрук. Какво беше пропуснал?

— Дай сигнал с рога веднага щом забележиш промяна — заповяда той на центуриона и тръгна надолу по стълбата към улицата.

Юлий, Кабера и Тубрук го чакаха търпеливо: гледаха го как разговаря със съветниците си, които нямаха какво ново да му предложат, ако се съдеше по това как клатят глави. Тубрук поглади меча в ножницата — беше нервен, както винаги преди битка. Усещаше напрежението във въздуха и се радваше, че му е устоял през целия този горещ ден. Гай — не, вече Юлий — искаше да го прати да се прибира в имението, но нещо в очите на бившия гладиатор беше предотвратило тази заповед.

На Юлий му се искаше приятелите му да са в пълен състав. Би се зарадвал на съветите на Рений и на странното чувство на хумор на Марк. Ако изобщо се стигнеше до битка, те бяха най-добрите другари, които можеше да си пожелае. Той също охлаби меча и острието дрънна няколко пъти в металната обковка на ножницата. Правеше го за пети път и Кабера го потупа по рамото и той се стресна.

— Войниците винаги се оплакват, когато трябва да чакаш. Аз обаче предпочитам да чакам, вместо да убивам.

В действителност старият учител усещаше как водовъртежните пътеки на бъдещето го притискат с тежестта си и се разпъваше между желанието да отведе Юлий на сигурно място и нетърпението да се покатери на стените и да посрещне първата атака. Каквото и да е, само да накара тези пътища да доведат до някакви еднозначни събития!

Юлий огледа стените и си отбеляза наум броя и разположението на хората, смяната на постовете, изпитанията на каменометите. Улиците бяха тихи, Рим беше затаил дъх, но още нищо не помръдваше и всичко си беше все същото. Марий крачеше нетърпеливо и от време на време изреваваше заповеди, които по-скоро би трябвало да бъдат издавани от доверените му хора по веригата на командването. Изглежда, напрежението се отразяваше и на него.

Безкрайното тичане и суетене най-накрая свърши. Необходимата вода беше донесена, купчините лъкове и стрели бяха на местата си. Само безшумните стъпки на вестноските, прибягващи между два участъка на стената, нарушаваха напрежението на всеки няколко минути. Юлий виждаше тревогата по лицето на Марий — проличаваше все повече при вестите, че засега няма раздвижване. Дали Сула наистина щеше да рискува да влезе официално в града? Смелостта му би му спечелила почитатели, ако решеше да пристъпи сам към портите, но Юлий беше сигурен, че ще намери смъртта си, докато се приближава, убит от случайна стрела. Марий не би допуснал тази опасна змия да остане жива, ако влезе в обсега на оръжията.

Един вестносец се блъсна в него и прекъсна мислите му. И точно в този миг настъпи промяната. Юлий загледа с все по-нарастващ ужас как мъжете от най-ниската секция на стената падат под ударите на собствените си другари. Толкова напрегнато се бяха взирали в легиона, спрял извън стените, че положението се преобърна за броени секунди. Водоносците захвърлиха ведрата и започнаха да забиват ками в най-близките войници — убиваха ги още преди те да са разбрали, че са нападнати.

— Богове! — прошепна той. — Те вече са тук!

Докато изваждаше меч си и по-скоро усещаше, без да гледа, че Тубрук прави същото, видя една пламтяща стрела, изпратена високо в нощта. Щом огнената следа се изви във въздуха, убийствената тишина избухна. Легионът на Сула пред стените нададе неистов вик, сякаш от дъното на ада.

Долу в тъмната улица Марий беше опрял гръб на стената. Внезапно центурионът до него зяпна смаяно и размаха ръце, поразен от камата, точно прицелена в гърба му.

— Какво става? О, богове...

Той хукна към стълбите, за да се качи на стената, и в същия миг видя една пламтяща стрела да се изви в мастилената чернота на беззвездната нощ.

— Насам! Първородните на портата! Пазете портата! Тръбете тревога!

Гласът му секна — мъжете с роговете лежаха, плувнали в собствената си кръв. Единият все още се бореше с нападателите, без да обръща внимание на дълбоките си рани. Марий измъкна меч, предаван от поколения в семейството му, и посече двамата предатели. После, с почерняло от ярост лице, грабна рога и го наду. По устата му полепна кръв — кръвта на убития тръбач.

На сигнала му отговориха други рогове. Сула беше спечелил първите няколко мига, но Марий се закле, че това още не е краят.

Юлий видя, че групата мъже, облечени като вестоносци, са въоръжени и тичат към Марий, който стоеше с рог и потъмнял от кръв меч в ръце. Стената се извисяваше зад него, озарена от трепкащата светлина на факлите.

— Насам! Нападат Марий — викна Юлий на Тубрук и Кабера и се хвърли срещу нападателите.

Първият удар улучи един от тичащите мъже във врата. Навсякъде се оформяха биещи се групички. Хората на Марий най-накрая бяха осъзнали, че са нападнати в гръб, но борбата беше трудна и в оглушителната суматоха на битката никой не знаеше коя от групите е приятелска и коя вражеска. Заговорът беше смазващ, всичко сред стените се превръщаше в хаос.

Юлий прониза с острието си нечий крак и изрита противника си, докато той се сгромолясваше: усети удовлетворение, когато почувства как костите се разместват и се чупят. Отначало се изненада, че групата не иска да приеме боя, но бързо разбра, че предателите имат заповед да убият Марий и нехаят за другите опасности. Тубрук повали друг нападател със скок, от който и двамата се проснаха на твърдите камъни. Кабера обезвреди трети с хвърлена кама.

Марий стоеше сам, съвсем близо до тях, но още хора, облечени в черно, се хвърляха към него. Той изрева предизвикателно и изведнъж Юлий осъзна, че е много закъснял. Над петдесет души нападаха вуйчо му. Всички негови войници наоколо бяха мъртви или умираха. Един-двама още крещяха гневно, но и те не можеха да помогнат на пълководеца си.

Марий изплю кръв и вдигна застрашително меча си.

— Хайде, елате. Не ме карайте да чакам! — Едва сдържаше отчаянието със силата на гнева си.

Една здрава ръка хвана Юлий за врата и го спря. Той изрева гневно, обърна се, за да прониже нападателя, но той отби меча му с лекота. Юлий се взря в строгото лице на Тубрук.

— Не, момче. Твърде късно е. Махай се оттук, докато можеш.

Юлий изруга и се помъчи да се освободи.

— Пусни ме. Марий е...

— Знаем. Не можем да го спасим. — Лицето на Тубрук беше студено и преbledняло. — Неговите хора са много далече. Онези са твърде много. Остани жив, за да отмъстиш за него, Гай. Остани жив.

Юлий се заизвива в хватката му — и на петдесет стъпки от себе си видя как Марий пада под тежката маса тела, някои отпуснати и сякаш безкостни, вече умрели под ударите му. Другите държаха цепеници и с безумна ярост нанасяха дивашки удари по вуйчо му.

— Не мога да избягам — каза Юлий.

Тубрук изруга.

— Но можеш да отстъпиш. Тази битка е загубена. Градът е загубен. Виж, предателите на Сула са на самите стени. Легионът му ще ни нападне, ако не се оттеглим. Хайде.

И без да слуша възраженията на младия мъж, Тубрук го сграбчи под мишниците и го задърпа. Кабера му помагаше.

— Ще вземем коне и ще пресечем града до някоя от другите врати. После отиваме на брега и се качваме на някои от галерите на легиона. Трябва да се махнеш. До сутринта малко от привържениците на Марий ще останат живи — продължи Тубрук.

Младият мъж почти беше спрял да се дърпа, но внезапно нощта оживя от още черни

фигури, които ги заобиколиха. Притиснаха мечове до гърлата им и Юлий се напрегна, за да посрещне болката и смъртта. Изведнъж един глас процепи нощта:

— Не тези. Познавам ги. Сула каза да ги оставим живи. Дайте възвъжета.

Тримата започнаха да се борят, но не можеха да направят нищо.

Марий усети как някой избива меч от ръката му и чу някак отдалече звъна, когато оръжието падна на камъните. Усещаше тъпите удари на цепениците не като болка, а просто като допир — просто отмятаха главата му от една страна на друга. Усети бодване в реброто, все едно от ледена висулка, после ръката му се отметна и рамото му се измъкна. Свести се и отново припадна, докато някой тъпчеше по пръстите му и ги чупеше. Къде бяха хората му? Сигурно щяха да дойдат да го спасят. Не трябваше да стане така. Не беше виждал края си по такъв начин. Това тук и сега не беше мъжът, който влезе в Рим начело на големия триумф и носеше пурпур, и хвърляше сребърни монети на боготворящите го хора. Това тук и сега беше нещо пречупено, което пръскаше кръв и живот по ръбестите камъни и се питаше дали хората му изобщо ще дойдат при него — при него, който ги обичаше всичките, както баща обича децата си.

Усети как дръпват главата му назад и зачака удара по оголеното си гърло. Но ударът не дойде и след дълги секунди очите му се съсредоточиха върху застрашителната черна маса около Порта Сакра. Хора гъмжаха там и тела я застилаха като неприлично одеяние. Видя как няколко души вдигат огромната греда на резето, после чу припукването на факлите, които грейнаха през пролуката. Голямата порта полека се отвори — легионът на Сула стоеше зад нея, а самият Сула беше начело, с коса, вързана със златна жица, с чисто бяла тога и златни сандали. Марий премига, за да махне кръвта от очите си, и в далечината чу подновения звън на оръжията — Първородните се стичаха от целия град, за да спасят военачалника си.

Бяха много закъснели. Врагът вече беше вътре и той беше загубил. Щяха да изгорят Рим, знаеше го. Сега никой и нищо не можеше да ги спре. Войските му щяха да бъдат победени, щеше да настане касапница, градът щеше да бъде изнасилен и унищожен. Утре, ако Сула беше още жив, щеше да наследи мантия от пепел.

Ръката, която стискаше косата на Марий, го дръпна силно, за да вдигне главата му по-високо — далечна болка сред многото други. Марий усети студен гняв към мъжа, който толкова властно се приближаваше към него, но гневът беше примесен и с уважение. Нима всеки човек не беше преценяван по това какви врагове има? Тогаваша Марий наистина беше велик. Мислите му се разпиляха, замъглени от тежките удари. Загуби съзнание, както му се стори само за няколко секунди, но се свести, когато един войник със сурово лице му нанесе няколко удара и направи гримаса, когато пръстите му се изцапаха с кръв. Започна да ги бърше в мръсната си дреха, но един силен, ясен глас го вцепени:

— Внимавай, войнико. По ръцете ти е кръвта на Марий. Вярвам, че му дължиш малко уважение.

Мъжът зяпна Сула — явно не можеше да го разбере. После отстъпи няколко крачки в сгъстяващата се тълпа войници, като държеше ръцете си далеч от тялото.

— Малцина разбират това, нали, Марий? Какво е да бъдеш роден за величие.

Сула се приближи, та поваленият му неприятел да може да го погледне в лицето. Очите му блесяха от задоволство, каквото Марий се беше надявал, че никога няма да види. Той отмести поглед, изхрани кръвта от гърлото си и тя се стече по брадичката му. Нямаше сили да заплъне Сула, а и нямаше желание да си разменя глупави остроумия с него в мига, преди да

умре. Запита се дали Сула ще пощади Метела, макар да знаеше, че е малко вероятно. Юлий... надяваше се да е избягал, но най-вероятно и той беше сред изстиващите трупове, които се търкаляха наоколо.

Шумът от битката се усилваше и Марий чу да викат името му: хората му се биеха, за да стигнат до него. Опита се да не чувства надежда — беше твърде болезнено: смъртта щеше да дойде след мигове. Неговите хора щяха да видят само трупа му.

Сула почука с нокът по зъбите си. Лицето му беше замислено.

— Знаеш ли, бих могъл да екзекутирам всеки друг, а после да преговарям с легиона, за да спрат сраженията. В края на краищата аз съм консул и имам това право. Би било много просто да позволя на противопоставящите се сили да се изтеглят от града и да въведе хората си в градските казарми, където им е мястото. Но вярвам, че твоите хора ще се държат до последния човек и това ще струва стотици хора от моите. Все пак ти си любимецът на народа и на Първородните, нали?

Отново почука по зъбите си и Марий се помъчи да се съсредоточи, да пренебрегне болката и умората, които заплашваха да го завлекат отново в бездната на тъмнината.

— С тебе, Марий, трябва да взема специално решение. Това е моето предложение... Той чува ли ме? — обърна се Сула към един от мъжете, които Марий не можеше да види.

Още няколко плесници го свестиха от унеса му.

— Жив ли си още? Кажи на твоите хора да приемат законната ми власт като римски консул. Легионът на Първородните трябва да се предаде и моят легион трябва да може да се разгърне в града без инциденти или нападения. Знаеш, че те вече са тук. Ако можеш да предадеш това, ще ти позволя да напуснеш Рим с жена си под закрилата на честната ми дума. Ако откажеш, никой от хората ти няма да остане жив. Ще ги унищожавам по улиците, по къщите; всички, които са били благосклонни към тебе и са те подкрепяли, с жените, децата и робите им. С две думи, ще изтрия името ти от анализите на града, така че никой, който те е наричал приятел, да не остане жив. Разбираш ли, Марий? Изправете го и го дръжете. Донесете му вода, да преглътне.

Марий чуваше думите и се опитваше да ги задържи в кръжащите си оловно тежки мисли. Не вярваше в честната дума на Сула, но легионът му щеше да бъде спасен. Щяха да бъдат пратени далеч от Рим, наистина, да им бъде дадена някаква унижителна задача — да пазят калаените мини в далечния север от нападенията на боядисаните диваци, но щяха да бъдат живи. Беше заложил и беше загубил. Мрачно отчаяние го изпълни и замъгли остротата на болката, когато счупените кости се разместиха в здравата хватка на хората на Сула — мъже, които не биха се осмелили да го докоснат и с пръст допреди една година. Ръката му увисна безжизнена, усещаше я вцепенена и отделена от тялото, но това вече нямаше значение. Една последна мисъл го възпря да не проговори веднага. Трябваше ли да отлага с надеждата, че хората му могат да спечелят и да обърнат положението в своя полза? Изви глава, видя хората на Сула да се разпръсват, за да заемат околните улици, и разбра, че шансът за бързо възмездие е загубен. Отсега нататък щеше да последва най-мръсно и отвратително масово клане — повечето хора от легиона му бяха още по стените на града и не можеха да се съпротивляват.

— Съгласен съм. Давам дума. Нека най-близките от моите хора ме видят, за да предам заповедта на тях.

Сула кимна, но лицето му се изкриви от подозрение.

— Хиляди ще умрат, ако лъжеш. Жена ти ще бъде измъчвана до смърт. Нека сложим

край на това. Изведете го напред.

Марий изстена от болка, докато го извличаха от сянката на стената до мястото, където се чуваше силен трясък на оръжие.

— Свирете отбой — изсъска Сула на помощниците си; гласът му издаваше пристъп на нервност — първия, откакто Марий го беше видял.

Роговете изсвириха и изведнъж първият и вторият ред бойци на Сула се дръпнаха на две крачки от врага, но без да отпускат окървавените си мечове.

Легионът на Марий се беше оттеглил от стените в югоизточната част на града и сега тя гъмжеше от войници. Събираха се във всяка улица и уличка с блеснали от гняв и жажда за кръв очи. Зад тях всяка секунда се събираха още повече, а градските стени оставаха без своите защитници. Когато изтикаха Марий напред, за да говори, сред войниците се надигна първо ропот, после животински рев за отмъщение. Сула стоеше, без да помръдва, но очите му се присвиха нервно. Марий си пое дълбоко дъх, за да заговори, и усети как върхът на една кама го бодва в гърба.

— Първородни... — Гласът му беше много слаб и той събра сили и опита отново. — Първородни. Няма безчестие. Не сме били предадени, бяхме нападнати от хората на Сула, оставени в града. Затова, ако ме обичате, ако изобщо сте ме обичали, избийте всички и изгорете Рим!

Не обърна внимание на болката, когато камата се заби в него, и остана на място пред хората си за един дълъг миг, докато те ревяха в свирепа радост; после тялото му се сгромоляса тежко на плочника.

— Адски огънове! — изрева Сула, когато Първородните се хвърлиха в атака. — Напред! Избийте ги до един!

И изтегли меча си. Най-близкото отделение се струпа около него, за да го защити. Въздухът миришеше на кръв и дим. А до зазоряване оставаха още много часове.

Марк погледна над парапета към далечните огньове на неприятеля. Беше красива местност, но в нея нямаше никаква мекота. Зимите убиваха старите и слабите и дори трънливите храсталаци изглеждаха посърнали, прилепени към стръмните склонове на планинските пътеки. След повече от година като планински разузнавач кожата му беше станала тъмнокафява и тялото му беше цялото в изпъкнали мускули. Беше започнал да развива онова, което по-старите войници наричаха гъдел — способността да усеща засадите, да надушва преследвачите и да се движи невидим по скалите в тъмното. Всички опитни разузнавачи имаха това чувство, а онези, които не го придобиеха за една година, нямаше и да го придобият — никога нямаше да станат първокласни разузнавачи.

Марк беше повишен за командир на осем мъже, след като беше успял да открие една засада на местно племе и да накара разузнавачите да заобиколят зад чакащия неприятел. Хората му бяха наскелни диваците на парченца и едва след това всички забелязаха, че са го последвали, без да се усъмняват в заповедите му. За първи път тогава Марк видя дивите номади толкова отблизо и видът на боядисаните им в синьо лица още витаеше в сънищата му след лоша храна или евтино вино.

Политиката на легиона беше да контролира и умиротворява местността, което на практика означаваше, че е позволено да се убиват колкото може повече диваци. Жестокостите бяха ежедневие. Римските стражи се изгубваха и после ги намираха с разпрани кореми. Милостта и любезността бързо изгаряха под горещината, праха и мухите. Повечето от действията бяха маловажни — в този насечен и враждебен терен нямаше и следа от образцовите битки, толкова любими на римските легионери. Патрулите излизаха и се връщаха с по няколко глави или намалели с по няколко души. Това беше безизходица — нито една от двете страни нямаше силата да победи другата.

След година такъв живот нападенията над керваните с храна изведнъж станаха по-чести и по-брутални. Заедно с още няколко отделения хората на Марк бяха придадени към пазачите на керваните, за да е сигурно, че буретата с вода и осоленото месо ще стигнат и до най-изолираните предни постове.

Ясно беше, че тези укрепления са трън в петата на номадските племена, и атаките срещу малките каменни крепости по хълмовете бяха много чести. Легионът редовно сменяше войниците, разположени там, и мнозина се връщаха в постоянния лагер със страшни истории за хвърляни над стените глави или думи, изписани с кръв по камъните при изгрев-слънце.

Отначало задълженията на пазачите на кервана не бяха тежка задача за Марк. Петима от неговите осем души бяха опитни и хладнокръвни и изпълняваха задълженията си без забавяне и без оплакване. От тримата други Япек се оплакваше непрекъснато и като че ли му беше все едно, че другите не го харесват; Рупис трябваше скоро да излезе в пенсия, но го бяха понижали в длъжност, след като не беше изпълнил никакви заповеди; а третият беше Пепис. Всеки създаваше различен вид проблеми и Рений само клатеше глава, когато Марк се обърнеше към него за съвет.

— Те са твои хора, ти се оправяй — беше единственият му коментар.

Марк беше направил Рупис свой помощник, отговорен за четирима от мъжете, с надеждата, че това ще възстанови поне малко гордостта му. Но това като че ли само беше

обидило войника и той отговаряше сопнато, когато получаваше заповеди от Марк. След като поразмисли, Марк нареди на Япек да запише всичките му оплаквания и после списъкът да се представи на центуриона им в постоянния лагер. Центурионът беше строг човек и Марк с радост забеляза, че на пергаментата, който беше взел от склада на легиона, не намери нито едно записано оплакване. Малък триумф, може би, но той се опитваше да се научи как да се справя с хората си или според Рений — как да ги кара да направят това, което иска, без да се ядосват чак толкова, че да го направят зле. Когато мислеше за това, Марк се усмихваше на факта, че единственият му учител по дипломатия досега си оставаше Рений.

Проблемът с Пепис нямаше как да се реши с няколко думи или с някой шамар. В постоянния лагер момчето се беше проявило много добре, бързо растеше на височина и на тегло благодарение на добрата храна и упражненията. За съжаление, имаше навика да краде от складовете и дори често носеше откраднатото на Марк, което му създаваше много неприятности. Дори след като го принудиха да върне всичко и след кратък, но солиден пердах Пепис все пак не се отказа от този навик и центурионът на Бронзовия юмрук — Леонид, го прати при Марк с бележка: „*Твоя отговорност. Твой гръб*“...

Керванът беше потеглил нормално, с експедитивност, каквато Марк беше започнал да приема като нещо подразбиращо се, но за която, както усещаше, не можеше да се твърди, че е стандарт за всички римски провинции. Бяха тръгнали един час преди зазоряване по тесните пътеки сред тъмните гранитни хълмове. Четирите каруци, запрегнати с волове, бяха натоварени с плътно наредени бурета, съпровождаха ги тридесет и двама войници. Командирът им, стар разузнавач, казваше се Перитас, имаше двадесетгодишен опит и не се лъжеше лесно. Представляваха заплашителна сила, която не беше лесна плячка дори сред криволичещите пътеки. Марк още от самото начало усещаше, че ги наблюдават. На неговото отделение беше дадена заповед да разузнае пътя напред и Марк поведе двама от мъжете си по един стръмен сипей с дребни камъчета и сух мъх. Внезапно се натъкнаха на петдесетина боядисани в синьо въоръжени мъже. Няколко секунди двете групи се гледаха смаяно, после Марк се обърна и се запуска мълниеносно по склона, следван от хората си. Зад тях се надигна вой. Синьокожите се изсипаха от укритието си и нападнаха войниците, охраняващи каруците, с дългите си мечове. Дивите им викове цепеха планинския въздух.

Легионерите веднага опънаха лъковете и бръмчащата вълна от смърт мина над главите на Марк и неговите хора и им даде време да стигнат до пътеката и да се обърнат с лице към врага.

Наложи се легионерите да поотстъпят. Биеха се най-добре във формирания, но така, при безразборно нападение, всеки се биеше сам за себе си и нямаше как да съберат щитовете си заедно. Въпреки това Марк видя, че всеки от римляните се бие, без да отстъпва, без да се плаши от синьо боядисаните лица на нападателите. Марк, притиснал гръб към една каруца, се сниши, за да избегне удар с меч, и заби меча си в един син корем — разпра го от чатала до гърдите. Червата изглеждаха яркожълти на фона на тъмното синьо, забеляза част от него, докато той се обръщаше срещу следващите двама. Посече ръката на единия и прободе другия в корема, докато се опитваше да скочи на каруцата. Кряскащият синьокож падна назад в задушливия прах и Марк скочи върху него и прониза следващия нападател в рамото. Стори му се, че е минало много време, и когато нападателите най-накрая се отдръпнаха и побягнаха нагоре по склона към укритията си, с изненада видя, че слънцето е още там, където беше, когато ги нападнаха. Бяха минали само няколко минути. Огледа се за отделението си и с облекчение видя хората си задъхани и оплискани с кръв, но живи.

Мнозина обаче нямаха този късмет. Рупис никога вече нямаше да се оплаква. Лежеше, разкراчил широко крака, подпрян на една от каруците, с широка червена усмивка, зейнала в гърлото му. Още дванадесет други бяха убити в нападението, а около тях лежах почти тридесет сини тела — кръвта им изтичаше и попиваше в собствената им земя. Беше тъжна гледка; мухите вече прииждаха на облаци към пиршеството си.

Марк викна на Пепис да му донесе вода. Перитас започна да събира стражите и извика командирите за доклад — Марк взе манерката от Пепис и изтича към челото на колоната.

Перитас изглеждаше така, сякаш горещината и прахът са извлекли цялата влага от него през годините и са оставили само нещо като твърдо дърво и очи, които гледаха на света с развеселено безразличие. От цялата група само той беше на кон. Кимна, когато Марк му отдаде чест.

— Можем и да се върнем, но ми се струва, че това е най-лошото, което имат да ни предложат за момента. Мисля, че ако върнем трупове в лагера, това ще означава малка победа за диваците, така че продължаваме. Вържете мъртвите на каруците и сменете стражата. Искам най-отпочиналите да наблюдават, ако случайно ни предстоят още неприятности. Браво на онези, които изненадаха врага и го накараха да се покаже преждевременно. Може би спасиха живота на няколко римски войници. До планинското укрепление не е далече, но все пак трябва да побързае. Има ли някакви въпроси?

Марк погледна към хоризонта. Нямаше какво да пита. Мъжете умираха, изгаряха ги и изпращаха праха им в Рим. Това беше армейският живот. Оцелелите получаваха повишение. Отначало той не беше разбрал, че най-важен е късметът, но когато попита Рений, той изтъкна, че боговете може и да си имат любими герои, обаче стрелата не гледа кого улучва.

Истинските неприятности започнаха, когато изтощеният отряд стигна на няколко мили от укреплението. Войниците започнаха да забелязват диваци, които ги наблюдаваха от храсталаците, от време на време пред очите им се мяркаше по нещо синьо. Не бяха толкова много, че да изпратят някое отделение да ги атакува, а и синьокожите никога досега не бяха използвали лъкове, така че легионерите просто не им обръщаха внимание и само стискаха дръжките на мечовете.

Колкото повече се приближаваха до укреплението, толкова повече врагове забелязваха. Поне двайсетина вървяха успоредно с тях, високо над пътеката, като използваха дърветата и храсталаците за прикритие, но от време на време се показваха на открито и надаваха дивашки викове. Перитас се мръщеше, смущаваше коня с пети и само хващаше по-здраво дръжката на меч.

Марк непрекъснато очакваше някое запратено копие. Представяше си как някой от сините бойци се прицелва в него и почти усещаше мястото между плешките си, където щеше да се забие копието. Те сигурно имаха и лъкове, но като че ли избягваха да ги употребяват — или поне така бяха правили досега. Това обаче не го накара да престане да усеща онова място. Започна да му се иска вече да са стигнали укреплението и в същото време се плашеше от мисълта какво ще намерят там. Наоколо сигурно се бяха събрали поне няколко племена — никой от войниците не беше виждал толкова много синьокожи наведнъж. Ако някой от тях оживееше, за да доложи на останалите в легиона, трябваше да ги предупреди, че племената са станали по-уверени и по-многобройни.

Най-накрая керванът заобиколи една извивка на пътя и войниците видяха последния отрязък от пътуването — половин миля стръмно изкачваща се пътека до малкото укрепление

на един хълм. По плоските хребети около възвишението се виждаха още сини бойци. Някои дори се бяха разположили на лагер точно пред укреплението и гледаха кервана с присвити очи. Войниците долавяха стъпки по скалите зад себе си; камъни, разместени от катерене на боси крака, се търкулваха и тупваха на земята. Всички бяха нащрек; каруцарите нервно размахваха камшиците.

Марк не виждаше никакви стражи по стените. Обзе го смътен страх. Нямаше да успеят — а и какво щяха да намерят, ако успееха?

Стигнаха достатъчно близо, за да разгледат укреплението по-добре. По стените все още не се виждаше никой и Марк разбра със свито сърце, че вътре няма живи. Изтегли меча си и го размаха.

Изведнъж всички синьокожи нададоха адски рев. Марк рискува да погледне назад и видя поне стотина души, които вече се хвърляха към тях.

Перитас препусна с коня си покрай редицата на легионерите и кресна:

— Оставете каруците! Бягайте към крепостта! Бързо!

Всички хукнаха да бягат.

Виковеите зад тях се разраснаха в дивашко ликуване. Каруцарите скочиха и хукнаха да изминат последните стотина крачки. Марк тичаше, без да смее да погледне назад. Чуваше шляпането на боси крака и крясъците на нападащите синьокожи — бяха съвсем близо зад тях. Мина през портата заедно с няколко бутащи се, задъхани войници и моментално се обърна, за да подвигне насърчително на по-бавните.

Повечето успяха да влязат. Само двама — или много уморени, или твърде изплашени, за да тичат по-бързо — бяха повалени в последния момент като хванати в капан животни и прободени с десетки мечове. Това осигури моментен отдых на оцелелите и те бързо затвориха портата и я залостиха. Перитас слезе от коня си и викна да претърсят укреплението. Кой би могъл да разбере извратения начин на разсъждение на диваците? Може би вътре имаше още, оставени в засада, просто заради удоволствието да ги изненадат, когато си мислят, че вече са в безопасност.

Укреплението обаче беше празно — с изключение на труповете. Във всяко такова укрепление обикновено разполагаха по петдесет души с двадесет коня. Хората и животните лежаха там, където бяха убити и после обезобразени. Дори вътрешностите на конете бяха изсипани по каменните плочи. Облаци синьо-черни мухи бръмчаха във въздуха, ядосани, че нарушават пиршеството им. Двама души повърнаха от смрадта и сърцето на Марк се сви още повече. Бяха в капан. Отвън синьокожите запяха победни песни.

Преди да падне нощта, Перитас накара да отнесат телата на легионерите в едно от празните мазета. По-трудно беше с конете — диваците бяха взели всички оръжия от укреплението и нямаше откъде да се намерят брадви. Петима-шестима души можеха да вдигнат кон, но нямаше как да го качат по каменните стъпала и да го хвърлят от стената. В края на краищата Перитас нареди да струпат конете до вратата, за да забави евентуалната атака на диваците. Това беше най-доброто, на което можеха да се надяват. Никой не очакваше да преживее нощта, страхът и примирението тежаха над всички. Застанал на стената, Марк наблюдаваше лагерните огньове с присвити очи.

— Едно не разбирам — измърмори той на Пепис. — Защо ни позволиха да влезем в крепостта. Превзели са я, сигурно са загубили няколко души — защо не ни избиха още по пътя?

Пепис вдигна рамене.

— Те са диваци, господарю. Може би им харесва да ни предизвикват или да ни унижават. — Точеше един меч. — Перитас каза, че ако не се върнем на сутринта, в лагера ще разберат, че се е случило нещо, и ще изпратят отряд още до утре вечерта, може би и по-рано. Просто трябва да удържим до вечерта. Мисля обаче, че ще ни нападнат много преди това.

И продължи да прокарва бруса по меча.

— Мисля, че можем да държим укреплението един-два дни. Те са повече от нас, вярно е, но нямат опит. Обаче са го превзели веднъж все пак...

Марк чу пеене в тъмнината и млъкна. Взря се в танцуващите фигури, очертани от пламъците на огньовете, и промърмори:

— Веселят се.

Устата му се напълни със слюнка. Крепостта беше отровена от гниещите трупове, нямаше нищичко за ядене. Ако подкрепленията не дойдеха до два дни, жаждата щеше да свърши работата на синьокожите — те вероятно смятаха да оставят римляните да умрат от жажда под горещото слънце. Това щеше да е напълно в духа на жестоките разкази, които беше слушал за тях, разпространявани на ухо сред нервните войници със спускането на нощта.

Пепис надникна над стената и изсумтя:

— Един пикае на стената точно под нас. — В гласа му се долавяше едновременно обида и веселост.

— Внимавай, не се навеждай толкова — отвърна Марк и проточи врат над грапавите камъни, като се опитваше да надникне, но да не се подава прекалено много.

Учудващо близко, наистина точно под тях, един олюляващ се синьокож препокичаше стената на крепостта. Долови движение отгоре, подскочи, ухили се, размаха ръка към двамата, които го наблюдаваха, и направи неприличен жест.

— Май е пийнал малко повече — каза Марк и неволно се ухили.

Мъжът вдигна един мях и почна да смуче от него — всъщност разливаше повече, отколкото пиеше. При третия опит се отказа и отново заразмахва ръце към тях, и завика нещо.

След като те не му отговориха, синьокожият отстъпи на две крачки и падна по лице. Марк и Пепис го загледаха. Лежеше неподвижно.

— Не е мъртъв — виждам го, че диша. Но сигурно е мъртвопиян — прошепна Пепис. — Сигурно е клопка. Всички казват, че синьокожите са много коварни.

— Може би. Но този е сам и мога да го хвана — отвърна Марк. — Слизам долу. Донеси въже. Ще се спусна през стената и ще се кача, преди да са ме усетили.

Пепис побърза да изпълни заповедта, а Марк се съсредоточи върху неподвижната фигура и околния мрак. Прецени рисковете и се усмихна сардонично. Всички щяха да умрат през нощта или призори, така че какво толкова? Усети как напрежението му се оттича. В тази перспектива за почти сигурна смърт имаше нещо доста успокояващо. Поне би могъл да си пийне. Мехът изглеждаше достатъчно пълен, за да има по глътка-две за всички.

Пепис върза въжето и тихо го спусна по високата двадесет стъпки стена. Марк се увери, че мечът му е здраво запасан, и разроши косата му.

— До скоро — прошепна той, стъпи на парапета и изчезна в мрака долу.

Вече беше станало толкова тъмно, че Пепис едва го различаваше.

Марк запълзя с изваден меч към неподвижната фигура. Усети познатия гъдел и стисна зъби. Нещо не беше наред, но беше твърде късно да избегне клопката. Побутна с крак пияния и не се учуди, когато той изведнъж скочи. Марк го прониза в гърлото още преди да успее да му се ухили триумфално. А после от праха се надигнаха още двама синьокожи. Тъкмо тяхното присъствие беше усетил — бяха се крили в плитки ями, бяха лежали съвсем неподвижни часове наред, с почти нечовешка дисциплина. Сигурно се бяха заровили тук, за да чакат, още преди идването на римския керван, разбра Марк, докато ги нападаше. Не бяха диваци, а бойци.

Като че ли наоколо нямаше други — само тримата млади мъже, тръгнали да си създадат име, може би да убият за първи път. Сkochиха срещу Марк с мечове в ръце и първият му удар беше блокиран с високо издрънчаване на метал, което го накара да се намръщи. Скоро щяха да пристигнат още диваци. Трябваше да се махне, преди да е дошла цялата им армия.

Острието му се плъзна по покрития с прах меч на единия от бойците и се удари в дебелия бронзов предпазител. Мъжът се ухили, а Марк го удари с левия си юмрук в корема и прекара меча си през гърлото му. Дивакът се преви в болезнена изненада, омекна — гърлото му зейна — и тупна на земята.

Третият не беше толкова умел като другаря си, но Марк чу виковете и разбра, че е време да се оттегли. Това го разсея: сниши се с миг закъснение при едно диво замахване и то засегна веждата му и срязва кожата.

Нанесе удар наляво и заби меча си в сърцето на мъжа през боядисаните в синьо ребра. Докато боецът се строполяваше с гъргорене, Марк чу шляпането на тичащи крака, което помнеше толкова ясно от следобедната схватка пред укреплението. Много късно беше да хукне към въжето, затова се наведе, взе меха с вино от първия труп, извади запушалката и докато нощта около него се изпълваше с мечове и сини сенки, отпи голяма глътка.

Заобиколиха го в кръг — с извадени мечове и очи, които блестяха дори в тъмнината. Марк пусна меха в краката си и вдигна високо меча си. Диваците не помръднаха и той видя как очите им бродят по труповете. Дълги секунди се проточиха в безмълвие. След това един от тях пристъпи напред: едър, плешив и син, с дълъг, леко извит меч.

Дивакът посочи някъде в далечината и махна на Марк. Марк поклати глава и посочи крепостта. Някой подвигна, но рязък сигнал с ръка, даден от мъжа, пресече шума. Боецът пристъпи безстрашно напред, насочил меча си към гърлото на Марк. С другата си ръка отново посочи лагерните огньовете и после младия римлянин. Кръгът мълчаливо се свиваше и

Марк усещаше близостта на диваците зад себе си.

— Значи ще ме мъчат до смърт на огъня — каза той и посочи огньовете.

Огромният син боец кимна, без да го изпуска от очи. Каза няколко заповедни думи и друг синьокож хвана меча на Марк и полака го измъкна от ръката му.

— А, *невъоръжен* ще ме измъчват до смърт, това не го разбрах — продължи Марк; насилваше се да говори весело, но знаеше, че диваците не го разбират.

Усмихна се и те също му се усмихнаха.

Оставиха укреплението зад себе си в тъмнината и Марк може би само си въобрази, че е зърнал лицето на Пепис на фона на небето — само за миг, когато погледна назад.

Синьокожите влязоха с небрежна увереност в лагера заедно с пленника си. Марк виждаше, че се подготвят за бой. Оръжията бяха струпани на купчини, а войниците танцуваха и виеха около огньовете — и плюеха в тях нещо, което припламваше в синьо, щом докоснеше пламъците. Кряскаха и се бореха, мнозина мажеха някаква светла кал по ръцете и лицето си — това, предположи Марк, сигурно беше източникът на синята боя.

Бутнаха го на колене до един огън и му натикаха в ръцете груба глинена купа с някакво питие. Очите му се насълзиха от изпаренията, но той я изгълта докрай, като едва не се задави. Питието беше силно и той отказа втора купа — искаше главата му да е ясна. Стражите насядаха около него и явно почнаха да обсъждат дрехите и поведението му. Това му докара още сочене с пръст и кикотене. Марк не им обръщаше внимание — питаше се дали ще има възможност да избяга. Огледа мечовете на най-близките бойци — бяха ги сложили на острата трева близо до себе си. Може би щеше да успее да грабне някой...

Извириха рогове и прекъснаха мислите му. Щом всички се обърнаха към източника на звука, Марк хвърли още един поглед към най-близкото оръжие — и видя ръката на боеца да почива върху него. Младежът вдигна глава, погледна мъжа в очите и се изсмя весело. Боецът навъсено поклати глава, но после се усмихна; видяха се кафяви, изгнили зъби.

Рогът беше в ръцете на първия стар синьокож, който Марк виждаше в лагера. Беше доста над петдесетте и за разлика от твърдите мускулести тела на младите бойци, имаше огромен корем, който издуваше дрехата му и се люлееше, докато той размахваше кльощавите си ръце. Сигурно беше вожд, тъй като диваците реагираха веднага на командите, които им извика. Трима бойци пъргаво грабнаха дългите си мечове и кимнаха. Отекна бърз ритъм на малки барабани. Тримата стояха спокойно, докато ритъмът изпълваше нощта, а после се задвижиха по-бързо, отколкото Марк би сметнал, че могат. Мечовете блестяха като утринна светлина, движенията бяха плавни, преливащи едно в друго, съвсем различни от римските ритми, които Марк познаваше.

Виждаше, че боят е неистински, по-скоро танц, отколкото състезание по сила. Мъжете се въртяха и подскачаха, мечовете им дрънчаха, когато се срещаха в горещия нощен въздух.

Марк ги гледаше омаян. Накрая барабаните рязко спряха и мъжете отпуснаха мечовете. Бойците завикаха възторжено и Марк се присъедини към тях без стеснение — и в следващия миг се напрегна, защото старецът тръгна към него.

— Хареса ли ти? Добри са, нали? — каза синьокожият.

Марк скри смущението си и се съгласи с безизразно лице.

— Тези мъже превзеха укреплението ви. Те са крайки, най-добрите от нас.

Марк кимна.

— Твоите хора се биха добре, но крайките непрекъснато се упражняват, още от малки.

Ще превземем всичките ви грозни укрепления, ще ги сринем и ще ги изгорим. Ще го направим.

— Колко крайки... си довел? — попита Марк.

Старецът се усмихна и се видяха три зъба, качнали върху почернелите му венци.

— Не са достатъчно. Но и другите се учат — като днес, с вашите войници.

Марк го изгледа невярващо. Мрачно бъдеще се очертаваше пред войниците, останали в укреплението. Бяха им позволили да се скрият зад стените, за да могат младите синьокожи да получат бойно кръщение. Тази мисъл го смрази. Легионът вярваше, че синьокожите не са много по-интелигентни от дивите зверове. Всички пленени диваци подлудяваха, прехапваха въжетата и се самоубиваха с нещо остро, ако не успееха да избягат. Това свидетелство за внимателно планиране — и този човек, който говореше на неговия език — ги правеше истинска заплаха: досега римляните не ги бяха възприемали сериозно.

— Защо хората ти не ме убиха? — запита Марк.

Насили се да остане спокоен, когато старецът се наведе към лицето му и киселият му дъх го лъхна.

— Ти им направи впечатление. Трима мъже уби с меча си. Уби ги като мъж, не с лък или копие. Доведоха те, за да те огледат отблизо.

Любопитно — римлянин, който умее да убива. Отгатна какво ще последва още преди старецът да продължи.

— Не е хубаво младите бойци да се дивят на римлянин. Ти ще се биеш с крайки. Ако спечелиш, пускаме те. Ако крайки те убие, всички ще видят и ще имат надежда за идващите дни, нали?

Марк се съгласи — нямаше какво друго да направи. Загледа се в пламъците и се запита дали ще му позволят да използва меча си.

Синьокожите се скупчиха край него, като оставиха лагера почти незащитен. Марк обаче беше наясно, че войниците в крепостта няма откъде да разберат това — те виждаха само светлините в планинския мрак и не знаеха, че хората, които трябваше да ги пазят, са се струпали да гледат борбата.

Въведоха го в кръг, очертан със забити в земята ками. Синьокожите се събраха зад тях, някои се покачиха на раменете на другарите си, за да виждат по-добре. Накъдето и да се обърнеш, Марк виждаше плътна стена от синя кожа и хилещи се жълти зъби. Забеляза, че много очи са обрамчени в розово, и реши, че боята дразни кожата. Старият шкембест синьокож пристъпи в кръга и предпазливо му подаде меча. Марк не му обърна внимание. Нямаше нужда да има око на разузнавач, за да долови враждебността. Ако изгубеше, щяха да го накълцат на парчета, за да докажат превъзходството си, а ако спечелеше, тълпата щеше да го разкъса. За един кратък момент се запита какво би направил Гай и тази мисъл го накара да се усмихне. Гай щеше да убие водача още в мига, щом докопаше меча си. В края на краищата нещата не биха могли да се развият по-зле.

Погледна вожда — шкембето му стърчеше от кръга, — но някак си не му изглеждаше уместно да се хвърли върху него и да го прониже. Може би все пак щяха да го пуснат. Огледа свирепите лица в кръга и сви рамене. Май нямаше да стане така.

Един крайка влезе в кръга и се надигна гърлен приветствен ропот. Марк го огледа. Беше много по-висок от средния ръст за синьокожите, по-висок и от него, макар че той доста беше пораснал, откакто напусна Рим. Гърдите му бяха голи, мускулите мърдаха под боядисаната

кожа. Марк си помисли, че размахът на ръцете им май е еднакъв. Той се упражняваше още от дете и знаеше, че има шанс, независимо колко е добър противникът му. Рений бе работил и работеше с него всеки ден и за Марк вече нямаше достоен противник в легиона.

Гледаше внимателно как се движи високият мъж. Погледна и в очите му и не видя там никакъв страх. Мъжът не се усмихваше и не би разбрал нищо от словесни обиди. Започна да кръжи извън обхвата на Марк. Марк се извъртя, за да не го изпуска от поглед, докато той не зае позиция от другата страна на кръга, на около двадесет стъпки. Тактика. Рений му повтаряше никога да не спира да мисли. Трябваше да спечели, а не да играе честно. Премигна, когато дивакът изтегли дългия меч, който стигаше от хълбока му чак до земята — блестящо острие от полиран бронз. Досега Марк не беше обърнал внимание на това, но синьокожите използваша бронзови оръжия и здравият му железен меч скоро щеше да нащърби меча на противника — стига самият той да оцелееше след първите няколко удара. Мисълта му потече като бърза река. Бронзът беше по-мек от желязото...

Мъжът пристъпи по-близо и разтърси рамене. Беше бос, само по панталони, и извънредно атлетичен; движеше се като голяма котка.

Марк извика на вожда:

— Ако го убия, съм свободен, нали?

От тълпата се надигна приветствен ропот и това го накара да се запита колко от тези хора разбират езика му. Старият синьокож кимна усмихнато и даде знак с ръка да започват.

Барабаните отекнаха над глъчката на тълпата и Марк скочи. Противникът му приклепна, стиснал меча с нетрепваща ръка. Допълнителната дължина на острието щеше да му даде предимство. Марк вдигна ръка и отстъпи, за да свали туниката си. Почувства облекчение, щом се освободи от нея в задушаващата горещина, засилвана от близкия огън и потящата се тълпа. Барабаният ритъм стана по-настойчив и Марк съсредоточи погледа си върху гърлото на синьокожия — това обикновено нервираще противниците му. И застина неподвижно, докато той леко полюшваше меча си. Два различни стила.

Противникът му помръдна едва забележимо, но Марк усети атаката и се отмести, така че бронзовият меч профуча покрай него. Не замахна със своя меч — опитваше се да прецени скоростта му.

Вторият удар, плавно продължение на първия, изфуча към лицето му и Марк отчаяно вдигна меча си. Остриетата се плъзнаха едно по друго с оглушителен звън и той усети как по челото му изби пот. Дивакът беше бърз, с плавни движения, с убийствени удари — е, по-скоро само докосвания и финтирания. Марк блокира поредния нисък удар, насочен към корема му, пристъпи и нанесе пробощащ удар към синьото тяло. То обаче не се оказа там, където си мислеше, и той се просна на твърдата земя. Стана бързо — противникът му се бе отдръпнал, за да му позволи да се изправи. Значи нямаше да го убие бързо. Марк му кимна със стиснати зъби. „Не се ядосвай — каза си. — Не се пали. Спомни си думите на Рений. Няма значение какво се случва в боя, стига накрая неприятелят да легне в краката ти“.

Синьокожият пристъпи гъвкаво напред, бронзовото острие проблесна и Марк трябваше да приклепне. Този път не отговори със скок напред под удара и видя, че мъжът е готов да отбие меча му със сечаш удар надолу. „Значи се е бил с римляни!“ Да, синьокожият очевидно познаваше римския начин на бой, може би дори се беше обучавал върху неколцината легионери, които бяха изчезнали през предишните месеци, преди да ги убие.

Това го ядоса. Всичко, на което беше научен, идваше от Рений, войник и гладиатор — подготовка в римски стил. Нямаше друг стил, към който да мине. А този крайка явно беше

майстор в изкуството на двубоя.

Бронзовият меч отново изсвистя към него и Марк блокира. Съсредоточи се върху пулсиращото синьо гърло, възприемаше движещите се ръце и жилестите очертания на тялото някак отстрани. Остави един удар да се плъзне покрай него, отстъпи, за да избегне друг, като съвършено прецени разстоянието. И междувременно нападна с мигновен удар, като клъвване на змия, и драсна тънка червена линия по хълбока на противника.

Тълпата смаяно утихна. Синьокожият малко озадачено се дръпна назад с две плъзгащи се стъпки. Намръщи се и Марк разбра, че не е усетил одраскването. Притисна ръка към червената браздулица и после погледна дланта си. Лицето му беше безизразно. Сви рамене и отново размаха бронзовия си меч във феерия от светлини и сенки.

Марк усети ритъма на движенията му и отново започна да разчупва плавността, гладкия ритъм. Принуди синьокожия да отскочи от меча, вдигнат високо и непоклатимо, и после още веднъж — защото подскочи напред и затисна пръстите на краката му с подкованите си сандали.

И пак скочи напред — знаеше, че увереността на противника му е разколебана. Всяка стъпка напред беше придружена от удар, който преминаваше в друг удар, без никакво спиране, точно подражание на стила на синьокожия му противник. Мечът стана продължение на ръката му, трън в ръката му, за който беше достатъчно само да докосне, за да убие. Синьокожият нанесе разсичащ удар, който мина на косъм от гърдите му, и Марк усети изгарящия му поглед. Мъжът беше ядосан, че не може да спечели лесно. Марк блокира следващия му удар и пак скочи върху босите му крака с твърдите си римски сандали.

Синьокожият изрева задавено от болка и се извъртя — и скочи във въздуха като дух, както Марк беше виждал да правят съплеменниците му. Беше като движение от танц и бронзовият меч се извъртя заедно с него, почти невидим, и срязва кожата на Марк през гърдите. Тълпата изрева... но когато мъжът стъпи на краката си, лявата ръка на Марк внезапно се стрелна напред и сграбчи бронзовото острие.

Синьокожият се взря изненадано в очите на противника си и може би чак сега разбра, че тези очи му отвърщат със студен черен поглед. Замръзна под този поглед — и това колебание го уби. Усети как железният меч пронизва гърлото му, усети и бликащата мокрота на кръвта и как силата му изтича. Искеше да дръпне меча си, да пререже тези пръсти, но вече нямаше сила и се строполи бездиханен в краката на Марк.

Марк бавно си пое дъх и вдигна бронзовия меч, все така стиснал нащърбеното му острие. Кръв се стичаше по пръстите и дланта му, но мечът не ги беше прерязал до кокал. Зачака тълпата да се втурне да го убие. Диваците обаче мълчаха — а после старият синьокож извика отсечени команди в тишината. Марк гледаше надолу — гледаше мечовете, които държеше. Чу стъпки и се обърна. Старият синьокож хвана ръката му. Очите му бяха тъмни от учудване — и от нещо друго.

— Ела. Държа на думата си. Връщаш се при хората си. Ще ви нападнем сутринта.

Марк кимна. Почти не смееше да повярва. После каза:

— Този крайка беше добър боец. Никога не съм се бил срещу по-добър.

— Разбира се. Беше мой син.

Мъжът изглеждаше остарял, сякаш годините внезапно се бяха стоварили на раменете му и го натискаха надолу. Изведе Марк от кръга и посочи в нощта.

— Върви си.

Не каза нищо, когато Марк му подаде бронзовия меч.

Стената на крепостта се извисяваше в тъмнината абсолютно черна. Още отдалече Марк си заподсвирква, за да го чуят и да не го прострелят, щом се приближи.

— Сам съм! Пепис, хвърли ми въжето — извика той в тишината.

Легионерите се показаха над ръба на стената.

След миг се появи още някой и Марк позна киселата физиономия на Перитас.

— Марк? Пепис каза, че синьокожите са те пленили.

— Така е, но ме пуснаха. Ще хвърлиш ли това въже, или няма?

Беше му студено и държеше ранената си ръка пъхната под мишницата, за да стопли вцепенените си пръсти. Чу как си шепнат горе на стената и прокле Перитас за препалената му предпазливост. Защо диваците ще устройват клопка, когато просто можеха да ги изчакат да умрат от жажда?

Накрая въжето се спусна от стената и той се закатери. Ръцете му пареха от умора. Други ръце се протегнаха, за да го издърпат през ръба, и той едва не падна под устрема на Пепис, който се хвърли да го прегърне.

— Мислех, че ще те изядат — каза момчето.

Мръсното му лице беше набраздено от сълзи и сърцето на Марк се сви — защо беше довел момчето на това страшно място, където щеше да посрещне последната си нощ?

Посегна и разроши косата му.

— Не, момче. Казаха, че съм бил жилав. А те обичали млади и крехки.

Пепис ахна ужасен и Перитас се засмя.

— Имаш цяла нощ да ни разказваш какво е станало. Не мисля, че някой ще заспи. Много ли са?

Марк го погледна, разбра онова, което не биваше да се казва пред момчето, и отвърна с нисък глас:

— Достатъчно.

Перитас кимна сякаш на себе си.

Зазоряваше се. Всички бяха навъсени и чакаха нападението. Очите им бяха подпухнали от безсъние. Всички бяха застанали на стените и нервно извъръщаха глави и при най-слабото пърхане на някоя птица или шумолене на заек в храсталаците. Тишината беше зловеща, но когато някой меч случайно издрънчеше, веднага се чуваха обидни ругатни.

А после в далечината чува тръби — ехтяха над хълмовете. Перитас хукна по стената и завика радостно, когато видя три центурии да идват в ускорен марш по планинския път. Скоро спряха пред вратата и отекна глас:

— Отворете.

След като керванът не се беше върнал навреме, от легиона веднага бяха изпратили подкрепления. Войниците бяха марширували в мрака по насечения терен — двадесет мили за една нощ.

— Видяхте ли синьокожи? — попита навъсено Перитас. — Когато дойдохме, около крепостта имаше стотици. Очаквахме атака.

Центурионът поклати глава и сви устни.

— Видяхме следи от тях — димящи огньове и боклуци. Изглежда, всички са се махнали през нощта. Нали разбираш, няма как да разберем по какъв начин мислят диваците. Някой от техните магьосници сигурно е видял злокобна птица или някакво лошо предзнаменование.

Огледа се и сбърчи нос — явно долови вонята на трупове.

— Май ни се отваря работа. Имаме заповед да останем в укреплението. Ще изпратя половин центурия до постоянния лагер. Отсега нататък никой няма да се движи без тежковъоръжена охрана. Все пак това е вражеска територия, нали.

Марк отвори уста да отговори, но Перитас сложи ръка на рамото му и леко го натисна. После каза само:

— Зная.

И тръгна да подготви хората си за пътя към основния лагер.

Мародерите вече се бяха пременили в скъпи дрехи, откраднати от къщите и от шивачниците. И всички носеха вино — бълбукащо в глинените съдове, докато те се олюляваха по настланите с камъни улици.

Александрия надникна иззад заключените порти на градската къща на Марий, намръщи се и измърмори:

— Римската измет.

Сега, когато всички войници на града бяха ангажирани в битка, на онези, които обичаха хаоса, им трябваше съвсем малко време, за да излязат на улиците. Както винаги, бедните пострадаха най-много. Понеже не бяха охранявани от никакви стражи, домовете им бяха разграбени и всичко ценно беше отнесено от викащите и ликуващи крадци.

Александрия видя някакъв мъж да носи топ плат, оплискан с кръв, и пръстите я засърбяха — ако имаше лък, щеше да забие една стрела в пияната муцуна на този изверг.

Сниши се, докато тълпата отmine, и премигна, когато нечия ръка удари по портата. Стисна чука, който беше взела от работилницата на Бант. Ако някой направеше опит да се прехвърли над портата, щеше да му строши главата. Сърцето ѝ бумтеше. Чу откъм улицата фъфлещи пиянски гласове:

— Момчета, знам един бардак наблизко. Да пробваме нещо безплатно там, а? — разнесе се груб глас.

— Сигурно имат пазачи, Брак. Обаче защо и на мене да не ми се плати за услугата? На ония курви ще им трябват силни мъже да ги пазят. А ние пък имаме нужда от някоя хубава женичка с две-три млади дъщери. Ще предложим да ги пазим, докато съпруга ѝ го няма.

— Аз обаче съм пръв. Последния път нищо не остана за мене — каза първият глас.

— А, защото на нея ѝ дойде много, затова. След мене никоя жена не си и помисля за друг мъж.

Разнесе се груб, брутален смях и Александрия потръпна. Мародерите отминаха.

Чу леки стъпки зад себе си, извърна се и вдигна чука.

— Аз съм — каза Метела. Лицето ѝ беше бяло като платно.

Беше чула края на разговора. В очите на двете жени имаше сълзи.

— Сигурна ли си, господарке?

— Сигурна съм, Александрия. Но трябва да тичаш. По-зле ще е да останеш тук. Сула е отмъстителен, а няма причина да пострадаш от гнева му. Върви и намери този Табик. Нали пазиш документа, който ти подписах?

— Разбира се. Той е най-ценното, което имам.

— Пази го добре. Следващите няколко месеца ще са трудни и опасни. Трябва да имаш доказателство, че си свободна. Вложи в нещо парите, които ти е оставил Гай, и стой на сигурно място, докато градският легион възстанови реда.

— Искаше ми се да мога да му благодаря.

— Надявам се, че един ден ще имаш тази възможност. — Метела пристъпи към вратата, вдигна резетата и надникна навън. — Върви. Пътят е чист, но трябва бързо да стигнеш до пазара. Не спирай за нищо на света, нали разбираш?

Александрия кимна сковано — нямаше нужда да ѝ се напомня след чутото преди минута. Погледна бялото лице и тъмните очи на Метела и усети как страхът на по-

възрастната жена докосва душата ѝ.

— Тревожа се за тебе, сама в тази голяма къща. Кой ще се грижи за тебе, като не остана никой тук?

Метела вдигна ръце в грациозен жест.

— Не се бой за мене, Александрия. Имам приятели, които ще ме изведат от града. Ще намеря някоя топла чужда земя и ще се оттегля там, далеч от всички интриги и болки на този огромен град. Иска ми се да живея в град, където борбите на младежите са само далечен спомен... Върви само по главните улици. Не мога да се отпусна, докато и последният човек от дома ми не отиде на безопасно място.

Александрия впи поглед в очите ѝ за секунда — очи, блеснали от сълзи. После кимна само веднъж, излезе, затвори здраво вратата и бързо се отдалечи.

Метела я слушаше как си отива и усещаше как всичките ѝ години натежават на раменете ѝ. Завидя на способността на младите да започват отново, без да хвърлят поглед назад към старото. Погледна опустелия си ехтящ дом. Голямата къща и градините най-накрая бяха съвсем празни.

Как можеше Марий да не е тук? Странна мисъл. Толкова често отсъстваше, когато отидеше на дълги кампании, но винаги се връщаше, пълен с живот, духовитост и сила. Мисълта, че вече няма да се върне при нея, беше грозна рана, която тя не искаше да разврежда. Толкова лесно беше да си представи, че той е някъде с легиона си, покорява нови земи и гради огромни акведукти за чуждестранни царе. Щеше да заспи и когато се събудеше, ужасната болка в нейния свят щеше да си е отишла и Марий щеше да е тук и да я прегърне.

Подуши пушека във въздуха. След нападението на Сула в града бяха избухнали пожари — необезпокоявани се прехвърляха от къща на къща и от улица на улица. Още не бяха стигнали до каменните домове на богатите, но огънят, бушуващ в Рим, щеше в крайна сметка да унищожи всичко, да натрупа купчини пепел, докато от мечтите не остане нищо.

Метела погледна към града в ниското. Облегна се на мраморната стена и усети хладината ѝ — успокоение в ужасната горещина. Черните пера на задушливия дим висяха във въздуха, разстилаха сива пелена над отчаяния град. Вятърът донасяше викове и писъци — мародерите нямаха и капка милост: убиваха или изнасилваха всички, появили се на пътя им.

Метела се надяваше, че Александрия ще се спаси. Стражите я бяха напуснали още първата сутрин, когато чуха за смъртта на Марий. Тя си мислеше, че има късмет, че не са я убили в леглото ѝ и не са разграбили къщата, но от предателството им все пак я болеше. Нима не се бяха отнасяли към тях почтено? На какво можеше да се разчита в свят, където клетвата отлиташе и с най-лекия вятрец?

Разбира се, тя беше излъгала Александрия. Нямахше начин да напусне града. Ако беше опасно една млада робиня да мине по няколко улици, сто пъти по-опасно беше за една известна матрона да прекара богатството си покрай вълците, които бродеха из Рим и търсеха точно такива възможности. Да, би могла да се преоблече като робиня, дори да пътува с роби. Ако имаше късмет, можеха да оцелеят, макар че според нея беше по-вероятно да ги хванат, да се гаврят с тях и после да ги хвърлят на кучетата. Вече трети ден в Рим нямаше никакви закони и за някои това беше опияняваща свобода. Ако беше по-млада и по-смела, би поела риска. Но твърде дълго беше разчитала Марий да ѝ вдъхва смелост.

Ако той беше до нея, би могла да понесе ехидството на другите матрони, когато обсъждаха бездетството ѝ зад гърба ѝ. Ако беше до нея, би могла да се изправи пред света с безплодната си утроба и въпреки това да се усмихва и да не се подава на сълзи. Но него го

нямаше и тя не можеше да се осмели да излезе сама на улицата и да започне живота си отново като бедна бежанка.

Някой мина тичешком покрай вратите и Метела усети как тръпка я бодва в раменете и я пронизва. Скоро боевете щяха да стигнат и дотук и грабителите и убийците, които се движеха заедно със Сула, щяха да нахлуят в стария градски дом на Марий. Тя знаеше какво се е разиграло през първите два дни — а после пратениците също я бяха изоставили. Хората на Сула бяха нахлули в града: завземаха улица след улица, възползваха се от предимството, което им беше създал Марий. Понеже легионът му се биеше пръснат по градските стени, през по-голямата част от първата нощ войниците не бяха могли да съберат цялата си сила като юмрук срещу Сула, а междуременно той напредваше с хората и с обсадните си машини по улиците, разбиваше барикадите и застилаше пътищата зад себе си с главите на хората на Марий. Говореше се, че подпалили големия храм на Юпитер и пламъците били толкова горещи, че мраморните плочи се напукали, а колоните рухнали с гръм и трясък. Хората казваха, че това било предзнаменование, че боговете не били доволни от Сула, но той все още беше безспорният победител.

След това сведенията бяха секнали, но преди да настъпи вечерта, Метела беше разбрала, че ритмичната победна песен, отекваща из Рим, не излиза от гърлата на Първородните.

Тя вдигна ръце, смъкна дрехата си, прекрачи я и тръгна към къщата. Въздухът хладнееше на голата ѝ кожа и тя отново потръпна, този път от удоволствие. Странно беше да върви гола из беломраморните зали!

Докато вървеше, свали гривните от ръцете си и пръстените от пръстите си и ги остави на една маса. Задържа сватбения пръстен на Марий — беше му се вrekла, че никога няма да го сваля. Разпусна косата си и я остави да се стече като вълна по гърба ѝ, тръсна глава, та къдриците да се развият. Влезе боса в банята и усети как парата я обвива в блестяща влага. Вдъхна я и остави топлината да изпълни дробовете ѝ. Басейнът беше дълбок и водата беше затоплена — последната задача на тръгващите си робини и слуги. Тя въздъхна и влезе в чистата вода, оцветена в тъмносиньо от мозаечния под. За секунда затвори очи и прехвърли в ума си годините с Марий. Никога не беше възразявала срещу дългите му отсъствия от Рим и от дома им с легиона. Ако знаеше колко малко време щеше да живее с него, щеше да го придружава навсякъде, но сега не беше моментът за ненужни съжаления. Сълзи се плъзнаха изпод клепачите ѝ без усилие и без да облекчат мъката ѝ.

Спомни си първата му бойна задача и удоволствието му при всяко повишение. Беше славен мъж в младостта си, любовта им беше невероятна и дива. Тя беше невинно момиче, когато мускулестият млад войник ѝ беше предложил брак. Не знаеше нищо за грозната страна на живота, за болката, когато година след година минаваха без деца, които да ѝ донесат радост. Всяка от приятелките ѝ всяка година раждаше по едно дете и понякога направо ѝ призляваше, когато ги погледнеше, просто поради внезапната празнота. Това бяха годините, когато Марий прекарваше все повече и повече време далеч от нея, понеже не можеше да се справи с изблиците ѝ на ярост и с обвиненията ѝ. За известно време се беше надявала, че ще си намери любовница; дори му беше казала, че ще приеме дете от подобна връзка като свое.

Той нежно я беше прегърнал и я беше целунал.

— Няма друга освен тебе, Метела. Ако съдбата ни е отнела тази радост, аз няма да плюя в очите ѝ.

Тогава ѝ се струваше, че хлиповете, които напиреха в гърлото ѝ, никога няма да спрат.

Той я вдигна на ръце и я отнесе в леглото... беше толкова нежен, че тя пак се разплака. Беше добър съпруг, добър мъж.

Тя посегна към ръба на басейна, без да отваря очи. Пръстите ѝ напипаха тънкия нож, който беше оставила там. Един от неговите ножове, получен след като центурията му беше задържала едно планинско укрепление цяла седмица срещу огромна армия диваци. Стисна острието с палец и показалец и без да гледа, го прокара по китката си. Пое си дълбоко дъх; умът ѝ се вцепени и се изпълни със спокойствие.

Острието режеше, но странното беше, че всъщност не я заболя. Болката остана като нещо далечно, почти незабелязано; пред вътрешния ѝ взор прелитаха отминалите години.

— Марий...

Мислеше, че е изрекла името му на глас, но в стаята цареше тишина. Синята вода беше станала червена.

Корнелия изглежда намръщено баща си.

— Няма да замина. Това е моят дом и е също толкова безопасен, колкото и всяко друго място в града в този момент.

Цина погледна тежките врати, които отделяха къщата му от улицата. Домът, който ѝ беше дал като зестра, беше не особено голям, само с осем стаи. Харесваше го, но би предпочел да е грозен... обаче ограден с висока стена.

— Ако тълпата нахлуе тук или хората на Сула...

Гласът му трепна. Но Корнелия не отстъпваше.

— Имаме стражи, които ще се справят с тълпата. Нищо в Рим не би могло да спре Сула, ако Първородните не могат — отвърна тя.

Гласът ѝ беше спокоен, макар да я измъчваха съмнения. Наистина, домът на баща ѝ беше същинска крепост, но това тук беше нейният дом, нейният и на Юлий. Тук щеше да я търси той, ако оцелееше.

Гласът на баща ѝ се издигна почти до крясък.

— Не си видяла на какво приличат улиците! Зверове, бродещи в търсене на лесна плячка! Не мога да изляза без въоръжената си охрана. Стотици къщи са подпалени или ограбени. Навън е хаос.

Потърка лицето си с ръце и дъщеря му чак сега забеляза, че не се е бръснал.

— Рим ще го преживее, татко. Нима не искаше да се преместиш в провинцията, когато преди година имаше размирици? Ако тогава бях заминала, нямаше да срещна Юлий и нямаше да се омъжа.

— Да бях заминал — изсъска Цина с подивял глас. — Иска ми се да те бях отвел тогава. Нямаше сега да си тук в опасност и...

Тя пристъпи към него и го докосна по бузата.

— Успокой се, татко, успокой се. Само се убиваш с тези притеснения. Този град е виждал много размирици. Всичко ще мине. Аз ще съм в безопасност. А ти трябва да се обръснеш.

В очите му напипаха сълзи и тя се озова в смазващата му прегръдка.

— Полека, полека, сега съм в деликатно положение.

Баща ѝ отпусна ръце, погледна я въпросително и попита с прегракнал от вълнение глас:

— Бременна ли си?

Корнелия кимна.

— Хубавото ми момиченце — каза той и я прегърна пак, вече по-внимателно.

— Ще станеш дядо — прошепна тя в ухото му.

— Корнелия, трябва да дойдеш при мен. Моята къща е по-безопасна. Защо да поемаш такъв риск? Ела си у дома.

Да. Тя искаше да му позволи да я отведе на безопасно място, много искаше да е пак малко момиченце, но не можеше. Поклати глава и се усмихна сковано, за да се опита да смекчи отхвърлянето.

— Остави ми още стражи, ако това ще те накара да се чувстваш по-добре, но сега тук е моят дом. Детето ми ще се роди тук и когато Юлий се върне, ще дойде най-напред тук.

— Ами ако е убит?

Корнелия затвори очи. Внезапно я бодна болка и тя усети как под клепачите ѝ парят сълзи.

— Татко, моля те! Юлий ще дойде. Аз... сигурна съм.

— Знае ли за детето?

Корнелия не отвори очи: искаше слабостта да премине. Нямаше да се разплаче, въпреки че част от нея искаше да зарови глава на гърдите на баща си и да му позволи да я отведе отгук.

— Още не.

Цина седна на пейката до басейна в градината. Спомни си разговорите с архитекта, когато подготвяше къщата за дъщеря си. Изглеждаше му толкова отдавна. Въздъхна.

— Ох, момиче! Какво ще кажа на майка ти?

Корнелия седна до него.

— Ще ѝ кажеш, че съм добре, щастлива съм и ще родя след седем месеца. Ще ѝ кажеш, че подготвям дома си за раждането, и тя ще го разбере. Ще пратя хора при вас, когато улиците отново станат мирни, и... кажи ѝ, че имаме достатъчно храна и сме здрави. Много е просто.

Гласът на баща ѝ трепереше леко.

— Юлий да внимава да е добър съпруг и добър баща. Иначе ще заповядам да го нашибат с камшик. Трябваше да го направя още когато чух, че се е катерил по покрива ми заради тебе.

Корнелия изтри очите си с ръка, потисна тревогата си и се насили да се усмихне.

— У тебе няма никаква жестокост, татко, така че не се прави на лош.

Той направи гримаса; заточиха се дълги мигове мълчание.

— Ще изчакам още два дни и ще пратя стражите да те доведат у дома.

Корнелия притисна ръка към рамото му.

— Вече не съм твоя. Юлий е мой съпруг и ще очаква да ме намери тук.

А после вече не можа да сдържи сълзите и захлипа. Цина я прегърна и я притисна към себе си.

Когато хората му тръгнаха да обезопасяват главните улици, които щяха да му дадат достъп до форума и до сърцето на града, Сула се намръщи. След първата кървава схватка битката за Рим се развиваше добре за него, той превземаше зона след зона с бързи брутални схватки и ги задържаше срещу зле организирания си противник. Преди слънцето да се беше издигнало, по-голямата част от долната източна четвъртина на Рим беше под негов контрол — голяма зона, в която можеха да си починат и да се прегрупират. И тогава възникнаха тактическите проблеми. Колкото повече се разрастваха овладените от него райони, толкова

по-малко хора му оставаха, за да задържи граничните линии, а Сула знаеше, че винаги има опасност противникът да нападне някой район, където неговите войници са пръснати нарядко.

Предимството на внезапното нападение постепенно отслабваше. Той не преставаше да издава най-различни заповеди и отделенията ту тръгваха, ту спираха. Сула знаеше, че трябва да си осигури база, преди да иска нечия капитулация. След последните думи на Марий бе приел, че има вероятност неговите войници да се бият до последния човек — лоялността им беше легендарна, дори в система, където подобна лоялност се подхранваше и насърчаваше. Трябваше да ги накара да загубят надежда, а нямаше изгледи да го постигне с бавно напредване.

Сега стоеше на открития площад на върха на хълма Целий. Всички улици зад гърба му до Порта Целимонтана бяха негови. Огньовете бяха изгасени и легионът му беше разставен оттук чак до Порта Раудускулана на южния връх на градските стени.

В малкият квадрат имаше стотина от неговите хора, разделени на групи по четирима. Всички бяха доброволци и той беше трогнат от това. Това ли беше почувствал Марий, когато неговите хора бяха изложили живота си на риск заради него?

— Получихте заповедите. Създавайте хаос. Ако сте по-малко, се оттеглете, докато не получите възможност пак да атакувате. Вие сте моят шанс и шансът на легиона. Боговете да ви закрилят.

Всички отдадоха чест като един и той отвърна на поздрава. Най-вероятно повечето от тях щяха да са мъртви след час. Ако беше нощ, щяха да са по-полезни, но под ярката дневна светлина служеха по-скоро да разсеят противника. Загледа как последната четворка се пръсва по страничните улици.

— Увийте тялото на Марий и го сложете на студено — каза Сула на войника, който беше най-близо до него. — Не знам кога ще имаме възможност да го погребем както трябва.

Внезапен облак стрели долетя през две-три пресечки. Сула загледа стрелите с интерес — отбелязваше си къде най-вероятно са стрелците и се надяваше, че малко от неговите четворки ще са там. Стрелите минаваха над главата му като тънки черни линии и удряха камъните на двора, който си беше избрал за временен команден пункт. Един от вестоносците му падна, пронизан от стрела в гърдите, друг изпищя, макар че вероятно не беше засегнат. Сула се намръщи.

— Войнико, вземи този вестоносец, отведи го някъде наблизо и го нашибай с камшик. Римляните не пищят и не припадат, като видят кръв. Искам да не мога да видя живо месо по гърба му, когато го върнеш.

Стражът кимна и вестоносецът позволи да го отведат мълчаливо, уплашен, че ако продума, наказанието му ще се увеличи.

Дотича един центурион, отдаде чест и докладва:

— Районът е безопасен. Да наредя ли бавно придвижване?

Сула се втренчи в него.

— Аз решавам как ще се придвижваме. Свири атака. Нека другите ни настигат, както могат.

— Господарю, ще сме изложени на атаки от страни — възрази центурионът.

— Ако още веднъж се усъмниш в моя заповед, ще заповядам да те обесят като обикновен престъпник.

Мъжът пребледня, извърна се рязко и хукна да изпълни заповедта.

Сула изскърца със зъби от яд. Как му се искаше да има враг, когото да срещне на открито поле. Градските боеве бяха объркани и изпълнени с насилие — кормене наред в разни глухи улички. Къде бяха великолепните атаки? Къде беше песента на оръжията в боя? Но той щеше да прояви търпение и в края на краищата щеше да накара врага да се откаже. Чу сигнала за атака и видя как хората му се надигат и тръгват напред. Вълнението накара кръвта му да затече по-бързо.

Подуши дима във въздуха и погледна пламъците зад прозорците на улиците пред него. Отекнаха писъци, заглушаващи звъна на оръжията, отчаяни хора се катереха по каменните стени на тридесет-четиридесет стъпки над биещите се долу. Една жена се изпусна и падна с главата надолу на плочника. Заприлича на омекнала кукла. Димът се вмъкваше упорито в ноздрите му. Още една улица, после още една.

Хората му се движеха бързо.

— Напред! — изкрещя той. Усещаше как сърцето му бие все по-бързо.

Урс Ферит разстла картата на Рим на тежката дървена маса и огледа лицата на центурионите.

— С чертата съм оградил територията, овладяна от Сула. Линията на настъплението му расте все повече и става все по-уязвима за точкови атаки в почти всяка своя част. Предлагам да нападнем тук и тук едновременно.

Посочи две точки на картата и погледна другите мъже. И те като него бяха уморени и мръсни. Малцина бяха спали повече от час-два през тридневната битка и също бяха близо до пълното изтощение.

Когато беше видял как Марий пада убит, Урс командваше пет центурии. Беше чул последния вик на командира си и още пламтеше от гняв срещу коварния Сула: да убие мъжа, когото той, Урс, обичаше повече от собствения си баща.

На следващия ден хаосът беше пълен — от двете страни паднаха стотици убити. Урс беше удържал контрола над собствените си хора: хвърляше ги в кратки кървави атаки, а после ги оттегляше, за да дочака идването на подкрепления. Както повечето от хората на Марий, и той не беше от благороден произход — беше израснал по улиците на Рим. Знаеше как да се бие там, където се беше мотал като момче, и преди зората да оповести настъпването на новия ден, беше станал един от неофициалните вождове на Първородните. Влиянието му се почувства веднага, когато започна да координира атаките и отбраната. Изостави някои улици като стратегически маловажни. Нареди на гражданите да излязат от къщите, подпали ги и накара хората си да се оттеглят под прикритието на облаци от стрели. За други улици се биеше отново и отново, като съсредоточаваше наличните сили върху задачата да не позволят на Сула да направи пробив. Изгуби много войници, но стремглавото нахлуване в града беше забавено и дори на много места спряно.

Както и да го беше наричала майка му, за своите хора той открай време беше Урс, Мечката. Набитото му тяло и по-голямата част от лицето му бяха покрити с гъсти черни косми, чак до скулите. Мускулестите му рамене бяха изцапани със засъхнала кръв и също като другите в стаята, принудени да се откажат от римския вкус към чистотата, той вонеше на пушек и пот.

Стаята беше избрана случайно — кухня в нечия градска къща. Просто бяха влезли и бяха разстлали картите си на масата. Собственикът беше някъде на горния етаж. Урс въздъхна и пак погледна картата. Възможни бяха пробиви, но щеше да им трябва божествен късмет, за да

победят Сула. Огледа лицата край масата и едва се застави да не свие болезнено вежди от надеждата, която видя в тях. Той не беше Марий и го осъзнаваше. Ако Марий беше жив, ако беше тук, в тази стая, щяха да имат шанс, но сега...

— Няма повече от двадесет до петдесет души на всяка точка от отбранителната си линия. Ако пробием бързо с по две центурии на всяка позиция, ще можем да ги накълцаме на парченца, преди да им дойдат подкрепления.

— А после какво? Ще тръгнем да търсим Сула? — обади се един от центурионите.

„Марий щеше да знае името му“, помисли Урс.

— Не можем да сме сигурни къде се е загнездила тази змия. Способен е да си направи команден пункт като примамка за убийци. Предлагам да се оттеглим и да оставим няколко души в цивилни дрехи да наблюдават и да търсят възможност да го хванат.

— Няма да им хареса. Те искат честна победа.

Урс преглътна гнева си.

— Тези мъже са легионери от най-добрия римски легион. Ще правят каквото им се заповяда. Става въпрос за численост. Те са по-многобройни. Ние контролираме също толкова големи участъци с много по-малко хора. Те могат да получат подкрепления по-бързо от нас и... имат много по-опитен командир. Най-доброто, което можем да направим, е да унищожаваме стотици от техните хора и да се оттегляме, като губим възможно най-малко бойци. Сула пък трябва да защитава една удължаваща се линия.

— И ние имаме същия проблем.

— Но нашето не е и наполовина толкова лошо. Ако пробият, то ще е насред града, където лесно могат да бъдат обградени и отрязани. Ние още контролираме по-голямата част от града. Ако пробием линията им, ще попаднем право в сърцето на тяхната територия.

— Където са техните хора, Урс. Не съм убеден, че планът ти ще даде резултат — продължи мъжът.

Урс го изгледа.

— Как се каваш?

— Бар Галиен.

— Чу ли какво извика Марий, преди да го убият?

Мъжът се изчерви.

— Чух.

— И аз го чух. Ние защитаваме града и неговите обитатели от незаконен нашественик. Моят командир е мъртъв. Временно поех командването, докато преодолеем кризата. Ако нямах да добавиш нещо полезно, предлагам да изчакаш навън, а аз ще ти кажа кога сме свършили. Ясно ли е?

Макар че гласът му остана спокоен и любезен през целия разговор, всички мъже в стаята чувстваха гнева, който се излъчваше от него като физическа сила. Трябваше им малко смелост, за да не отстъпят.

Бар Галиен тихо каза:

— Искам да остана.

Урс го потупа по рамото и продължи:

— Ще съсредоточим всички копиетци и стрелци с лък ето на тези две точки точно след един час. Ще ги ударим с всичко, което имаме, и после две центурии ще нападнат тяхната отбрана по мой сигнал. Ще водя атаката през стария пазар, защото добре го познаваме. Бар Галиен ще води другите. Имате ли въпроси?

Край масата се възцари тишина. Галиен погледна Урс в очите и кимна.

— Съберете легионерите. Нека накараме стареца да се гордее. Бойният вик е „Марий“. Сигналът ще бъде три кратки изсвирвания. Точно след един час.

Сула стоеше пред окървавените задъхани мъже. От стоте, които беше изпратил преди няколко часа, само единадесет се бяха върнали да докладват, и до един бяха ранени.

— Подвижните отряди имаха само частичен успех — каза един войник; олюляваше се от изтощение и едва си поемаше дъх. — Нанесохме много вреди през първия час и убихме повече от петдесет врагове в отделни схватки. Където беше възможно, ги хващаме поединично или на двойки и ги обезвреждахме, както ни заповяда. После сигурно вестта се е разнесла и те започнаха да ни преследват по улиците. Който и да ги командва, сигурно познава града много добре. Опитяхме да се качим по покривите, но там имаше хора да ни чакат.

Той спря да си поеме дъх и Сула нетърпеливо зачака да се успокои.

— Видях няколко мъже да падат повалени от жени и деца, които излизаха от къщите с ножове. Бойците се колебаеха дали да убиват цивилни и бяха насечени на парчета. Моят отряд бе разбит от група от Първородните, които си бяха свалили броните и носеха само мечове. Притиснаха ни в една уличка.

— От самото начало беше ясно, че подвижните групи ще нанасят само ограничени вреди — каза Сула. — Надявах се да посеем страх и хаос, но като че ли сред Първородните има остатъци от някаква дисциплина. Някой от помощниците на Марий трябва да е поел тактическото командване. Ще иска да нанесе бърз ответен удар. Твоите хора видяха ли някакви такива признаци?

— Да. Не знам кога и къде ще нападнат, но скоро пак ще има сражение.

— Не биваше да струва живота на осемдесет от моите хора, но е достатъчно полезно. Отивайте при хирурзите... Центурионе! — извика той на стоящия наблизо мъж. — Всички войници на барикадите! Те ще се опитат да пробият. Утроете броя на хората по линията.

Центурионът кимна и нареди на вестносците да отнесат вестта на постовете по линията.

Изведнъж небето почерня от облак стрели — жилещ и бръмчащ облак смърт. Сула ги загледа как падат. Стисна юмруци, стисна и зъби. Мъжете около него се хвърлиха да се прикрият, но той остана изправен, с блеснали очи.

Стрелите заваляха около него, но без да го докоснат. Той се огледа и се изсмя на пълзящите си съветници и офицери. Един беше на колене, дърпаше стрелата, забила се в гърдите му, и плюеше кръв. Други двама сезираха в небето с изцъклени очи.

— Добро предзнаменование, не мислите ли? — каза Сула с усмивка.

Някъде далеч в града един рог изсвири три пъти кратко и в отговор се надигна рев. Сула чу едно име да се надига над шума и за момент се усъмни.

— Ма-рий! — ревяха легионерите.

И се приближаваха.

Александрия заблъска по вратата на малкото златарско магазинче. Трябваше да има някой вътре! Знаеше, че Табик може да е напуснал града като много други, и мисълта, че просто може да привлече внимание към себе си, я накара да пребледнее. Нещо изскърца в уличката наблизко — стори й се като отваряне на врата.

— Табик! Аз съм, Александрия! Богове! Отвори!

Отпусна ръка, задъхана. Чу викове, все по-наблизко, и сърцето й заби диво.

— Хайде, хайде — прошепна тя.

И изведнъж вратата се отвори и Табик излезе ядосан, стиснал един сатър. Щом я видя, гневът му поутихна.

— Влизай, момиче. Зверовете са излезли навън.

И огледа улицата. Тя изглежда пуста, но му се струваше, че нечии очи го наблюдават.

Александрия влезе и едва не припадна от облекчение.

— Метела... ме изпрати. Каза...

— Няма нищо, момиче. Ще обясниш по-късно. Жената и децата са горе, приготвят ядене. Върви при тях. Тук си в безопасност.

Тя спря и се обърна към него. Не можеше да се сдържа повече.

— Табик, имам документите и всичко необходимо. Аз съм свободна!

Той я погледна и се усмихна.

— Ти винаги си била свободна. Качвай се горе, че жена ми ще почне да ревнува.

В наръчниците по бойно изкуство не се казваше нищо за нападение срещу барикада, вдигната на сред улицата, така че Урс Ферит просто изрева името на мъртвия си пълководец и се хвърли през купчината счупени носилки и врати право към неприятелската армия. Двеста мъже напиха зад гърба му.

Урс заби меч си в първото попаднало му гърло — насмалко не го посякоха, — смъкна се по неустойчивата барикада и се стовари върху някого. Беше възнаграден с радващо слуха му хрущане на кости.

Хората му бяха навсякъде около него, сечаха и мушкаха, за да си пробият път. Урс не знаеше доколко се справят и колко от тях са ранени или вече мъртви. Знаеше само, че врагът е пред него и мечът е в ръката му. Изрева и отсече ръката на един войник от рамото, докато той вдигаше щита си да отбие удара. Грабна щита от ръката, която го изпусна, и изблъска с него двама души от пътя си.

Единият успя да го рани и той усети по краката му да плъзва топлина, но не й обърна внимание. Бяха повалили противниците зад барикадата, но в дъното на улицата се появиха още. Урс се втурна натам, разбрал какво значи да си подивял боец в някое от дивите племена, които римляните бяха покорили. Беше странна свобода. Нямахше болка, само радост — и никакъв страх или изтощение.

Още бойци западаха под меч му. Първородните вървяха напред и сееха смърт.

— Господарю! Страничните улички! Пристигат подкрепления!

Урс едва не отърси ръката, която го дърпаше, но навикът надделя.

— Много са. Назад, момчета! Засега убихме доста.

Вдигна триумфално меч си и се затича назад, към барикадата.

Пътьом отбелязваше колко бойци е загубил Сула. Повече от сто, доколкото можеше да прецени.

Тук-там виждаше познати лица. Един-двама стенеха и той се изкуши да спре, но чу зад себе си тропота на подковани сандали и разбра, че трябва да прехвърлят барикадата или поне да опрат гърбовете си в нея.

— Давайте, момчета! Ма-рий!

Всички отговориха на вика и затичаха по-бързо. От върха на барикадата Урс погледна назад и видя как повалиха и стъпкаха най-бавния от хората му. Стрелците му стреляха над главите на неговите хора и повалиха още врагове. Урс се изсмя, спусна се по барикадата и продължи да тича, отпуснал меча във вече изтощената си ръка.

Клекна в някакъв портик и се задъха, подпрял ръце на коленете си.

От бедрото му течеше кръв. Усещаше лекота в главата и само измърмори нещо неясно, когато две здрави ръце го вдигнаха и го повлякоха по улицата.

— Не бива да спиращ тук, господарю. Стрелците ще ни прикриват, поне докато имат стрели. Трябва да изминем още една-две пресечки. Хайде, господарю, тичай.

Чуваше думите, но не беше сигурен дали им отговаря. Къде беше изчезнала енергията му? Крака му сякаш го нямаше. Надяваше се, че Бар Галиен ще има същия успех като него.

Бар Галиен лежеше в собствената си кръв. Мечът на Сула бе опрян в гърлото му. Знаеше, че умира, и се опита да заплюе Сула, но в устата му нямаше достатъчно плюнка. Хората му се бяха натъкнали на центурия с пресни подкрепления зад барикадата и бяха разбити само след минути яростна борба — просто враговете се оказаха много повече. Линията на Сула изобщо не беше рехавя.

Бар се усмихна на себе си; зъбите му бяха в кръв. Знаеше, че Сула може бързо да извика подкрепления. Жалко, че нямаше възможност да каже това на Урс. Надяваше се, че той ще се справи по-добре от него, иначе легионът отново щеше да остане без водач. Прекалено смело беше да атакуват, но пък твърде много от легиона бяха загинали в онзи ужасен първи ден на смут и екзекуции. Е, Урс би трябвало да знае, че Сула ще получи подкрепление.

— Мисля, че е мъртъв, господарю — чу нечий глас.

Чу и гласа на Сула да отговаря:

— Жалко. Има странно изражение. Искаше ми се да го питам какво ли си мисли.

Урс изръмжа на центуриона, който се опитваше да му помогне да се изправи. Кракът го болеше, беше ранен и в рамото, но не искаше никой да му помага.

— Никой ли не се върна? — попита той.

— Изгубихме и двете центурии. Хората на Сула получиха подкрепление точно преди да ги нападнем. Изглежда, тази тактика няма да проработи пак.

— Значи съм имал късмет — изсумтя Урс.

Никой не смееше да го погледне в очите. Наистина, беше имал късмет да нападне точно там, където противникът беше по-малоброен. Бар Галиен сигурно би се изсмял, ако можеше да види, че е излязъл прав. Срамота, че не можеше да го почерпи едно питие.

— Имаш ли още някакви заповеди? — попита центурионът.

Урс поклати глава.

— Още не. Но ще имам, когато разбере какво ни е положението.

— Но... — поколеба се младият мъж.

— Какво има?

— Някои предлагат да се предадем. Силата ни е намаляла наполовина, а Сула има канали за подкрепления, които стигат чак до морето. Не можем да победим и...

— Да победим ли? Кой е казал, че ще побеждаваме? Още когато видях Марий да умира, разбрах, че не можем да победим. Още тогава ми стана ясно, че Сула ще пречупи гръбнака на Първородните, преди достатъчно много от тях да се съберат, за да му причинят истински неприятности. Не става въпрос да побеждаваме, момче.

Става въпрос, че се бием за право дело, следваме заповеди и отдаваме почит на живота и смъртта на един велик човек.

Огледа мъжете в стаята. Само малцина избягнаха погледа му и той разбра, че е сред приятели. Усмихна се. Как би го казал Марий?

— Човек може цял живот да чака за момент като този и никога да не го дочака. Някои просто остаряват и силите им отпадат, но така и не получават своя шанс. Ние ще умрем млади и силни и не бих искал да е друго.

— Но може би ще успеем да излезем от града. Да се изтеглим към планините.

— Елате навън. Няма да си хабя думите за вас, бълзловци — изръмжа Урс и изкуцука през вратата.

На улицата имаше стотина легионери, уморени и мръсни, с набързо превързани рани. Изглеждаха вече победени и тази мисъл му вдъхна необходимите думи.

— Аз съм войник на Рим!

Гласът му, дълбок и дрезгав, се разнесе над тях и гърбовете им се стегнаха.

— Всичко, което съм искал, е да си изслужа службата и да се оттегля в някое малко имение. Не исках да загубя живота си на чужда земя и да бъда забравен. Но видях, че служа при човек, който беше повече от баща за мене, повече, отколкото собственият ми баща е бил някога, видях го как умира, чух думите му и си помислих: „Урс, може би точно това е най-важното“. И може би в крайна сметка е достатъчно. Някой тук мисли ли, че ще живее вечно? Нека другите садят зеле и съхнат под слънцето. Аз ще умра като войник, на улиците на града, който обичам, като браня този град.

Сниши глас, сякаш споделяше някаква тайна. Мъжете се приближиха още по-плътно до него, още хора се присъединиха към нарастващата тълпа.

— Ще ви кажа истината. Малко неща са по-ценни от мечтите или съпругите, плътските удоволствия или дори децата. Някои неща обаче са по-ценни и именно това ни прави мъже. Животът е просто един хубав кратък ден между две дълги нощи. Смрачаването идва за всеки, дори за онези, които се борят и си мислят, че винаги ще са млади и силни.

Той посочи един възрастен войник, който разтриваше крака си.

— Тинаста! Държат ли те още краката? Мислиш ли, че възрастта ще облекчи болката в коленете ти? Защо да чакаш, докато се подгънат от слабост под тебе и по-младите те изместят? Не, приятели... Не, братя. Нека си тръгнем, докато светлината е още силна и денят е още ярък.

Един млад войник извика:

— Ще ни помнят ли?

Урс въздъхна, после се усмихна.

— Известно време, момче. Но кой днес помни героите от Картаген или Спарта? Те знаят как са завършили дните си. И това е *достатъчно*. Друго няма.

Младият мъж тихо попита:

— Значи не можем да победим?

— Можеш да си тръгнеш. Всички могат да си тръгнат, стига да могат да се изплъзнат от патрулите. Не си длъжен да останеш, момче.

— Знам. — Младият мъж се поколеба. — Но ще остана.

— Тогава няма защо да отлагаме неизбежното. Който иска, нека да си върви, с моята благословия. Да намери живот другаде и никога на никого да не казва, че се е бил за Рим, когато Марий е умрял. Давам ви един час. После нападаме.

Никой не си тръгна. Всички започнаха да проверяват оръжията и броните си. Неколцина го потупаха по рамото, преди да отидат да заемат позициите си. Сърцето му щеше да се пръсне от гордост.

— Добри мъже, Марий — измърмори на себе си. — Добри мъже.

Корнелий Сула седеше небрежно на златен трон, сложен върху мозайка от безброй черни и бели плочки. Имението му се намираще близо до центъра на Рим и беше недокоснато от размириците; истинско удоволствие беше за него да се върне тук и отново да е на власт.

Легионът на Марий се беше сражавал почти до последния човек, точно както беше предполагал. Само малцина бяха опитали да избягат, и то накрая, и Сула ги беше преследвал безмилостно. Огромни огньове горяха край стените на града — хиляди тела бяха изгаряни дни наред. Боговете нямаше как да не забележат такова жертвоприношение и щяха да спасят своя избран град — Сула беше сигурен в това.

След като огньовете изгаснеха, Рим трябваше да бъде прочистен. Нямаше стена неизцапана от мазната пепел, която се носеше във въздуха и глождеше очите на хората.

Сула беше обявил бойците от легиона на Марий за предатели, земите и именията им бяха конфискувани. Семействата им бяха извлечени на улицата от съседи, ламтящи за имуществата им, бяха екзекутирани и екзекуциите продължаваха. Това щеше да е горчив момент в славната история на седемте хълма, но какъв избор имаше той? Какъв?

Сула седеше замислен. Една робиня се приближи към него с чаша леденостуден плодов сок. Беше още рано за вино, имаше още много хора, които да осъди днес. Рим отново щеше да се издигне в слава, знаеше той, но за да се случи това, и последните приятели и поддръжници на Марий — последните врагове на Сула — трябваше да бъдат изтръгнати от плътта на града.

Той се намръщи, отпи от златната чаша и прокара пръст по подутото си око и синината на дясната си буза. Това беше най-трудната битка в живота му — кампанията против Митридат бледнееше в сравнение с нея.

Смъртта на Марий отново изпъкна в ума му, както често му се случваше напоследък. Тялото беше пощадено от пламъците. Сула смяташе да издигне статуя на Марий на един от римските хълмове. Това щеше да покаже собственото му величие — че отдава почит на мъртвия. Или просто би могъл да го хвърли в ямите заедно с останалите. Нямаше никакво значение.

Залата, в която седеше, беше почти празна. На тавана имаше изображение на Афродита, в гръцки стил. Тя го гледаше с любов — красива гола жена с увита около тялото ѝ коса. Сула искаше онези, които се срещат с него, да знаят, че боговете го обичат. Робинята с каната стоеше на няколко крачки от него, готова да напълни чашата му. Единственият друг в залата беше палачът — стоеше наблизко с малък мангал и страшните сечива на занаята си, разположени на маса пред него. Кожената му престилка беше покрита с петна от сутрешната му работа, а имаше още какво да се върши.

Бронзовите врати, почти толкова големи, колкото онези, които пазеха сената, избумтяха под удара на нечия ръка и влязоха двама от неговите легионери: влачеха някакъв едър войник с вързани ръце и крака. Лицето му беше цялото в синини, носът му беше счупен. След войниците вървеше с пергамент в ръка един писар.

— Това е Урс Ферит, господарю — каза писарят. — Намерихме го под купчина от хората на Марий и двама свидетели го разпознаха. Той е водил предателите в съпротивата им.

Сула се изправи и даде знак на легионерите да пуснат Урс да падне. Пленникът беше в съзнание, но една мръсна кърпа, натикана в устата му, не му позволяваше да издава други

звущи освен животинско сумтене.

— Отпуснете му устата. Искам да го разпитам — нареди Сула и заповедта му беше изпълнена бързо и брутално: острието, което преряза превръзката, изкара прясна кръв и стон от проснатия човек. — Ти беше водачът на нападенията, нали? Нали? Хората ми казаха, че ти си поел командването след Марий. Ти ли беше?

Урс вдигна поглед към него. В очите му искреше омраза. Огледа синината на лицето на Сула и се усмихна — видяха се изпочупените му кървави зъби. Гласът му като че ли излезе от някакъв дълбок кладенец:

— Бих го направил отново.

— Аз също — отвърна Сула. — Извадете му очите и го обесете.

Кимна към палача, който извади едно нагорещено желязо от мангала — държеше го с тежки клещи. Урс се задърпа, но беше вързан здраво. Палачът безстрастно приближи желязото, за да изгори клепачите, после натисна. Чу се животински рев.

Сула допи чашата си, без да усеща вкуса на сока. Гледаше ставащото без никакво удоволствие, поздравяваше се за липсата на емоции. Знаеше, че не е чудовище, но знаеше и че хората очакват силен водач — и точно това щяха да получат. Веднага щом сенатът успееше да се събере, той щеше да се обяви за диктатор и да вземе властта на старите царе. Тогава Рим щеше да встъпи в нова ера.

Извлякоха изпадналия в безсъзнание Урс, за да го екзекутират. След малко вратата отново се отвори и други войници въведоха един млад мъж.

— Юлий Цезар — каза хладно Сула. — Заловен в разгара на бунта. Оставете го прав. И му развържете устата, но внимателно.

Погледна младежа и с удоволствие забеляза как той изправи рамене. По лицето му имаше синини, но Сула знаеше, че неговите хора не са го били — не биха искали да си навлекат неудоволствието му. Юлий стоеше пред него, висок и строен, с мускулесто, потъмняло от слънцето тяло. Сините очи гледаха студено от безстрастното му лице и Сула усещаше как силата му се възвръща, как изпълва стаята, докато сякаш останаха само двамата — войниците, палачът, писарят и робинята бяха забравени.

Сула леко отметна назад глава и се усмихна приветливо.

— Метела умря — съжалявам, че трябва да ти го кажа. Отне живота си, преди моите хора да успеят да я спасят. Нея щях да я пусна да си върви, но ти... ти си нещо друго. Знаеше ли, че старецът, когото хванаха с тебе, избяга? Измъкнал се от въжетата и освободил и другия. Много необичайна компания за млад благородник.

Забеляза искрицата интерес на лицето на младежа.

— Да, наредих да ги издирят, но засега неуспешно. Ако моите хора те бяха вързали заедно с тях, смея да твърдя, че сега щеше да си свободен. Съдбата обаче е капризна любовница — това, че си благородник, те оставя тук, докато онези улични отрепки сега са свободни.

Юлий не каза нищо. Не очакваше да живее повече от час след тази среща и разбираше, че нищо, което може да каже, няма да промени нещата. Ако се разбеснееше срещу Сула, това само щеше да го забавлява, а ако започнеше да го моли, само щеше да увеличи жестокостта му. Остана безмълвен, гледаше го втренчено в очите.

— Какво имаме за него, писарю? — обърна се Сула към мъжа с пергамента.

— Племенник на Марий, син на Юлий. Двамата са мъртви. Майката Аврелия е жива, но недееспособна. Притежава малко имение на няколко мили извън града. Големи дългове към

частни домове. Съпруг на Корнелия, дъщерята на Цина, оженили са се сутринта преди битката.

— А — прекъсна го Сула, — стигнахме до същината. Цина не е мой приятел, но е твърде предпазлив и не би подкрепил открито Марий. Той е богат и разбирам защо си искал подкрепата му, но със сигурност животът ти струва повече. Ще ти дам съвсем прост избор. Раздели се с Корнелия, закълни ми се във вярност и ще те оставя жив. Ако не, ето ти палача — тъкмо нагрява отново инструментите си. Марий би искал да живееш, младежо. Направи правилния избор.

Юлий вложи в погледа си целия си гняв. Жестоко беше Сула да го кара да се откаже от хората, които обича, преди така или иначе да го екзекутира.

Сякаш прочел мислите му, Сула проговори отново.

— Разведи се с Корнелия и ще живееш. Това ще опозори Цина и ще го отслаби. Ти ще бъдеш освободен. Всички тези хора са свидетели на моята дума като управник на Рим. Какъв е отговорът ти?

Юлий мълчеше. Мразеше този човек. Той беше убил Марий и беше осакатил републиката, която баща му обичаше. Каквото и да беше загубил, отговорът беше ясен и думите трябваше да бъдат изречени.

— Отговорът ми е „не“. Да свършваме.

Сула премига изненадано, после се разсмя.

— Какво странно семейство! Знаеш ли колко много хора умряха точно тук през последните няколко дни? Знаеш ли колко много хора бяха ослепени, кастрирани и разчекнати? А ти отхвърляш милостта ми?

Разсмя се отново и смехът му отекна зловещо под високия таван.

— Ако те пусна, ще се опиташ ли да ме убиеш?

— Ще посветя оставащите ми години на тази цел.

Сула се усмихна, искрено развеселен.

— И аз така си помислих. Ти си безстрашен и си единственият благородник, който отказа да сключи сделка с мене.

Замълча за момент, вдигна ръка, за да даде знак на палача, който стоеше в готовност, после я отпусна.

— Свободен си. Напусни моя град, преди слънцето да залезе. Ако се върнеш, докато аз съм жив, ще заповядам да те убият без съд и право на защита. Срежете му въжетата. Не дръжте вързан един свободен човек.

Изсмя се за миг, после млъкна, когато въжетата паднаха сгърчени в краката на Юлий. Младият мъж разтри китките си; лицето му беше все така безстрастно.

Сула стана от трона си.

— Заведете го при портите и го пуснете. — Погледна Юлий в очите. — Ако някой те пита защо, кажи им, че защото си ми напомнил за самия мене и че може би съм убил достатъчно хора днес. Това е.

— Ами съпругата ми? — извика Юлий, когато стражите отново го сграбчиха за ръцете.

Сула сви рамене.

— Може да я взема за любовница, ако се научи как да ми доставя удоволствие.

Юлий се задържа, но не можа да се освободи и войниците го извлякоха навън. Писарят се задържа за миг на вратата.

— Господарю? Разумно ли е? Той е племенник на Марий, в края на краищата...

Сула въздъхна, взе още една чаша студен сок от подноса на робинята и каза:

— Боговете да ме пазят от хора с дребни душици. Изложих си причините. Постигнах всичко, което съм искал, и ме застрашава скука. Хубаво е да оставя няколко опасности да ме заплашват.

Погледът му се насочи към нещо далечно.

— Той е интересен младеж. Струва ми се, че в него има дори двама Мариевци.

Изражението на писаря показваше, че не разбира нищо.

— Да докарам ли следващия, консуле?

— Не, за днес свършихме. Банята готова ли е? Влиятелните сенатори ще вечерят с мене тази вечер и искам да се освежа.

Сула винаги заповядваше да загреят басейна му колкото може повече — това му действаше отпускащо. Единствените му помощници бяха две от къщните робини. Той излезе гол от водата, без изобщо да се притеснява от тях. Те също бяха голи, с изключение на златните гривни на китките и около шиите.

Беше ги избрал заради пищните им фигури и му доставяше удоволствие да им позволява да го бършат. Хубаво беше за един мъж да гледа красиви неща. Това го издигаше духовно над животните.

— Водата ме посгорещи, но се чувствам отпуснат — измърмори той, докато лягаше на дългата пейка за масажи.

Беше мека и удобна. Той затвори очи, заслушан в гласовете на двете млади жени, докато те връзваха тънките брезови клонки, отрязани тази сутрин.

Двете робини се изправиха над зачервеното му от горещата вода тяло. Държаха връзки от срязани клончета, почти като метлички, дълги три стъпки. Отначало само го галеха с тях.

Той изстена и робините спряха.

— Господарю, по-силно ли искаш? — попита плахо едната.

Устата ѝ беше подута и нахапана от неговото внимание предната нощ, ръцете ѝ леко трепереха.

Той се усмихна, без да отваря очи, и се протегна на пейката. Това беше прекрасно, вдъхваше сили.

— Да — отвърна Сула, почти като в сън. — Бийте, момичета, бийте.

Юлий стоеше с Кабера и Тубрук на пристанището. Лицето му беше студено и бледо. Сякаш като контраст, за да се подиграе с мрачните събития в живота му, денят беше топъл, направо съвършен — лек ветрец идваше откъм морето, за да донесе облекчение на пътниците. Бягството от вонящия град беше трескаво. Отначало той беше сам, на гърба на един дръглив кон, единствения, който можа да купи срещу един златен пръстен. С изкривено от отвращение лице заобиколи ямите, пълни с изгорени тела, и пое в тръс на запад, към крайбрежието.

После чу познати гласове и видя приятелите си да излизат иззад дърветата. Беше радостна среща — да се видят живи, макар че настроението помрачня, когато започнаха да споделят какво са преживели.

Тубрук, изтощен и мръсен, накратко разказа как са живели като животни по улиците, където през деня се разигравали всякакви страхотии, а през нощта ставало още по-зле. Дватамата с Кабера решили да чакат една седмица край пътя, водещ към морето — надявали се, че Юлий ще успее да се освободи.

— След това — каза Кабера — щяхме да откраднем мечове и да те измъкнем с бой.

Тубрук се засмя и Юлий забеляза, че преживяното ги е сближило. Но това не повдигна духа му. Той им разказа за жестокостта на Сула и юмруците му отново се свиха от гняв. Думите излизаха сякаш сами от устата му.

— Ще се върна в Рим. Ще му отрежа топките, ако докосне жена ми — каза накрая.

— Той има колкото си иска жени в Рим, Гай — каза Тубрук. — Просто е такъв, че като забие ножа, обича и да го завърти. Баща й ще я пази, дори ще я изведе от Рим, ако има опасност. Старецът ще изправи стражите си и срещу самия Сула, ако я застраши. Знаеш го.

Юлий кимна разсеяно — не беше необходимо да го убеждават. Отначало беше решил да се опита да изведе Корнелия от Рим под прикритието на нощта, но отново бяха въвели вечерен час и движението по улиците означаваше незабавна смърт, така че се отказа. Кабера бе успял да се сдобие с някои ценни неща в дните, които беше прекарал по улиците с Тубрук. Една златна гривна, намерена в пепелта, им послужи да купят коне и да подкупят стражите. Менителниците, които Марий бе дал на Юлий, бяха за твърде големи суми, за да ги сменят извън града, и и тримата се вбесяваха, че трябва да разчитат само на няколко бронзови монети, докато държат в ръцете си цяло богатство в хартия, което обаче за момента им беше съвсем безполезно. Юлий дори не беше сигурен, че подписът на Марий ще може да им послужи, но се надяваше, че вуйчо му е помислил и за това.

Юлий похарчи няколко от ценните общи монети, за да изпрати писма — даваше ги на легионери, които се връщаха в града или заминаваха за Гърция.

Корнелия щеше да научи, че той е в безопасност, но щеше да мине още много време, преди да я види отново. Преди да събере сили и хора, изобщо нямаше да може да се върне и огорчението от това го разяждаше. Марк щеше да научи за катастрофата в Рим, но нямаше сляпо да хукне да му се притече на помощ, а и не можеше, преди назначението му да изтече. Усещаше липсата на приятеля си както никога.

В ума му бушуваха хиляди други съжаления — прекалено болезнени, за да им позволи да пуснат корени. Светът се беше променил из основи. Не можеше Марий да е мъртъв! Светът беше празен без него.

Уморени от пътя, тримата влязоха в оживеното пристанище на запад от Рим. Вързаха конете пред един хан и Тубрук каза:

— Виждам флагвете на три легиона. Документите ти ще ти осигурят назначение във всеки от тях. Онзи там е разположен в Гърция, другият в Египет, а последният заминава на север.

Говореше спокойно и личеше, че добре познава движението на войските и че знанията му не са избледнели през годините, докато беше работил като управител на имението. Юлий се чувстваше като гол на пристанището, но трябваше да обмисли решението си внимателно. Ако Сула бе променил намеренията си, всеки момент можеха да дойдат, за да ги убият или да ги върнат в Рим.

Тубрук не можеше да му даде кой знае какъв съвет. Наистина, познаваше знамената на легионите, но сведенията му за тях все пак бяха отпреди петнадесет години. От друга страна, така и така поне две години от живота му щяха да минат в някой от тези три легиона и в крайна сметка всичко беше въпрос на късмет.

— Лично на мене ми харесва Египет — каза Кабера и погледна замечтано към морето. — Много време мина, откакто издухах праха на Египет от сандалите си.

Старецът усещаше как бъдещето се свива около тях. Малцина имаха пред себе си такъв прост избор... или може би всички, но повечето не виждаха това в решителния момент. Египет, Гърция или на север? Всяка посока примамваше по различен начин. Момчето трябваше самостоятелно да направи избора си, но в Египет поне беше топло.

Тубрук разглеждаше галерите, които се полюшваха пред тях. Охраняваха ги легионери, мъже гъмжаха по палубите, поправяха и чистеха оръжията си.

Сви рамене. Той щеше да се върне в имението — нали някой трябваше да го поддържа.

— Марк и Рений са в Гърция. Можеш да се срещнеш с тях там, ако искаш — осмели се да подхвърли, но се обърна да погледне пътя, за да види не ги ли преследват.

— Не. Нищо не съм постигнал. Само се ожених и избягах от Рим — измърмори Юлий.

— От враговете на вуйчо ти — поправи го Кабера.

Юлий бавно се обърна към стареца и го изгледа с нетрепващ поглед.

— Не. Сега той е мой враг. Искам да го видя мъртъв.

— След време, може би — каза Тубрук. — Но днес трябва да заминеш надалеч и да се научиш да бъдеш войник и офицер. Ти си млад. Това не е твоят край, нито краят на кариерата ти.

Гледаше го и мислеше колко много заприличва на баща си.

Юлий кимна, обърна се и загледа закотвените галери. Накрая каза:

— Египет. Винаги съм искал да видя земята на фараоните.

— Добър избор — каза Кабера. — Нил ще ти хареса, а жените са парфюмирани и красиви.

И се зарадва, защото Юлий се усмихна за първи път, откакто бяха пленени през онази нощ. Помисли, че това е добър знак.

Тубрук даде една монета на едно момче, за да пази конете им, и тримата тръгнаха към галерата, на която се развяваше флагът на египетския легион.

— Май се готвят да отплават — каза Тубрук и посочи буретата с припаси, които робите товареха на кораба.

Солено месо, зехтин и риба преминаваха над тясната ивица вода в ръцете на изпотените

роби на борда, всяко буре се отбелязваше от писаря с типичната римска прецизност. Тубрук махна на един от пазачите и той се приближи.

— Искаме да говорим с капитана. Тук ли е?

Войникът ги огледа бързо и като че ли остана доволен, въпреки че бяха целите в прах от пътя. Поне Тубрук и Юлий изглеждаха като войници.

— Тука е. Отплаваме с обедния отлив. Не знам обаче дали ще се съгласи да се срещне с вас.

— Кажете му, че племенникът на Марий е тук. Току-що дошъл от града. Ще чакаме — отговори Тубрук.

Веждите на войника се вдигнаха и погледът му се плъзна към Юлий.

— Слушам, господарю. Веднага ще му съобщя.

Мина по тясната дъска, стъпи на палубата на галерата и изчезна зад издигнатата дървена постройка на кърмата; Юлий предположи, че там се намира каютата на капитана. Докато чакаха, огледа огромния кораб, отворите за греблата, мачтите и платната, които чакаха да бъдат вдигнати и вятърът да ги изпълни.

На палубата нямаше нищо, което да не е добре привързано — точно както подобаваше на римски военен кораб. Всичко, което можеше да нарани някого в бурно море, беше добре укрепено. Усещаше миризмите на катран, сол и пот, миризмите на непознат и чужд свят, който не познаваше. Обзе го странна нервност и той почти се засмя на себе си.

На палубата излезе един мъж в пълна униформа на центурион. Изглеждаше здрав и жилест, със сива коса, остригана ниско. Бронята му блестеше с яркия си бронз под слънцето. Изгледа ги внимателно, докато слизаше по дъската на кея, и ги поздрави.

— Здравейте. Аз съм центурион Гадитик — капитан на този кораб на Трети партски легион. Отплаваме с отлива, затова не мога да ви отделя много време, но името на консула Марий все още има голяма тежест. Кажете по каква работа сте дошли и ще видя какво мога да направя.

Направо към въпроса, без заобикалки. Юлий усети, че този мъж му харесва. Бръкна в джоба на туниката си и извади документите, които му беше дал Марий. Гадитик ги взе и счупи печата с палеца си. Зачете бързо, смръщил вежди; от време на време кимаше.

— Писано е, преди Сула да вземе властта? — попита той, без да вдига очи от пергамента.

Юлий усети желание да излъже, но реши, че мъжът го изпитва.

— Да. Вуйчо ми... не очакваше Сула да успее.

Гадитик го огледа преценяващо, после каза:

— Натъжих се, като чух за смъртта му. Беше обичан човек, добър за Рим. Тези документи са подписани от консул и са напълно валидни. Но аз имам право да ти откажа място на кораба, докато не си изясня положението ти пред Корнелий Сула. Ще приема думата ти, ако ми кажеш истината.

— Разбирам — отвърна Юлий.

— Издирват ли те за престъпления?

— Не.

— Бягаш ли от някакъв скандал?

— Не.

Капитанът отново го изгледа втренчено, но Юлий не отмести очи. Гадитик сгъна документите.

— Ще ти позволя да положиш клетва като офицер от най-нисш ранг — тесерарий. Повишението ще дойде бързо, ако покажеш способности; в противен случай ще е бавно или изобщо няма да дойде. Разбра ли?

Юлий кимна. Дните на изтънчен живот в римското общество бяха отминали. Това тук беше стоманата на републиката, която позволяваше на града да се отдава на наслаждения. Щеше да му се наложи да се доказва, този път без покровителството на влиятелен вуйчо.

— А кои са тези двамата? — попита Гадитик и кимна към Тубрук и Кабера.

— Тубрук е управителят на имението ми. Ще се върне там. Старецът е моят... слуга. Бих искал да дойде с мене.

— Доста стар е за гребец, но ще му намерим работа. Никой не яде даром хляба на кораба ми. Всички работят. Всички.

— Разбирам. Той има лечителски умения.

Кабера се поизцъкли, но след кратко колебание се съгласи.

— Е, това ще ни свърши работа. За две години ли ще подпишеш, или за пет? — попита Гадитик.

— Като начало за две — отвърна Юлий с нетрепващ глас.

Марий го беше предупредил да не обвързва целия си живот с войнишката служба, с дълги договори, а да държи вратата отворена, за да има по-богат опит.

— Тогава добре дошъл в Трети партски легион, Юлий Цезар — каза Гадитик делово. — Качи се на борда и намери интенданта, да ти покаже койката. Чакам те след два часа да положиш клетва.

Юлий се обърна към Тубрук. Старият воин протегна ръка и здраво стисна неговата.

— Боговете покровителстват смелите, Юлий — каза усмихнато, после се обърна към Кабера. — Пази го от тежко вино, леки жени и изкусни играчи на зарове. Разбра ли ме?

Кабера усети как бъдещето добива очертания, след като решението най-накрая беше взето, и точицата напрежение в черепа му изчезна почти преди да е разбрал, че я е имало. Усети внезапното обзелата Юлий бодрост и почувства как собственото му настроение също се подобрява. Младите никога не се тревожат за бъдещето и за миналото. Поне не за дълго. И докато двамата се качваха на галерата, кървавите събития в Рим като че ли останаха в някакъв друг свят.

Юлий стъпи на полюляващата се палуба и дълбоко си пое дъх. Един млад войник стоеше наблизо и ги гледаше хитро. Беше висок, с надупчено от шарка и покрито с пъпки лице.

— Така си и помислих, че си ти, плужек такъв — каза той. — Познах Тубрук на кея.

Отначало Юлий не можа да го познае, но после му просветна.

— Светоний? — възкликна той.

Младежът се напери и изръмжа:

— Тесерарий Пранд за тебе!

— Ти също си тесерарий, нали, Юлий? — обади се Кабера.

Юлий погледна Светоний. Нямаше намерение да щади чувствата му.

— Засега — отвърна на Кабера, после се обърна към стария си съсед. — Откога си тесерарий?

— От няколко години — отговори Светоний.

— Е, аз ще се постарая да постигна нещо повече — твърдо каза Юлий. — Ще ми покажеш ли къде да се настаня?

Светоний почервеня от яд и без да каже и дума повече, се обърна и тръгна по палубата.

— Стар приятел, а? — измърмори Кабера, когато двамата тръгнаха след него.

— Не. Всъщност не.

Не каза нищо повече и Кабера не настоя. В морето щеше да има достатъчно време, за да чуе всички подробности.

Юлий въздъхна. Две години от живота му щяха да минат с тези мъже и щеше да е достатъчно трудно и без Светоний да е наблизо, за да му напомня, че го познава още от хлапе. Бойната единица щеше да преплава Средиземно море, за да държи римските територии, да гарантира безопасната морска търговия, може би дори да вземе участие в битки по суша и море. Той сви рамене. Опитът му в града му беше показал, че няма смисъл да се тревожи за бъдещето. То винаги щеше да го изненадва. В края на краищата щеше да стане достатъчно силен да се върне в Рим и да погледне Сула в очите. А после... после щеше да види.

Ако Марк беше до него, щеше да е по-лесно да си разчисти сметките и да отмъсти за смъртта на Марий.

Марк търпеливо чакаше префектът да го приеме. За да убие времето преди срещата, на която щеше да се определи бъдещето му, отново прочете писмото на Гай. Беше пътувало много месеци, предавано от ръка на ръка от легионерите, които отиваха към Илирия. Накрая беше включено в пакет заповеди за Четвърти македонски легион и му беше предадено.

Смъртта на Марий беше ужасен удар. Колко му се искаше да може да му покаже, че вярата му в него има сериозни основания. Искане му се да му се отблагодари — но сега вече не беше възможно. Макар че никога не се беше срещал със Сула, Марк се питаше дали консултът ще е опасност за него и за Гай... всъщност вече Юлий.

Беше се усмихнал при вестта за женитбата и се беше намръщил на кратките редове за Александрия — отгатна много повече от това, което Юлий разкриваше. Корнелия беше небесно създание, ако се съдеше по писаното от Юлий. Това всъщност беше единствената добра новина в цялото писмо.

Тежката врата към кабинета се отвори и прекъсна мислите му. Един легионер излезе отвътре и му отдаде чест. Марк стана и отвърна на поздрава.

— Префектът те вика — каза войникът.

Марк кимна, влезе в стаята и застава мирно на определените три стъпки от дъбовата маса на префекта, на която нямаше нищо друго освен кана вино, мастилница и няколко листа пергамент.

Рений също беше там, застанал в ъгъла с чаша вино. И Леонид — центурионът на Бронзовия юмрук. Карак, префектът на лагера, даде знак на Марк да седне и той сковано се намести на един тежък стол.

— Отпусни се де, това не ти е военен съд — измърмори Карак и погледна документите на бюрото си.

Марк се опита да разчупи неудобната си поза.

— Твоите две години изтичат след седмица, както без съмнение не си забравил — каза Каран.

— Не съм — отвърна Марк.

— До момента се проявяваш много добре. Командир на контуберний, успешни акции срещу местните племена. Победител в турнира на Бронзовия юмрук миналия месец. Чух, че хората те уважават, въпреки че си млад, и смятат, че си надежден в криза — някои биха казали особено в криза. Началниците ти смятат, че и във всекидневните задачи се справяш много добре, но се открояваш най-вече в битки или трудни моменти. Това е ценна черта за млад офицер. Може би е за твое добро, че Рим разширява владенията си. Ще има много работа за тебе, където и да пожелаеш да отидеш.

Марк кимна предпазливо. Карак кимна към Леонид и продължи:

— Твоят центурион се изказа ласкаво за тебе и за начина, по който си пресякъл кражбите на онова момче... Пепис. Отначало имаше съмнение дали ще можеш да си намериш място сред войниците, но ти винаги беше почтен и лоялен към Четвърти македонски легион. Накратко, момче, бих искал да подпишеш нов договор с повишение в петдесетник. По-голяма заплата и по-добро положение, повече свободно време. Какво ще кажеш?

— Мога ли да говоря свободно? — попита Марк. Сърцето му тупкаше неспокойно.

Карак сви вежди.

— Разбира се.

— Предложението е великодушно. Двете години в легиона бяха за мене щастливо време. Имам приятели тук, но... израснах в имението на един римлянин, който не беше мой баща. С неговия син бяхме като братя и се заклех, че ще го подкрепям, че ще съм негов меч, когато станем мъже. — Усещаше погледа на Рений върху себе си. — Той сега е в Трети партски легион, остава му да служи малко повече от година. Когато се върне в Рим, бих искал да го намеря.

— Рений ми разказа част от историята между този... Гай Юлий и тебе. Много добре разбирам подобна лоялност. Тъкмо такива неща ни правят нещо повече от зверове според мен.

Карак се усмихна и Марк бързо погледна към другите двама, изненадан, че не вижда укора, от който се беше страхувал. Леонид заговори със спокоен, нисък глас:

— Нима мислеше, че няма да разберем? Синко, много си млад още. Ще служиш в много легиони, преди да те дарят с някое имение. Но най-важното е, че служиш на Рим — постоянно и без оплакване. Ние тримата сме посветили живота си на тази цел — да видим града в безопасност и силен, обект на завист от страна на целия свят.

Рений се усмихваше, прикрил уста с чашата. Двамата с Леонид бяха олицетворение на онова, което като момче Марк се беше надявал да постигне.

Карак вдигна един лист и каза:

— Рений беше убеден, че това ще е единственият начин да те задържим достатъчно дълго в легиона, за да вземеш участие в състезанието с мечове тази зима. Това е договор за една година и един ден.

Подаде му документа и гърлото на Марк се сви.

Беше очаквал, че ще трябва да предаде офицерската си екипировка и да вземе заплатата си, преди да тръгне по дългия път към Италия. Същински дар от боговете беше да получи такова предложение, когато бъдещето му изглеждаше толкова несигурно. Запита се какво ли е участието на Рений в това и внезапно реши, че не го интересува. Искаше да остане в Четвърти македонски легион и наистина се чувстваше разкъсан между лоялността към приятеля си от детските години и щастието, което беше намерил в своето собствено семейство — легиона.

Сега имаше още една година да расте и да преуспява. Очите му леко се разшириха, докато четеше документа.

Карак забеляза това и каза:

— Виждаш, че сме включили повишението. Ще командваш петдесет души. Под началството на Леонид. Ще докладваш на неговия помощник Дарит. Предлагам да заемеш поста без предубеждения. Петдесет мъже не са осем — проблемите ще са нови за тебе, обучението за бой изисква сложни умения. Ще е трудна година, но мисля, че ще ти хареса.

— Благодаря. Това е голяма чест.

— Чест, която си си спечелил, младежо. Чух какво се е случило в лагера на синьокожите. Сведенията, които донесе, ни помогнаха да променим отношението си към тях. Кой знае, след няколко години може би дори ще търгуваме с това племе.

Карак явно се радваше, че носи добри новини на младия мъж. Рений ги гледаше одобрително.

„Това ще е моята година“, закле се Марк пред себе си, докато дочиташе документа до

края — там пишеше колко унции масло и сол му е позволено да взема от складовете, какви средства му се отпускат за поправки на оръжията и така нататък. Новият пост включваше стотици неща, които трябваше да научи, и то бързо. Заплатата също беше значително по-висока. Той знаеше, че роднините на Юлий биха го подпомогнали, ако ги помоли, но мисълта да зависи от благодеяния, когато се върне в Рим, не му харесваше. Сега щеше да има възможност да спести нещичко и да разполага с достатъчно средства, когато тръгне да се връща в Рим.

Хрумна му нещо и той се обърна към Рений.

— Ще останеш ли в легиона?

Старият боец сви рамене и отпи от виното си.

— Може би. Хората тук ми харесват. Не забравяй, отдавна съм надхвърлил възрастта за пенсиониране. Карак трябва да манипулира цифрите за заплатите всеки път, когато праща доклади. Искане ми се обаче да видя какво е направил Сула в Рим. Пък и за разлика от тебе, аз не съм на договор.

Карак въздъхна.

— И на мене ми се иска да видя Рим. Четиринадесет години минаха, откакто дойдох тук, но като постъпвах на служба, си знаех, че ще е така.

Наля вино на всички и вдигна чашата си.

— Да пием за Рим и за идващата година.

Всички пиха.

Марк остави чашата си, взе перото, топна го в мастилницата и написа на документа цялото си име.

„Марк Брут“.

Карак стана и здраво стисна ръката му.

— Добро решение, Брут.

Историческа бележка

Има много малко исторически сведения за ранните години на Юлий Цезар. Доколкото е възможно, съм му дал такова детство, каквото би могъл да има всеки младеж от семейство на дребни римски благородници. Някои от уменията му, разбира се, могат да се предположат въз основа на сведения от по-късни източници. Например плуването е спасило живота му в Египет, когато е бил на петдесет и две години. Биографът Светоний казва, че е бил много умел с меч и в ездата, както и че е проявявал изключителна издръжливост и предпочитал да върви, вместо да язди, с непокрита глава по всяко време на годината. Със съжаление признавам, че Рений е измислен, макар че е било обичайно да се използват специалисти в различни области. Знаем за един наставник от Александрия, който е преподавал на Цезар реторика, и можем да прочетем неохотните похвали на Цицерон по адрес на способността на Цезар да говори изкусно и вълнуващо, когато се налага. Баща му умира, когато той е само на петнадесет години, и е вярно, че малко след това Цезар се е оженил за Корнелия, дъщерята на Цина, очевидно по любов.

Макар че Марий е роднина на Цезар по бащина линия, а не по майчина, както съм го представил^[1], той по принцип е такъв, какъвто съм го описал. В крещящо противоречие със законите и обичаите Марий е избран за консул седем пъти подред. Докато преди е било възможно човек да влезе в състава на някой легион само ако притежава земя и има доходи от нея, Марий премахва имотния ценз и се радва на фанатична преданост от страна на своите войници. Именно той прави орела символ на римските легиони.

Гражданската война между Марий и Сула заема голяма част от настоящата книга, но сметнах за необходимо да опростя действието, за да стане по-драматично. Сула наистина е почитал Афродита и някои страни от начина му на живот са скандализирали дори толерантното римско общество. Въпреки това е бил извънредно способен военачалник, някога служил под командването на Марий в една от неговите африкански кампании, за която и двамата си приписват заслугите. Марий и Сула не са можели да се понасят.

Когато Митридат въстава против римската окупация на изток, и Марий, и Сула искат да тръгнат срещу него, понеже смятат, че тази кампания е лесна и ще им даде шанс да спечелят големи богатства. Отчасти поради лични мотиви Сула повежда хората си срещу Рим и Марий през 88 г. пр. н. е., като претендира, че „ще освободи града от тираните“. Марий е принуден да избяга в Африка и по-късно се връща с армия, която е събрал там. Сенатът просто не може да се справи с подобни мощни водачи, пуска Марий в Рим и обявява Сула за враг на държавата, докато той воюва с Митридат. Марий е избран за консул за последен път, но умира по време на мандата си и оставя безпомощния сенат в много затруднено положение. Отначало сенаторите искат мир, но Сула е в изгодна позиция след победите си в Гърция. Подарява живота на Митридат, но конфискува богатството му — съкровища, събирани векове наред. Нарочно съм сбил разказа за тези години, като оставих Марий да умре при първия сблъсък, което може би е нечестно ранен край за такъв обаятелен човек.

Когато се връща от гръцката кампания, Сула повежда армиите си към бърза победа срещу войниците, лоялни на сената, и накрая победоносно настъпва към града през 82 г. пр. н. е. Изисква да му се даде титлата диктатор и като такъв среща Юлий Цезар за първи път, когато той бива доведен пред него като поддръжник на Марий. Въпреки факта, че Юлий решително отказва да се разведе с Корнелия, Сула не дава заповед да го убият. Говори се, че

диктаторът казал, че „у този Цезар вижда много Мариевци“, което, ако е вярно, е вярно прозрение за характера на Цезар, както се надявам да съм го осветлил в тази книга.

Диктаторството на Сула е жестоко време за Рим. Уникалното му положение, с което той злоупотребява, се описва като извънредно положение по време на война, подобно на военновременните закони в модерните демокрации. Преди Сула титлата диктатор е била придружавана от строги ограничения във времето, но той успява да ги избегне и с това нанася фатален удар на републиката. Един от законите, които прокарва, забранява на всякакви въоръжени сили да се приближават до града дори за обичайните триумфални паради. Той умира на шестдесет години и за известно време има изгледи републиката да си възвърне старата мощ и авторитет. По това време обаче в Гърция има един двадесет и две годишен млад мъж на име Юлий Цезар, който ще направи това невъзможно. В края на краищата Марий и Сула демонстрират слабостта на републиката, изправена пред нечия целенасочена амбиция. Можем само да правим предположения какво е изпитвал младият Цезар, когато Марий е заповядал на войниците си да посекаат напирашите напред граждани пред самите стъпала на сената, за да му отворят път.

Историите на тези герои, особено написаните от Плутарх и Светоний малко след самите събития, са удивително четиво. Докато проучвах живота на Цезар, непрекъснато си задавах въпроса: „Как го е направил?“ Как един млад мъж е успял да се възстанови от катастрофата, от това, че е бил на страната на губещите в една гражданска война, и го е постигнал по такъв начин, че прозвището му е станало синоним на „владетел“? Думите „цар“ и „кайзер“ произхождат от това име и се използват дори две хиляди години след неговото време.

Историческите биографии са малко постни в някои моменти, но аз бих препоръчал „Цезар“ от Кристиан Майер на всеки читател, интересуващ се от подробности, които тук се наложи да пропусна. В историята на живота на Цезар има толкова много завладяващи случки, че беше истинско удоволствие да ги облека в плът. Събитията от втората книга са дори още по-удивителни.

К. Игълдън

Информация за текста

Издание:

Conn Iggulden
EMPEROR THE GATES OF ROME
Emperor #1
© 2003 by Conn Iggulden

Кон Игълдън
ВРАТИТЕ НА РИМ
ЦЕЗАР #1
Американска, първо издание
Превод *Славянка Мундрова*
Редактор *Иван Тотоманов*
© ИК „БАРД“ ООД, 2005
ISBN 954-585-594-0

notes

Марий Стари (баща на Марий Млади) е женен за Юлия, сестра на бащата на Цезар (вж. Плутарх, „Успоредни животописи“). — Б. пр.